

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

YUCOM
Komitet pravika
za ljudska prava

IZVEŠTAJ

**O PRAĆENJU STANJA
U PRAVOSUĐU ZA
2021. GODINU**

Publikacija:

Izveštaj o praćenju stanja u pravosuđu za 2021. godinu

Izdavač:

Centar za evropske politike – CEP

Autori:

Dušan Protić, Katarina Grga

Dizajn:

Marko Perović

Prelom:

Miloš Đurić

Tiraž:

10 - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

Mesto i godina izdanja:

Beograd, 2022.

ISBN

978-86-89217-27-8

IZVEŠTAJ O PRAĆENJU STANJA U PRAVOSUĐU ZA 2021. GODINU

**IZVEŠTAJ U CIKLUSU PRAĆENJA
ZA 2021. GODINU**

Autori: Dušan Protić, Katarina Grga

Beograd, 2022.

UVOD

Izveštaj o praćenju stanja u pravosuđu za 2021. godinu dolazi u momentu kada je pažnja javnosti fokusirana na sistemske promene u pravosuđu, na nedavno sproveden referendum o ustavnim amandmanima čiji je cilj jačanje pravosudnih institucija, veće garancije nezavisnosti i samostalnosti, sve u cilju unapređenja vladavine prava. Povod za ove izmene, kojima je predviđena reforma sastava i nadležnosti Visokog saveta sudstva i Visokog saveta tužilaštva (do sada, Državno veće tužilaca), i naročito značajna promena u pogledu načina izbora sudija i javnih tužilaca, vezuje se za napredak Republike Srbije na putu pristupanja Evropskoj uniji i potrebe, pa čak i neophodnosti sprovođenja ovih promena radi ostvarivanja postavljenih merila u tom procesu i ispunjavanja zahtevanih evropskih standarda. Na taj način, paradigma evropskih integracija i dalje predstavlja ključni pokretački faktor i glavni političko-strateški razlog za sprovođenje sistemskih promena u pravosuđu. Istovremeno, paralelno sa ovim poslednjim talasom sistemskih reformskih zahvata, odvija se redovan život pravosudnih institucija i postupci u kojima stranke pokušavaju da ostvare ili zaštite svoje subjektivno pravo.

Glavni cilj ovog Izveštaja je da se osvetli postojeće stanje u normativnom pogledu i u praksi pravosudnih organa, upravo iz ugla pojedinca, građanina i građanke koji traži i očekuje sudsku zaštitu prava. Kako zaista funkcioniše ostvarivanje sudske zaštite, kakve prepreke se javljaju građanima na putu pristupa sudu, kakva je pravna predvidljivost sudske prakse, da li postoje odgovarajući mehanizam pravne pomoći, kako se odvija sudski postupak u praksi iz ugla stranke u postupku, neka su od mnogih pitanja na koja ovaj Izveštaj traži i nalazi odgovore.

Izveštaj je pripremljen na platformi saradnje organizacija civilnog društva i projekta „Otvorena vrata pravosuđa“, okupljenih oko zajedničke vrednosti unapređenja vladavine prava putem jačanja mehanizama sudske pravne zaštite građana. Preduslovi za ostvarivanje tih vrednosti su nezavisno sudstvo, stručnost i nepristrasnost sudija, neselektivno i samostalno postupanje javnih tužilaca, ali i niz materijalnih, tehničkih i organizacionih uslova za uspešno i efikasno funkcionisanje sudstva. Na osnovu posebne, originalne metodologije istraživanja, ovi sistemski preduslovi se posmatraju i ocenjuju u kontekstu stvarnog okruženja i ostvarivanja zaštite prava građana u sudskom postupku.

Izveštaj predstavlja rezultate drugog ciklusa praćenja stanja u pravosuđu, godinu dana nakon sprovođenja prvog ciklusa i obavljanja polaznog Izveštaja o stanja u pravosuđu za 2020. godinu, odnosno obrađuje izveštajni period koji je okončan zaključno sa krajem 2021. godine. Sadrži nezavisnu i objektivnu ocenu stanja, prema istovetnim indikatorima i standardima na kojim je zasnovan prethodni izveštaj, na koji način pruža i informaciju o eventualnim promenama koje su zabeležene u proteklom periodu između dva izveštaja. Naredni izveštaj će obuhvatiti dvogodišnji ciklus, obradiće podatke i promene tokom 2022. i 2023. godine, kada treba očekivati značajnije promene posmatranih indikatora i standarda, posebno u vezi sa sprovođenjem nedavno usvojenih ustavnih amandmana, predstojećim usklađivanjem pravosudnog zakonodavstva sa ovim ustavnim izmenama, kao i implementacijom novih zakonskih rešenja u kontekstu ostvarivanja sudijske i tužilačke funkcije u praksi.

PREDMET, SVRHA I METODOLOGIJA IZVEŠTAJA

Predmet ovog Izveštaja je analiza stanja u pravosuđu Srbije u odnosu na raspoložive podatke za 2021. godinu, odnosno godinu dana nakon objavljivanja polaznog Izveštaja. Izveštaj sadrži ocene i nalaze važećeg pravnog okvira, postojećih organizacionih i institucionalnih rešenja i stvarnih prilika u kojim se ostvaruje zaštita prava građana u postupku pred sudom, kao i ostvarivanje drugih prava i interesa građana u okviru pravosudnog sistema, uključujući pravosudne usluge. Svrha ovog izveštaja je da posluži kao nezavisni mehanizam praćenja napretka u pravosudnim reformama posmatrano iz ugla građana i stvarnih uslova za njihov pristup pravdi, koji daje objektivnu ocenu stanja i preporuke za unapređenje, zasnovano na činjenicama i nezavisnim stručnim ocenama, a prema posebno razvijenoj metodologiji. Izveštaj predstavlja nastavak procesa kontinuiranog praćenja stanja u pravosuđu, nadovezuje se na prethodni Izveštaj o stanju u pravosuđu za 2020. godinu, čime se pored statičkog pogleda obezbeđuje mogućnost praćenja i dinamike ostvarivanja potrebnih funkcija ovog sistema.

Metodologija Izveštaja je istovetna kao i u prethodnom ciklusu praćenja i izveštavanja: predmet istraživanja je podeljen na sedam ključnih oblasti, koje su tematski definisane tako da pokrivaju sve bitne aspekte reforme pravosudnog sistema u Republici Srbiji iz perspektive pristupa građana i građanki pravdi: *pravna pomoć, pristup podacima i transparentnost sudova i tužilaštava, pristup sudovima, sudska efikasnost, etika u sudstvu, pristup pravdi u krivici i pristup pravosudnim uslugama*. U okviru svake ključne oblasti, definisan je jedan ili više *indikatora* (pokazatelja), koji prikazuju stanje u datim oblastima reforme pravosuđa. U zavisnosti od svoje složenosti, svaki indikator prikazan je kroz više pod-indikatora koji su, zatim, raščlanjeni na set elemenata koje metodologija prepoznaje kao standarde odnosno preduslove koji moraju biti ispunjeni, delimično ili u celosti, kako bi vrednost odgovarajućeg pod-indikatora za koji se standardi definišu bila na zadovoljavajućem nivou. Ove standarde definisale su partnerske organizacije civilnog društva na projektu, na osnovu svog ekspertskog znanja i analitičkog i praktičarskog iskustva u oblasti reforme pravosuđa u Srbiji, kao i na osnovu raspoloživih studija i istraživanja

i međunarodnih standarda u oblasti pravosuđa. Definisani standardi predstavljaju osnovnu jedinicu ocene stanja i merenja napretka, prema unapred definisanom načinu merenja i obračuna vrednosti. Metod merenja i vrednovanja standarda, definisan je u posebnom metodološkom dokumentu ocenjivanja vrednosti standarda (tzv. *scoring* sistem), kojim je za svaki pojedinačni standard utvrđen način merenja, izvor verifikacije, maksimalna vrednost ocene standarda i metod obračuna. Najviša vrednost pojedinačnog standarda iznosi 1, za važne i osnovne zahteve, ili 0,5 bodova, za dopunske i manje ključne zahteve, kao i za percepcije javnosti. Ako je standard ocenjen kao ispunjen, onda je dodeljena vrednost bodova istovetna najvišoj vrednosti (1 ili 0,5). Za standard za koji je najviša vrednost 1 bod, ako je delimično ispunjen, dodeljena je vrednost 0,5 bodova, a ako nije ispunjen, dodeljena je vrednost 0 bodova. Kod standarda za koje je najviša vrednost 0,5 bodova, dodeljena je vrednost 0,5, ako je ispunjen, ili 0 bodova ako nije ispunjen. Za svaki pojedinačni standard, unapred je utvrđena skala na osnovu koje se vrši ocena ispunjenosti i vrednovanje bodova, u *scoring* sistemu. Na osnovu bodovanja pojedinačnih standarda, izvučena je vrednost ocene na nivou pod-indikatora i indikatora, za svaku ključnu oblast.

Istraživanje u sklopu drugog ciklusa praćenja je sprovedeno u periodu od juna do decembra 2021. godine, i obuhvatilo je terenska istraživanja, prikupljanje podataka na osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, ankete javnog mnjenja, fokus grupe i druge istraživačke aktivnosti. Nalazi iz istraživanja obuhvataju najnovije raspoložive podatke o radu pravosudnih organa u vreme sprovođenja istraživanja, pretežno se odnose na 2021. godinu, u zavisnosti od raspoloživosti podataka za pojedine segmente izveštavanja. Navedena metodologija ovog Izveštaja je jedinstvena, originalno kreirana za potrebe kontinuiranog praćenja stanja u pravosuđu od strane koalicije organizacija civilnog društva. Imajući to u vidu, sprovođenjem istraživačkih aktivnosti i izradom izveštaja u prvom, i sada drugom ciklusu praćenja, sprovodi se istovremeno i pilotiranje ove specifične metodologije, koja će biti predmet daljeg unapređenja i razvoja tokom budućih aktivnosti praćenja u predstojećim ciklusima. Naredni ciklus treba da bude sproveden za dve godine, prema stanju i podacima za 2022. i 2023. godinu, kako bi se održao kontinuitet objektiviziranog praćenja napretka u različitim oblastima reforme pravosuđa.

O PROJEKTU

Aktivnosti praćenja, analize i izrade ovog Izveštaja, sprovedene su u okviru projekta „Otvorena vrata pravosuđa“, podržanog od strane Američke agencije za razvojnu pomoć (USAID) u Srbiji¹. Opšti cilj projekta je jačanje poverenja građana u rad pravosudnih institucija u Republici Srbiji, kroz poboljšanje mehanizama komunikacije između građana i sudstva. Ovaj opšti cilj projekta se sprovodi kroz tri komponente:

- i. uspostavljanjem kanala komunikacije između građana i sudstva kako bi se povećalo razumevanje prava građana i obaveze i uloga sudstva;
- ii. otkrivanjem prioriteta građana koji se odnose na reformu pravosuđa osnaživanjem nadzora civilnog društva;
- iii. poboljšanjem sudskog integriteta putem mehanizama koji utiču na uspostavljanje odgovornog pravosuđa.

Mrežu organizacija civilnog društva koje učestvuju u realizaciji projekta „Otvorena vrata pravosuđa“, i koja je pripremila i predstavlja ovaj Izveštaj, čine:

1. Komitet pravnika za ljudska prava (YUCOM);
2. Centar za evropske politike (CEP);
3. Udruženje tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije;
4. Mreža odbora za ljudska prava u Srbiji (CHRIS mreža);
5. Društvo sudija Srbije;
6. Transparentnost Srbije;
7. Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP);
8. Partneri za demokratske promene (Partneri Srbija);
9. Beogradski centar za ljudska prava,
10. Centar za pravosudna istraživanja (CEPRIS);
11. Narodni parlament Leskovac;
12. Forum sudija Srbije.

Sprovođenje projekta „Otvorena vrata pravosuđa“ predvodi Komitet pravnika za ljudska prava (YUCOM), a Centar za evropske politike (CEP) je rukovodeća organizacija za komponentu razvoja

metodologije praćenja i izveštavanja, koordinacije prikupljanja analitičkih priloga i objedinjavanja Izveštaja.

OGRANIČENJA I USLOVLJENOSTI

Tematski okvir istraživanja je metodološki prilagođen „građansko-centričnom“ pristupu, i nisu obuhvaćeni svi aspekti funkcionisanja pravosudnog sistema, već samo oni koji su identifikovani kao najvažniji za problem pristupa pravdi pojedinca i mogućnostima praćenja stanja u pravosuđu od strane civilnog društva. Pristup praćenju u najvećoj mogućoj meri koristi znanje i stručnost civilnog sektora, i oslanja se na civilno društvo kao osnovne izvore informacija. Ograničenja sa kojima se ovaj mehanizam suočava, vezana su, pre svega, za kapacitete organizacija koje učestvuju u ovom složenom i ekstenzivnom zahvatu, kao i za pitanja pristupa podacima koji su relevantni za ocenu pojedinih standarda. Pored toga, pojedini standardi po svojoj prirodi i sadržini, podložni su kvalitativnim ocenama stručnjaka (*expert opinion*), sudija, tužilaca i advokata, kao i nezavisnih eksperata iz partnerskih civilnih organizacija koje sprovode mehanizam. Na kvalitet podataka ima uticaja i struktura i sadržina zvaničnih evidencija u pravosuđu, koje najčešće ne odgovaraju potrebama pristupa koji je implementiran u ovom mehanizmu.

I tokom drugog ciklusa praćenja, kao i u prvom ciklusu, pandemija virusa Covid-19 je uticala kako na ostvarivanje posmatranih funkcija u pravosuđu, tako i na dinamiku rada i kapacitete samih partnerskih organizacija, pa su moguća određena odstupanja u odnosu na podatke ili ocene koje bi mogle biti date u redovnim prilikama.

Predmetni izveštaj predstavlja sintezu istraživanja sprovedenog od strane partnerskih organizacija iz navedene mreže organizacija civilnog društva koja implementira mehanizam. Kao izvori verifikacije za podatke, nalaze i ocene iz ovog Izveštaja, uzeti su prilozi koji su namenski prikupljeni od strane partnerskih organizacija mreže, kao i pojedinačna istraživanja i analize ovih i drugih organizacija koje su bile raspoložive u vreme sprovođenja praćenja. U pojedinim istraživačkim aktivnostima, uzele su učešća i lokalne organizacije civilnog društva,

¹ *Constituencies for Judicial Reform in Serbia*

na osnovu posebne sheme malih grantova. Svaka organizacija samostalno i za sebe snosi odgovornost za ocene, tačnost podataka, nalaza i izvora korišćenih za priloge Izveštaja, u oblastima u kojima su sprovodile aktivnosti, kao i za lične stavove, zaključke i viđenja koji proizilaze iz tih materijala.

IZRAZI ZAHVALNOSTI

Izveštaj o praćenju predstavlja rezultat rada velikog broja istraživača i drugih saradnika, angažovanih u okviru mreže organizacija civilnog društva i okupljenih na projektu „Otvorena vrata pravosuđa“, koji su prikupili i obradili podatke, i pripremili pojedinačne priloge za izveštaj, sa nalazima i ocenama sumiranim i sistematizovanim prema standardima, indikatorima i ključnim oblastima izveštaja. Istraživački tim koji je radio na pripremi i izradi izveštaja čine: Milena Vasić, *advokatica*, Natalija Šolić, *advokatica*, dr Katarina Golubović, *advokatica*, Katarina Toskić, *pravna savetnica*, Milan Filipović, *pravni savetnik*, Velimir Petrović, *projektni koordinator*, Momčilo Živadinović, *projektni menadžer* (Komitet pravnika za ljudska prava); Dušan Protić, *programski menadžer*, Katarina Grga, *istraživačica* (Centar za evropske politike); dr Marina Matić Bošković, *predsednica programskog saveta*, dr Jelena Kostić, *spoljna saradnica* (Udruženje tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije); Marko Dejanović, *šef kancelarije*, Darko Mlinar, *pravni saradnik*, Nađa Mičić, *spoljna saradnica* (Društvo sudija Srbije); Nemanja Nenadić, *programski direktor*, Robert Sepi, *pravni savetnik* (Transparentnost Srbija); Marija Pavlović, mlađa *istraživačica*, (Beogradski centar za bezbednosnu politiku); Damjan Mileusnić, *istraživač i pravnik*, Ana Toskić Cvetinović, *izvršna direktorka*, Nastasija Stojanović, *projektni i administrativni koordinator*, Kristina Kalajdžić, *istraživač* (Partneri za demokratske promene); Goran Sandić, *saradnik*, Dušan Pokuševski, *koordinator programa* (Beogradski centar za ljudska prava); Sofija Mandić, *pravna savetnica* (Centar za pravosudna istraživanja); Snežana Marjanović, *sudija Višeg suda u Beogradu*, Nebojša Đuričić, *sudija Višeg suda u Beogradu*, Dejan Petković, *sudija Osnovnog suda u Somboru*, Aleksandra Lozić, *diplomirani pravnik*, Milica Jovanović, *diplomirani pravnik* (Forum sudija Srbije).

Zahvalnost za koordinaciju pripreme i sprovođenja metodologije istraživanja, kao i za metodološku stručnu podršku prilikom izrade izveštaja, pripada Mileni Lazarević, programskoj direktorki Centra za evropske politike (CEP) i Jeleni Miletić, saradnici CEP-a. Poseban doprinos prilikom organizacije i sprovođenja planiranih aktivnosti je pružila Jovana Knežević, projektna menadžerka CEP-a.

Posebnu zahvalnost upućujemo sudovima, javnim tužilaštvima, kao i drugim pravosudnim organima i profesijama, organima državne uprave, nezavisnim nadzornim telima, jedinicama lokalne samuprave, i drugim organima koji su dali potrebne podatke i dokumente, po upitima i zahtevima za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, koje su podnosili članovi istraživačkog tima.

Konačno, zahvalnost za podršku sprovođenju projekta, bez koje ne bi bio moguć ovaj oblik saradnje organizacija civilnog društva niti bi izveštaj mogao biti izrađen, sledi Američkoj agenciji za razvojnu pomoć (USAID) i njihovim predstavnicima u Srbiji.

STRUKTURA IZVEŠTAJA

Izveštaj je podeljen na poglavlja u kojima su sadržani nalazi i ocene za pojedine ključne oblasti, u okviru kojih su izloženi nalazi za indikatore istraživanja iz te oblasti. U svakoj izloženoj oblasti je sadržana ocena ispunjenosti utvrđenih standarda, prema indikatorima i pod-indikatorima u toj oblasti, data numeričkim izrazom na osnovu kriterijuma za ocenjivanje ispunjenosti standarda prema napred izloženoj metodologiji, sa narativnim opisom stanja, a na osnovu sprovedenih istraživanja i priloga partnera iz mreže organizacija civilnog društva koje su sprovodile analitičke aktivnosti u pojedinim oblastima. Pored ocene stanja, izložena je kratka zaključna ocena na nivou indikatora, kao i preporuke za unapređenje stanja koje su definisane na osnovu datih nalaza.

SADRŽAJ

UVOD.....	3
PREDMET, SVRHA I METODOLOGIJA IZVEŠTAJA.....	4
O PROJEKTU.....	5
OGRANIČENJA I USLOVLJENOSTI.....	5
IZRAZI ZAHVALNOSTI.....	6
STRUKTURA IZVEŠTAJA.....	6
SADRŽAJ.....	7
KLJUČNA OBLAST I: PRAVNA POMOĆ.....	11
INDIKATOR 1: DOSTUPNOST PRAVNE POMOĆI.....	11
POD-INDIKATOR 1.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU PRAVNU POMOĆ.....	11
POD-INDIKATOR 1.2: TERITORIJALNA ZASTUPLJENOST SVIH OBLIKA PRAVNE POMOĆI U PRAKSI.....	19
POD-INDIKATOR 1.3: PERCEPCIJA O SISTEMU PRAVNE POMOĆI.....	21
POD-INDIKATOR 1.4: DELOTVORNOST SISTEMA PRAVNE POMOĆI.....	24
OCENA INDIKATORA.....	26
PREPORUKE ZA OBLAST.....	27
KLJUČNA OBLAST II: PRISTUP PODACIMA I TRANSPARENTNOST SUDOVA I TUŽILAŠTAVA.....	29
INDIKATOR 1: DOSTUPNOST PODATAKA O RADU SUDOVA I TUŽILAŠTAVA.....	29
POD-INDIKATOR 1.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O PROAKTIVNOM INFORMISANJU OD STRANE SUDOVA I TUŽILAŠTAVA.....	29
POD-INDIKATOR 1.2: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O REAKTIVNOM INFORMISANJU OD STRANE SUDOVA I TUŽILAŠTAVA.....	32
POD-INDIKATOR 1.3: PROAKTIVNA TRANSPARENTNOST SUDOVA I TUŽILAŠTAVA U PRAKSI.....	38
POD-INDIKATOR 1.4: REAKTIVNA TRANSPARENTNOST SUDOVA I TUŽILAŠTAVA U PRAKSI.....	43
POD-INDIKATOR 1.5: PERCEPCIJA GRAĐANA O TRANSPARENTNOSTI RADA PRAVOSUDNIH ORGANA.....	46
OCENA INDIKATORA:.....	49
PREPORUKE:.....	50

KLJUČNA OBLAST III: PRISTUP SUDOVIMA51

INDIKATOR 1: FINANSIJSKA I FIZIČKA PRISTUPAČNOST SUDOVIMA	51
POD-INDIKATOR 1.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU FINANSIJSKU PRISTUPAČNOST SUDOVIMA ...	51
POD-INDIKATOR 1.2. ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU FIZIČKU PRISTUPAČNOST SUDOVIMA	58
POD-INDIKATOR 1.3. ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU JEZIČKU PRISTUPAČNOST SUDOVA	59
POD-INDIKATOR 1.4. TROŠKOVI SUDSKOG POSTUPKA U PRAKSI	62
POD-INDIKATOR 1.5. FIZIČKA PRISTUPAČNOST SUDOVIMA U PRAKSI	70
POD-INDIKATOR 1.6. JEZIČKA PRISTUPAČNOST SUDOVA U PRAKSI	72
OCENA INDIKATORA:	73
PREPORUKE:	74

KLJUČNA OBLAST IV: SUDSKA EFIKASNOST..... 75

INDIKATOR 1: EFIKASNOST SUDSKOG POSTUPKA	75
POD-INDIKATOR 1.1. ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O PROCESNOM ASPEKTU SUDSKOG POSTUPKA	75
POD-INDIKATOR 1.2. ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU KVALITET SUDSKOG ODLUČIVANJA	78
POD-INDIKATOR 1.3. POSTUPANJE SUDA/SUDIJE U PRAKSI	80
POD-INDIKATOR 1.4. TRAJANJE SUDSKOG POSTUPKA	83
POD-INDIKATOR 1.5. KVALITET SUDSKOG ODLUČIVANJA	86
OCENA INDIKATORA:	88
PREPORUKE:	89
INDIKATOR 2: PRAVNA PREDVIDLJIVOST.....	90
POD-INDIKATOR 2.1. ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU UJEDNAČAVANJE PRAKSE PRAVOSUDNIH ORGANA	90
POD-INDIKATOR 2.2. DOSTUPNOST INFORMACIJA O SUDSKOJ PRAKSI	92
POD-INDIKATOR 2.3. UJEDNAČENOST PRIMENE PRAVA	94
OCENA INDIKATORA:	97
PREPORUKE:	97

KLJUČNA OBLAST V: ETIKA U SUDSTVU99

INDIKATOR 1: INTEGRITET SUDIJE	99
POD-INDIKATOR 1.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O INTEGRITETU SUDIJE	99
POD-INDIKATOR 1.2: POLITIČKI ILI DRUGI NEDOZVOLJENI UTICAJI NA RAD SUDIJE	103
POD-INDIKATOR 1.3: PROFESIONALNOST SUDIJE TOKOM SUDSKOG POSTUPKA	105
OCENA INDIKATORA:	108
PREPORUKE:	108

KLJUČNA OBLAST VI:	
PRISTUP PRAVDI U KRIVICI.....	109
INDIKATOR 1: ZAŠTITA PRAVA STRANKE U POSTUPKU.....	109
POD-INDIKATOR 1.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O ZAŠTITI PRAVA OKRIVLJENOG.....	109
POD-INDIKATOR 1.2: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O ZAŠTITI PRAVA OŠTEĆENOG.....	113
POD-INDIKATOR 1.3: ZAŠTITA PRAVA OKRIVLJENOG U PRAKSI.....	115
POD-INDIKATOR 1.4: ZAŠTITA PRAVA OŠTEĆENOG U PRAKSI.....	118
OCENA INDIKATORA:	119
PREPORUKE:	120
INDIKATOR 2: INTEGRITET I KVALITET RADA JAVNIH TUŽILACA	121
POD-INDIKATOR 2.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O INTEGRITETU U RADU JAVNIH TUŽILACA.....	121
POD-INDIKATOR 2.2: SPREČAVANJE NEDOZVOLJENOG UTICAJA NA RAD JAVNIH TUŽILACA.....	130
OCENA INDIKATORA:	131
PREPORUKE:	132
INDIKATOR 3: KVALITET KAZNE NE POLITIKE	133
POD-INDIKATOR 3.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O KAZNAMA	133
POD-INDIKATOR 3.2: PERCEPCIJE O PRAVIČNOSTI IZRICANJA KRIVIČNIH SANKCIJA	136
OCENA INDIKATORA:	137
PREPORUKE:	138
KLJUČNA OBLAST VII:	
PRISTUP PRAVOSUDNIM USLUGAMA.....	139
INDIKATOR 1: KVALITET RADA JAVNIH IZVRŠITELJA	139
POD-INDIKATOR 1.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O RADU JAVNIH IZVRŠITELJA	139
POD-INDIKATOR 1.2: RAD JAVNIH IZVRŠITELJA U PRAKSI.....	143
OCENA INDIKATORA	145
PREPORUKE	146
INDIKATOR 2: KVALITET RADA JAVNIH BELEŽNIKA	147
POD-INDIKATOR 2.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI ZA RAD JAVNIH BELEŽNIKA	147
POD-INDIKATOR 2.2: RAD JAVNIH BELEŽNIKA U PRAKSI	149
OCENA INDIKATORA	151
PREPORUKE	151
ZAKLJUČAK.....	153
TABELA SKRAĆENICA.....	157

KLJUČNA OBLAST I: PRAVNA POMOĆ

INDIKATOR 1: DOSTUPNOST PRAVNE POMOĆI

POD-INDIKATOR 1.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU PRAVNU POMOĆ

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zakon jasno definiše šta obuhvata besplatna pravna pomoć	1/1	1/1
2. Zakon jasno definiše pružaocima besplatne pravne pomoći	0/0,5	0/0,5
3. Zakon jasno definiše korisnike besplatne pravne pomoći i uslove za njeno odobravanje	0,5/1	0,5/1
4. Zakon postavlja opravdana ograničenja u pružanju besplatne pravne pomoći	0/0,5	0/0,5
5. Zakon omogućava jasan i pravičan postupak odlučivanja o zahtevu za pružanje besplatne pravne pomoći	0/0,5	0/0,5
6. Zakon omogućava delotvoran pravni lek u slučaju odbijanja zahteva za pružanje besplatne pravne pomoći	0/0,5	0/0,5
7. Pravni okvir koji reguliše položaj advokature definiše standarde pružanja pravne pomoći	0,5/0,5	0,5/0,5
8. Pravni okvir koji reguliše položaj advokature predviđa jasan i pravičan postupak preispitivanja postupanja advokata tokom pružanja pravne pomoći	0/1	0/1
9. Zakon koji reguliše parnični postupak omogućava dodelu besplatnog punomoćnika i pravičan postupak odlučivanja o njegovoj dodeli	0,5/0,5 ▲	0/0,5
10. Zakon koji uređuje krivični postupak predviđa obaveznu odbranu i odbranu siromašnog, a uslovi za njihovu dodelu zadovoljavaju interese pravičnosti u postupku	0,5/0,5	0,5/0,5
11. Zakon koji uređuje položaj maloletnika u krivičnom postupku predviđa obavezno zastupanje oštećenih i okrivljenih maloletnih lica, a uslovi za obezbeđivanje zastupanja zadovoljavaju interese pravičnosti u postupku	0/0,5	0/0,5
12. Zakon koji uređuje položaj maloletnika u krivičnom postupku predviđa obavezno sticanje posebnih znanja zastupnika maloletnih lica u krivičnom postupku	0,5/0,5	0,5/0,5
13. Pravni okvir koji reguliše rad advokature garantuje da pravna pomoć bude ravnomerno teritorijalno rasprostranjena	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	3,5/8 ▲	3/8

SI: ZAKON JASNO DEFINIŠE ŠTA OBUHVATA BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

[1 POEN]

Uprkos preporukama iz prethodnog Izveštaja o praćenju stanja u pravosuđu, u prethodnom periodu nije bilo izmena Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (u daljem tekstu: ZBPP), niti izmena procesnih zakona. Na osnovu preporuka koje je YUCOM dao u procesu revizije Akcionog plana za Poglavlje 23, kao i u u publikaciji "Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći – Prvih šest meseci primene"² dopunjen je Akcioni plan³ i dodata aktivnost 3.5.1.1. koja se odnosi na analizu potreba usklađivanja procesnih zakona i Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i naknadne izmene. Proces izmena i dopuna Zakona o parničnom postupku u prvoj polovini 2021. godine je pod pritiskom javnosti obustavljen, zbog predloga odredbi koje bi pristup sudu uslovile plaćanjem visokih sudskih taksi, kao i zbog netransparentnosti rada radne grupe Ministarstva pravde koja je došla do predloženih rešenja.

U skladu sa podelom na primarnu i sekundarnu pravnu pomoć iz uporednopravne prakse Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći uvedena je podela na besplatnu pravnu podršku i besplatnu pravnu pomoć.⁴

Besplatna pravna pomoć obuhvata pružanje pravnih saveta, sastavljanje podnesaka, zastupanje i odbranu, dok besplatna pravna podrška obuhvata pružanje opšte pravne informacije, popunjavanje formulara, sastavljanje javnobeležničke isprave i posredovanje u rešavanju sporova.⁵

Razlika između opšte pravne informacije (u ranijim nacrtima početni pravni savet) i pravnog saveta je mala i teško se može primeniti u praktičnom radu sa strankama. U praksi je primećen još jedan problem, a to je značajna razlika u broju zahteva podnetih različitim JSL koja se može objasniti različitim načinom vođenja evidencije, odnosno ubrajanjem u podnete zahteve i usmenih obraćanja građana za oblike besplatne pravne pomoći za koje se ne podnosi zahtev i donosi

rešenje (npr. opšta pravna informacija i pravni savet). Problem vođenja evidencije je notiran i u izveštaju Ministarstva pravde, te je preporučeno organizovanje dodatnih obuka u ovom pogledu.

Prema tome, Zakon jasno definiše šta obuhvata besplatna pravna pomoć sa izuzetkom razlike između opšte pravne informacije i pravnog saveta koja se teško može primeniti u praktičnom radu sa strankom. Stoga, ovaj standard se smatra ispunjenim. [1/1 poena]

S2: ZAKON JASNO DEFINIŠE PRUŽAOCE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI

[0.5 POENA]

Prema ZBPP, besplatnu pravnu podršku mogu pružati javni beležnici, posrednici, pravni fakulteti i udruženja, dok besplatnu pravnu pomoć mogu pružati advokatura, službe pravne pomoći u jedinicama lokalne samouprave i udruženja na osnovu odredbi zakona koji uređuju pravo azila i zabranu diskriminacije.⁶ Zakon daje jasan spisak pružalaca besplatne pravne pomoći i podrške, ali izostavlja pojedine institucije koje u svom radu građanima pružaju određene oblike besplatne pravne pomoći poput lokalnih ombudsmana i sindikata.

Imajući u vidu da zakon jasno definiše pružaoce besplatne pravne pomoći, ali propušta da uvrsti u pružaoce i deo institucija koje u svom radu građanima pružaju određene oblike besplatne pravne pomoći poput lokalnih ombudsmana i sindikata, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/0.5 poena]

S3: ZAKON JASNO DEFINIŠE KORISNIKE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI I USLOVE ZA NJENO ODOBRAVANJE

[1 POEN]

Ovlašćenja pojedinačnih pružalaca besplatne pravne pomoći i podrške u pogledu oblika pravne pomoći i podrške koje mogu pružiti nisu dovoljno jasno definisana, te je samim tim Zakon nerazumljiv pravnim laicima kojima bi trebalo da omogući pristup pravdi.

2 M. Filipović, Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći – Prvih šest meseci primene, Beograd, 2020, <https://www.yucom.org.rs/wp-content/uploads/2020/07/Primena-zakona-BPP-2.pdf>

3 Akcioni Plan, Poglavlje 23, Pravosudje i osnovna uprava, Jul 2020, https://www.mpravde.gov.rs/files/Revidirani_AP23_2207.pdf

4 Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći („Službeni glasnik RS”, br. 87/2018), član 3

5 ZBPP, član 4 i član 11

6 ZBPP, član 9

Ovo se posebno odnosi na pitanje ko pruža pravnu pomoć u ime udruženja budući da se u jednom stavu⁷ navodi da su to advokati, dok se u sledećem⁸ navodi da pravnici u udruženjima mogu pružati besplatnu pravnu pomoć u okviru ovlašćenja koja su diplomiranim pravnicima određena zakonom kojim se uređuje odgovarajući postupak.

Dok sa jedne strane diplomirani pravnici sa položenim pravosudnim ispitom u jedinici lokalne samouprave mogu pružati besplatnu pravnu pomoć i zastupanje u parničnom postupku i upravnom sporu, zaposleni sa istom kvalifikacijom u udruženju su praktično ograničeni na zastupanje u sporovima u vezi sa diskriminacijom i azilom. Istovremeno udruženje može pružati besplatnu pravnu podršku (pružanje opštih pravnih informacija i popunjavanje formulara) u dosta širem obimu od samo diskriminacije i azila.

Za uklanjanje ove neopravdane razlike su neophodne izmene Zakona o parničnom postupku u delu koji se odnosi na punomoćnike⁹, kao i izmene samog ZBPP-a. Nacrtom Zakona o izmenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2021. godine bila je predviđena i mogućnost da registrovani pružaoci besplatne pravne pomoći mogu da zastupaju građane na sudu. Ovakvo rešenje bi rasteretilo službe besplatne pravne pomoći koje ne zapošljavaju pravnike sa položenim pravosudnim ispitom, te bi i zaposleni pravnici bez ovog ispita bili u mogućnosti da zastupaju građane na sudu. Imajući u vidu da neke opštine nisu predvidele sredstva za angažovanje advokata ili su predvidele veoma male iznose, ovo rešenje bi većem broju građana omogućilo dobijanje zastupanja na sudu. Uslovi za pružanje besplatne pravne pomoći nisu dovoljno jasno definisani što može otežati razumevanje ZBPP-a korisnicima. Stoga, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poen]

S4: ZAKON POSTAVLJA OPRAVDANA OGRANIČENJA U PRUŽANJU BESPLATNE PRAVNE POMOĆI

[0,5 POENA]

Ograničavanjem pružanja besplatne pravne pomoći, onemogućava se jednak pristup pravdi svim građanima pod jednakim uslovima. Međutim, u nekim situacijama ograničenja mogu biti opravdana, ukoliko bi se na taj način ograničena budžetska sredstva usmerila ka najranjivijim grupama.

Uočen je nedostatak Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i neusklađenost istog sa Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici (u daljem tekstu: ZSNP).¹⁰ Naime ovim Zakonom je garantovana pravna pomoć žrtvama krivičnih dela koja se vezuju za nasilje u porodici.¹¹ Zakon sadrži otvoren spisak krivičnih dela koja se vezuju za nasilje u porodici¹², koja nisu pokrivena Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći. Ovo znači da bi žrtve ovih krivičnih dela, koja za posledicu imaju nasilje u porodici, mogle da ostvare pravo na besplatnu pravnu pomoć samo u slučaju da ispunjavaju i kriterijum u pogledu visine zarade i imovine. Kao problem u primeni uočeno je i to da Uredbom o tarifi za pružanje besplatne pravne pomoći¹³ nije predviđena naknada kada je reč o zastupanju oštećenih u krivičnom postupku.

Prema ZBPP pravo na besplatnu pravnu pomoć mogu ostvariti: lica koja ispunjavaju uslove za socijalnu pomoć ili dečiji dodatak, lica koja bi usled plaćanja pravne pomoći ispunila uslove za ova socijalna davanja, pripadnici ranjivih grupa, a Zakon predviđa i listu lica koja takodje mogu ostvariti ovo pravo u odredjenim situacijama.¹⁴ Vezivanjem ostarivanja prava za veoma restriktivne uslove za socijalnu pomoć i dečiji dodatak, značajan deo lica u stanju socijalne potrebe ostaju van domašaja ovog Zakona. Dodatno, u praksi može biti sporno i to što se kod druge kategorije lica¹⁵ ne uračunavaju svi troškovi postupka koji mogu biti značajni, već samo troškovi plaćanja pravne pomoći. Pravilnikom o izgledu i bližoj sadržini obrasca

7 ZBPP, član 9(4)

8 ZBPP, član 9 (5)

9 Zakon o parničnom postupku („Službeni glasnik RS”, br. 87/2018 i 18/2020), član 85 (2)

10 M. Vasić, M. Filipović, Pravo na besplatnu pravnu pomoć žrtava rodno zasnovanog nasilja u Srbiji u toku 2020. godine, YUCOM, Beograd, 2020, <https://www.yucom.org.rs/wp-content/uploads/2021/10/Pravo-na-besplatnu-pravnu-pomoc-zrtve-rodno-zasnovanog-nasilja-2.pdf>

11 Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (“Sl. glasnik RS”, br. 94/2016), član 12

12 ZSNP, član 4

13 Uredba o tarifi za pružanje besplatne pravne pomoći (“Sl. glasnik RS”, br. 74/2019)

14 ZBPP, član 4

15 ZBPP, član 4 (1) (2)

zahteva za odobravanje besplatne pravne pomoći su uslovi za besplatnu pravnu pomoć, vezani za imovinu i prihode, značajno ublaženi. Tako pravo na besplatnu pravnu pomoć tražilac može ostvariti ako mu prihodi nisu veći od minimalne zarade¹⁶, ako nepokretnost koju poseduje služi za stambeni prostor ili poslovnu delatnost koja služi izdržavanju tražioca ili člana porodice¹⁷ i ako vrednost vozila koje poseduje ne prelazi godišnji iznos minimalne mesečne zarade¹⁸. Neophodno je međutim ovo pitanje urediti i na nivou Zakona budući da podzakonski akti ne pružaju dovoljne garancije za prava građana.

Ograničenja u pogledu pružanja besplatne pravne pomoći nisu opravdana. Ovo se pre svega odnosi na zabrane predviđene čl. 7 ZBPP-a kojima se pod pretnjom visoke prekršajne kazne zabranjuje pružanje besplatne pravne pomoći u određenim slučajevima. Iako se prekršajna kazna odnosi samo na slučajeve kada se besplatna pravna pomoć finansira iz budžeta, kršenje zabrane predstavlja osnov za brisanje iz registra pružalaca.¹⁹

Ovo je posebno problematično za udruženja koja tradicionalno pružaju besplatnu pravnu pomoć u navedenim slučajevima. Dodatno, u skladu sa čl. 15 ZBPP-a ova zabrana se primenjuje čak i na besplatnu pravnu podršku. Pored toga što je razlog uvođenja ove inkriminacije nejasan, dosledna primena ove odredbe može dovesti do brisanja iz registra iz banalnih razloga. Tako neko može biti kažnjen jer je suprotno zabrani pružanja besplatne pravne pomoći prilikom osnivanja pravnih lica pružio opštu pravnu informaciju. Posebno je problematična odredba²⁰ koja predviđa da besplatna pravna pomoć nije dozvoljena „u postupku u kome je očigledno da tražilac besplatne pravne pomoći nema izgleda na uspeh, posebno ako se njegova očekivanja ne zasnivaju na činjenicama i dokazima koje je predočio ili su ona suprotna pozitivnim propisima, javnom poretku i dobrim običajima.“ U praksi je ovo i najčešći razlog za odbijanje zahteva za pružanje besplatne pravne pomoći. Sposobnost pravnika sa tri godine iskustva koji ne može da

zastupa stranke pred sudom niti ima iskustvo u istom vrši procenu izgleda na uspeh je dubiozna. Dodatno, samim članom se ostavlja dosta široko polje procene budući da lice u jedinici lokalne samouprave zapravo ni nije ograničeno drugim delom rečenice koji počinje sa prilogom posebno. Postojanje mehanizma za prevenciju frivolnih sporova je opravdano ali je načinom normiranja zapravo nehotice obuhvaćena i situacija u kojoj udruženja sopstvenim sredstvima vode tzv. strateške sporove koji najčešće nemaju izgled za uspeh u zemlji, već tek pred ESLJP-om.

Stoga, na osnovu svega navedenog Zakon jasno definiše uslove za odobravanje besplatne pravne pomoći, ali vezivanjem ovih uslova za pravo na socijalnu pomoć ova usluga ostaje van domašaja dela građana kojima je neophodna. Prema tome, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/0.5 poena]

S5: ZAKON OMOGUĆAVA JASAN I PRAVIČAN POSTUPAK ODLUČIVANJA O ZAHTEVU ZA PRUŽANJE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI **[0,5 POENA]**

Odlučivanje o zahtevu za pružanje besplatne pravne pomoći mora biti jasno i pravično, kako bi sva lica koja polažu pravo na ovu vrstu pomoći mogla pod jednakim uslovima da imaju pristup pravdi. ZBPP definiše način podnošenja zahteva za odobravanje besplatne pravne pomoći, rokove za odlučivanje po istima, kao i mogućnost podnošenja žalbe Ministarstvu pravde. Pravilnikom o izgledu i bližoj sadržini obrasca zahteva za odobravanje besplatne pravne pomoći²¹ predviđen je obrazac od čak 9 strana što može imati negativan uticaj na pristup ovoj usluzi budući da su najveći deo mogućih korisnika lica slabijeg imovinskog stanja, što sa sobom povlači i niži stepen obrazovanja, a neretko i funkcionalnu, pa i potpunu nepismenost. ZBPP predviđa i mogućnost prijema zahteva za besplatnu pravnu pomoć na zapisnik, kao i elektronskim putem, što u praksi može olakšati podnošenje zahteva. Prema tome, zakon

16 Pravilnik o izgledu i bližoj sadržini obrasca zahteva za odobravanje besplatne pravne pomoći ("Sl. glasnik RS", br. 68/2019), član 6 (2) (1)

17 Pravilnik, član 6 (3) (5)

18 Pravilnik, član 6 (4) (4)

19 ZBPP, član 19 (1) (4)

20 ZBPP, član 7 (1) (6)

21 Pravilnik o izgledu i bližoj sadržini obrasca zahteva za odobravanje besplatne pravne pomoći ("Sl. glasnik RS", br. 68/2019)

omogućava jasan i pravičan postupak odlučivanja o zahtevu za pružanje besplatne pravne pomoći, ali dužina obrasca može imati odvrćajući efekat u vezi sa pristupom funkcionalno nepismenih ljudi, pa se standard ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

S6: ZAKON OMOGUĆAVA DELOTVORAN PRAVNI LEK U SLUČAJU ODBIJANJA ZAHTEVA ZA PRUŽANJE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI [0,5 POENA]

Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći je propisana žalba Ministarstvu pravde kao pravni lek u slučaju odluke o odbijanju zahteva za pružanje besplatne pravne pomoći, nedonošenja odluke u propisanom roku (ćutanje uprave), kao i ukidanja rešenja o odobravanju besplatne pravne pomoći.

Jedinstveni rok za donošenje odluke Ministarstva pravde po žalbi od 15 dana ne omogućava izbegavanje nastanka nenaknadive štete ili propuštanja rokova, u situacijama kada se primenjuju kraći rokovi za odlučivanje, odnosno podnošenje žalbe od 3 dana. Neophodne su izmene procesnih zakona koje bi predvidele zastoj procesnih rokova tokom postupka odlučivanja o besplatnoj pravnoj pomoći, koji bi građanima ostavio dovoljno vremena u slučaju odbijanja zahteva.

Nije propisan poseban pravni lek za situaciju u kojoj se smatra da je podnosilac zahteva odustao jer nije u ostavljenom roku podneo dopunu dokumentacije²². Ukoliko postoje zakonski uslovi, stranka može u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku (u daljem tekstu: ZUP)²³ tražiti povraćaj u pređašnje stanje ili se može obratiti Ministarstvu pravde pritužbom, a radi sprovođenja nadzora nad radom jedinice lokalne samouprave. U istraživanju je notirano i to da pojedina lica zadužena za odlučivanje po zahtevima ne prave razliku između odbijanja zahteva i obustave postupka (kada stranka ne dostavi tražene dokaze u dodatnom ostavljenom roku ili kada odustane od zahteva). Delotvornost pravnog leka u slučaju odbijanja zahteva za pružanje besplatne pravne pomoći je umanjena nepostojanjem zastoja procesnih rokova tokom odlučivanja po zahtevu za pružanje besplatne pravne pomoći. Na osnovu

svega navedenog, standard se ne može smatrati ispunjenim ni u ovom izveštajnom periodu. [0/0,5 poena]

S7: PRAVNI OKVIR KOJI REGULIŠE POLOŽAJ ADVOKATURE DEFINIŠE STANDARDE PRUŽANJA PRAVNE POMOĆI [0,5 POENA]

Utvrđujući dužnosti advokata, Zakon o advokaturi²⁴ (u daljem tekstu: ZOA) postavlja standarde u pružanju pravne pomoći. Članom 15 Zakona propisano je da je advokat dužan da pravnu pomoć pruža stručno i savesno, u skladu sa zakonom, Statutom advokatske komore i Kodeksom profesionalne etike advokata. Istim članom, propisano je da je advokat dužan da čuva advokatsku tajnu, kao i čuvanje spisa i isprava koje je stranka poverila advokatu. Zakonom o advokaturi detaljno je uređeno pitanje sukoba interesa advokata, odnosno situacije u kojima advokat mora odbiti pružanje pravne pomoći stranci. Statutom advokatske komore Srbije uređena su suštinski ista pitanja koja su uređena Zakonom o advokaturi, samo su na pojedinim mestima malo detaljnije razrađena. Kodeks profesionalne etike advokata (dalje: Kodeks advokata) kao skup pravila o profesionalno – etičkim dužnostima advokata detaljnije uređuje obaveze advokata prilikom pružanja pravne pomoći.

Pored navedenih standarda, Kodeks advokata detaljno reguliše i poverljivost u odnosu između advokata i klijenta, nespojivost funkcija sa advokatskom profesijom, odgovornost advokata, advokatsku tajnu, način čuvanja advokatske tajne i uslove za otkrivanje advokatske tajne.

Poglavljem IV koje se tiče nedopuštenog sticanja klijenata, regulisana je zabrana reklamiranja, zabrana nelojalne konkurencije, zabrana nećasnog ili drugog nedopuštenog pridobijanja klijenata.

Odeljak B Kodeksa u poglavlju I – Zastupanje, reguliše detaljnije postupak zastupanja klijenta od strane advokata. Posebno su regulisani: način prihvatanja zastupanja, odbijanje zastupanja, šta se smatra opravdanim, a šta neopravdanim razlozima za odbijanje zastupanja, kada advokat treba, a kada je dužan da odbije zastupanje, način davanja punomoćja od strane klijenta, a posebna

22 ZBPP, član 32 (5)

23 Zakon o opštem upravnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 18/2016 i 95/2018 - autentično tumačenje)

24 Zakon o advokaturi ("Sl. glasnik RS", br. 31/2011 i 24/2012 - odluka US)

pažnja posvećena je odnosu advokata prema klijentu.²⁵ Posebnim članovima regulisano je postupanje advokata sa imovinskim vrednostima klijenta i otkazivanje zastupanja.

Premda sam Zakon o advokaturi i Statut advokatske komore Srbije samo načelno uređuju standarde u pružanju besplatne pravne pomoći, oba ova pravna akta upućuju na poštovanje Kodeksa profesionalne etike advokata koji temeljno i detaljno uređuje standarde u pogledu pružanja pravne pomoći od strane advokata, tako da se može oceniti da je ovaj standard u potpunosti ispunjen. [0,5/0,5 poena]

S8: PRAVNI OKVIR KOJI REGULIŠE POLOŽAJ ADVOKATURE PREDVIĐA JASAN I PRAVIČAN POSTUPAK PREISPITIVANJA POSTUPANJA ADVOKATA TOKOM PRUŽANJA PRAVNE POMOĆI [1 POEN]

Prethodnim Izveštajem o praćenju stanju u pravosuđu utvrđen je propust u donošenju odluka disciplinskih tužilaca advokatskih komora o odbačaju ili odbijanju predloga stranke za pokretanje disciplinskog postupka protiv advokata, odnosno to da ove odluke nisu obrazložene. Upravo stoga je data preporuka da se izmenama i dopunama ZOA uvede obaveza donošenja obrazložene odluke.²⁶ ZOA ipak nije pretrpeo izmene u prethodnom periodu.

Ovaj propis detaljno uređuje pravila obavljanja advokatske profesije – od ispunjenja uslova za bavljenje advokaturom, do prava i obaveza advokata, Advokatske komore Srbije i komora u njenom sastavu. Zakon definiše advokaturu kao nezavisnu i samostalnu službu pružanja pravne pomoći fizičkim i pravnim licima.²⁷

Preispitivanje postupanja advokata regulisano je odredbama o disciplinskoj odgovornosti koje se nalaze u ZOA i Statutu advokatske komore Srbije. Članovima 240 i 241. Statuta nabrojani su lakši i teži oblici povreda dužnosti i ugleda advokata. Težih povreda ima čak 44. ZOA načelno reguliše disciplinsku odgovornost, disciplinski postupak i disciplinske organe advokatske komore. Statut advokatske komore Srbije detaljnije razrađuje

postupak disciplinske odgovornosti – od podnošenja prijave do izricanja disciplinske sankcije i prava advokata i stranke na pravni lek.

Ono što predstavlja problem u regulisanju disciplinske odgovornosti jeste činjenica da disciplinski postupak pokreće disciplinski tužilac advokatske komore u čiji imenik je upisan advokat ili advokatski pripravnik protiv koga se postupak pokreće. Disciplinski postupak može se pokrenuti na osnovu prijave koju podnosi zainteresovano lice ili državni organ, na osnovu predloga organa advokatske komore ili po službenoj dužnosti. Ni Zakon ni Statut AKS ne obavezuju disciplinskog tužioca advokatske komore da obrazloži odluku o odbijanju da pokrene disciplinski postupak protiv advokata po prijavi stranke, tako da u praksi, stranke samo dobiju obaveštenje o tome da nema osnova za vođenje disciplinskog postupka protiv advokata protiv koga su podnele prijavu i pouku o pravnom leku. Stoga, usled nepostojanja obaveze disciplinskog tužioca advokatske komore da obrazloži odluku o odbijanju disciplinske prijave, ovaj postupak se ne može oceniti kao jasan i pravičan. Iz tog razloga, standard se ne smatra ispunjenim. [0/1 poena]

S9: ZAKON KOJI REGULIŠE PARNIČNI POSTUPAK OMOGUĆAVA DODELU BESPLATNOG PUNOMOĆNIKA I PRAVIČAN POSTUPAK ODLUČIVANJA O NJEGOVOJ DODELI [0,5 POENA]

U godini koja je za nama nije bilo izmena pravnog okvira u delu koji se odnosi na dodelu besplatnog punomoćnika. Proces izmena i dopuna Zakona o parničnom postupku koji je pod pritiskom javnosti obustavljen se odnosio i na uvođenje roka za odluku po zahtevu za oslobađanje od troškova postupka i brisanje odredbi o besplatnom punomoćniku koji se vrlo retko primenjuje u praksi.

Zakonom o parničnom postupku (u daljem tekstu: ZPP) regulisano je pravo stranke na besplatnog punomoćnika kao i uslovi i postupak njegovog dodeljivanja u članovima 170 – 173.

ZPP propisuje da će sud u toku čitavog postupka da prizna stranci pravo na besplatnu pravnu

25 Kodeks profesionalne etike advokata („Službeni glasnik RS“, br. 27/2012 i 159/2020 - odluka US)

26 Izveštaj o praćenju stanja u pravosuđu za 2020. godinu, Beograd, 2021, str. 30,

<http://otvorenavratapравosudja.rs/media/ovppolazni-zvestaj-o-pracenju-stanja-u-pravosudju-za-2020-godinu.pdf>

27 ZOA, član 2

pomoć kad je stranka potpuno oslobođena od plaćanja troškova postupka, ako je to nužno radi zaštite prava stranke, odnosno ako je to propisano posebnim zakonom.²⁸ Kao uslov za dodelu besplatnog punomoćnika potrebno je da stranka bude oslobođena plaćanja sudskih troškova.²⁹ Oslobođenje od plaćanja troškova postupka obuhvata oslobođenje od plaćanja takse i oslobođenje od polaganja predujma za troškove svedoka, veštaka, uviđaja i sudskih oglasa, ali sud može da oslobodi stranku i samo od plaćanja takse, u skladu sa posebnim zakonom.³⁰ Prilikom donošenja odluke o oslobođenju od plaćanja troškova postupka sud ceni sve okolnosti, a naročito uzima u obzir vrednost predmeta spora, broj lica koje stranka izdržava i prihode i imovinu koje imaju stranka i članovi njene porodice.³¹

Ono što predstavlja problem prilikom primene ovog propisa jeste njegova neusaglašenost sa kasnije donetim Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći³². Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, pored ekonomski ugroženih građana, prepoznaje i posebno osetljive grupe građana koje imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć, bez obzira na njihov ekonomski status, kao i pravo onim građanima, koji bi, plaćanjem besplatne pravne pomoći došli u situaciju da budu ekonomski ugroženi. Za razliku od ovih pravila, Zakon o parničnom postupku predviđa zastoj procesnih rokova dok sud ne odluči o dodeli besplatnog punomoćnika.

Zbog svega navednog, smatramo da Zakon o parničnom postupku nije u potpunosti pravično regulisao pitanje dodeljivanja besplatnog punomoćnika od strane suda. Ovo pravo rezerviše samo za one već ekonomski ugrožene građane, ali ne i one koji bi plaćanjem punomoćnika postali ekonomski ugroženi. Takođe, zakon ne razlikuje specifične potrebe u ostvarivanju prava ugroženih grupa poput osoba sa invaliditetom ili žrtava nasilja u porodici, pa one ostaju neprepoznate kao nosioci ovog prava. Na pravičnost čitavog postupka značajno utiče i činjenica da izostaje pravo stranke na žalbu protiv rešenja kojim se

odbija njen zahtev za besplatnog punomoćnika. Prema tome, standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

S10: ZAKON KOJI UREĐUJE KRIVIČNI POSTUPAK PREDVIĐA OBAVEZNU ODBRANU I ODBRANU SIROMAŠNOG, A USLOVI ZA NJIHOVU DODELU ZADOVOLJAVAJU INTERESE PRAVIČNOSTI U POSTUPKU [0,5 POENA]

Zakonik o krivičnom postupku (dalje: ZKP) predviđa obaveznu odbranu okrivljenog, odbranu po službenoj dužnosti, kao i odbranu siromašnog.³³ Ove tri vrste odbrane mogu postojati nezavisno jedna od druge, kada okrivljeni sam angažuje branioca, a mogu se i isprepletati (ako nema sredstava da angažuje branioca, pa mu se on dodeli po službenoj dužnosti ukoliko je odbrana obavezna, a okrivljeni podnese zahtev za dodeljivanje branioca po osnovu „siromaškog prava“). Zakonik jasno definiše niz situacija u kojima okrivljeni mora imati branioca, a što se često vezuje za lična svojstva okrivljenog, težinu dela i zaprećenu kaznu, eventualno lišenje slobode, ukoliko se radi o mogućnosti zaključenja sporazuma o svedočenju okrivljenog ili osuđenog, u slučaju suđenja u odsustvu itd. Ukoliko okrivljeni sam ne imenuje branioca u slučajevima u kojima je odbrana obavezna, on će mu biti postavljen po službenoj dužnosti.

Odbrana siromašnog predviđa da će se okrivljenom koji prema svom imovinskom stanju ne može da plati nagradu i troškove branioca, postaviti na njegov zahtev branilac iako ne postoje razlozi za obaveznu odbranu, ako se krivični postupak vodi za krivično delo za koje se može izreći kazna zatvora preko tri godine ili ako to nalažu razlozi pravičnosti.³⁴ U tom slučaju, troškovi odbrane padaju na teret budžetskih sredstava suda. O ovom zahtevu odlučuje sudija za prethodni postupak, predsednik veća ili sudija pojedinac, a branioca rešenjem postavlja predsednik suda pred kojim se vodi postupak po redosledu sa spiska advokata koji dostavlja

28 ZPP, član 170

29 Videti ZPP, član 168

30 ZPP, član 168

31 *Ibid*

32 ZBPP

33 Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US), članovi 74, 76 i 77

34 ZKP, član 77

nadležna advokatska komora, pa bi u ovom slučaju postavljeni branilac imao status branioca po službenoj dužnosti.³⁵ U odluci kojom rešava o troškovima, sud može osloboditi okrivljenog od dužnosti da naknadi u celini ili delimično troškove krivičnog postupka, kao i nagrade za veštaka i postavljenog stručnog savetnika, ako bi njihovim plaćanjem bilo dovedeno u pitanje izdržavanje okrivljenog ili lica koja je on dužan da izdržava.³⁶ Takođe, sud može i u posebnom rešenju, naknadno, po utvrđivanju pomenutih činjenica, osloboditi okrivljenog od ove dužnosti. Prema tome, kako ZKP definiše slučajeve obavezne odbrane i prava na odbranu siromašnog, ovaj standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S11: ZAKON KOJI UREĐUJE POLOŽAJ MALOLETNIKA U KRIVIČNOM POSTUPKU PREDVIĐA OBAVEZNO ZASTUPANJE OŠTEĆENIH I OKRIVLJENIH MALOLETNIH LICA, A USLOVI ZA OBEZBEĐIVANJE ZASTUPANJA ZADOVOLJAVAJU INTERESE PRAVIČNOSTI U POSTUPKU [0,5 POENA]

Uprkos preporuci iz prethodnog Izveštajnog ciklusa da bi trebalo „precizno i jasno odrediti od kod procesnog trenutka maloletni oštećeni ima pravo na besplatnog punomoćnika, na taj način da mu bude pružena pravna pomoć u toku čitavog postupka, uključujući i istragu u situacijama kada je učinilac nepoznat“³⁷, nije došlo do izmena ovog propisa.

Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (u daljem tekstu: ZOMUKD) propisuje da maloletno lice mora imati branioca prilikom prvog saslušanja, ali i tokom čitavog postupka, a ukoliko ga nema, odrediće mu se po službenoj dužnosti iz reda advokata koji poseduju posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih.³⁸ Shodna pravila, ovaj zakon propisuje i u pogledu maloletnog oštećenog. Problem kod ovakve zakonske postavke zaštite maloletnih lica jeste činjenica da maloletnik mora imati punomoćnika samo kada je učinilac poznat, pošto se obaveza punomoćnika vezuje za prvo saslušanje

okrivljenog. Ukoliko okrivljeni nije poznat, ne postoji obaveza da se maloletnom licu postavi punomoćnik.³⁹ Takođe, istim zakonom propisano je da punomoćnika postavlja predsednik suda, iz čega proizilazi da se maloletnom licu punomoćnik dodeljuje u fazi postupka pred sudom. Zakon ne daje odgovor na pitanje šta se događa sa maloletnim oštećenim u istražnoj fazi postupka, pred tužilaštvom, odnosno pre podizanja optužnice, a razlozi pravičnosti nalažu da maloletni oštećeni u svim fazama postupka ima punomoćnika.

Prema tome, postojećim zakonskim rešenjem nisu u potpunosti zadovoljeni interesi pravičnosti nema garancije da će maloletnici u svim fazama postupka imati zastupanje, te se ovaj standard, kao i u prethodnom izveštajnom periodu ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena].

S12: ZAKON KOJI UREĐUJE POLOŽAJ MALOLETNIKA U KRIVIČNOM POSTUPKU PREDVIĐA OBAVEZNO STICANJE POSEBNIH ZNANJA ZASTUPNIKA MALOLETNIH LICA U KRIVIČNOM POSTUPKU [0,5 POENA]

ZOMUKD propisuje da sva lica koja učestvuju u ovom postupku (a to su pre svega advokati, sudije za maloletnike i tužioci za maloletnike), pored drugih organa, moraju posedovati posebna znanja iz oblasti prava deteta i maloletničke delinkvencije.⁴⁰ Prema tome, ovaj standard se može smatrati ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S13: PRAVNI OKVIR KOJI REGULIŠE RAD ADVOKATURE GARANTUJE DA PRAVNA POMOĆ BUDE RAVNOMERNO TERITORIJSKI RASPROSTRANJENA [0,5 POENA]

Teritorijalna rasprostranjenost pružalaca pravne pomoći od značaja je za jednak pristup pravdi koji pripada svim građanima.

ZOA reguliše postojanje, status i organizaciju Advokatske komore Srbije. Njeno sedište je u Beogradu i u svom sastavu sadrži advokatske

35 *Ibid.*

36 ZKP, član 264

37 Izveštaj o praćenju stanja u pravosuđu za 2020. godinu, Beograd, 2021, str. 30, <http://otvorenavratapravosudja.rs/media/ovppolazni-zvestaj-o-pracenju-stanja-u-pravosudju-za-2020-godinu.pdf>

38 Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica („Sl. glasnik RS“, br. 85/2005), član 49

39 ZOMUKD, član 154

40 *Videti* ZOMUKD, članovi 44, 49, 57, 60

komore Vojvodine, Kosova i Metohije, Beograda, Zaječara, Kragujevca, Niša, Požarevca, Čačka i Šapca sa svojim sedištimima.⁴¹ Aktom Advokatske komore Srbije, u skladu sa njenim statutom, mogu se osnovati i druge advokatske komore u sastavu Advokatske komore Srbije.⁴² Ipak, sama teritorijalna rasprostranjenost pravne pomoći nije ograničena zakonski određenim brojem i raspoređenošću advokatskih komora, već veoma

različit (i neujednačen) broj advokata u pojedinim mestima i njihova geografska udaljenost od pojedinih advokatskih komora. Udaljenost advokata od pojedinih advokatskih komora ili njihov mali broj praktično onemogućava njihovu ravnomernu teritorijalnu raspoređenost. Shodno tome, pravni okvir ne garantuje njihovu ravnomernu teritorijalnu raspoređenost, te je standard neispunjen. [0/0,5 poena]

POD-INDIKATOR 1.2:

TERITORIJALNA ZASTUPLJENOST SVIH OBLIKA PRAVNE POMOĆI U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Besplatna pravna pomoć je ravnomerno teritorijalno rasprostranjena u jedinicama lokalne samouprave (JLS)	0,5/0,5	0,5/0,5
2. Besplatna pravna pomoć advokata je ravnomerno teritorijalno rasprostranjena	0,5/0,5	0,5/0,5
3. Licencirani zastupnici maloletnih lica u krivičnom postupku su teritorijalno ravnomerno dostupni	0,5/0,5	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	1,5/1,5	1,5/1,5

S1: BESPLATNA PRAVNA POMOĆ JE RAVNOMERNO TERITORIJALNO RASPROSTRANJENA U JEDINICAMA LOKALNE SAMOUPRAVE (JLS) [0,5 POENA]

Kao pružaoce besplatne pravne pomoći, ZBPP prepoznaje određene kategorije lica.⁴³ Na internet stranici Ministarstva pravde Republike Srbije moguće je pristupiti spisku registrovanih pružalaca besplatne pravne pomoći koji obuhvata jedinice lokalne samouprave i gradske opštine i udruženja.⁴⁴ Od ukupno 167 jedinica lokalne samouprave⁴⁵, na poslat zahtev odgovorilo je 142. Od tog broja, 42 jedinice lokalne samouprave, odgovorilo je da je formiralo službu za besplatnu pravnu pomoć u skladu sa Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći⁴⁶, a 70 jedinica lokalna samouprave navelo je da je određeno lice/lica zadužena za neposredno pružanje besplatne pravne pomoći građanima. U odnosu na prethodnu godinu, veći broj jedinica lokalne samouprave odgovorilo je na

poslate zahteve za pristup informacijama.

U odnosu na prethodnu godinu utvrđeno je da je na poslovima pružanja pravne pomoći ukupno angažovano 183 lica, od čega su 141 pravnici, a broj pravnika sa položenim pravosudnim ispitom iznosi 62. Prosečan broj zaposlenih lica, prosečan broj pravnika i pravnika sa pravosudnim ispitom ne razlikuje se u odnosu na prošlogodišnje rezultate. Kada ove rezultate posmatramo u odnosu na ukupan broj analiziranih opština, uključujući i one opštine koje na zahtev za pristup informacijama nisu ni odgovorile (167), dolazimo do zaključka da 29,58% od ukupnog broja opština ima formiranu službu za besplatnu pravnu pomoć, dok 49,3% ima određeno lice zaduženo za poslove pružanja besplatne pravne pomoći. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, procenat jedinica lokalne samouprave koje su organizovale službu za pružanje besplatne pravne pomoći porastao

41 ZOA, član 64

42 ZOA, član 64

43 ZBPP, član 9

44 Internet stranica Ministarstva pravde Republike Srbije, Spisak registrovanih pružalaca besplatne pravne pomoći koji obuhvata jedinice lokalne samouprave i gradske opštine i udruženja, dostupan <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/26370/spisakregistrovanih-pruzalaca-besplatne-pravne-pomoci-lokalne-samouprave-i-udruzenja.php>

45 161 JLS, bez grada Beograda gde se BPP pruža na opštinskom nivou i gradskih opština u Nišu i Novom Sadu gde je pružanje besplatne pravne pomoći uređeno na gradskom nivou

46 ("Sl. glasnik RS", br. 87/2018)

je za 10 odsto. S druge strane, procenat onih jedinica kod kojih je zaduženo lice za pružanje ove vrste pomoći je smanjen.

Od celokupnog broja jedinica lokalne samouprave koje su odgovorile na zahtev, 62 lica je prošlo obuku za pružanje besplatne pravne pomoći. Međutim, u svega 8% entiteta, dakle u 12 opština i gradova, pružanje besplatne pravne pomoći predstavlja jedino zaduženje datog lica.

Kada govorimo o drugim pružaocima besplatne pravne pomoći, ukupno 22 udruženja je registrovano, od toga iz Beograda 11, iz Niša i Niške Banje 5, iz Novog Sada 1, iz Subotice 3, Leskovca 2, Valjeva 1, Novog Bečeja 1 i Kraljeva 1. Treba napomenuti da određeni broj udruženja, iako registrovani po većim centrima u Srbiji, besplatnu pravnu pomoć pružaju i u okolnim manjim mestima, kao što je na primer slučaj sa udruženjem u Novom Sadu i nekolicinom udruženja u Beogradu.⁴⁷ U odnosu na prethodnu godinu, povećan je broj registrovanih udruženja za pružanje pomoći, a takodje se na spisku mesta u kojima organizacije pružaju pravnu pomoć našao i Novi Bečej, te je samim tim i domašaj ove delatnosti nešto širi u odnosu na prethodnu godinu.

Stoga, iz svega gorenavedenog, možemo zaključiti da su registrovani pružaoci besplatne pravne pomoći zastupljeni širom teritorije Republike Srbije, te je ovaj standard ispunjen. [0,5/0,5 poena]

S2: BESPLATNA PRAVNA POMOĆ ADVOKATA JE RAVNOMERNO TERITORIJALNO RASPROSTRANJENA [0,5 POENA]

Ministarstvo pravde Republike Srbije vodi registre pružalaca besplatne pravne pomoći u koje se može izvršiti uvid posetom internet stranice Ministarstva.⁴⁸ Na isti način može se pristupiti spisku advokata pružalaca besplatne pravne pomoći, koji se potom deli po advokatskim komorama na teritoriji Republike Srbije.

Ukupan broj advokata koji vrše ovu delatnost na teritoriji Republike Srbije, i registrovani su u Advokatskoj komori Srbije, iznosi 11.405. Takođe,

prema podacima Advokatske komore Srbije, u Advokatskoj komori Beograda upisano je 5.312 advokata, u Advokatskoj komori Vojvodine 2.475 advokata, u Advokatskoj komori Niša 1.285 advokata, u Čačku 857, u Požarevcu 289, u Zaječaru 191, u advokatskoj komori Kragujevca 583 advokata i u advokatskoj komori Šapca 413 advokata. Što se tiče advokata registrovanih za pružanje besplatne pravne pomoći, ukupan broj iznosi 4.141 advokata u Republici Srbiji. U advokatskoj komori Beograda, broj advokata pružalaca besplatne pravne pomoći iznosi 936, u advokatskoj komori Vojvodine 1.079, Niša 590, Čačka 380, Požarevca 289, Zaječara 111, Kragujevca 583 i u advokatskoj komori Šapca 173.

Kako je teritorijalna rasprostranjenost advokata za pružanje besplatne pravne pomoći ravnomerna, ovaj standard se može smatrati ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S3: LICENCI RANI ZASTUPNICI MALOLETNIH LICA U KRIVIČNOM POSTUPKU SU TERITORIJALNO RAVNOMERNO DOSTUPNI [0,5 POENA]

Na osnovu ZOMUKD, branilac maloletnika može biti samo advokat koji je stekao posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih.⁴⁹ Advokati ova posebna znanja stiču u okviru obuke koju prolaze, te poseduju odgovarajući sertifikat kao potvrdu ovih znanja. Na osnovu poslatih zahteva za pristup informacijama i sprovedene analize, utvrđen je tačan broj advokata u Republici Srbiji koji poseduju posebna znanja za rad sa maloletnim učiniocima krivičnih dela i maloletnim licima oštećenim krivičnim delom. Na spisku koji je dostavila Advokatska komora Srbije (AKS), upisano je 6104 advokata sa mestom obavljanja delatnosti. Najviše obučениh advokata je u Advokatskoj komori Beograda (2002) i Advokatskoj komori Vojvodine (1464). Najmanje advokata sa ovom vrstom licence registrovano je u Advokatskoj komori Požarevca, 247 i Advokatskoj komori Zaječara, sa svega 109 licenciranih advokata.

Kao kriterijum za procenu ravnomerne teritorijalne dostupnosti licenciranih zastupnika maloletnih lica u krivičnom postupku, uzimana

47 Internet stranica Ministarstva pravde Republike Srbije, Spisak registrovanih pružalaca besplatne pravne pomoći koji obuhvata jedinice lokalne samouprave i gradske opštine i udruženja, dostupan <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/26370/spisak-registrovanih-pruzalaca-besplatne-pravne-pomoci-lokalne-samouprave-i-udruzenja.php>

48 Registar pružalaca besplatne pravne pomoći i besplatne pravne podrške (mpravde.gov.rs)

49 ZOMUKD, član 49 (3)

su područja nadležnosti advokatskih komora, odnosno viših sudova. Ovaj kriterijum značajan je iz perspektive nadležnosti ove instance sudova u prvom stepenu u krivičnim postupcima koji se vode prema maloletnim učinocima krivičnih dela, u skladu sa Zakonom o uređenju sudova (u daljem tekstu: ZUS).⁵⁰ Na osnovu sprovedene analize podataka dostavljenih od strane AKS, ustanovljeno je da pored Beograda, najveći broj licenciranih advokata imaju Advokatska komora Vojvodine i Advokatska komora Niša. Sa druge strane, kao komore koje imaju najmanji broj ovako licenciranih advokata, pored Zaječara, izdvajaju se i Advokatska komora Požarevca i Advokatska komora Šapca. Imajući u vidu da je, prema podacima AKS, ukupan broj advokata na teritoriji Republike Srbije ukupno 11.405, ustanovljen je procenat zastupljenosti advokata sa licencom za maloletnike u odnosu na ukupan broj advokata i dobijeni su sledeći podaci. U advokatskim komorama Požarevca, Kragujevca, Niša i Šapca najmanje 70% upisanih advokata poseduje i licencu za maloletnike. Preciznije, u advokatskoj komori Požarevca, ovaj procenat

iznosi čak 85%, što je ujedno i teritorija komore u Srbiji u kojoj su ovi advokati i najzastupljeniji. U advokatskoj komori Vojvodine procenat advokata koji poseduju ovu licencu iznosi 59%, a u Čačku 63%. Na kraju, iako prema dostupnim podacima Advokatska komora Beograda poseduje najveći broj advokata sa licencom za maloletnike, imajući u vidu ukupan broj advokata upisanih u imenik ove komore, ovo je ujedno i advokatska komora sa najmanjim procentom advokata koji poseduju datu licencu – 38%.

Prema tome, iako broj licenciranih advokata za pojedina područja varira, svaka advokatska komora u Republici Srbiji ima i adekvatan broj advokata koji poseduju ovu licencu, bez izuzetka, te se može smatrati da je ovaj standard, u pogledu rasprostranjenosti, ispunjen. U odnosu na prethodni izveštajni period, iako je došlo do manjih izmena u apsolutnim ciframa, odnosi, kao i procenti u potpunosti odslikavaju stanje koje je postojalo i u prethodnom periodu. [0,5/0,5 poena]

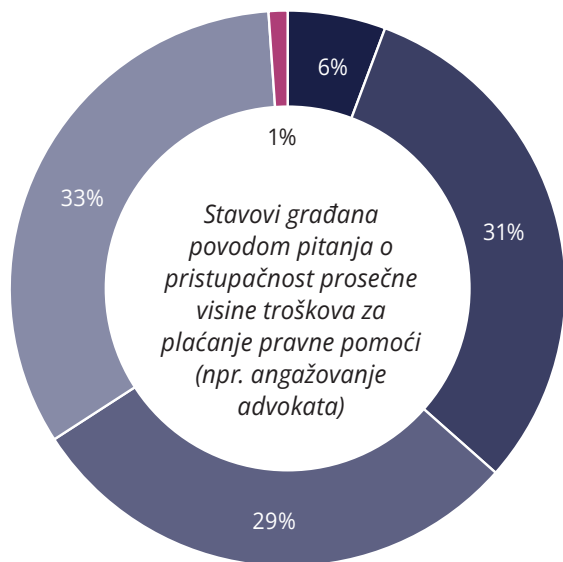
POD-INDIKATOR 1.3: PERCEPCIJA O SISTEMU PRAVNE POMOĆI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Korisnici sistema smatraju da je prosečna visina troškova za plaćanje pravne pomoći (npr. angažovanje advokata) pristupačna	0/1	0/1
2. Korisnicima je jasno šta je besplatna pravna pomoć i pod kojim uslovima je mogu zatražiti	0,5/1 ▲	0/1
3. Korisnici su zadovoljni kvalitetom pravne pomoći koju pružaju advokati/JLS i drugi pružaoci	0,5/1	0,5/1
UKUPNO BODOVA	1/3 ▲	0,5/3

50 Zakon o uređenju sudova („Sl. glasnik RS“, br. 87/2018 i 88/2018 - odluka US), član 23 (1) (3)

S1: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA JE PROSEČNA VISINA TROŠKOVA ZA PLAĆANJE PRAVNE POMOĆI (NPR. ANGAŽOVANJE ADVOKATA) PRISTUPAČNA [1 POEN]

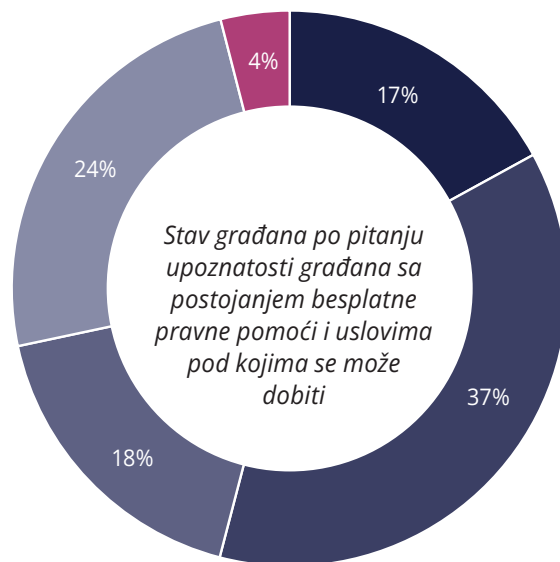
Na osnovu sprovedene ankete među korisnicima sistema, ustanovljeni su sledeći nalazi. 36,6 odsto ispitanika smatra da su troškovi angažovanja advokata radi pravne pomoći u Srbiji odgovarajući – pri čemu je 30,8% izrazilo stav da se delimično slaže sa tvrdnjom, a 5,7% njih se u potpunosti složilo. Ipak, procenat onih koji se sa ovakvom tvrdnjom ne slažu je daleko veći i on iznosi čak 62,3%. Značajno je napomenuti da je u okviru procenta onih koji smatraju da je prosečna visina troškova za plaćanje pravne pomoći (npr. angažovanja advokata) pristupačna, većina ispitanika (43,8%) višeg ili visokog obrazovanja, pretežno sa teritorije glavnog grada, sa primanjima iznad proseka. Imajući u vidu da čak 62,3 odsto ispitanika ne smatra da su troškovi angažovanja advokata radi pravne pomoći u Srbiji pristupačni, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, ocena ovog standarda ostala je nepromenjena. [0/1 poen]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

S2: KORISNICIMA JE JASNO ŠTA JE BESPLATNA PRAVNA POMOĆ I POD KOJIM USLOVIMA JE MOGU ZATRAŽITI [1 POEN]

Kada govorimo o upoznatosti ispitanika sa pojmom besplatne pravne pomoći i uslovima pod kojima se ona može zatražiti i dobiti, dobijeni su sledeći rezultati. 42% ispitanika odgovorilo je da im nije jasno pod kojim uslovima mogu dobiti besplatnu pravnu pomoć. Značajan udeo lica koja su se na ovaj način izjasnila su osnovnog ili nižeg nivoa obrazovanja. U pogledu teritorijalne rasprostranjenosti, anketirana lica koja su se na ovaj način izjasnila potiču podjednako kako iz urbanih tako i iz ruralnih sredina, i pretežno potiču sa teritorije Šumadije i Južne/Istočne Srbije i Vojvodine u odnosu na glavni grad. Sa druge strane, 54% anketiranih lica izjasnilo se da su upoznati pod kojim uslovima mogu dobiti besplatnu pravnu pomoć – od toga 17% anketiranih se u potpunosti slaže sa tvrdnjom, a 37% donekle je izrazilo slaganje. To su pretežno ispitanici srednjeg, višeg i visokog nivoa obrazovanja. Ipak, 4% anketiranih lica nije znalo, odnosno odbilo je da se izjasni o ovoj temi. S obzirom da se 54% ispitanika izjasnilo pozitivno o ovoj tvrdnji, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim, što je razlika u odnosu na prethodni izveštajni ciklus kada se ovaj standard smatrao neispunjenim. [0,5/1 poen]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

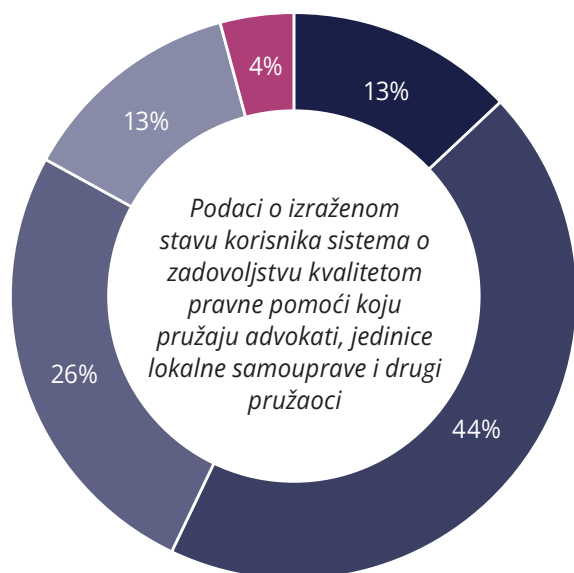
S3: KORISNICI SU ZADOVOLJNI KVALITETOM PRAVNE POMOĆI KOJU PRUŽAJU ADVOKATI, JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE I DRUGI PRUŽAOCI

[1 POEN]

Prilikom utvrđivanja rezultata o ovoj temi, ispitanici su bili zamoljeni da se izjasne o kvalitetu pravne pomoći koju pružaju advokati, jedinice lokalne samouprave i drugi pružaoci. Na osnovu sprovedene ankete među korisnicima sistema, ustanovljeno je da je od ukupnog broja ispitanika, većina njih, čak 57,1% zadovoljno kvalitetom pravne pomoći koju pružaju advokati, jedinice lokalne samouprave i drugi pružaoci, dok je 38,7% izrazilo neslaganje. Potrebno je napomenuti i da je najviše ispitanika koji su izrazili neslaganje lica čija su mesečna primanja ispod 18000 RSD, ali da je po pitanju rasprostranjenosti ispitanika u odnosu na

izražen stav u ruralnim i urbanim naseljima, ta rasprostranjenost ujednačena.

Stoga, na osnovu ovako prikupljenih podataka, možemo zaključiti da su građani, u meri u kojoj su upoznati sa odgovarajućim oblikom pravne pomoći, zadovoljni pruženim kvalitetom te pomoći, te da se ovaj standard može smatrati delimično ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni period nije došlo do promene u vrednosti standarda. Takođe, potrebno je napomenuti da je ovog puta urađena analiza ukupnog zadovoljstva korisnika pružanjem besplatne pravne pomoći, dok je u prethodnom ciklusu, to bilo urađeno po svakoj kategoriji ponaosob, pa dobijena srednja vrednost. Ipak, kao što je već navedeno, i ovog puta se standard smatra delimično ispunjenim. [0,5/1]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

POD-INDIKATOR 1.4: DELOTVORNOST SISTEMA PRAVNE POMOĆI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Udeo odobrenih zahteva za pružanje besplatne pravne pomoći u odnosu na ukupan broj zahteva	1/1	1/1
2. Udeo odbijenih zahteva za pružanje besplatne pravne pomoći zbog isteka roka za odgovor na zahtev u odnosu na ukupan broj zahteva	1/1	1/1
3. Udeo odobrenih zahteva za besplatnu pravnu pomoć u parničnom postupku u odnosu na ukupan broj zahteva u parničnom postupku	1/1	1/1
4. Udeo pokrenutih disciplinskih postupaka protiv advokata u odnosu na ukupan broj prijava protiv advokata zbog kršenja standarda pružanja besplatne pravne pomoći	0/0,5	0/0,5
5. Udeo disciplinskih odluka o povredi standarda advokata zbog kršenja standarda pružanja besplatne pravne pomoći, u odnosu na ukupan broj prijava	0/0,5	0/0,5
6. Prosečan broj zaposlenih na poslovima pravne pomoći u JLS u Srbiji	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	3/4,5	3/4,5

S1: UDEO ODOBRENIH ZAHTEVA ZA PRUŽANJE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI U ODNOSU NA UKUPAN BROJ ZAHTEVA
[1 POEN]

S2: UDEO ODBIJEVIH ZAHTEVA ZA PRUŽANJE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI ZBOG ISTEKA ROKA ZA ODGOVOR NA ZAHTEV U ODNOSU NA UKUPAN BROJ ZAHTEVA
[1 POEN]

S3: UDEO ODOBRENIH ZAHTEVA ZA BESPLATNU PRAVNU POMOĆ U PARNIČNOM POSTUPKU U ODNOSU NA UKUPAN BROJ ZAHTEVA U PARNIČNOM POSTUPKU
[1 POEN]

Na osnovu analize podataka u 167 jedinica lokalne samouprave, utvrđeno je da je ukupan broj podnetih zahteva za pružanje besplatne pravne pomoći 3929. Od tog broja, u parničnom postupku podneto je 3069 zahteva. Ovaj broj bi trebalo uzeti sa rezervom, s obzirom da je evidentirana značajna razlika u broju zahteva podnetih jedinicama lokalne samouprave. Tako je Novi Sad primio svega 36 zahteva u periodu u kojem je Čuprija, sa osam puta manjim brojem stanovnika, primila 295 zahteva. Ova razlika se može objasniti načinom vođenja evidencije, odnosno ubrajanjem i obraćanja građana za oblike besplatne pravne pomoći za koje se ne podnosi zahtev, proverava ispunjenost uslova i

donosi rešenje (npr. opšta pravna informacija i pravni savet).

U krivičnom postupku, broj podnetih zahteva iznosi 160. U odnosu na broj ukupno podnetih zahteva, usvojeno je 2831 u parničnom i krivičnom postupku, odnosno u 72% predmeta je doneto rešenje o usvajanju zahteva. Imajući u vidu brojnost podnetih zahteva u parničnom postupku, za 87,% njih (tj. 2676) doneto je i rešenje o usvajanju, dok je u krivičnom postupku taj udeo 96.87%.

Rešenje o odbijanju doneto je u ukupno 2,9% slučajeva, tj. u pogledu 114 podnetog zahteva. Kada govorimo o procentu odbijenih zahteva u parničnom postupku, doneto je rešenje u 86 slučajeva, što predstavlja procenat od 75,4% od ukupnog broja donetih rešenja o odbijanju. U krivičnom postupku, odbijeno je ukupno 6 zahteva, što predstavlja svega 6,97% od ukupnog broja donetih odbijajućih rešenja. Potrebno je naglasiti da je u još 195 slučajeva (od ukupnog broja predmeta) došlo do „ćutanja uprave“ odnosno do situacije da organ nije doneo rešenje u zakonskom roku, te se smatra da je zahtev odbijen, u smislu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći⁵¹. Osim toga, u 4,30% slučajeva dolazilo je do odustajanja podnosioca od zahteva tako što zahtev nije dopunjen u ostavljenom roku, u skladu sa Zakonom o besplatnoj pravnoj

51 Videti ZBPP, član 32 (4)

pomoći⁵². ZBPP propisuje da kada postoji opasnost od nastanka nenadoknadive štete po podnosioca zahteva ili ako bi istekao rok u kome on ima pravo na preduzimanje radnje u postupku, organ uprave ima dužnost da donese rešenje o zahtevu u roku od tri dana nakon njegovog prijema.⁵³ U odnosu na prošlu godinu povećan je broj odgovora u pogledu razloga odbijanja i najčešće se navodi da su tražili pravnu pomoć u slučajevima u kojima ona nije dozvoljena (11) ili da nisu ispunjavali uslove (8). Kao razlozi se navode i nenadležnost organa (3), mogućnost ostvarenja prava po drugom zakonu (1), nemogućnost legitimisanja tražioca (1) i nerazumljivost zahteva (1). Iz dostavljenih podataka je jasno da pojedina lica zadužena za odlučivanje po zahtevima ne prave razliku između odbijanja zahteva i obustave postupka (kada stranka ne dostavi tražene dokaze u dodatnom ostavljenom roku ili kada odustane od zahteva).

Prema navedenom, ocene za ove standarde su sledeće. U pogledu standarda koji se tiče udela odobrenih zahteva za pružanje besplatne pravne pomoći u odnosu na ukupan broj zahteva, utvrđuje se da je standard ispunjen. [1/1 poena] U pogledu udela odbijenih zahteva za pružanje besplatne pravne pomoći zbog isteka roka za odgovor na zahtev u odnosu na ukupan broj zahteva, standard se smatra ispunjenim. [1/1 poena] Na kraju, u pogledu udela odobrenih zahteva za besplatnu pravnu pomoć u parničnom postupku u odnosu na ukupan broj zahteva u parničnom postupku, standard se može smatrati ispunjenim. [1/1 poena]

S4: UDEO POKRENUTIH DISCIPLINSKIH POSTUPAKA PROTIV ADVOKATA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ PRIJAVA PROTIV ADVOKATA ZBOG KRŠENJA STANDARDARU PRUŽANJA BESPLATNE PRAVNE POMOĆI [1 POEN]

U pogledu disciplinskih postupaka od strane advokatskih komora u Republici Srbiji koji su potencijalno vođeni protiv advokata po pitanju primene ili u vezi sa ZBPP, dobijeni su sledeći podaci. Odgovoreno je na 7 od 9 poslanih zahteva, jedan odgovor više nego u prethodnom izveštajnom ciklusu. Advokatske komore (AK) ili ne vode evidenciju u pogledu vođenja postupaka u vezi sa primenom Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći ili nisu imali postupke u vezi sa primenom ovog zakona. U odnosu na prethodni izveštajni period, dostupni su jedino podaci vezani za AK Požarevac. Tako, u AK Požarevac ima 14 podnetih prijavi i isto toliko pokrenutih postupaka, odbačenih prijavi i donetih odluka.

Kako ne postoje precizni podaci na osnovu kojih bi se sa sigurnošću mogao utvrditi udeo odbačenih prijavi i udeo pokrenutih disciplinskih postupaka protiv advokata zbog kršenja standarda pružanja besplatne pravne pomoći u odnosu na ukupan broj advokata, a advokatske komore ili ne vode ovu evidenciju ili do sada nisu imale ovu vrstu postupaka, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

S5: UDEO DONETIH DISCIPLINSKIH ODLUKA O POVREDI STANDARDARU ADVOKATA ZBOG KRŠENJA STANDARDARU PRUŽANJA BESPLATNE PRAVNE POMOĆI, U ODNOSU NA UKUPAN BROJ PRIJAVA [0.5 POENA]

Kada govorimo o donetim odlukama od strane disciplinskih organa advokatskih komora u Republici Srbiji, u pogledu povrede standarda advokata zbog kršenja standarda pružanja besplatne pravne pomoći, precizni podaci nisu bili dostupni za većinu advokatskih komora. Jedino je AK Požarevac imala podatak o donetih 14 odluka. Stoga, kako ne postoji dovoljno informacija o ishodima disciplinskih postupaka, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

52 ZBPP, član 32

53 ZBPP, član 32 (3)

S6: PROSEČAN BROJ ZAPOSLENIH NA POSLOVIMA PRAVNE POMOĆI U JLS U SRBIJI [0.5 POENA]

Na osnovu sprovedene analize 167 opština i gradova u Republici Srbiji, utvrđeni su sledeći podaci. Od ukupnog broja posmatranih opština i gradova, 142 je odgovorilo na poslate zahteve za pristup informacijama. Ustanovljeno je da je u službama za pružanje besplatne pravne pomoći u datim opštinama i gradovima zaposleno ukupno 183 lica, što predstavlja prosečno 1,61 zaposlenog po opštini, odnosno gradu i datoj službi pružanja pravne pomoći. Ovaj broj uključuje diplomirane pravnike sa i bez položenog pravosudnog ispita,

kao i prateće osoblje. Diplomiranih pravnika sa položenim pravosudnim ispitom je manje i ovaj broj iznosi 62, što predstavlja prosečan broj od 0,56, dok je diplomiranih pravnika bez položenog pravosudnog ispita više i on iznosi 141 lice, odnosno 1,27 diplomiranih pravnika po opštini, odnosno gradu. Dakle, ukupan broj pravnika iznosi 169, dok je prateće osoblje malobrojnije (9 lica). Stoga, kako je prosečan broj zaposlenih na poslovima besplatne pravne pomoći 1,61, dakle ispod unapred definisanog parametra od 3 zaposlena, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

OCENA INDIKATORA

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	17 (Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	9 ▲ (Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)				
Tabela za konverziju	0-3,5	4-7,5	8-11	11,5-14	14,5-17
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3				

U odnosu na prethodni izveštajni period, došlo je do manjih pomeranja u pogledu ocena vrednosti indikatora. Međutim, kao što je i pokazano sistemom ocenjivanja, ta pomeranja ipak nisu rezultirala promenom finalne ocene na nivou indikatora. Kao što je napomenuto i u prethodnom izveštaju, ustavni rang pojedinih kategorija pravne pomoći, advokature i službi pravne pomoći koje se osnivaju u jedinicama lokalne samouprave, pridaje značaj pitanju dostupnosti adekvatne pravne pomoći građanima u sudskom postupku. Međutim, kao i u prethodnom izveštajnom periodu pojedini nedostaci utvrđuju se već na normativnom planu. Kao i prošle godine, na primer, zakonske odrednice pružalaca besplatne pravne pomoći su ocenjene kao nedovoljno precizne, a problematičan je i kvalitet uređenja uslova, kategorija korisnika i procedure ostvarivanja

prava na besplatnu pravnu pomoć. Iako nije došlo do značajnih promena na nivou normativnog rešavanja u odnosu na prošlu godinu, primećeno je poboljšanje po pitanju zakonske mogućnosti za dodelu besplatnog punomoćnika i pravičnosti postupka odlučivanja o njegovoj dodeli.

Takođe, primećeno je i poboljšanje po pitanju percepcije korisnika o besplatnoj pravnoj pomoći, pa je tako u ovom izveštajnom ciklusu zabeleženo poboljšanje po pitanju predstave korisnika sistema o pojmu besplatne pravne pomoći i uslova za njeno dobijanje. Ipak, kao i u prethodnom periodu, percepcija je da su troškovi angažovanja advokata neodgovarajući. Po pitanju delotvornosti sistema pravne pomoći, nije došlo do pomeranja, niti do drugačijih nalaza.

PREPORUKE ZA OBLAST

- Kao i u prethodnom izveštajnom periodu, preporuke po pitanju dopunjavanja ZBPP, u pogledu definisanja standarda egzistencijalne ugroženosti, kako se ne bi izjednačavao sa uslovima za ostvarivanje socijalne pomoći, ostaju i dalje. I dalje se preporučuje opšta revizija Zakona, radi preciziranja i konkretizacije pojedinih instituta i odredbi, naročito u delu koji se odnosi na zabranu pružanja besplatne pravne pomoći, ali i status udruženja registrovanih za pružajne besplatne pravne pomoći.
- Potrebno je na odgovarajući način povezati rokove iz postupka o rešavanju zahteva za besplatnu pravnu pomoć, sa rokovima za podnošenje pravnih lekova i preduzimanja procesnih radnji u procesnom zakonodavstvu (ZPP, ZKP, ZIO, ZUP), tako što bi se propisao zastoj procesnih rokova ili poseban razlog za povratak u pređašnje stanje u ovim situacijama.
- Potrebno je izmeniti Zakon o parničnom postupku na taj način što bi se stvorila mogućnost da punomoćnik fizičkog lica može biti i diplomirani pravnik sa položenim pravosudnim ispitom zaposlen kod pružalaca besplatne pravne pomoći registrovanog u skladu sa zakonom, čime bi se olakšao pristup građanima besplatnoj pravnoj pomoći.
- Potrebno je Zakonom o advokaturi predvideti obavezu da odluka disciplinskog tužioca advokatske komore o odbačaju ili odbijanju predloga stranke za pokretanje disciplinskog postupka protiv advokata, bude obrazložena, ali takođe i ažurirati podatke o disciplinskim postupcima koje advokatske komore vode, u cilju dobijanja jasnije slike o stanju u ovoj oblasti u polju advokature.
- Kao i u prethodnom izveštaju, preporučuje se potreba da se Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica precizno i jasno odredi procesni momenat kada maloletni oštećeni ima pravo na besplatnog punomoćnika, čime bi mu bila pružena pravna pomoć u toku čitavog postupka, uključujući i istragu onda kada je učinilac nepoznat.
- Potrebno je povećati broj zaposlenih na pružanju besplatne pravne pomoći u jedinicama lokalne samouprave, čime bi se ovaj vid pravne pomoći učinio dostupnijim građanima.

KLJUČNA OBLAST II: PRISTUP PODACIMA I TRANSPARENTNOST SUDOVA I TUŽILAŠTAVA

INDIKATOR 1:

DOSTUPNOST PODATAKA O RADU SUDOVA I TUŽILAŠTAVA

POD-INDIKATOR 1.1:

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O PROAKTIVNOM INFORMISANJU OD STRANE SUDOVA I TUŽILAŠTAVA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zakon reguliše redovno objavljivanje sažetaka presuda, pogotovo za slučajeve koji su od javnog značaja i povezani su sa nosiocima vlasti i funkcionerima	0/1	0/1
2. Zakoni ili posebni propisi predviđaju obavezno objavljivanje informacija o pravosnažno okončanim postupcima	1/1	1/1
3. Informacije o pravosnažno okončanim postupcima pred sudom obavezno se objavljuju u slučajevima za koje je javnost posebno zainteresovana	1/1	1/1
UKUPNO BODOVA	2/3	2/3

SI: ZAKON REGULIŠE REDOVNO OBJAVLJIVANJE SAŽETAKA PRESUDA, POGOTOVO ZA SLUČAJEVE KOJI SU OD JAVNOG ZNAČAJA I POVEZANI SU SA NOSIOCIMA VLASTI I FUNKCIONERIMA
[1 POEN]

Zakonskim propisima koji čine izvor verifikacije u ovoj oblasti nije regulisana obaveza objavljivanja sažetaka presuda. Objavljivanje sudskih odluka ili zaključaka o spornim pravnim pitanjima regulisano je samo u pogledu najviših sudskih instanci.

Naime, Zakonom o uređenju sudova (dalje: ZUS) propisano je da se odluke Vrhovnog kasacionog suda (u daljem tekstu: VKS) bitne za praksu sudova objavljuju u posebnoj zbirci, a u vezi sa nadležnošću VKS-a da obezbeđuje jedinstvenu sudsku primenu prava.⁵⁴ Istim članom propisana je i obaveza objavljivanja na veb-stranici svih odluka Vrhovnog kasacionog suda u kojima ovaj sud odlučuje o vanrednim pravnim sredstvima izjavljenim na odluke sudova Republike Srbije i u drugim stvarima određenim zakonom.⁵⁵ Dakle, VKS objavljuje presude na svom sajtu. Ova obaveza predviđena je i Pravilnikom o zameni i izostavljanju (pseudonimizaciji i anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama koji propisuje da se „sve odluke VKS objavljuju u celini na internet stranici Vrhovnog kasacionog suda, ali se podaci o strankama čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi upoređivanjem sa drugim dostupnim podacima, zamenjuju i izostavljaju.”⁵⁶

Sudskim poslovnikom je predviđeno da se „u sudu vodi opšti registar pravnih shvatanja u koji se u sažetom obliku unose pravni stavovi izraženi u odlukama suda u pojedinim predmetima ili primljenih od višeg suda, a koji su od značaja za sudsku praksu.”⁵⁷ Stavom 5 istog člana predviđena je i obaveza za sudove da „pravne stavove unete u registar dostavljaju Vrhovnom kasacionom sudu, za potrebe pravosudnog informacionog sistema Republike Srbije.” Stavom 3 istog člana regulisano je da se „opšti i poseban registar pravnih shvatanja vode odvojeno za svaku granu sudskog rada

hronološkim redom i mogu se objaviti u posebnoj zbirci ili na internet stranici suda.” Dakle, ne postoji konkretna obaveza objavljivanja sažetaka odluka i pravnih shvatanja. Sudski poslovnik takođe predviđa i da se na zajedničkim sednicama sporna pravna pitanja razmatraju na osnovu referata i koreferata sudija izvestilaca, a usvojeni zaključci se dostavljaju Vrhovnom kasacionom sudu zajedno sa referatima, koreferatima i zapisnicima sa ovih sastanaka, radi izjašnjenja, u roku od 15 dana od dana održavanja zajedničke sednice.⁵⁸ Takođe, istim članom propisano je i da apelacioni sudovi objavljuju na svojoj internet stranici zaključke koje je prihvatio Vrhovni kasacioni sud. Međutim, uprkos prethodno navedenim odredbama, obaveza objavljivanja sažetaka presuda za osnovne i više sudove nije prepoznata u zakonskim propisima i podzakonskim aktima.

Kako samo VKS objavljuje svoje presude, a u zakonima nije predviđena obaveza objavljivanja sažetaka presuda za osnovne i više sudove koji su u fokusu ove analize, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni period, nije došlo do izmena pravnog okvira, pa samim tim ni do izmena u pogledu ocene standarda. [0/1 poen]

S2: ZAKONI ILI POSEBNI PROPISI PREDVIĐAJU OBAVEZNO OBJAVLJIVANJE INFORMACIJA O PRAVOSNAŽNO OKONČANIM POSTUPCIMA
[1 POEN]

Sudski poslovnik propisuje da se informacije o pravosnažno okončanim postupcima pred sudom obavezno objavljuju kada je zakonom, ili posebnim propisom predviđeno, kao i u slučajevima za koje je javnost posebno zainteresovana.⁵⁹ Istim članom predviđeno je da informacije i podaci koji se dostavljaju javnosti moraju biti tačni i potpuni.

Takođe je predviđena i obaveza za sudove da pravne stavove unete u registar dostavljaju VKS, za potrebe republičkog pravosudnog informacionog

54 ZUS, član 33

55 ZUS, član 33

56 Pravilnik o zameni i izostavljanju (pseudonimizaciji i anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama, Su-1 176/16 od 20.12.2016. godine, čl. 1(2)

57 Sudski poslovnik („Sl. glasnik RS”, br. 93/2019), član 28 (1)

58 Sudski poslovnik, čl. 29a

59 Sudski poslovnik, čl. 28 (1)

sistema.⁶⁰ Opšti i poseban registar pravnih shvatanja vode se odvojeno za svaku granu sudskog rada, hronološkim redom, i mogu se objaviti u posebnoj zbirici ili na internet stranici suda.⁶¹ Na zajedničkim sednicama odeljenja apelacionih sudova, sporna pravna pitanja se razmatraju na osnovu referata i koreferata sudija izvestilaca, a usvojeni zaključci se dostavljaju VKS zajedno sa referatima, koreferatima i zapisnicima sa ovih sastanaka, radi izjašnjenja u roku od 15 dana od dana održavanja zajedničke sednice.⁶²

Podaci koji prema posebnim propisima predstavljaju tajnu i zaštićeni podaci čije objavljivanje je isključeno ili ograničeno zakonom (kao npr. JMBG ili adresa lica) se ne saopštavaju.⁶³ U tom smislu značajne su odredbe Zakona o tajnosti podataka (u daljem tekstu: ZTP) koje se odnose na definisanje tajnog podatka, ali i institut javnosti u postupku koji je utvrđen relevantnim propisima. Tajni podatak je podatak od interesa za Republiku Srbiju koji je zakonom, drugim propisom ili odlukom nadležnog organa donesenom u skladu sa zakonom, određen i označen određenim stepenom tajnosti.⁶⁴ Sud u parničnom postupku može da isključi javnost u zakonom predviđenim slučajevima.⁶⁵

Prema tome, na osnovu svega navedenog, relevantni posebni propisi u Republici Srbiji predviđaju obavezu objavljivanja informacija o pravnosnažno okončanim postupcima pred sudom i situacije kada ova obaveza postoji, te se ovaj standard smatra ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni period, nije došlo do izmena samog pravnog okvira niti vrednosti standarda. [1/1 poena]

S3: INFORMACIJE O PRAVOSNAŽNO OKONČANIM POSTUPCIMA PRED SUDOM OBAVEZNO SE OBJAVLJUJU U SLUČAJEVIMA ZA KOJE JE JAVNOST POSEBNO ZAINTERESOVANA **[1 POEN]**

Javnost je često posebno zainteresovana za pravnosnažno okončane postupke u kojima učestvuju nosioci javnih funkcija, organi javne vlasti ili se raspravlja o temama od javnog interesa. Iz tog razloga za transparentnost jednog pravosudnog sistema od posebnog je značaja propisivanje i obaveza objave relevantnih podataka i u ovim specifičnim slučajevima.

O značaju obaveštenosti svedoči i Ustav Republike Srbije koji propisuje da svako lice ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obavešteno o pitanjima od javnog značaja.⁶⁶ Sudski poslovnik takođe u članu 58. propisuje da se informacije o pravnosnažno okončanim postupcima pred sudom obavezno objavljuju kada je zakonom, ili posebnim propisom predviđeno, kao i u slučajevima za koje je javnost posebno zainteresovana. O značaju praćenja ishoda slučajeva za koje je javnost zainteresovana svedoči i odredba Pravilnika o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u VKS, koja propisuje obavezu Sekretara odeljenja da vodi evidenciju o predmetima od šireg društvenog značaja ili za koje postoji interesovanje šire javnosti, tj. da prati njihov tok i ishod rešavanja. Međutim, pozitivnopravni propisi ne definišu kriterijume za utvrđivanje u kojim situacijama postoji posebno interesovanje javnosti, tj. da li ono podrazumeva interesovanje medija, šire populacije ili obavezno postojanje javnog interesa.

Kako Sudski poslovnik jasno propisuje obavezu objavljivanja informacija o pravnosnažno okončanim postupcima u svim slučajevima, a posebno u slučajevima za koje je javnost posebno zainteresovana, standard se smatra ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni period nije došlo do izmene zakonodavnog okvira i podzakonskih akata, pa samim tim ni do promene u oceni ovog standarda. [1/1 poena]

60 Sudski poslovnik, čl. 28 (5)

61 Sudski poslovnik, čl. 28 (3)

62 Sudski poslovnik, čl. 29a (5)

63 Sudski poslovnik, čl. 58 (4)

64 Zakon o tajnosti podataka ("Sl. glasnik RS", br. 104/2009), član 2 (1) (2)

65 ZPP, član 322

66 Ustav Republike Srbije („Sl. glasnik RS“, br. 98/2006, 115/2021), član 51

POD-INDIKATOR 1.2:

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O REAKTIVNOM INFORMISANJU OD STRANE SUDOVA I TUŽILAŠTAVA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zakon obezbeđuje pristup informacijama od javnog značaja kao Ustavom zajemčeno prava građana	0,5/0,5	0,5/0,5
2. Zakonom je jasno i nedvosmisleno propisana procedura zaštite prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
3. Sudovi i tužilaštva obuhvaćeni su definicijom organa javne vlasti na koje se Zakon o slobodnom pristupu informacijama primenjuje	0,5/0,5	0,5/0,5
4. Zakonski okvir jasno definiše pojam službenog dokumenta i informacije od javnog značaja	0/0,5	0/0,5
5. Zakonom je jasno i nedvosmisleno predviđena pretpostavka postojanja prava javnosti da zna, traži i dobije relevantne informacije od javnog značaja od pravosudnih organa	0,5/0,5	0,5/0,5
6. Svako po Zakonu ima pravo pristupa službenim dokumentima i podacima od javnog značaja bez diskriminacije	0,5/0,5	0,5/0,5
7. Zakon je precizno regulisao ograničenja u slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
8. Poseban zakon jasno i nedvosmisleno uređuje klasifikaciju tajnih podataka koji se odnose na pravosudne organe	0,5/0,5	0,5/0,5
9. Zakon ne zahteva od tražioca da navede razloge zbog kojih traži informacije od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
10. Zakon jasno predviđa rok u kome je pravosudni organ dužan da odgovori na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
11. Zakon obavezuje pravosudni organ koji odbije da odgovori na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja da obrazloži zbog čega nije dostavio informacije	0,5/0,5	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	5/5,5	5/5,5

S1: ZAKON OBEZBEĐUJE PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA KAO USTAVOM ZAJEMČENO PRAVA GRAĐANA [0,5 POENA]

Pravo na slobodan pristup informacijama od javnog značaja je jedno od osnovnih ljudskih prava. Pristup informacijama od javnog značaja i sloboda izražavanja predstavljaju jedan od temelja otvorenog i demokratskog društva zasnovanog na vladavini prava.

Ustav jemči da svako ima pravo na pristup podacima koji su u posedu državnih organa i organizacija kojima su poverena javna ovlašćenja, u skladu sa zakonom.⁶⁷ Na osnovu ovakve formulacije, možemo zaključiti da se na ovaj način upućuje na zakonsko uređenje pojedinosti primene prava. Ustav takođe

propisuje da svako ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obavestavan o pitanjima od javnog značaja i sredstva javnog obavestavanja su dužna da to pravo poštuju.⁶⁸

Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (dalje: ZSPIJZ)⁶⁹ definiše da se njime uređuju prava na pristup informacijama od javnog značaja kojima raspolažu organi javne vlasti, radi ostvarenja i zaštite interesa javnosti da zna i ostvarenja slobodnog demokratskog poretka i otvorenog društva.⁷⁰ Ovaj propis definiše informaciju od javnog značaja kao informaciju kojom raspolaže organ javne vlasti, nastalu u radu ili u vezi sa radom organa javne vlasti, sadržanu u određenom dokumentu, a koja se odnosi na sve ono o čemu javnost ima opravdan interes da zna.⁷¹ Kao što je već napomenuto,

67 Ustav, član 51(2)

68 Ustav, član 51(1)

69 Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja ("Sl. glasnik RS", br. 105/2021)

70 ZSPIJZ, član 1

71 ZSPIJZ, član 2 (1)

ustavni standard konkretizovan je zakonom koji garantuje pravo pristupa informacijama od javnog značaja. Poslednjim izmenama i dopunama ZSPIJZ propisano je i da, u svrhu omogućavanja ostvarenja interesa javnosti da zna, svi organi javne vlasti treba da javno objavljuju i time javnosti učine dostupnim sve informacije o svom radu koje se, u skladu sa odredbama ovog zakona, smatraju informacijama od javnog značaja.⁷² Na ovaj način, dodatno se uređuje oblast proaktivne transparentnosti organa javne vlasti i zakonski se propisuje obaveza organa da javno objavljuju proaktivno podatke o svom radu za koje postoji interes javnosti da zna. Dodatno, kazne za prekršaje predviđene Zakonom su povećane, odnosno ujednačene sa Zakonom o prekršajima (u daljem tekstu: ZP)⁷³, a uvedena su i dodatna ovlašćenja Poverenika u situacijama kada organi javne vlasti uopšte ne odgovore na zahtev tražioca. Naime Poverenik dobija mogućnost izdavanja prekršajnih naloga u visini od 30.000 dinara onim organima javne vlasti koji ne postupe po zahtevu tražioca u zakonskom roku.⁷⁴ Očekuje se da će navedene izmene imati pozitivan efekat na obezbeđivanje pristupa informacijama od javnog značaja.

Stoga, na osnovu svega navedenog zaključujemo da je ovaj standard u potpunosti ostvaren. [0,5/0,5 poena]

S2: ZAKONOM JE JASNO I NEDVOSMISLENO PROPISANA PROCEDURA ZAŠTITE PRAVA NA SLOBODAN PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA [0,5 POENA]

ZSPIJZ jasno i nedvosmisleno propisuje postupak pred organom vlasti⁷⁵ i drugostepeni postupak pred Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.⁷⁶ Poverenik je samostalan državni organ, nezavistan u vršenju svoje nadležnosti, koji štiti ostvarivanje prava

na slobodan pristup informacijama od javnog značaja.⁷⁷ Garantovano je i pravo da se protiv rešenja i zaključka Poverenika može pokrenuti upravni spor.⁷⁸ Nadzor nad sprovođenjem zakona vrši Upravni inspektorat, pri Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave,⁷⁹ dok izvršenje odluka Poverenika obezbeđuje Vlada Republike Srbije.⁸⁰

Novim izmenama Zakona, čija primena počinje 17. februara 2022, predviđena je mogućnost prinudnog kažnjavanja organa javne vlasti koji ne postupe po rešenju Poverenika koje je obavezujuće, konačno i izvršno.⁸¹ Izmene predviđaju da će Poverenik prinuditi organ vlasti da ispuni obaveze iz rešenja Poverenika posrednom prinudom, rešenjem kojim ovaj nezavisni organ izriče novčanu kaznu.⁸² Novčana kazna se može izreći u rasponu od 20.000 do 100.000 dinara i to više puta (Zakon ne precizira koji je maksimalan broj puta, te ni maksimalan novčani iznos kazne).⁸³

Još jedna bitna promena predstavlja i odredba koja propisuje da tražilac informacije neće moći da podnese zahtev za pokretanje prekršajnog postupka protiv organa vlasti pre okončanja postupka po žalbi pred Poverenikom, odnosno pre okončanja upravnog spora ako žalba Povereniku nije dopuštena.⁸⁴ Kao obrazloženje za uvođenje ove promene, navodi se da se na ovaj način želi otkloniti mogućnost zloupotrebe Zakona, s obzirom da je ranijim odredbama (koje su i dalje u primeni, do pomenutog datuma početka primene izmena), razdvojeno podnošenje zahteva za pokretanje prekršajnih postupaka od žalbenog postupka. To je u praksi dovodilo do velikog broja ovih zahteva podnetih od strane tražilaca informacija, i to preko advokata, i bez prethodnog ili istovremenog ulaganja pravnog sredstva protiv odluke, odnosno postupanja organa vlasti, što je za posledicu imalo dodatno opterećenje prekršajnih sudova i budžeta Republike Srbije. Prema tome, Zakonom je u potpunosti propisana

72 ZSPIJZ, član 1 (3)

73 Zakon o prekršajima ("Sl. glasnik RS", br. 91/2019 i 91/2019 - dr. zakon)

74 Videti ZSPIJZ, član 24 i član 47

75 ZSPIJZ, članovi 15-21

76 ZSPIJZ, član 22

77 ZSPIJZ, član 1 (2)

78 ZSPIJZ, član 27

79 ZSPIJZ, član 45

80 ZSPIJZ, član 28 (4)

81 ZSPIJZ, član 28a

82 *Ibid.*

83 ZSPIJZ, član 28a

84 ZSPIJZ, član 28b

procedura zaštite prava na slobodan pristup informacijama, koja je delimično izmenjena i precizirana izmenama Zakona. Stoga, standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S3: SUDOVI I TUŽILAŠTVA OBUHVAĆENI SU DEFINICIJOM ORGANA JAVNE VLASTI NA KOJE SE ZAKON O SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA PRIMENJUJE [0,5 POENA]

ZSPIJZ propisuje se da se pod pojmom organa javne vlasti podrazumeva državni organ, organ teritorijalne autonomije, organ lokalne samouprave, kao i organizacija kojoj je povereno vršenje javnih ovlašćenja, i pravno lice koje osniva ili finansira u celini, odnosno u pretežnom delu državni organ.⁸⁵ Izmenama Zakona dodatno se precizira šta sve podrazumeva pojam organa javne vlasti koji su ujedno i obveznici Zakona, ali se ovaj krug subjekata i proširuje i na pojedine privredne subjekte.⁸⁶ Dakle, na ovaj način dodatno se proširuje krug obveznika Zakona, ali se takođe i crkve i verske zajednice isključuju iz kruga organa javne vlasti na koje se odnosi ZSPIJZ. Prema tome, sudovi i tužilaštva obuhvaćeni su definicijom organa javne vlasti, predstavljaju obveznike Zakona i dužni su da postupaju u skladu sa propisanim obavezama. Samim tim, građanima je zakonom zagarantovan pristup informacijama od javnog značaja u sudovima i tužilaštvima. Dodatnim preciziranjem i izmenama i dopunama zakona nije došlo do promena u pogledu ispunjenosti standarda i ocene, te se ovaj standard smatra u potpunosti ispunjenim kao i u prethodnom izveštajnom periodu. [0,5/0,5 poena]

S4: ZAKONSKI OKVIR JASNO DEFINIŠE POJAM SLUŽBENOG DOKUMENTA I INFORMACIJE OD JAVNOG ZNAČAJA [0,5 POENA]

Kako bi procedura pristupa informacijama od javnog značaja funkcionisala, pored definisanja obveznika, potrebno je definisati i predmet primene – službeni dokument kao izvor informacija i samu informaciju od javnog značaja. Informacije od javnog značaja su one informacije koje su sadržane u dokumentima u posedu bilo kog organa javne vlasti, nastale u njihovom radu ili

u vezi sa njihovim radom, a za koje javnost ima opravdan interes da zna.⁸⁷ Sam ZSPIJZ takođe propisuje i ograničenja prava slobodnog pristupa ukoliko bi se radilo o dokumentu ili informaciji koji imaju status državne, službene, poslovne ili druge tajne, odnosno dostupni su samo određenom krugu lica, a zbog čijeg bi odavanja mogle nastupiti teške pravne ili druge posledice po interese zaštićene zakonom koji pretežu nad interesom za pristup informaciji.⁸⁸ Novim izmenama ZSPIJZ, umesto postojećih 5 osnova za ograničenje prava predviđeno je 7. Potpuno novi osnovi ograničenja tiču se zaštite prava intelektualne ili industrijske svojine, ugrožavanja zaštite umetničkih, kulturnih i prirodnih dobara, ugrožavanja životne sredinu ili retkih biljnih i životinjskih vrsta.⁸⁹ Zakonom o tajnosti podataka propisano je šta podrazumeva podatak od interesa za Republiku Srbiju, a šta tajni podatak.⁹⁰ Međutim, u samom ZSPIJZ ne postoji precizna definicija službenog dokumenta. Ni izmenama i dopunama Zakona nije preciznije definisano šta službeni dokument podrazumeva.

Prema tome, uprkos činjenici da je informacija od javnog značaja jasno definisana, u zakonskim propisima ne postoji precizna definicija službenog dokumenta, pa stoga smatramo da ovaj standard nije ispunjen [0/0,5 poena].

S5: ZAKONOM JE JASNO I NEDVOSMISLENO PREDVIĐENA PRETPOSTAVKA POSTOJANJA PRAVA JAVNOSTI DA ZNA, TRAŽI I DOBIJE RELEVANTNE INFORMACIJE OD JAVNOG ZNAČAJA OD PRAVOSUDNIH ORGANA [0,5 POENA]

Zakonom o slobodnom pristupu informacijama prepoznat je interes javnosti da zna. Smatra se da opravdani interes javnosti da zna postoji uvek kada se radi o informacijama kojima raspolaže organ vlasti, a koje se odnose na ugrožavanje, odnosno zaštitu zdravlja stanovništva i životne sredine, a ako se radi o drugim informacijama kojima raspolaže organ vlasti, smatra se opravdanim interes javnosti da zna, osim ako organ vlasti ne dokaže suprotno.⁹¹ Dakle, građanima se omogućava da pristupe informacijama od javnog značaja bez obaveze dokazivanja da imaju pravni interes da pristupe tim

85 ZSPIJZ, član 3

86 *Videti* ZSPIJZ, član 3

87 ZSPIJZ, član 2

88 ZSPIJZ, član 9

89 ZSPIJZ, član 9 (1) (6) i (7)

90 ZTP, član 2

91 ZSPIJZ, član 2 i član 4

podacima. Naime, ukoliko tražilac informacije zatraži informaciju od organa javne vlasti, u koje spadaju i pravosudni organi, postoji zakonska pretpostavka da postoji opravdani interes javnosti da zna. Kada su u pitanju informacije koje državni organ poseduje, a odnose se na ugrožavanje odnosno zaštitu zdravlja stanovništva i životne sredine, postoji neoboriva pretpostavka da pravo javnosti da zna postoji. S druge strane, kada su u pitanju ostale informacije, takođe postoji pretpostavka javnosti da zna ali je u ovom slučaju oboriva, prilikom čega organ javne vlasti mora da dokaže suprotno, tj. da bi odavanjem pojedinih informacija bio povređen neki pretežniji interes. Građanima se omogućava da pristupe informacijama od javnog značaja bez obaveze dokazivanja da imaju pravni interes da pristupe tim podacima, tj. teret dokazivanja prebacuje se na organ javne vlasti koji je dužan da obrazloži zbog čega odbija da dostavi određene informacije. Stoga, ZSPIJZ je jasno definisao opravdani interes javnosti da zna i propisao pretpostavku da taj interes postoji sve dok organ vlasti ne dokaže suprotno, pa se ovaj standard smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena].

S6: SVAKO PO ZAKONU IMA PRAVO PRISTUPA SLUŽBENIM DOKUMENTIMA I PODACIMA OD JAVNOG ZNAČAJA BEZ DISKRIMINACIJE
[0,5 POENA]

Postojanje mogućnosti pristupa informacijama samo po sebi nije dovoljno, već je potrebno posebno propisati zabranu diskriminacije prilikom uživanja ovog prava. Shodno Zakonu o zabrani diskriminacije (dalje: ZZD) svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje, na otvoren ili prikriven način, a koji se zasniva na ličnim svojstvima, pripadnosti ili određenom opredeljenju tražioca informacije ili njemu bliskih lica,⁹² ne može biti osnov za selektivnu primenu ovog prava. ZSPIJZ propisuje da prava iz ovog zakona pripadaju svima, pod jednakim uslovima, bez obzira na stvarna odnosno pretpostavljena lična svojstva tražilaca.⁹³ Shodno tome, značajno je i pitanje zakonske zabrane diskriminacije medija u smislu

pristupa informacijama. ZSPIJZ propisuje da organ vlasti ne sme stavljati u bolji položaj nijednog novinara ili javno glasilo, kada je više njih uputilo zahtev, tako što će samo njemu ili njemu pre nego drugim novinarima ili javnim glasilima omogućiti ostvarivanje prava na pristup informacijama od javnog značaja.⁹⁴ Stoga, kako je zakonom precizirano da pravo na pristup informacijama od javnog značaja pripada svima pod jednakim uslovima, bez obzira na lična svojstva tražilaca, uključujući i medije, ovaj standard se smatra u potpunosti ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S7: ZAKON JE PRECIZNO REGULISAO OGRANIČENJA U SLOBODNOM PRISTUPU INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA
[0,5 POENA]

Slobodan pristup informacijama od javnog značaja ima i svojevrсна ograničenja. Sva ograničenja prava na slobodan pristup informacijama su dozvoljena u demokratskom društvu (ako je to neophodno), radi zaštite od ozbiljne povrede pretežnijeg interesa zasnovanog na ustavu ili zakonu.⁹⁵ Naime, ograničenjima slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, zakonodavac štiti najvrednija dobra poput života, zdravlja i sigurnosti pojedinca, interese vođenja krivičnih i drugih postupaka, otkrivanje, gonjenje i kažnjavanje krivičnih dela, ali i interese nacionalne odbrane i bezbednosti, međunarodnih odnosa, ekonomske odnose, službene, poslovne ili druge tajne čijim otkrivanjem mogu nastati teške posledice po zakonom zaštićene interese.⁹⁶ Izmenama ZSPIJZ došlo je do određenih promena u odredbama koje se odnose na ograničenje prava tražilaca. Relevantan član je proširen za dva nova osnova za ograničenje prava⁹⁷, dok je član 13. koji se odnosio na zloupotrebu prava potpuno obrisan. Osim toga, pomenuti član 9 koji se tiče ograničenja, redigovan je pa umesto ranijeg: *“organ vlasti nije dužan da omogući tražiocu pristup informacijama od javnog značaja”*, sada stoji *“organ vlasti može tražiocu uskratiti pristup informacijama od javnog značaja”*.⁹⁸ Ova izmena je važna zato što

92 Zakon o zabrani diskriminacije (“Sl. glasnik RS”, br. 52/2021), član 2 (1) (1)

93 ZSPIJZ, član 6

94 ZSPIJZ, član 7

95 ZSPIJZ, član 8

96 ZSPIJZ, član 9

97 U pitanju su povreda prava intelektualne ili industrijske svojine, ugrožavanje zaštite umetničkih, kulturnih i prirodnih dobara, kao i ugrožavanje životne sredine ili retkih biljnih i životinjskih vrsta

98 ZSPIJZ, član 9(1)

propisana ograničenja nisu apsolutnog karaktera, već se pored postojanja drugog interesa koji je u koliziji sa pravom na pristup informacijama od javnog značaja, zahteva od organa javne vlasti i da dokaže da u konkretnom slučaju neki od interesa propisanih u ograničenjima preteže nad pravom na pristup informacijama, odnosno da bi objavljivanjem konkretnih informacija došlo do ozbiljne povrede tog drugog interesa.

Član 10. u kojem se navodi da organ vlasti ne mora tražiocu omogućiti ostvarivanje prava na pristup informacijama od javnog značaja, ako se radi o informaciji koja je već objavljena i dostupna, ostao je isti. Član 13. koji se odnosi na zloupotrebu prava od strane tražilaca informacija je obrisan. Član 13 je glasilo: *“Organ vlasti neće tražiocu omogućiti ostvarivanje prava na pristup informacijama od javnog značaja ako tražilac zloupotrebljava pravo na pristup informacijama od javnog značaja, naročito ako je traženje nerazumno, često, kada se ponavlja zahtev za istim ili već dobijenim informacijama ili kada se traži preveliki broj informacija.”* Sa aspekta tražilaca informacija, ova izmena je afirmativna, jer su organi javne vlasti često kao argument za nedostavljenje traženih informacija upravo koristili ovaj član. U obrazloženju za brisanje ovog člana predlagač je između ostalog naveo da je zloupotreba kao razlog za odbijanje zahteva preširoko i nedovoljno jasno zakonom bila definisana, te da je u praksi pretila da postane naadekvatno primenjivana od strane organa koji postupaju po zahtevu imajući u vidu da ista prema postojećem zakonskom tekstu podleže subjektivnoj oceni organa, kao npr. često podnošenje zahteva.⁹⁹

Zakon takođe prepoznaje da je u pojedinim situacijama potrebno zaštititi pravo na privatnost, pravo na zaštitu podataka o ličnosti, pravo na ugled ili neko drugo pravo lica na koje se odnosi tražena informacija. Objavljivanje ovih podataka dozvoljeno je ukoliko se lice u pitanju sa tim saglasi, ukoliko se radi o licu ili događaju od interesa za javnost, a naročito ako se radi o javnom funkcioneru u smislu zakona kojim se uređuje sprečavanje sukoba interesa pri obavljanju javnih funkcija (referisanje na propise

u oblasti sprečavanja sukoba interesa rezultat je poslednjih izmena Zakona) i ako je informacija u pitanju povezana sa vršenjem javne funkcije, kao i u slučaju da je lice svojim ponašanjem dalo povoda za traženjem informacija.¹⁰⁰ Konačno, izmenama Zakona dodatno se precizira da organ vlasti treba da omogući pristup traženoj informaciji čak i kada se ona nalazi u dokumentu koji istovremeno sadrži i podatke o ličnosti, a ukoliko je organ u mogućnosti da istovremeno obezbedi pravo javnosti da zna i pravo na zaštitu podataka o ličnosti.¹⁰¹ Iz navedenog se vidi da se novi osnovi za ograničenje odnose na zaštitu prava intelektualne i industrijske svojine, ugrožavanja zaštite umetničkih, kulturnih i prirodnih dobara, ugrožavanja životne sredine i retkih biljnih i životinjskih vrsta, dok je suština ostalih osnova za ograničenje prava ostala ista kao u prethodnoj verziji Zakona.

Stoga, zakonom su jasno definisana ograničenja, a na organu javne vlasti je teret dokazivanja da je u konkretnom slučaju moguće primeniti ova ograničenja, odnosno da u konkretnom slučaju postoji pretežnji interes zasnovan na Ustavu ili zakonu, od interesa javnosti da zna. Prema tome, standard je ispunjen. [0,5/0,5 poena]

S8: POSEBAN ZAKON JASNO I NEDVOSMISLENO UREĐUJE KLASIFIKACIJU TAJNIH PODATAKA KOJI SE ODNOSI NA PRAVOSUDNE ORGANE [0,5 POENA]

Klasifikacija tajnosti podataka značajna je za zaštitu osetljivih podataka u pravosuđu. Pojam tajnog podatka podrazumeva podatak od interesa za Republiku Srbiju koji je zakonom, drugim propisom ili odlukom nadležnog organa donesenom u skladu sa zakonom, određen i označen određenim stepenom tajnosti.¹⁰² Pod pojmom podatka od interesa za Republiku Srbiju podrazumeva se svaki podatak ili dokument kojim raspolaže organ javne vlasti, koji se odnosi na teritorijalni integritet i suverenost, zaštitu ustavnog poretka, ljudskih i manjinskih prava i sloboda, nacionalnu i javnu bezbednost, odbranu, unutrašnje poslove i spoljne poslove.¹⁰³ Tajnim podatkom može se odrediti podatak od interesa za Republiku Srbiju čijim bi otkrivanjem neovlašćenom licu nastala

99 Predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, str. 21

100 ZSPJZ, član 14

101 ZSPJZ, član 14 (2)

102 ZTP, član 2 (1) (2)

103 ZTP, član 2 (1) (1)

šteta, ako je potreba zaštite interesa Republike Srbije pretežnija od interesa za slobodan pristup informacijama od javnog značaja.¹⁰⁴ Takođe je propisano da dati podatak poseduje jedan od sledećih stepena tajnosti: "državna tajna", koji se određuje radi sprečavanja nastanka neotklonjive teške štete po interese Republike Srbije, "strogo poverljivo", koji se određuje radi sprečavanja nastanka teške štete po interese Republike Srbije, "poverljivo", koji se određuje radi sprečavanja nastanka štete po interese Republike Srbije, "interno", koji se određuje radi sprečavanja nastanka štete za rad, odnosno obavljanje zadataka i poslova organa javne vlasti koji ih je odredio.¹⁰⁵ Sudskim poslovnikom je propisano da se u upisnik „DT.Su“, „SP.Su“, „P.Su“ i „I.Su“ sa podacima označenim stepenom tajnosti – „državna tajna“, „strogo poverljivo“, „poverljivo“ i „interno“, koji vodi predsednik ili lice koje on odredi, zavode tajni podaci sudske uprave i pismena koja su primljena, a od pošiljaoca označena kao „državna tajna“, „strogo poverljivo“, „poverljivo“ i „interno“.¹⁰⁶ Ista klasifikacija, uz pozivanje na relevantni zakon, navodi se i u Pravilniku o upravi u javnim tužilaštvima.¹⁰⁷

Novim izmenama i dopunama ZSPIJZ propisano je takođe da ukoliko se zahtev odnosi na uvid, odnosno dobijanje kopije dokumenta koji sadrži informaciju koja predstavlja tajni podatak određen od strane drugog organa vlasti, organ vlasti će u roku od 8 dana od dana prijema, zahtev dostaviti organu vlasti koji je odredio tajnost podatka na postupanje po zahtevu i o tome obavestiti podnosioca zahteva.¹⁰⁸ Rok iz ovog člana za postupanje po zahtevu od strane organa vlasti koji je odredio tajnost podatka počinje da teče od dana dostavljanja.¹⁰⁹

Dakle, ne postoje posebni standardi koji klasifikuju tajnost podataka u pravosudnim organima, već se primenjuje opšta klasifikacija iz Zakona o tajnosti podataka koja jasno i precizno propisuje šta podrazumeva tajni podatak, i reguliše njihovu

klasifikaciju. Stoga, ovaj standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena].

S9: ZAKON NE ZAHTEVA OD TRAŽIOCA DA NAVEDI RAZLOGE ZBOG KOJIH TRAŽI INFORMACIJE OD JAVNOG ZNAČAJA **[0,5 POENA]**

Slobodan pristup informacijama ogleda se i u mogućnosti tražioca informacije da ne navodi razloge iz kojih zahteva određeno obaveštenje. ZSPIJZ propisuje da prilikom podnošenja zahteva za pristup informacijama, tražilac informacije ne mora navesti razloge za zahtev.¹¹⁰ S obzirom na eksplicitno definisanje ovog standarda, dodeljena je maksimalna vrednost [0,5/0,5 poena].

S10: ZAKON JASNO PREDVIĐA ROK U KOME JE PRAVOSUDNI ORGAN DUŽAN DA ODGOVORI NA ZAHTEV ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA **[0,5 POENA]**

Pravovremeno dobijena informacija bez odugovlačenja i u zakonski predviđenom roku predstavlja jedan od najvažnijih aspekata praktične primene standarda koje propisuje zakon. Organ je dužan da odgovori na zahtev najkasnije u roku od 15 dana od prijema zahteva, međutim ovaj rok u pojedinim situacijama može biti produžen ukoliko organ javne vlasti iz opravdanih razloga nije u mogućnosti da dostavi odgovor.¹¹¹ Tada je dužan da o tome obavesti tražioca informacija, najkasnije u roku od 7 dana od prijema zahteva i zatraži naknadni rok, koji ne može biti duži od 40 dana od prijema zahteva.¹¹² Ako organ vlasti ne odgovori u predviđenom roku, tražilac informacije može podneti žalbu Povereniku.¹¹³ Na ovaj način, svim tražiocima je obezbeđen odgovarajući mehanizam zaštite prava jer ZSPIJZ propisuje rok u kome je organ javne vlasti dužan da odgovori, naknadni rok, kao i dalje mehanizme zaštite ako organ ne dostavi informaciju u predviđenom roku. Stoga, ovaj standard je u potpunosti ispunjen. [0,5/0,5 poena]

104 ZTP, član 8

105 ZTP, član 13

106 Sudski poslovnik, član 264

107 Pravilnik o upravi u javnim tužilaštvima („Sl. glasnik RS“, br. 57/2019), član 73b

108 ZSPIJZ, član 16 (5)

109 *Ibid.*

110 ZSPIJZ, član 15 (4)

111 ZSPIJZ, član 16

112 ZSPIJZ, član 16 (3)

113 ZSPIJZ, član 16 (4)

S11: ZAKON OBAVEZUJE PRAVOSUDNI ORGAN KOJI ODBIJE DA ODGOVORI NA ZAHTEV ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA DA OBRAZLOŽI ZBOG ČEGA NIJE DOSTAVIO INFORMACIJE [0,5 POENA]

Pored situacije da organ ne odgovori na zahtev u propisanom roku, u praksi se može javiti i situacija da organ javne vlasti odbije da pruži tražene informacije. Ukoliko organ vlasti odbije da u celini ili delimično odgovori na zahtev, dužan je da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 15 dana od prijema zahteva, donese rešenje o odbijanju zahteva i da to rešenje pismeno obrazloži, kao i

da u rešenju uputi tražioca informacije na pravna sredstva koja može izjaviti protiv tog rešenja.¹¹⁴ Dakle, teret dokazivanja da opravdani interes javnosti da zna ne postoji, pada na organ javne vlasti od kojeg se traži informacija. Tražiocu informacije se ostavlja i naknadno sredstvo podnošenja žalbe Povereniku koji će potom naložiti organu da dostavi informacije.¹¹⁵ Prema tome, Zakon jasno propisuje da organ javne vlasti ne može odbiti da dostavi informacije bez obrazloženja, pa je samim tim ovaj standard ispunjen. [0,5/0,5 poena].

**POD-INDIKATOR 1.3:
PROAKTIVNA TRANSPARENTNOST SUDOVA I TUŽILAŠTAVA U PRAKSI**

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Sudovi imaju pristupačne internet stranice	1/1	1/1
2. Sudovi imaju redovno (bar jednom mesečno) ažurirane internet stranice	0,5/1	0,5/1
3. Internet stranice sudova su dostupne i na jezicima nacionalnih manjina	0/0,5	0/0,5
4. Internet stranice sudova su prilagođene slabovidim osobama	0/0,5	0/0,5
5. Ključne informacije o radu sudova (adresa i kontakt informacije, teritorijalna nadležnost, radno vreme, cene osnovnih usluga) dostupne su na ne više od tri klika od osnovne stranice (homepage) na internet stranicama sudova	0/1	0/1
6. Tužilaštva imaju pristupačne internet stranice	1/1	1/1
7. Tužilaštva imaju redovno (bar jednom mesečno) ažurirane internet stranice	0/1	0/1
8. Ključne informacije o radu tužilaštava (adresa i kontakt informacije, teritorijalna nadležnost, radno vreme, cene osnovnih usluga) dostupne su na ne više od tri klika od osnovne stranice (homepage) na internet stranicama	0,5/1	0,5/1
9. Sudovi redovno objavljuju sažetke presuda, a kao minimum za predmete koji su od javnog značaja, na svojim internet stranicama	0/1	0/1
10. Sudovi redovno objavljuju godišnje informatore o radu i izveštaje, na zvaničnim internet stranicama	0,5/1 ▲	0/1
11. Tužilaštva redovno objavljuju godišnje informatore i izveštaje, na zvaničnim internet stranicama	0,5/1 ▼	1/1
12. Profesionalne biografije sudija zajedno sa opisom razvoja karijere su dostupni javnosti	0/0,5	0/0,5
13. Profesionalne biografije tužilaca zajedno sa opisom razvoja karijere su dostupni javnosti	0/0,5	0/0,5
14. Informatori o radu sudova sadrže potpune informacije	0/0,5	0/0,5
15. Informatori o radu tužilaštava sadrže potpune informacije	0,5/0,5	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	4,5/12	4,5/12

114 ZSPJZ, član 16 (12)

115 ZSPJZ, član 22

S1: SUDOVI IMAJU PRISTUPAČNE INTERNET STRANICE **[1 POEN]**

U odnosu na prethodni izveštajni period, analizirani uzorak sudova je proširen sa 17 na 31 sud. Na ovaj način, stiče se šira slika o konkretnom stanju. Na osnovu sprovedene analize internet stranica 31 suda iz uzorka koji pripadaju teritorijama nadležnosti različitih apelacionih sudova¹¹⁶, došlo se do sledećih zaključaka. Od 31 suda iz uzorka koji čine osnovni i viši sudovi na teritorijama nadležnosti sva četiri apelaciona suda, 29 imaju svoje internet stranice, koje su funkcionalne, otvaraju se bez ikakvih problema i može im se pristupiti putem jasno definisane adrese. Dva suda koji nemaju internet stranice su Osnovni sud u Brusu i Osnovni sud u Raškoj. Stoga, kako većina analiziranih sudova iz uzorka ispunjava postavljeni uslov, ovaj standard se smatra u potpunosti ispunjenim. [1/1 poena]

S2: SUDOVI IMAJU REDOVNO (BAR JEDNOM MESEČNO) AŽURIRANE INTERNET STRANICE **[1 POEN]**

Od analiziranih 31 osnovnih i viših sudova iz nadležnosti apelacionih sudova u Republici Srbiji, njih 24 precizno je odgovorilo na poslato upit i navelo u odgovoru da li se ažuriranje stranica obavlja na dnevnom, nedeljnom ili mesečnom nivou. Sa druge strane, 3 suda - Osnovni sud u Ubu, Osnovni sud u Raškoj i Osnovni sud u Brusu nisu odgovorili na poslato zahtev, dok u 4 slučaja¹¹⁷ sudovi nisu pružili dovoljno precizan odgovor na postavljeno pitanje. Od sudova koji su precizno odgovorili na postavljeno pitanje, 17 sudova vrše ažuriranje svojih internet stranica najmanje jednom mesečno, ali i češće. Štaviše, Viši sud u Beogradu i Osnovni sud u Šapcu, Osnovni sud u Jagodini i Osnovni sud u Valjevu ažuriranje svojih internet stranica vrše skoro svakodnevno. Sa druge strane, manji broj sudova (4 suda) ažuriranje svojih internet stranica vrše kvartalno.¹¹⁸ Iz tog razloga, ovaj standard se smatra delimično ispunjenim. Iako je došlo do povećanja uzorka analiziranih sudova u odnosu na prethodni

izveštajni ciklus, ocena standarda se nije promenila. [0,5/1 poena]

S3: INTERNET STRANICE SUDOVA SU DOSTUPNE I NA JEZICIMA NACIONALNIH MANJINA **[0,5 POENA]**

Kada govorimo o pristupačnosti internet stranica na jezicima nacionalnih manjina, potrebno je napomenuti da su posmatrani samo pojedini sudovi iz uzorka, budući da su ti sudovi na teritoriji sa multietničkim sastavom stanovništva, te da je u tim sredinama u službenoj upotrebi i jezik odgovarajuće nacionalne manjine, odnosno manjina. Od sudova iz uzorka koji je sačinjen od sudova koji se nalaze na teritoriji na kojoj je procenat konkretnog manjinskog stanovništva preko 15%, kao relevantni za ovaj standard uzeti su Osnovni sud u Bečeju, Osnovni sud u Boljevcu, Osnovni sud u Žagubici, Osnovni sud u Kučevu, Osnovni sud u Somboru, Viši sud u Somboru, Osnovni sud u Novom Sadu, Osnovni sud u Senti, Osnovni sud u Subotici, Viši sud u Novom Sadu, Viši sud u Subotici, Osnovni sud u Prijepolju, Osnovni sud u Sjenici, Osnovni sud u Novom Pazaru, Viši sud u Novom Pazaru, Osnovni sud u Dimitrovgradu i Osnovni sud u Bujanovcu. Značaj procene ovog standarda posmatra se kroz prizmu omogućavanja jednakih uslova svim građanima da pristupe informacijama o radu suda. Ipak, nakon sprovedene analize ustanovljeno je da nijedan od ovih sudova nemaju dostupne internet stranice i na jezicima nacionalnih manjina. Štaviše u 5 slučajeva¹¹⁹ analizirani sudovi čak nisu imali ni svoj sajt. Prema tome, ovaj standard nije ispunjen. [0/0,5 poena]

S4: INTERNET STRANICE SUDOVA SU PRILAGOĐENE SLABOVIDIM OSOBAMA **[0,5 POENA]**

Od ukupnog broja analiziranih sudova iz uzorka (31), u većini slučajeva internet stranice nisu prilagođene slepim i slabovidim licima. Naime, 3 suda nisu odgovorila na poslate zahteve za slobodan pristup informacijama – Osnovni sud u

116 Zakon o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava („Sl. glasnik RS”, br. 101/2013), član 6

117 Sudovi koji su neprecizno odgovorili na postavljeno pitanje o redovnom ažuriranju internet stranica sudova su: Prvi osnovni sud u Beogradu, Viši sud u Zrenjaninu, Viši sud u Nišu i Osnovni sud u Subotici

118 To su sledeći sudovi: Osnovni sud u Pančevu, Osnovni sud u Mladenovcu, Osnovni sud u Kikindi i Viši sud u Kraljevu.

119 U pitanju su sledeći sudovi: Osnovni sud u Dimitrovgradu, Osnovni sud u Prijepolju, Osnovni sud u Kučevu, Osnovni sud u Žagubici i Osnovni sud u Boljevcu

Brusu, Osnovni sud u Raškoj i Osnovni sud u Ubu. Takođe, stranica Višeg suda u Novom Pazaru jeste prilagođena, dok je stranica Višeg suda u Kruševcu „delimično prilagođena“. Svih ostalih 26 sudova iz uzorka, nemaju prilagođene internet stranice za slepe, odnosno slabovide. Prema tome, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. Iako je došlo do povećanja uzorka u odnosu na prethodni izveštajni ciklus, rezultati se ni u čemu nisu izmenili. [0/0,5 poena]

S5: KLJUČNE INFORMACIJE O RADU SUDOVA (ADRESA I KONTAKT INFORMACIJE, TERITORIJSKA NADLEŽNOST, RADNO VREME, CENE OSNOVNIH USLUGA) DOSTUPNE SU NA NE VIŠE OD TRI KLIKA OD OSNOVNE STRANICE (HOMEPAGE) NA INTERNET STRANICAMA SUDOVA [1 POEN]

Što se tiče ključnih informacija o radu sudova koje su dostupne na najviše tri klika od osnovne stranice na internet sajtovima sudova, od sudova različitih instanci iz uzorka, 13 sudova sadrži sve potrebne informacije lako dostupne građanima, na najviše tri klika. Za Osnovni sud u Brusu i Osnovni sud u Raškoj nema relevantnih podataka. U ostalih 10 slučajeva, nedostaje bar jedna ključna informacija, ako ne i više njih. Tačnije, 3 suda ne poseduje lako dostupnu informaciju o teritorijalnoj nadležnosti, a u 7 slučajeva nedostaje još neka informacija, kao što su korisni obrasci, odnosno formulari ili cene osnovnih usluga i podaci suda (žiro račun i ostalo za uplatu) na najviše tri klika od početne stranice suda. Za razliku od prethodnog izveštajnog ciklusa, došlo je do nekih poboljšanja, pa tako na primer, kod svih analiziranih sudova iz uzorka informacija o radnom vremenu je lako dostupna građanima (na najviše 3 klika). Stoga, na osnovu svega navedenog ovaj standard se i dalje smatra neispunjenim, isto kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu. [0/1 poena]

S6: TUŽILAŠTVA IMAJU PRISTUPAČNE INTERNET STRANICE [1 POEN]

Analiza je izvršena na osnovu uzorka od 30 tužilaštava, koja pripadaju različitim instancama, te potpadaju pod teritorijalnu nadležnost 4 apelaciona tužilaštva u Republici Srbiji. Naime, sva tužilaštva iz uzorka imaju svoj sajt. To su noviji tipski sajtovi, vizuelno i strukturno ujednačeni.

Imaju preglednu i logičnu strukturu, ćirilicu i latiničnu verziju. Prema poslatim zahtevima za pristup informacijama, pojedina tužilaštva su i ranije imala sajtove, a trenutni tipski sajtovi su deo multi-sajt sistema Državnog veća tužilaca (DVT), koji su izrađeni tokom 2019. Jedino Osnovno javno tužilaštvo u Požarevcu ima svoju verziju sajta. Prema tome, ovaj standard je u potpunosti ispunjen ispunjen. [1/1 poen]

S7: TUŽILAŠTVA IMAJU REDOVNO (BAR JEDNOM MESEČNO) AŽURIRANE INTERNET STRANICE [1 POEN]

Od ukupnog broja analiziranih tužilaštava, 20% ima redovno ažurirane internet stranice, tačnije 6 tužilaštava, dok kod preostalih 24 to nije slučaj. Ocena je data na osnovu pregleda objava na sajtu, a ne isključivo na osnovu odgovora na poslate zahteve za pristup informacijama. Naime, 8 tužilaštva su u odgovoru navela da ažuriraju stranicu jednom ili više puta mesečno, što, međutim, nije potvrđeno pregledom sajta, te nisu zadovoljili standard. Nekoliko tužilaštava nema nikakvih objava na sajtu osim obaveznih elemenata sajta koji su ugrađeni od njegovog uspostavljanja. Kako je procenat tužilaštava koja ispunjavaju svega 20%, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. Iako je došlo do proširenja uzorka u odnosu na prethodni izveštajni ciklus, rezultati analize, pa samim tim i ocena standarda ostali su nepromenjeni. [0/1 poena]

S8: KLJUČNE INFORMACIJE O RADU TUŽILAŠTAVA (ADRESA I KONTAKT INFORMACIJE, TERITORIJSKA NADLEŽNOST, RADNO VREME, CENE OSNOVNIH USLUGA) DOSTUPNE SU NA NE VIŠE OD TRI KLIKA OD OSNOVNE STRANICE (HOMEPAGE) NA INTERNET STRANICAMA [1 POEN]

Sva analizirana tužilaštva iz uzorka imaju navedene kontakt podatke, adresu i radno vreme napisano bilo na dnu početne strane, bilo na kontakt strani, koja je dostupna na jedan klik od početne strane. Ipak, kada je reč o mesnoj nadležnosti, situacija je bitno drugačija – samo 4 tužilaštva (13,33%) navode ovu informaciju na svom sajtu, dok ukupno 12 navodi ovu informaciju u svom informatoru. Ako se računaju i informatori, onda ukupno 12 tužilaštava zadovoljava standard, te je i procenat veći.

Kada je reč o podacima za uplatu, samo 2 tužilaštva na sajtu imaju brojeve žiro računa. Još 4 tužilaštva navode brojeve žiro računa u svojim informatorima, koji su dostupni na najviše tri klika od početne strane. Nijedan sajt ne navodi direktno podatke o cenama usluga; jedine cene koje su navedene odnose se na kopiranje dokumenata, i sadržane su u obrascu postavljenom na svakom sajtu (Molba za uvid i kopiranje spisa). Na osnovu navedenog, konstatuje se da je standard delimično ispunjen, kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu. [0,5/1 poena]

S9: SUDOVİ REDOVNO OBJAVLJUJU SAŽETKE PRESUDA, A KAO MINIMUM ZA PREDMETE KOJI SU OD JAVNOG ZNAČAJA, NA SVOJIM INTERNET STRANICAMA [1 POEN]

Na osnovu podataka dobijenih putem zahteva za dobijanje informacija od javnog značaja, utvrđeno je sledeće: od reprezentativnog uzorka od 31 suda u Republici Srbiji, utvrđeno je da 25 sudova ne objavljuje sažetke presuda. Tri suda nisu uopšte odgovorila¹²⁰, a još tri suda su delimično odgovorila na postavljeni zahtev. Tako, Osnovni sud u Mladenovcu objavljuje samo na elektronskoj oglasnoj tabli odluke u postupku izvršenja u vezi prodaje nepokretnosti. Viši sud u Novom Sadu objavljuje samo u slučajevima koji su medijiski praćeni. Takođe, Viši sud u Beogradu izdaje saopštenja o objavljenim presudama u predmetima za koje je javnost posebno zainteresovana, u tzv. medijskim predmetima. Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da u većini slučajeva sudovi ne objavljuju ove podatke, te samim tim ovaj standard nije ispunjen. U odnosu na prethodni izveštajni period, nije došlo do izmena postojećeg stanja. [0/1 poena]

S10: SUDOVİ REDOVNO OBJAVLJUJU GODIŠNJE INFORMATORE O RADU, NA ZVANIČNIM INTERNET STRANICAMA [1 POEN]

Prilikom utvrđivanja ovog standarda, posmatrano je da li sudovi na svojim internet stranicama imaju dostupne informatore o radu, čiji datumi izdavanja nisu stariji od 2019. godine, odnosno koji datiraju iz 2019. Ukoliko oba kriterijuma nisu ispunjena,

smatra se da sudovi nisu učinili dostupnim ove informacije na svojim internet stranicama. Na osnovu provere dostupnih podataka na internet stranicama uzorkovanih sudova u Republici Srbiji, ustanovljeno je da 9 sudova od 31 ne objavljuju godišnje informatore o radu.¹²¹ Takođe, za dva suda, Osnovni sud u Brusu i Osnovni sud u Raškoj nema podataka. Ukoliko posmatramo ukupnost svih sudova koji su analizirani po apelacionim područjima, više od polovine analiziranih sudova redovno objavljuje ove podatke, pa stoga možemo reći da je ovaj standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S11. TUŽILAŠTVA REDOVNO OBJAVLJUJU GODIŠNJE INFORMATORE, NA ZVANIČNIM INTERNET STRANICAMA [1 POEN]

Na ukupnom uzorku od 30 tužilaštava, 17 tužilaštava, 56,67% redovno objavljuje informatore o radu. Nijedno tužilaštvo ne objavljuje godišnje izveštaje o radu jer nemaju takvu obavezu. Umesto toga, obaveza se svodi na dostavljanje godišnjeg izveštaja neposredno višem javnom tužilaštvu. Jedan deo sažetih informacija iz godišnjeg izveštaja objavljuje se u sklopu informatora o radu. U odnosu na prethodni izveštajni period kada je ovaj standard bio u potpunosti ispunjen, a s obzirom na veći uzorak u ovom ciklusu, došlo se do drugačijeg rezultata, te je ovaj standard sada delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S12: PROFESIONALNE BIOGRAFIJE SUDIJA ZAJEDNO SA OPISOM RAZVOJA KARIJERE SU DOSTUPNI JAVNOSTI [0,5 POENA]

Kriterijum za utvrđivanje postojanja informacija o profesionalnim biografijama sudija koji uključuju i opis razvoja karijere ustanovljen je tako da je potrebno da internet prezentacije sudova sadrže ove informacije za sve sudije, a ne samo za predsednike sudova. Na osnovu uvida u uzorak od 31 suda koji pripadaju odgovarajućim apelacijama, a koji se sastoji od odabranih viših i osnovnih sudova, ustanovljeno je da nijedan sud, bez obzira na instancu, ne poseduje ove informacije. Racio za ovakav odabir sudova nalazi se u činjenici da su i viši i osnovni sudovi, sudovi prve instance za određeni korpus slučajeva i

120 U pitanju su Osnovni sud u Raškoj, Osnovni sud u Brusu i Osnovni sud u Ubu.

121 U pitanju su Osnovni sud u Valjevu, Osnovni sud u Vršcu, Osnovni sud u Šapcu, Osnovni sud u Bečeju, Viši sud u Zrenjaninu, Viši sud u Kraljevu, Osnovni sud u Požegi, Viši sud u Prokuplju o Viši sud u Nišu.

potrebno je da sadrži određeni krug informacija koje su preko potrebne građanima kako bi im se olakšao pristup sudovima. Dakle niti jedan sud ne poseduje informacije o profesionalnom napredovanju i biografiji svih sudija. Iz tog razloga, ustanovljeno je da ovaj standard nije ispunjen. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, nije došlo do promene stanja, pa samim tim ni do drugačijih rezultata. [0/0,5 poena]

S13: PROFESIONALNE BIOGRAFIJE TUŽILACA ZAJEDNO SA OPISOM RAZVOJA KARIJERE SU DOSTUPNI JAVNOSTI [0,5 POENA]

Nijedno tužilaštvo iz uzorka nije objavilo radnu biografiju tužilaca, čak ni čelnih, ni na svom sajtu ni u informatoru. Spisak tužilaca imenom i prezimenom na sajtu ima 7 tužilaštava, a u informatoru 30 tužilaštava, tako da se ova informacija za sva tužilaštva može naći, bilo na sajtu ili u informatoru. Samo jedno tužilaštvo na sajtu ima i fotografije osoblja, uključujući i tužioce. Kako tužilaštva ne objavljuju profesionalne biografije tužilaca zajedno sa opisom razvoja karijere, tako da budu dostupni javnosti, ovaj standard nije ispunjen. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, nije došlo do promene stanja, pa samim tim ni do drugačijih rezultata. [0/0,5 poena]

S14: INFORMATORI O RADU SUDOVA SADRŽE POTPUNE INFORMACIJE¹²² [0,5 POENA]

ZSPIJZ propisuje obavezu objavljivanja informatora od strane državnih organa koji sadrže osnovne informacije o svom radu.¹²³ Propisani su elementi koje informatori sadrže¹²⁴, a takođe je doneto i Uputstvo za izradu i objavljivanje informatora o radu državnog organa od strane Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.¹²⁵ Kako bi se informator o radu smatrao potpunim, on mora da sadrži sledeće delove: osnovne podatke o državnom organu i informatoru, organizacionu strukturu, opis funkcija starešina, opis pravila u vezi sa javnošću rada, spisak najčešće traženih

informacija od javnog značaja, opis nadležnosti, ovlašćenja i obaveza, opis postupanja u okviru nadležnosti, ovlašćenja i obaveza, navođenje propisa, usluge koje organ pruža zainteresovanim licima, postupak radi pružanja usluga, pregled podataka o pruženim uslugama, podatke o prihodima i rashodima, podatke o javnim nabavkama, podatke o državnoj pomoći, podatke o isplaćenim platama, zaradama i drugim primanjima, podatke o sredstvima rada, čuvanje nosača informacija, vrste informacija u posedu, vrste informacija kojima državni organ omogućava pristup i informacije o podnošenju zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja itd. Istraživanje nije obuhvatalo sadržinsku analizu svakog informatora, već je samo podrazumevalo utvrđivanje da li informatori sadrže sve neophodne elemente. Od analiziranih 31 osnovnih i viših sudova koji su posmatrani po područjima nadležnosti apelacionih sudova, ustanovljeno je da 12 od ukupno 31 suda iz uzorka ima informatore o radu koji ne sadrže sve propisane elemente. Osim tog, za dva suda nema podataka. Tako, nepotpune informatore objavili su: Osnovni sudovi u Valjevu, u Vršcu, u Šapcu, Pančevu, Lebanu, u Kikindi, u Jagodini, ali i Viši sud u Nišu, u Prokuplju, u Negotinu, u Beogradu, u Zrenjaninu i u Kraljevu. Sa druge strane, preostali sudovi (njih 17) ispunjavaju ovaj kriterijum i njihovi informatori su kompletni. Ipak, kako je metodološki utvrđen cenzus za ovaj standard 60% sudova koji u svojim informatorima sadrže sve neophodne informacije, možemo zaključiti da ovaj standard nije ispunjen, te bez obzira na povećani uzorak u odnosu na prethodni ciklus, nema izmena u rezultatima ni ove godine. [0/0,5 poena]

S15: INFORMATORI O RADU TUŽILAŠTAVA SADRŽE POTPUNE INFORMACIJE [0,5 POENA]

Sve celine u informatoru ima 24 tužilaštava iz uzorka. Među njima 6 ima nepotpun sadržaj, u kome neke zahtevane celine nisu izlistane, ali se informacije relevantne za njih ipak nalaze u tekstu

122 Informacija je potpuna ako potpuno opisuje stvarno stanje i ako se opisu nema šta dodati. Potpuna informacija je i objektivna informacija jer ne sakriva nepovoljne činjenice. Potpunost informacija je i objektivna informacija jer ne sakriva nepovoljne činjenice.

123 ZSPIJZ, član 39

124 *Ibid.*

125 Uputstvo za izradu i objavljivanje informatora o radu državnog organa („Sl. glasnik RS“, br. 68/2010)

informatora, tako da se to smatra zadovoljenim standardom. Pet tužilaštva imaju i dodatne celine u svojim informatorima, a bar dva tužilaštva, iako imaju propisane celine, u njima nisu sadržane relevantne informacije. Među šest tužilaštva sa nepotpunim informatorom, samo tri ima informator čak bez polovine obaveznih delova.

Kako čak 82,4% tužilaštava iz uzorka poseduje kompletne informatore o radu, možemo smatrati da je ovaj standard ispunjen, iako u nekim slučajevima postoje izvesne nedoslednosti. U odnosu na prethodnu godinu, nije došlo do promene rezultata. [0,5/0,5 poena]

POD-INDIKATOR 1.4.

REAKTIVNA TRANSPARENTNOST SUDOVA I TUŽILAŠTAVA U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Akt o sistematizaciji ili godišnji raspored poslova sudova predviđa lica koja su zadužena za odgovaranje na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja	0/1 ▼	0,5/1
2. Odgovarajućim internim aktom, tužilaštva predviđaju lice zaduženo za odgovor na zahteve o pristupanju informacijama od javnog značaja	0/1	0/1
3. U sudovima je određeno lice ovlašćeno za odgovaranje na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
4. U tužilaštvima je određeno lice ovlašćeno za odgovaranje na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
5. Lica ovlašćena za postupanje po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja u pravosudnim organima su obučena da štite privatnost prilikom obrade informacija	0/0,5 ▼	0,5/0,5
6. Sudovi blagovremeno odgovaraju na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja	1/1 ▲	0,5/1
7. Tužilaštva blagovremeno odgovaraju na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja	1/1 ▲	0,5/1
8. Sudovi pružaju tačne i precizne informacije na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
9. Tužilaštva pružaju tačne i precizne informacije na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja	0,5/0,5 ▲	0/0,5
10. Sudovi u praksi ne zahtevaju od tražilaca da navedu razloge zbog kojih traže informacije od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
11. Tužilaštva u praksi ne zahtevaju od tražilaca da navedu razloge zbog kojih traže informacije od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
12. Sudovi na odgovarajući način primenjuju zakonski osnov za ograničenje pristupa informacijama od javnog značaja	0,5/0,5	0,5/0,5
13. Tužilaštva na odgovarajući način primenjuju zakonski osnov za ograničenje pristupa informacijama od javnog značaja	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	5,5/8,5 ▲	5/8,5

S1. AKT O SISTEMATIZACIJI RADNIH MESTA ILI GODIŠNJI RASPORED POSLOVA SUDOVA PREDVIĐA LICA KOJA SU ZADUŽENA ZA ODGOVARANJE NA ZAHEVE ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA [1 POEN]

Analizom uzorka od 31 suda različitih instanci koji teritorijalno potpadaju pod 4 različite apelacije u Republici Srbiji ustanovljeno je sledeće. Trinaest sudova od ukupnog broja analiziranih predviđaju

lice zaduženo za odgovaranje na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja. Štaviše, svi ovi sudovi ovo lice predviđaju u okviru svojih Godišnjih rasporeda poslova, a jedan od sudova to čini i na svojoj internet stranici. Stoga, iako neki sudovi ovu informaciju ne predviđaju u Aktu o sistematizaciji, već pretežno u okviru svojih Godišnjih rasporeda poslova, s obzirom na broj sudova, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S2: ODGOVARAJUĆIM INTERNIM AKTOM, TUŽILAŠTVA PREDVIĐAJU LICE ZADUŽENO ZA ODGOVOR NA ZAHTEVE O PRISTUPANJU INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA [1 POEN]

Samo jedno tužilaštvo je objavilo pravilnik o sistematizaciji radnih mesta na svojoj internet stranici. Još jedanaest tužilaštava su dostavila ovaj akt putem odgovora na zahtev za slobodan pristup informacijama. Nijedan od ovih dostupnih akata ne navodi radno mesto za postupanje po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja. Analiza ovih akata pokazala je da su radna mesta tipska, sa istim formulacijama zadataka, među kojima se ne navodi postupanje po zahtevima za slobodan pristup informacijama, te je za očekivati da će ovaj procenat ostati i ako se pregledaju akti ostalih tužilaštava (što svakako neće biti izvodljivo). Prema tome, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S3: U SUDOVIMA JE ODREĐENO LICE OVLAŠĆENO ZA ODGOVARANJE NA ZAHTEVE ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA [0,5 POENA]

Kada govorimo o licima nadležnim za odgovaranje na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja, analiziran je 31 sud u uzorku od različitih instanci koji pripadaju po teritorijalnoj nadležnosti apelacionim sudovima u Republici Srbiji. U slučaju sudova, ustanovljeno je da 80,6%, odnosno 25 od 31 analiziranih sudova ima popunjeno radno mesto za odgovaranje na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja. Što se tiče dostupnosti imena i prezimena lica zaduženog za pružanje odgovora na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja, na internet sajtovima 25 sudova od uzorkovanih, moguće je ustanoviti ovaj podatak. Dakle, radna mesta u sudovima za odgovor na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja su većinom popunjena i moguće je identifikovati lica nadležna za ove poslove, putem internet sajtova pravosudnih organa, odnosno uvidom u informatore o radu. U manjem broju slučajeva ova informacija ustanovljena je dobijanjem odgovora na zahtev za informaciju od javnog značaja. Prema tome, ovaj standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S4: U TUŽILAŠTVIMA JE ODREĐENO LICE OVLAŠĆENO ZA ODGOVARANJE NA ZAHTEVE ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA [0,5 POENA]

Nijedno tužilaštvo ne navodi na svom sajtu lice ovlašćeno za postupanje po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja. U informatorima je stanje bolje: 18 tužilaštava od ukupnog broja analiziranih navodi ime i prezime ovih lica. Kao i u sudovima, pozicije za odgovor na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja su većinom popunjena i moguće je identifikovati lica nadležna za ove poslove i u tužilaštvima. U manjem broju slučajeva ova informacija ustanovljena je dobijanjem odgovora na zahtev za informaciju od javnog značaja. Prema tome, ovaj standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S5. LICA OVLAŠĆENA ZA POSTUPANJE PO ZAHTEVIMA ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA U PRAVOSUDNIM ORGANIMA SU OBUČENA DA ŠTITE PRIVATNOST PRILIKOM OBRADJE INFORMACIJA [0,5 POENA]

Na osnovu Izveštaja Pravosudne akademije za 2020. godinu ustanovljeno je da nije održana nijedna obuka, trening ili seminar koja pokriva temu zaštite podataka o ličnosti. Kako Izveštaj za 2021. još nije objavljen, konstatujemo da u međuvremenu nije bilo novih obuka, osim onih održanih 2019. godine, što je navedeno u prethodnom izveštaju. Svakako treba imati u vidu da su specifične okolnosti vezane za pandemiju zarazne bolesti Covid-19 u prethodnoj godini u celom svetu uticale na normalno i nesmetano održavanje različitih manifestacija, pa samim tim i u ovom slučaju. Ipak, na osnovu svega navedenog, možemo zaključiti da ovaj standard nije ispunjen, za razliku od prethodnog izveštajnog ciklusa. [0/0,5 poena]

S6: SUDOVİ BLAGOVREMENO ODGOVARAJU NA ZAHTEVE ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA [1 POEN]

Zahtevi za pristup informacijama od javnog značaja poslani su svim sudovima iz posmatranog uzorka. Od 31 suda različitih instanci koji pripadaju teritorijalnoj nadležnosti apelacionih sudova u Republici Srbiji, 24 suda je odgovorilo na podnete zahteve za pristup informacijama od javnog značaja i to u zakonskom roku. 4 suda nije odgovorilo u roku, dok 3 suda uopšte nije odgovorilo na poslani

zahtev za slobodan pristup informacijama. Treba napomenuti da je, iako je zakonski definisan rok za odgovor na ovu vrstu zahteva 15 dana od datuma prijema zahteva¹²⁶, rok od 30 dana određen od strane učesnika na projektu kao adekvatan, imajući u vidu obim dokumentacije i broj postavljenih pitanja pravosudnim organima. Stoga, kako je u ovom izveštajnom periodu više od 60 procenata analiziranih sudova odgovorilo na adekvatan način na postavljene zahteve, za razliku od prethodnog ciklusa, ovaj standard se smatra ispunjenim. [1/1 poena]

S7: TUŽILAŠTVA BLAGOVREMENO ODGOVARAJU NA ZAHTEVE ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA
[1 POEN]

Od 30 tužilaštava iz uzorka, 5 tužilaštava nije dostavilo odgovor na zahtev za slobodan pristup informacijama. 22 pristigla odgovora je pozitivno, potpuno i delimično (samotritužilaštva su dostavila celokupnu traženu dokumentaciju), a 2 su bila negativni odgovori i jedno tužilaštvo je tražilo ličan dolazak radi pružanja traženih informacija. Zahtevi su poslani putem pošte 19. avgusta, a u njima je navedeno da se odgovor dostavi elektronskim putem. Jedno tužilaštvo je obavestilo mejlom da im treba više vremena za dostavljanje dokumenata s obzirom da imaju manjak zaposlenih (usled pandemije zarazne bolesti Covid-19), ali po isteku zakonski predviđenog vremena nije dostavilo svoj odgovor. 23 tužilaštava dostavilo je odgovor u prvobitnom roku od 15 dana. Stoga, za razliku od prethodnog perioda kada je ovaj standard bio delimično ispunjen, sada se može zaključiti da je ovaj standard u potpunosti ispunjen. [1/1 poen]

S8: SUDOVU PRUŽAJU TAČNE I PRECIZNE INFORMACIJE NA ZAHTEVE ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA
[0,5 POENA]

Od ukupnog broja analiziranih sudova različitih instanci koji teritorijalno pripadaju nadležnosti jednog od 4 apelaciona suda u Republici Srbiji, 24 suda pružilo je tačne i precizne informacije na poslate zahteve za pristup informacijama od javnog značaja. U preostala tri slučaja, sudovi nisu dostavili odgovore, dok je 4 suda delimično

odgovorilo na postavljene zahteve za pristup informacijama od javnog značaja. Stoga, kako je značajan broj sudova pružio tačne i precizne informacije, možemo zaključiti da je ovaj standard ispunjen. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, nije došlo do promena u vrednosti ocene ovog standarda, iako je povećan uzorak sudova za analizu. [0,5/0,5 poena]

S9: TUŽILAŠTVA PRUŽAJU TAČNE I PRECIZNE INFORMACIJE NA ZAHTEVE ZA PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA
[0,5 POENA]

U slučaju tužilaštava, situacija je nešto drugačija. Od ukupnog skupa tužilaštava iz uzorka, 25 tužilaštava je odgovorilo na podneti zahtev za slobodan pristup informacijama. Od tog broja, čak 23 tužilaštava je odgovorilo tačno i precizno. Netačnim se, npr. smatra kad podaci o ažuriranju sajta nisu podudarni sa nalazima uvidu u sadržaj sajta. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, ocenjujemo da je ovaj put standard ispunjen. [0,5/0,5 poena]

S10: SUDOVU U PRAKSI NE ZAHTEVAJU OD TRAŽILACA DA NAVEDU RAZLOGE ZBOG KOJIH TRAŽE INFORMACIJE OD JAVNOG ZNAČAJA
[0,5 POENA]

Prilikom podnošenja zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, tražilac nije dužan da navede razloge za zahtev.¹²⁷ Svrha ovog standarda bila je upravo utvrđivanje poštovanja ovog principa u praksi. Od analiziranih sudova različitih instanci koji pripadaju teritorijalnoj nadležnosti različitih apelacionih sudova u Republici Srbiji, nijedan sud nije zahtevao da tražilac navede razloge za traženje informacije od javnog značaja. Stoga, ovaj standard se ima smatrati ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S11: TUŽILAŠTVA U PRAKSI NE ZAHTEVAJU OD TRAŽILACA DA NAVEDU RAZLOGE ZBOG KOJIH TRAŽE INFORMACIJE OD JAVNOG ZNAČAJA
[0,5 POENA]

Identična situacija javlja se i u slučaju tužilaštava. Od svih analiziranih tužilaštava, nijedno nije tražilo razlog zahteva, ali je jedno tužilaštvo tražilo ličan

126 ZSPJZ, član 16 (1)
127 ZSPJZ, član 15 (4)

dolazak u njihove prostorije da bi dobilo uvid u dokumenta, što nije isključeno da bi se uživo tražio razlog traženja informacija. Imajući u vidu sve navedeno, može se zaključiti da je ovaj standard ispunjen. [0,5/0,5 poena]

tražio posebne razloge za dostavljanje tražene informacije, a samo je Viši sud u Beogradu jasno obrazložio razloge nedostavljanja određene odluke, dok Viši sud u Kruševcu to nije učinio, ovaj standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S12: SUDOVI NA ODGOVARAJUĆI NAČIN PRIMENJUJU ZAKONSKI OSNOV ZA OGRANIČENJE PRISTUPA INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA [0.5 POENA]

Prilikom utvrđivanja ispunjenosti ovog standarda, posmatrano je da li sudovi dosledno primenjuju zakonom ustanovljene razloge za ograničenje pristupa informacijama od javnog značaja. Naime, pristup informacijama od javnog značaja može se ograničiti ukoliko bi se time ugrozio život, zdravlje, sigurnost ili koje drugo važno dobro nekog lica, ugrozilo, omelo ili otežalo sprečavanje ili otkrivanje krivičnog dela, optuženje, izvršenje presude ili koji drugi pravno uređeni postupak, ili fer postupanje i pravično suđenje, kao i ukoliko bi se na taj način ugrozili vitalni interesi javne bezbednosti, odbrane, međunarodnih odnosa ili ekonomski interesi, kao i druga prava i interesi.¹²⁸ Kako nijedan sud nije

S13: TUŽILAŠTVA NA ODGOVARAJUĆI NAČIN PRIMENJUJU ZAKONSKI OSNOV ZA OGRANIČENJE PRISTUPA INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA [0,5 POENA]

Nijedno tužilaštvo se nije u svom odgovoru pozvalo na bilo koji od Zakonom predviđenih osnova za ograničenje pristupa informacijama od javnog značaja (čl. 9-14 ZSPJZ), tako da se ovaj standard ne može oceniti. Umesto toga, odgovori ili uopšte nisu dostavljeni (5 tužilaštava), a od pristiglih odgovora nedostavljanje pojedinih informacija, odnosno dokumenata ili nije pravdano (u 11 slučajeva), ili je obrazloženje vanredno stanje (1) ili neposedovanje dokumenta (u 8 slučajeva, od čega 1 uz upućivanje na drugi nadležni organ). Na osnovu svega navedenog, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

POD-INDIKATOR 1.5:

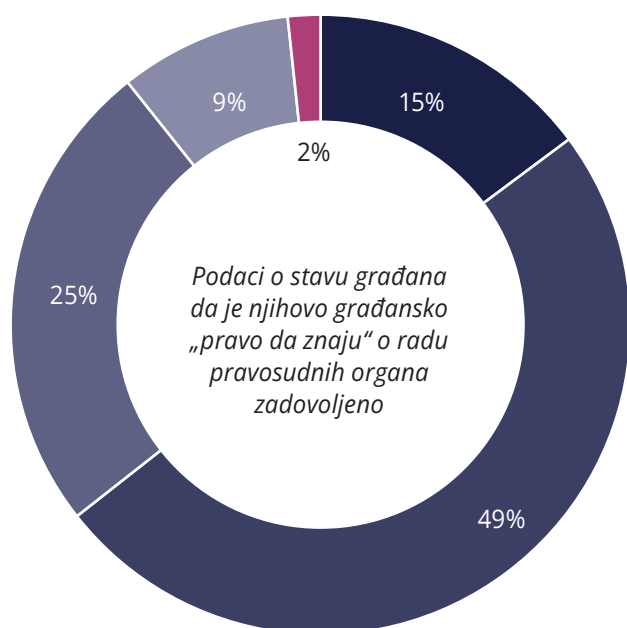
PERCEPCIJA GRAĐANA O TRANSPARENTNOSTI RADA PRAVOSUDNIH ORGANA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Korisnici pravosudnog sistema smatraju da je njihovo građansko „pravo da znaju“ o radu pravosudnih organa zadovoljeno	1/1	1/1
2. Korisnici pravosudnog sistema smatraju da su informacije koje dobijaju od pravosudnih organa potpune	1/1	1/1
3. Korisnici pravosudnog sistema smatraju da su im ključne informacije o radu sudova lako dostupne (na ne više od tri klika od glavne stranice) na sajtovima sudova	0/0,5	0/0,5
4. Korisnici pravosudnog sistema smatraju da su im informacije o radu tužilaštava lako dostupne na sajtovima tužilaštava	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	3/4,5	3/4,5

128 ZSPJZ, članovi 9 -14

S1: KORISNICI PRAVOSUDNOG SISTEMA SMATRAJU DA JE NJIHOVO GRAĐANSKO „PRAVO DA ZNAJU“ O RADU PRAVOSUDNIH ORGANA ZADOVOLJENO [1 POEN]

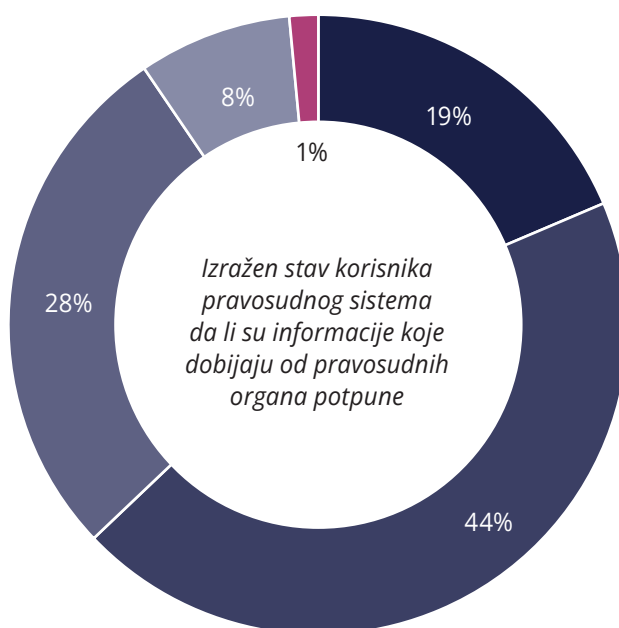
Na osnovu sprovedene ankete o tome da li je pravo građana „da znaju“ zadovoljeno, dobijeni su sledeći rezultati. 64,4% ispitanih građana smatra da je njihovo građansko pravo da se informišu o radu pravosudnih organa zadovoljeno, dok se 33,9% ispitanika ne slaže sa ovom tvrdnjom. Preciznije, 9% ispitanika se uopšte ne slaže, a 24,9% se uglavnom ne slaže sa datom tvrdnjom. Kako je procenat anketiranih lica koji je potvrdno odgovorio na datu tvrdnju 64,4% (dakle ispod 75%), smatramo da je ovaj standard delimično ispunjen. U odnosu na prethodni izveštajni proces, ocena ovog standarda ostaje nepromenjena. [0,5/1 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

S2: KORISNICI PRAVOSUDNOG SISTEMA SMATRAJU DA SU INFORMACIJE KOJE DOBIJAJU OD PRAVOSUDNIH ORGANA POTPUNE [1 POEN]

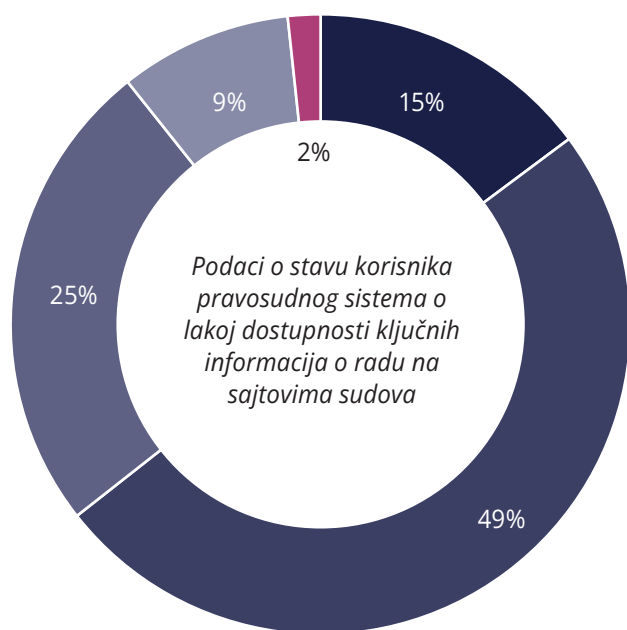
Građani su anketirani o tome u kojoj meri se slažu sa tvrdnjom da su informacije koje dobijaju od pravosudnih organa potpune. Pod izrazom potpun, podrazumeva se situacija u kojoj su sve informacije pružene, te nema izostavljenih informacija. Čak 62,8% građana se izrazilo pozitivno o ovom pitanju, dok je 35,6% ispitanika izrazilo neslaganje. Preciznije, 18,6% građana se u potpunosti slaže, dok se 44,3% donekle slaže sa ovom tvrdnjom. Nasuprot tome, 8% građana se uopšte ne slaže, a 27,6% građana se uglavnom ne slaže sa ovom tvrdnjom. Kako je procenat anketiranih lica koji je potvrdno odgovorio na datu tvrdnju 62,8% (dakle ispod 75%), smatramo da je ovaj standard delimično ispunjen i da je ocena u odnosu na prethodnu godinu nepromenjena. [0,5/1 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

S3: KORISNICI PRAVOSUDNOG SISTEMA SMATRAJU DA SU IM KLJUČNE INFORMACIJE O RADU SUDOVA LAKO DOSTUPNE (NA NE VIŠE OD TRI KLIKA OD GLAVNE STRANICE) NA SAJTOVIMA SUDOVA [0,5 POENA]

Anketirani građani izjašnjavali su se o sledećoj tvrdnji: „Informacije od javnog značaja su lako dostupne na sajtovima sudova“. Od ukupnog broja anketiranih, 56,5% građana izjasnilo se potvrdno. Od tog broja, 17,4% se u potpunosti slaže, dok se 39,1% donekle slaže sa datom tvrdnjom. Sa druge strane, 27,4% ispitanika smatra da informacije od javnog značaja nisu lako dostupne na sajtovima sudova. Od tog broja, 19% se uglavnom ne slaže, a 8,4% se uopšte ne slaže. Treba takođe imati u vidu i da je čak 16% ispitanika odbilo da odgovori, odnosno nije znalo da odgovori na postavljenu tvrdnju. Prema tome, na osnovu svega navedenog ovaj standard nije ispunjen, što je rezultat identičan prošlogodšnjem. [0/0,5 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

S4. KORISNICI PRAVOSUDNOG SISTEMA SMATRAJU DA SU IM INFORMACIJE O RADU TUŽILAŠTAVA LAKO DOSTUPNE NA SAJTOVIMA TUŽILAŠTAVA [0,5 POENA]

Građani su anketirani o tome da li su informacije od javnog značaja uvek lako dostupne na internet stranicama tužilaštava. Od ukupnog broja ispitanika, čak 19,7% odbilo je da odgovori, odnosno nije znalo da odgovori na ovo pitanje. Dalje, 52,3% anketiranih građana smatra da su informacije o radu tužilaštava lako dostupne na internet stranicama tužilaštava. Od tog procenta, 13,4% ispitanika se u potpunosti slaže, a 38,9% se donekle slaže. Za razliku od njih, 28% anketiranih građana izrazilo je neslaganje sa datom tvrdnjom. Preciznije, 19,9% korisnika se uglavnom ne slaže, a 8% se uopšte ne slaže sa iznetom tvrdnjom. Stoga, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, ocena ovog standarda ostaje nepromenjena. [0/0,5 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

OCENA INDIKATORA:

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	32 <i>(Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	18 ▲ <i>(Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Tabela za konverziju	0-6,5	7-13,5	14-19,5	20-25,5	26-31,5
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3				

U odnosu na prethodni izveštajni period, nije došlo do promena u vrednosti pojedinačnih standarda niti u ocenjivanju relevantnog pravnog okvira. Pravni okvir koji uređuje dostupnost informacija o radu suda i tužilaštva je u značajnoj meri usklađen sa utvrđenim standardima. I ovom prilikom konstatovana je potreba za preciziranjem pojma službenog dokumenta u zakonu koji uređuje pristup informacijama od javnog značaja. Osim toga, nije došlo do poboljšanja na planu obaveza objavljivanja sažetaka presuda u slučajevima koji su od interesa za javnost.

Primećeno je pogoršanje vrednosti standarda u odnosu na prošlogodišnji izveštajni period na planu proaktivne i reaktivne transparentnosti sudova i tužilaštava u praksi u pojedinim segmentima. Naime, zabeležen je lošiji rezultat po pitanju vrednosti standarda koji tretira redovno objavljivanje godišnjih informatora i izveštaja na zvaničnim internet stranicama tužilaštava. Pored toga, slabiji rezultat ove godine zabeležen je i po pitanju predviđanja lica koja su zadužena za odgovaranje na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja u aktima o sistematizaciji ili u godišnjim rasporedima poslova, kao i u pogledu njihove obuke za zaštitu privatnosti lica prilikom obrade informacija.

Sa druge strane, bolji rezultat zabeležen je kod standarda koji tretiraju dostupnost ključnih informacija i redovnog objavljivanja godišnjih informatora o radu i izveštaja na internet stranicama sudova. Osim toga, i sudovi i tužilaštva blagovremeno odgovaraju na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja, što je takođe vidljivo u povećanim vrednostima relevantnih standarda. Pritom, zabeležen je bolji rezultat kod ocene tačnosti i preciznosti informacija na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja. Važno je napomenuti da je u ovom izveštajnom ciklusu, uzorak analiziranih sudova povećan te da je sada stečen uvid u rad 31 suda, umesto u dosadašnjih 17. Takođe, povećan je i uzorak analiziranih tužilaštava, te ih sada ima 30. I dalje se uočava potreba veće dostupnosti informacija na jezicima nacionalnih manjina, kao i za potrebe slabovidnih osoba. Pored toga, građani nisu promenili svoju percepciju pravosudnog sistema te i dalje ocenjuju da informacije od javnog značaja o radu sudova i tužilaštava, nisu lako dostupne. Prema tome, iako je došlo do izvesnih pomeranja i povećanja vrednosti pojedinih standarda, konstatuje se da to nije dovelo do značajnijih promena na nivou cele oblasti.

PREPORUKE:

- U pogledu reaktivne transparentnosti, neophodno je dalje raditi sa sudovima u ovoj oblasti i podizati svest zaposlenih u sudovima koji su zaduženi za odgovaranje na zahteve o zakonskim obavezama propisanim Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Ono što se izdvojilo kao pohvalno u ovom ciklusu istraživanja, jeste da nijedan od sudova koji je odgovorio na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja nije tražio razlog za dostavljanje informacija i dokumentacije, što predstavlja napredak u odnosu na prošlogodišnje istraživanje. Takođe, nijedan sud nije odbio da dostavi sve tražene odluke, ali i dalje postoje pojedini sudovi koji odbijaju da dostave nepravosnažne presude, pa bi stoga trebalo dalje raditi na edukaciji lica koja postupaju po zahtevima za slobodan pristup, kako bi u budućnosti dostavljali i nepravosnažne presude, imajući u vidu da ih ni jedan zakon ne ograničava u tom pogledu.
- U pogledu proaktivne transparentnosti, neophodno je uspostaviti funkcionalne internet stranice svih sudova na teritoriji cele Republike Srbije. Ovo je posebno problematično i direktno onemogućava licima da pristupe podacima o radu suda na njihovoj teritoriji.
- Potrebno je da sudovi prilagode svoje internet stranice i jezicima nacionalnih manjina. Iako kontakt, adresa i radno vreme sudova jesu dostupni, i dalje postoji značajniji procenat sudova koji ne objavljuju informacije o cenama osnovnih usluga, korisne formulare za građane, pa čak i teritorijalnu nadležnost suda. Stoga, neophodno je objaviti sve ove informacije na samom sajtu suda, kako bi građani lakše mogli da pristupe ovim bazičnim informacijama.
- Neophodno je unaprediti praksu sudova u oblasti objavljivanja i redovnog ažuriranja informatora o radu, kako najviši organi sudske vlasti ne bi bili direktni kršioci zakona.
- Još jednom ukazujemo na važnost i neophodnost uspostavljanja prakse objavljivanja radnih biografija sudija koje bi, pre svega, sadržale podatke o obrazovanju, radu i napredovanju, stručnom usavršavanju sudija, kao i druge podatke o profesionalnoj karijeri i obavljanju sudijske funkcije, po ugledu na formu i sadržinu radnih biografija koje su objavljene na internet stranici Vrhovnog kasacionog suda.

KLJUČNA OBLAST III: PRISTUP SUDOVIMA

INDIKATOR 1:

FINANSIJSKA I FIZIČKA PRISTUPAČNOST SUDOVIMA

POD-INDIKATOR 1.1:

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU FINANSIJSKU PRISTUPAČNOST SUDOVIMA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zakonom je predviđeno plaćanje sudskih taksi u parničnom postupku i oslobađanje od plaćanja	1/1	1/1
2. Zakonom je predviđeno plaćanje sudskih taksi u krivičnom postupku i oslobađanje od plaćanja	0,5/1	0,5/1
3. Zakon predviđa da plaćanje sudskih taksi nije uslov za vođenje parničnog ili krivičnog postupka	1/1	1/1
4. Zakoni obuhvataju sve grupe - osetljive (ranjive) društvene grupe taksativno nabrojane u zakonu kao kategorije za ex lege oslobađanje od plaćanja sudske takse	0/0,5	0/0,5
5. Zakoni propisuju jasne uslove za pojedince koji pod određenim uslovima mogu da budu oslobođeni od plaćanja sudskih taksi (u odnosu na vrstu predmeta i na kategoriju stranke).	0,5/0,5	0,5/0,5
6. Pravila o oslobađenju od plaćanja sudskih taksi i troškova postupka međusobno su usklađena i koherentna	0/0,5	0/0,5
7. Zakon propisuje rokove za podnošenje predloga o oslobađanju od plaćanja sudske takse i drugih troškova postupka	0/1	0/1
8. Zakon jasno propisuje postupanje suda po zahtevu, i to: rok u kome odlučuje po zahtevu; okolnosti koje sud ceni; predviđene delotvorne pravne lekove	0,5/1	0,5/1
9. Zakon propisuje mogućnost oslobađenja od drugih sudskih troškova u parničnom postupku	0,5/0,5	0,5/0,5
10. Zakon propisuje jasne razloge, postupak i rokove za oslobađanje od drugih sudskih troškova (veštačenje) u parničnom postupku	0/0,5	0/0,5
11. Zakon propisuje mogućnost oslobađenja od drugih sudskih troškova u krivičnom postupku.	0,5/0,5	0,5/0,5
12. Zakon propisuje jasne razloge i postupak i rokove za oslobađanje od drugih sudskih troškova (veštačenje) u krivičnom postupku	0,5/0,5	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	5/8,5	5/8,5

SI: ZAKONOM JE PREDVIĐENO PLAĆANJE SUDSKIH TAKSI U PARNIČNOM POSTUPKU I OSLOBAĐANJE OD PLAĆANJA [1 POEN]

Tokom 2021. godine Ministarstvo pravde je objavilo nacrt Zakona o izmenama i dopunama zakona o parničnom postupku. Jedan od bitnih predloga vezanih za finansijsku pristupačnost i troškove postupka odnosio se na plaćanje sudske takse. Nacrtom zakona je predviđeno da se sudska taksa za podneske plaća u roku dospelosti koji je propisan zakonom kojim se uređuju sudske takse, kao i sankcionisanje neplaćanja sudske takse u roku dospelosti (smatra se da je podnesak povučen) kako bi se omogućila efikasnija naplata sudskih taksi. To znači da ukoliko tužilac ili tuženi ne skupi novac za plaćanje sudske takse u propisanom roku, smatraće se da je njegova tužba odnosno odgovor na tužbu povučen, pa će snositi sve troškove do tada prouzrokovane suprotnoj strani. Pretpostavka povlačenja podnesaka (tužbe, odgovora na tužbu, žalbe, i drugih podnesaka) je ekstremna mera koja podrazumeva da će u mnogim slučajevima stranka izgubiti pravo na sudsku zaštitu nekog svog prava, i to samo zbog toga što nije ispunila administrativnu obavezu plaćanja takse ili predujmljivanja troškova postupka. Nacrtom zakona je predviđeno da je tužilac dužan da položi predujam za troškove postavljanja i rada privremenog zastupnika u roku koji sud odredi u rešenju o postavljenju privremenog zastupnika. Ako tužilac ne predujmi troškove za postavljanje i rad privremenog zastupnika u roku koji sud odredi u rešenju o postavljenju privremenog zastupnika, tužba se smatra povučenom. Ovakve mere bi drastično umanjile pristupačnost građana sudu i ugrozile pravo građana na pristup sudu. Nakon protesta advokatskih komora i javnosti, javna rasprava na predložene izmene zakona je odložena, iako nacrt nije formalno povučen.

Što se tiče samog trenutnog stanja u srpskom zakonodavstvu, u skladu sa Zakonom o sudskim taksama (u daljem tekstu: ZST)¹²⁹, u postupku pred sudovima plaćaju se sudske takse. Sudska taksa je novčani iznos kojim se namiruju troškovi suda u vezi sa vođenjem postupka¹³⁰ i plaća se na podneske predviđene Tarifnim brojevima istog Zakona.¹³¹ Njihova predviđenost u zakonu, kao i određenje posebnih kategorija lica (uključujući i osetljive društvene grupe) koja mogu biti oslobođena od plaćanja, pod zakonski propisanim uslovima, predstavlja standard koji jedan moderan pravosudni sistem otvoren prema svojim korisnicima, mora da obezbedi.

ZST predviđa da stranka plaća sudsku taksu za podneske kada se predaju sudu¹³², a za sudske odluke kada se objave.¹³³ U parničnom postupku takse se plaćaju prema vrednosti predmeta spora.¹³⁴ Takse predviđene Taksenom tarifom plaćaju se u sudskim taksenim markama ili u gotovom novcu.¹³⁵ Ako stranka plati iznos takse veći od predviđenog, ima pravo na povraćaj novca.¹³⁶ Zakon predviđa posebne kategorije lica koji mogu biti oslobođeni od plaćanja sudske takse, za razliku od zemalja u okruženju (npr. Hrvatska), koje daju ekstenzivnu listu lica u ovom slučaju. Od plaćanja takse oslobođeni su država i njene institucije.¹³⁷ Pre donošenja odluke sud će oceniti sve okolnosti, a naročito će uzeti u obzir vrednost merodavnu za naplatu takse, ukupan prihod taksenog obveznika i članova njegovog domaćinstva, broj lica koje takseni obveznik izdržava.¹³⁸ Poseban zakon takođe može predvideti oslobođenje od sudskih taksi, pa tako prema Zakonu o zaštiti potrošača, u potrošačkom sporu ne plaća se taksa na tužbu ako vrednost predmeta spora ne prelazi iznos od 500.000 dinara.¹³⁹ ZBPP, sa svoje strane, daje širu listu lica koja ostvaruju pravo na besplatnu pravnu pomoć u odnosu na posebne zakone.¹⁴⁰ Stoga, iz svega gorenavedenog, ovaj standard se smatra ispunjenim. [1/1 poen]

129 Zakon o sudskim taksama („Sl. glasnik RS“, br. 95/2018)

130 ZST, član 1

131 ZST, član 3

132 ZST, član 3 (1) (1)

133 ZST, član 3 (1) (3)

134 ZST, član 21 (1)

135 ZST, član 6 (1)

136 ZST, član 43 (1)

137 ZST, član 9 (1)

138 ZST, član 10 (2)

139 Zakon o zaštiti potrošača („Sl. glasnik RS“, br. 88/2021), član 148

140 ZBPP, član 4

S2: ZAKONOM JE PREDVIĐENO PLAĆANJE SUDSKIH TAKSI U KRIVIČNOM POSTUPKU I OSLOBAĐANJE OD PLAĆANJA [1 POEN]

U krivičnim postupcima sudske takse postoje samo u sistemima u kojima stranke mogu pokrenuti krivični postupak po privatnoj tužbi. Ovde, kao i u građanskim postupcima, ishod postupka utiče na to ko mora da plati troškove postupka. Međutim, iako su previđeni zakonom, iznosi takse su mali. U Srbiji taksa se naplaćuje u krivičnim predmetima po privatnoj tužbi. ZST predviđa mogućnost oslobađanja od plaćanja sudske takse. Uslovi za oslobađanje takse u krivičnom postupku po privatnoj tužbi važe kao i u parničnom postupku.¹⁴¹ Kako ZST predviđa plaćanje takse u krivičnom postupku po privatnoj tužbi i uslove za oslobađanje od plaćanja takse, standard predviđenosti ovih odredaba u krivičnom postupku je delimično ostvaren. [0,5/1 poena]

S3: ZAKON PREDVIĐA DA PLAĆANJE SUDSKIH TAKSI NIJE USLOV ZA VOĐENJE PARNIČNOG ILI KRIVIČNOG POSTUPKA [1 POEN]

Vođenje sudskog postupka u većini pravosudnih sistema se usled neplaćanja sudske takse do određenog roka obustavlja, međutim u Srbiji je praksa drugačija. ZST predviđa da nedovoljno plaćena ili neplaćena taksa neće zadržavati tok sudskog postupka i sud neće obustaviti spor ukoliko taksa nije plaćena.¹⁴² Ukoliko stranka zahteva, sud je dužan da primi podneske koji nisu taksirani ili su nedovoljno taksirani.¹⁴³ Međutim, ukoliko stranka ne plati taksu u roku, ili je ne plati u potpunosti, sud može pokrenuti postupak prinudne naplate.¹⁴⁴ Sud će stranci ili njenom punomoćniku (ukoliko ga ima), poslati opomenu da plati neplaćenu ili nedovoljno plaćenu taksu u roku od 8 dana.¹⁴⁵ Ukoliko stranka ne plati taksu ni nakon opomene, sud donosi rešenje o izvršenju kojim obavezuje stranku da plati taksu, kao i kaznenu taksu koja iznosi 50 posto

visine kazne.¹⁴⁶ Iz svega prethodno navedenog, kako ZST predviđa da nedovoljno plaćena ili neplaćena taksa neće zadržavati tok sudskog postupka i sud neće obustaviti spor ukoliko taksa nije plaćena, ovaj standard je u potpunosti ispunjen. [1/1 poen]

S4: ZAKONI OBUHVATAJU SVE GRUPE - OSETLJIVE (RANJIVE) DRUŠTVENE GRUPE TAKSATIVNO NABROJANE U ZAKONU KAO KATEGORIJE ZA EX LEGE OSLOBOĐENJE OD PLAĆANJA SUDSKE TAKSE [0,5 POENA]

Dve grupe fizičkih lica su *ex lege* oslobođena od plaćanja takse - izdržavana lica¹⁴⁷ i lica koja zahtevaju isplatu minimalne zarade.¹⁴⁸ Ostale grupe lica koja ne spadaju u pomenute dve kategorije mogu pod propisanim uslovima vezanim za imovinsko stanje biti oslobođena od plaćanja sudske takse. Sud može osloboditi stranku od plaćanja takse, na njen predlog, ako bi plaćanjem takse, imajući u vidu visinu sredstava iz kojih se stranka i članovi njegovog domaćinstva izdržavaju, ta sredstva bila u tolikoj meri umanjena da bi time bila ugrožena njihova socijalna sigurnost.¹⁴⁹ Međutim, što se tiče obuhvaćenosti ranjivih grupa u pogledu oslobođenja od plaćanja sudske takse, ove društvene grupe su veoma usko postavljene i odnose se na posebne zakonom određene postupke, te stoga standard predviđenosti svih osetljivih grupa u kontekstu prava na oslobođenje od plaćanja sudskih taksi nije ispunjen. [0/0,5 poena]

S5: ZAKONI PROPISUJU JASNE USLOVE ZA POJEDINICE KOJI POD ODREĐENIM USLOVIMA MOGU DA BUDU OSLOBOĐENI OD PLAĆANJA SUDSKIH TAKSI (U ODNOSU NA VRSTU PREDMETA I NA KATEGORIJU STRANKE) [0,5 POENA]

ZST propisuje da odluku o oslobađanju donosi prvostepeni sud na predlog stranke.¹⁵⁰ Pre

141 ZST, član 13

142 ZST, član 7

143 ZST, član 7 (2)

144 ZST, član 37

145 ZST, član 37

146 ZST, član 40(1)

147 Pod izdržavanim licima u vezi zakonskog izdržavanja smatraju se maloletna deca, odnosno usvojenici, kao i deca, odnosno usvojenici na redovnom školovanju ili na vanrednim studijama, ako su nezaposleni - do navršene 26. godine života, unuci, ako ih roditelji ne izdržavaju i ako žive u domaćinstvu sa obezbnikom, bračni drug i roditelji, odnosno usvojioci – *videti* ZST, član 10

148 ZST, član 9 (1)

149 ZST, član 10 (1)

150 ZST, član 10 (2)

donošenja odluke sud ocenjuje sve okolnosti, a naročito uzima u obzir vrednost merodavnu za naplatu takse, ukupan prihod taksenog obveznika i članova njegovog domaćinstva, kao i broj lica koje takseni obveznik izdržava.¹⁵¹ Ova odredba ima za cilj pre svega očuvanje socijalne sigurnosti lica i ne ograničava stranke u pogledu podnošenja zahteva za oslobađanje od plaćanja takse u odnosu na vrstu predmeta i na društvenu kategoriju kojoj pripada, ukoliko zadovolje zakonom definisane uslove, što sud postupajući po podnetom zahtevu stranke za oslobađanje troškova postupka, mora da ispita u svakom konkretnom slučaju. Međutim, bez dodatnih smernica sudovima, ostavljen je prostor sudu da diskreciono odlučuje o oslobođenju stranke od plaćanja takse, što dovodi do neusklađene sudske prakse u postupanju, i nedoslednosti u pristupu pravdi.¹⁵² Ipak, kako zakon predviđa jasne uslove za pojedince prilikom ostvarivanja prava na oslobađanje od sudske takse, ovaj standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S6: PRAVILA O OSLOBOĐENJU OD PLAĆANJA SUDSKIH TAKSI I TROŠKOVA POSTUPKA MEĐUSOBNO SU USKLAĐENA I KOHERENTNA [0,5 POENA]

Pored ZST¹⁵³, Zakon o parničnom postupku (u daljem tekstu: ZPP)¹⁵⁴, Zakonik o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP)¹⁵⁵ i Zakon o prekršajima (u daljem tekstu: ZP)¹⁵⁶ propisuju mogućnost za oslobađanje od troškova postupka. ZST definiše socijalno ugrožena lica kao podobna za oslobađanje od plaćanja takse (pored dve grupe lica određenih po sili zakona)¹⁵⁷, ZPP kao lica koja nisu u mogućnosti da snose troškove¹⁵⁸, a ZKP i ZP kao lica čije bi izdržavanje bilo ugroženo¹⁵⁹ ili lica koje okrivljeni izdržava¹⁶⁰. Primena socijalnog

kriterijuma je osnova za oslobađanje troškova u postupku pred sudom. ZPP predviđa da sud pri odlučivanju o oslobađanju od plaćanja troškova postupka može da oslobodi stranku i samo od plaćanja takse.¹⁶¹ U ovakvim slučajevima problem je što sud takvu odluku često smatra usvajanjem zahteva stranke u celosti, što stranci ne daje mogućnost za podnošenje žalbe na rešenje suda, te se u pouci o pravnom leku navodi da žalba nije dozvoljena. Osim toga, u parničnom postupku sud može i po službenoj dužnosti da pribavi potrebne podatke i obaveštenja o imovnom stanju stranke koja traži oslobađanje od plaćanja troškova.¹⁶² Ovakva odredba dovodi do neujednačene primene pravila dokazivanja ispunjenosti uslova za priznavanje prava o oslobođenju troškova u praksi.

ZPP ne predviđa da oslobađanje od plaćanja troškova predstavlja i oslobađanje od plaćanja nagrade advokatu, već propisuje dodatne kriterijume i poseban postupak za priznavanje prava na besplatnu pravnu pomoć u parničnom postupku.¹⁶³ Ovo pravo se može dobiti samo kada je stranka potpuno oslobođena od plaćanja troškova postupka.¹⁶⁴ U tom smislu dodatni problem predstavlja to što u parničnom postupku nije propisan rok u kome sud odlučuje o zahtevu za oslobađanje od troškova postupka, pa dok sud ne odluči po zahtevu, stranka je onemogućena da ostvari svoje pravo na besplatnog pravnog zastupnika. U isto vreme, donošenjem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći¹⁶⁵ uspostavljen je paralelni sistem dobijanja besplatne pravne pomoći u potpuno odvojenom upravnom postupku kod organa opštinske ili gradske uprave. Propisan je širi obuhvat lica koja mogu da ostvare pravo na besplatnu pravnu pomoć od onih koja mogu biti oslobođena od plaćanja sudske takse

151 ZST, član 10 (2)

152 Funkcionalna analiza pravosuđa u Srbiji, Multidonatorski poverenički fond za podršku sektoru pravosuđa u Srbiji, Beograd, 2014, str. 187.

153 ZST

154 ZPP, član 168

155 ZKP, član 264 (4)

156 Zakon o prekršajima („Sl. glasnik RS“, br. 91/2019 - dr. zakon), član 141

157 ZST, član 9

158 ZPP, član 168 (1)

159 ZKP, član 264 (4)

160 ZP, član 145

161 ZPP, član 168 (3)

162 ZPP, član 169 (3)

163 ZPP, član 170

164 ZPP, član 170 (1)

165 ZBPP

ili oslobođena od plaćanja troškova postupka.¹⁶⁶ Ovako postavljeni paralelni režimi za ostvarivanje prava mogu stvoriti konfuziju i otežati pristup sudu kod pojedinačnih korisnika. Pravila o oslobođenju od plaćanja sudskih taksi i troškova postupka nisu u dovoljnoj meri usklađena, te se ovaj standard ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

S7: ZAKON PROPISUJE ROKOVE ZA PODNOŠENJE PREDLOGA O OSLOBAĐANJU OD PLAĆANJA SUDSKE TAKSE I DRUGIH TROŠKOVA POSTUPKA¹⁶⁷

[1 POEN]

ZPP i ZST ne sadrže izričito prekluzivni rok za podnošenje predloga. Stranke uglavnom niko ne upozori da mogu da traže oslobađanje od plaćanja taksi, one najčešće podnose predlog nakon pravosnažnosti odluka jer po pravilu sud tada dostavlja opomene za plaćanje taksi. Ovakva praznina dovodi do toga da sudovi neujednačenom praksom postavljaju rokove koje građani prekorače, i time izgube pravo na oslobađanje od troškova postupka. U krivičnom postupku okrivljeni plaća troškove kada ga sud oglasi krivim gde zajedno sa presudom sud donosi odluku kojom rešava o troškovima.¹⁶⁸ Međutim i posle donošenja odluke sud može posebnim rešenjem osloboditi okrivljenog od dužnosti naknade troškova krivičnog postupka, u skladu sa uslovima propisanim ZKP-om.¹⁶⁹ Mogućnost oslobađanja od troškova na sličan način je uređena i u prekršajnom postupku.¹⁷⁰ Stoga, iz svega gorenavedenog, ZST i ZPP ne propisuju rokove za podnošenje predloga o oslobađanju od plaćanja sudske takse i drugih troškova postupka, za razliku od ZKP. Ova praznina dovodi do pravne nesigurnosti jer po pravilu stranke niko ne upozori na mogućnost podnošenja zahteva, što rezultira protekom roka i rešenjem kojim se predlog odbija. Prema tome, standard nije ispunjen. [0/1 poena]

S8: ZAKON JASNO PROPISUJE POSTUPANJE SUDA PO ZAHTEVU, I TO: ROK U KOME ODLUČUJE PO ZAHTEVU; OKOLNOSTI KOJE SUD CENI I PREDVIĐENE DELOTVORNE PRAVNE LEKOVE

[1 POEN]

Zakonski jasno propisani rokovi, kriterijumi za odlučivanje i mogućnost ulaganja pravnih lekova su osnovni preduslov za efikasan i transparentan postupak ostvarivanja prava u bilo kom delu pravnog sistema. ZST predviđa da sud može da oslobodi stranku od plaćanja takse ako bi time, imajući u vidu visinu sredstava iz kojih se obveznik i članovi njegovog domaćinstva izdržavaju, ta sredstva bila u tolikoj meri umanjena da bi na taj način bila ugrožena njihova socijalna sigurnost.¹⁷¹ Prilikom odlučivanja o predlogu sud cenjuje sve okolnosti, a naročito vrednost merodavnu za naplatu takse, ukupan prihod taksenog obveznika i članova njegovog domaćinstva i broj lica koje takseni obveznik izdržava.¹⁷² Kako bi ostvarila ovo pravo, potrebno je da stranka priloži dokaze o svom imovnom stanju¹⁷³, a sud može i *ex officio* pribaviti i proveriti potrebne podatke¹⁷⁴. Ukoliko sud odbije predlog, stranka može podneti žalbu drugostepenom sudu. Protiv rešenja suda kojim se usvaja predlog za oslobađanje od plaćanja takse nije dozvoljena žalba.¹⁷⁵ Stoga, iako su okolnosti koje sud cenjuje i pravni lekovi predviđeni, rok za podnošenje predloga kojim se stranke legitimizuju pred sudom o ovom pitanju nije predviđen, te je ovaj standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S9: ZAKON PROPISUJE MOGUĆNOST OSLOBOĐENJA OD DRUGIH SUDSKIH TROŠKOVA U PARNIČNOM POSTUPKU [0,5 POENA]

Zakon definiše parnične troškove kao izdatke učinjene u toku ili povodom postupka¹⁷⁶, koji obuhvataju i nagradu za rad advokata i drugih lica kojima zakon daje pravo na nagradu.¹⁷⁷ U parnici je pravilo da svaka stranka sama snosi svoje

166 ZBPP, članovi 27 i 46

167 Ovaj standard se ne odnosi na troškove zastupanja, jer je to obuhvaćeno indikatorom o pravnoj pomoći, koji se odnosi i na besplatnu pravnu pomoć

168 ZKP, član 264 (1)

169 ZKP, član 264 (4)

170 ZP, član 145

171 ZST, član 10 (1)

172 ZST, član 10 (2)

173 ZST, član 11 (1)

174 ZST, član 11 (5)

175 ZST, član 11 (6)

176 ZPP, član 150 (1)

177 ZPP, član 150 (2)

troškove dok postupak traje¹⁷⁸, a kada se okonča, ona strana koja je izgubila spor, dužna je da drugoj strani naknadi troškove, uključujući i troškove plaćanja sudske takse¹⁷⁹. Zakon pod oslobodjenjem od plaćanja troškova postupka podrazumeva oslobodjenje od plaćanja takse i oslobodjenje od polaganja predujma za troškove svedoka, veštaka, uviđaja i sudskih oglasa.¹⁸⁰ Međutim, ZPP pod time ne podrazumeva i oslobađanje od plaćanja nagrade advokatu. Pravo na besplatnog advokata regulisano je Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći¹⁸¹. Ipak, ZPP uprkos donošenju ZBPP još uvek sadrži mogućnost dobijanja besplatnog punomoćnika od strane suda¹⁸². Stranka koja zahteva oslobodjenje od troškova je dužna da podnese predlog o oslobađanju troškova postupka prvostepenom sudu koji donosi odluku¹⁸³. Osim toga, potrebno je napomenuti i da ZPP predviđa i mogućnost postavljanja privremenog zastupnika¹⁸⁴ ili punomoćnika za prijem pismena¹⁸⁵, u odgovarajućim situacijama. Iako je ovo pravo retko ostvarivano u praksi, i danas postoje normativno regulisana dva režima za ostvarivanje prava na besplatnog punomoćnika. ZPP propisuje da stranke i drugi učesnici u postupku koji su slepi, gluvi ili nemi, imaju pravo na besplatnog tumača.¹⁸⁶ Međutim, iako ustavna norma jemči pravo i na besplatnog prevodioca, ukoliko stranka ne govori ili ne razume jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu¹⁸⁷, ZPP ne daje strankama *a priori* tu mogućnost. Stranke se od plaćanja prevodioca mogu osloboditi na jednak način kao i kod ostalih troškova postupka. Prema tome, kako ZPP propisuje način za oslobađanje od drugih troškova postupka u parničnoj materiji, ovaj standard je u potpunosti ispunjen. [0,5/0,5 poena]

S10: ZAKON PROPISUJE JASNE RAZLOGE, POSTUPAK I ROKOVE ZA OSLOBAĐANJE OD DRUGIH SUDSKIH TROŠKOVA (VEŠTAČENJE) U PARNIČNOM POSTUPKU [0,5 POENA]

Što se tiče razloga, postupka i rokova za oslobađanje od drugih sudskih troškova (kao što je npr. veštačenje) u parničnom postupku, zakonska regulacija je neophodna. Zakon kao osnovni razlog za oslobađanje od troškova postupka predviđa nemogućnost stranke da snosi troškove zbog opšteg imovnog stanja.¹⁸⁸ Prilikom donošenja odluke o oslobodjenju od plaćanja troškova postupka sud ceni sve okolnosti, a naročito uzima u obzir vrednost predmeta spora, broj lica koje stranka izdržava i prihode i imovinu koje imaju stranka i članovi njene porodice.¹⁸⁹ Postupak se pokreće predlogom stranke.¹⁹⁰ Stranka koja zahteva oslobađanje od troškova dužna je da uz predlog navede činjenice i podnese dokaze kojima se činjenice potvrđuju.¹⁹¹ Sud može osloboditi stranku u celosti ili delimično (samo taksa).¹⁹² Ukoliko sud u toku postupka utvrdi da stranka ima mogućnost da snosi troškove, on može da ukine prethodno rešenje i reši da je stranka dužna da troškove kojih je prethodno bila oslobođena snosi u celosti ili delimično.¹⁹³ Posebna žalba na rešenje kojom se predlog stranke usvaja nije dozvoljena¹⁹⁴, što ostavlja prazninu u tumačenju da li se ova norma odnosi na situaciju kada je predlog stranke usvojen delimično, odnosno da li je žalba dozvoljena i kada je sud usvojio oslobađanje jedino od plaćanja sudske takse. Rokovi za donošenje rešenja suda kojim oslobađa stranku od plaćanja troškova postupka nisu određeni, što strankama stvara nesigurnost u kom vremenskom okviru mogu da podnesu predlog. Dakle, ZPP propisuje razloge i postupak za oslobađanje od drugih troškova, ali ne propisuje jasne rokove,

- 178 ZPP, član 151
- 179 ZPP, član 153
- 180 ZPP, član 168 (2)
- 181 ZBPP, član 6
- 182 ZPP, član 170
- 183 ZPP, član 169 (2)
- 184 ZPP, član 82
- 185 ZPP, član 146
- 186 ZPP, član 95 (4)
- 187 Ustav, član 32 (2)
- 188 ZPP, član 168 (1)
- 189 ZPP, član 168 (4)
- 190 ZPP, član 169 (1)
- 191 ZPP, član 169 (2)
- 192 ZPP, član 168 (3)
- 193 ZPP, član 172 (1)
- 194 ZPP, član 169 (4)

čime se stranke dovode u pravnu nesigurnost, pa se samim tim ovaj standard ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

S11: ZAKON PROPISUJE MOGUĆNOST OSLOBOĐENJA OD DRUGIH SUDSKIH TROŠKOVA U KRIVIČNOM POSTUPKU [0,5 POENA]

U krivičnom postupku, troškovi podrazumevaju izdatke učinjene povodom postupka od njegovog pokretanja do njegovog završetka¹⁹⁵ i obuhvataju kako izdatke za svedoke, veštake, stručne savetnike, prevodioce, tumače i stručna lica, tako i izdatke uviđaja, prevoza, dovođenja, lečenja okrivljenog, biohemijskih analiza i prevoza leša do mesta obdukcije, nagrade i nužne izdatke i paušalni iznos.¹⁹⁶ Načelno, okrivljeni snosi troškove krivičnog postupka onda kada ga sud oglasi krivim¹⁹⁷. Međutim, ako bi plaćanjem troškova bilo dovedeno u pitanje izdržavanje okrivljenog ili lica koja je on dužan da izdržava, sud ga može osloboditi od plaćanja.¹⁹⁸ Izdržavanje podrazumeva obezbeđivanje potrebnog egzistencijalnog minimuma, koji se odnosi na stambene potrebe, potrebe ishrane i školovanja itd. Procena mora biti zasnovana na potrebama prosečnog čoveka. Kao osnovne razloge za oslobađanje od troškova postupka, zakon navodi imovinsko stanje okrivljenog i sud mora da ispita da li bi okrivljeni plaćanjem troškova doveo u pitanje svoje ili izdržavanje drugih lica. Ukoliko bi se takva situacija dogodila, sud bi morao da oslobodi okrivljenog od plaćanja troškova u celini ili delimično.¹⁹⁹ Ovo oslobađanje se odnosi na sve gorepomenute troškove, izuzev nagrade i nužnih izdataka branilaca i drugih lica, ukoliko je to opravdano imovinskim problemima koje bi okrivljeni mogao da ima.²⁰⁰ Ako se ove okolnosti utvrde posle donošenja odluke o troškovima, sud može posebnim rešenjem osloboditi okrivljenog

od dužnosti naknade troškova krivičnog postupka.²⁰¹ Kada se obustavi krivični postupak ili se optužba odbije ili se okrivljeni oslobodi od optužbe, troškove postupka snose sud²⁰² ili privatni tužilac²⁰³. Troškovi prevođenja i tumačenja, kao i troškovi odbrane siromašnog okrivljenog su besplatni.²⁰⁴ S druge strane, odbrana siromašnog podrazumeva da će se na zahtev okrivljenog, koji prema svom imovinskom stanju ne može da plati nagradu i troškove branioca, iako ne postoje razlozi za obaveznu odbranu, a vodi se krivični postupak za krivično delo za koje se može izreći kazna zatvora preko tri godine ili ako to nalažu razlozi pravičnosti, postaviti branilac čiji troškovi odbrane padaju na teret suda.²⁰⁵

Za razliku od odbrane siromašnog, troškovi branioca po službenoj dužnosti u slučajevima obavezne odbrane (ukoliko nije izabran branilac) se plaćaju iz budžetskih sredstava suda jedino ukoliko bi plaćanjem bilo dovedeno u pitanje izdržavanje okrivljenog ili izdržavanje lica koje je on obavezan da izdržava.²⁰⁶ Na osnovu gorenavedenog, ZKP predviđa da okrivljeni koji je oglašen krivim, naknadi troškove krivičnog postupka. Međutim, ako bi plaćanjem troškova bilo dovedeno u pitanje njegovo izdržavanje ili izdržavanje lica koja je on dužan da izdržava, sud ga može osloboditi plaćanja troškova postupka. Prema tome, ovaj standard se može smatrati ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S12: ZAKON PROPISUJE JASNE RAZLOGE I POSTUPAK I ROKOVE ZA OSLOBAĐANJE OD DRUGIH SUDSKIH TROŠKOVA (VEŠTAČENJE) U KRIVIČNOM POSTUPKU [0,5 POENA]

Kao što je već napomenuto, pojam troškova obuhvata i troškove veštačenja i druge izdatke. Takođe, ZKP propisuje jasne razloge koji se tiču imovinskog stanja okrivljenog i lica koje izdržava,

195 ZKP, član 261 (1)

196 ZKP, član 261 (2)

197 ZKP, član 264 (1)

198 ZKP, član 264 (4)

199 ZKP, član 264 (4)

200 ZKP, član 264 (4)

201 ZKP, član 264 (4)

202 ZKP, član 265 (1)

203 Ipak privatni tužilac neće snositi troškove postupka ukoliko je do odbijanja optužbe došlo usled smrti okrivljenog ili nastupanja zastarelosti krivičnog gonjenja usled odugovlačenja postupka koje se ne može pripisati krivici privatnog tužioca – *Videti* ZKP, član 265 (3)

204 ZKP, član 261 (5)

205 ZKP, član 77 (1)

206 ZKP, član 266

koje utvrđuje sud tokom postupka ili nakon donošenja odluke o troškovima.²⁰⁷ Prema tome,

na osnovu svega gorenavedenog, ovaj standard se može smatrati ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

POD-INDIKATOR 1.2.

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU FIZIČKU PRISTUPAČNOST SUDOVIMA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zakon zabranjuje uskraćivanje prava (diskriminaciju) na osnovu ličnog svojstva, a naročito invaliditet i starost	1/1	1/1
2. Zakon utvrđuje obavezu fizičke adaptacije objekata tako da budu pristupačne osobama koje imaju teškoće u kretanju	0,5/1	0,5/1
3. Zakonom je utvrđena obaveza informacione/komunikacione adaptacije sudova za osobe koje imaju teškoće u komunikaciji (naročito gluve i nagluve, slepe i slabovide, osobe sa mentalnim invaliditetom)	1/1	1/1
UKUPNO BODOVA	2,5/3	2,5/3

S1: ZAKON ZABRANJUJE USKRAĆIVANJE PRAVA (DISKRIMINACIJU) NA OSNOVU LIČNOG SVOJSTVA, A NAROČITO INVALIDITETA I STAROSTI **[1 POEN]**

Zakon o zabrani diskriminacije (u daljem tekstu: ZZD) koji uređuje obim, uslove i način zaštite od diskriminacije je izmenjen tokom 2021. godine. Međutim, ostao je nepromenjen u ključnim odredbama koje se tiču zabrane diskriminacije na osnovu invaliditeta i starosti. U članu 15, stav 1 svakome je garantovano pravo na jednak pristup i jednaku zaštitu prava pred sudovima i organima javne vlasti. Zabrana se odnosi na sve aspekte pristupa organima javne vlasti, od suštinskih, do proceduralnih. Svakome je garantovano pravo na jednak pristup objektima u javnoj upotrebi, kao i javnim površinama, u skladu sa zakonom.²⁰⁸ Posebno se definiše diskriminaciju osoba sa invaliditetom - ona postoji ako se postupa protivno načelu poštovanja jednakih prava i sloboda osoba sa invaliditetom u političkom, ekonomskom, kulturnom i drugom aspektu javnog, profesionalnog, privatnog i porodičnog života.²⁰⁹ Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom (u daljem tekstu: ZSDOI) tokom 2021. godine nije izmenjen ili dopunjen. Stoga član 13, stav 1, kao i tokom prethodno posmatranog perioda, zabranjuje diskriminaciju na

osnovu invalidnosti u pogledu dostupnosti usluga i pristupa objektima u javnoj upotrebi i javnim površinama. U slučaju postojanja diskriminacije predviđa se sudska zaštita i zaštita koju obezbeđuje Poverenik za zaštitu ravnopravnosti.²¹⁰ Tužbom se može zahtevati utvrđenje diskriminacije, zabrana izvršenja radnje diskriminacije, otklanjanje posledica diskriminacije, kao i naknada materijalne i nematerijalne štete.²¹¹ Stoga, normativna rešenja srpskog zakonodavstva definišu diskriminaciju i u potpunosti zabranjuju diskriminatorско ponašanje po osnovu ličnog svojstva, a posebno u pogledu invaliditeta ili starosti, pa se ovaj standard može smatrati ispunjenim. [1/1 poen]

S2: ZAKON UTVRĐUJE OBAVEZU FIZIČKE ADAPTACIJE OBJEKATA TAKO DA BUDU PRISTUPAČNE OSOBAMA KOJE IMAJU TEŠKOĆE U KRETANJU **[1 POEN]**

Fizička adaptacija objekata organa javne vlasti podrazumeva omogućavanje pristupačnosti za sve članove društva, bez obzira na lična svojstva, a naročito poteškoće u kretanju. Zakon o planiranju u izgradnji (u daljem tekstu: ZPI)²¹² je izmenjen tokom 2021. godine, ali su odredbe koji definišu standarde fizičke pristupačnosti ostale nepromenjene. Zakon propisuje da se zgrade javne i poslovne namene, kao i drugi objekti za javnu

207 ZKP, član 264 (4)

208 ZZD, član 17 (2)

209 ZZD, član 26

210 Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, ("Sl. glasnik RS", br. 33/2006 i 13/2016), član 13 (1)

211 ZSDOI, član 43

212 Zakon o planiranju u izgradnji ("Sl. glasnik RS", br. 52/2021)

upotrebu moraju projektovati, graditi i održavati tako da svim korisnicima, a naročito osobama sa invaliditetom, deci i starim osobama, omogućavaju nesmetan pristup, kretanje i boravak, odnosno korišćenje u skladu sa odgovarajućim tehničkim propisima.²¹³ Investitor je i dalje oslobođen dužnosti pribavljanja lokacijskih uslova kada izvodi radove na investicionom održavanju objekta i uklanjanju prepreka za osobe sa invaliditetom.²¹⁴ ZPI predviđa prekršajnu odgovornost investitora ukoliko ne obezbedi pristup objektu osobama sa invaliditetom u skladu sa standardima pristupačnosti, ali je zaprećena novčana kazna za ovaj prekršaj i dalje izuzetno niska i iznosi 300.000 dinara (određena je u fiksnom iznosu).²¹⁵ Kao što je navedeno i u prethodnom izveštaju, ozbiljnije sankcionisanje neispunjavanja standarda pristupačnosti dovelo bi do stvarne primene zakonske obaveze fizičke adaptacije objekata. Prema tome, investitor ima zakonsku obavezu da pri izgradnji i adaptaciji objekta poštuje tačno određene standarde pristupačnosti objekata, ali je zaprećena novčana kazna za pravna lica izuzetno niska, pa se ovaj standard smatra delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

KOMUNIKACIONE ADAPTACIJE SUDOVA ZA OSOBE KOJE IMAJU TEŠKOĆE U KOMUNIKACIJI (NAROČITO GLUVE I NAGLUVE, SLEPE I SLABOVIDE, OSOBE SA MENTALNIM INVALIDITETOM)

[1 POEN]

Pristupačnost sudova uključuje, osim fizičke, i adaptaciju objekata za potrebe osoba sa poteškoćama u komunikaciji, tj. za nema, gluva, nagluva, slepa i slabovida lica, kao i lica sa mentalnim invaliditetom. ZSDOI u odeljku o merama za podsticanje ravnopravnosti osoba sa invaliditetom je ostao nepromenjen. Članom 35 organi državne uprave, teritorijalne autonomije i lokalne samouprave nadležne za poslove kulture i medija su dužni da preduzmu mere sa ciljem da se osobama sa invaliditetom učine pristupačnim informacije i komunikacije putem upotrebe odgovarajućih tehnologija. Ovakvim merama se naročito smatra dnevno saopštavanje informacija namenjenih i osobama sa invaliditetom odgovarajućom tehnologijom simultanog pisanog teksta. S obzirom da normativna rešenja u potpunosti obavezuju državne organe, uključujući i sudove, da obezbede pristupačnost informacija i komunikacija upotrebom tehnologije, ovaj standard se smatra ispunjenim. [1/1 poen]

S3: ZAKONOM JE UTVRĐENA OBAVEZA INFORMACIONE/

POD-INDIKATOR 1.3.

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU JEZIČKU PRISTUPAČNOST SUDOVA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Garantovana je besplatna upotreba jezika nacionalne manjine tokom sudskog postupka u celosti na teritoriji opštine u kojoj je jezik nacionalne manjine u službenoj upotrebi	0,5/1	0,5/1
2. Garantovana je besplatna upotreba jezika nacionalne manjine tokom sudskog postupka u celosti u područjima u kojima jezik nacionalne manjine nije službenoj upotrebi	1/1	1/1
3. Garantovan je prevodilac ukoliko stranka ne govori ili ne razume jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu tokom sudskog postupka u celosti	1/1	1/1
4. Garantovano je angažovanje tumača za slepe i slabovide, gluve i nagluve osobe tokom sudskog postupka u celosti	1/1	1/1
UKUPNO BODOVA	3,5/4	3,5/4

213 ZPI, član 5 (1)

214 ZPI, član 53a (8)

215 ZPI, član 206

SI: GARANTOVANA JE BESPLATNA UPOTREBA JEZIKA NACIONALNE MANJINE TOKOM SUDSKOG POSTUPKA U CELOSTI NA TERITORIJI OPŠTINE U KOJOJ JE JEZIK NACIONALNE MANJINE U SLUŽBENOJ UPOTREBI [1 POEN]

Besplatna upotreba jezika nacionalne manjine tokom čitavog postupka pred organima javne vlasti u onim područjima gde su ti jezici nacionalnih manjina u službenoj upotrebi predstavlja ostvarenje ustavnih garancija iz člana 21, pre svega zabrane neposredne ili posredne diskriminacije, po bilo kom osnovu, a izričito i po osnovu jezika. Takođe, pripadnicima nacionalnih manjina je garantovano i pravo da u sredinama gde čine značajnu populaciju, državni organi, organizacije kojima su poverena javna ovlašćenja, organi autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave vode postupak i na njihovom jeziku.²¹⁶

Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima obavezuje države potpisnice, među kojima je i Srbija, da na zahtev stranke omoguće korišćenje regionalnih ili manjinskih jezika u sudskim postupcima. Kako Povelja i Ustav proklamuju vođenje postupka na jeziku nacionalne manjine, tamo gde nacionalna manjina čini „značajnu populaciju“, Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama (u daljem tekstu: ZSUJP) je odredio da će se značajnom populacijom smatrati ona teritorija (lokalna samouprava) gde pripadnici nacionalne manjine čine najmanje 15% stanovništva prema poslednjem popisu stanovništva.²¹⁷ Službena upotreba jezika nacionalnih manjina obuhvata, između ostalog, vođenje postupka i korišćenje jezika nacionalnih manjina u upravnom i sudskom postupku. Međutim, iako garantovano, ovo pravo podleže određenim ograničenjima koje nemaju utemeljenje u Ustavu i potvrđenim međunarodnim ugovorima. Podsetimo da Ustav članom 20, stav 1, garantuje da se zajemčena ljudska i manjinska prava mogu zakonom ograničiti ako ograničenje dopušta Ustav, u svrhe radi kojih ga Ustav dopušta, u obimu neophodnom da se ustavna svrha ograničenja zadovolji u demokratskom društvu i bez zadiranja u suštinu zajemčenog prava.

ZSUJP, kao i u prethodnom izveštajnom periodu, dopušta da se na jeziku nacionalne manjine

vodi samo prvostepeni postupak.²¹⁸ Dodatno, da bi se jezik nacionalne manjine koristio i u prvostepenom postupku, potrebno je da se steknu kompleksni uslovi – da postoji zahtev stranke, ukoliko samo jedna stranka učestvuje u postupku; da se stranke, ukoliko ih ima više, sporazumeju o jeziku postupka, ako njihovi jezici nisu isti; a ukoliko se ne sporazumeju i jedna strana zahteva vođenje postupka na srpskom jeziku, postupak će se voditi na srpskom jeziku.²¹⁹ Kada je u pitanju drugostepeni postupak, ZSUJP propisuje da će se, na zahtev pripadnika nacionalne manjine koji je učesnik u postupku, zapisnik ili pojedini njegovi delovi prevesti na jezik nacionalne manjine.²²⁰

Određenu vrstu promene, koja govori o kontekstu u kojima se primenjuju jezici nacionalnih manjina u organima javne vlasti, možemo konstatovati i analizom Zakona o upotrebi srpskog jezika u javnom životu i zaštiti i očuvanju ćirilskog pisma koji je stupio na snagu 23. septembra 2021. godine, a čija je primena odložena za šest meseci. Ovim zakonom se ne zadire izričito u pravila propisana ZSUJP, ali njegove odredbe pokazuju jasnu nameru zakonodavca da dalje sužava čak i polje primene srpskog latiničnog pisma. Samim tim se smanjuju i šanse za proširivanje korišćenja jezika nacionalnih manjina u radu organa javne vlasti, u skladu sa preporukama iznetim u ovom izveštaju.

Rešenja Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisama, odnosno ograničavanje prava na vođenje sudskog postupka na jeziku nacionalne manjine samo u prvom stepenu nisu dopuštena Ustavom i zadiru u suštinu zajemčenog prava, pa se, stoga, može zaključiti da je postavljeni normativni standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S2: GARANTOVANA JE BESPLATNA UPOTREBA JEZIKA NACIONALNE MANJINE TOKOM SUDSKOG POSTUPKA U CELOSTI U PODRUČJIMA U KOJIMA JEZIK NACIONALNE MANJINE NIJE SLUŽBENOJ UPOTREBI [1 POEN]

Pravo na besplatno korišćenje prevodioca i tumača predstavlja sastavni deo prava na

216 Ustav, član 79 (1)

217 Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama, ("Sl. glasnik RS", br. 47/2018 i 48/2018 - ispr.), član 11 (2)

218 ZSUJP, član 12

219 ZSUJP, član 12

220 ZSUJP, član 17

pravično suđenje garantovanog Ustavom, te stranka kojoj je potreban prevod ili tumač tokom sudskog postupka ne treba sama da pokriva ove troškove, već to čini nadležni organ. Ustav Srbije, osim što jemči pravo na prevodioca i tumača tokom sudskog postupka, kako bi on bio pravičan, u članu 32 garantuje i to da će učesnik u postupku imati pravo na besplatnog tumača i prevodioca.

Rešenja ZKP²²¹ i ZPP²²² dosledno razrađuju ustavnu normu, pa se troškovi prevoda i tumačenja isplaćuju iz sredstava postupajućeg organa. Budući da se ova zakonska rešenja odnose na sve situacije u kojima lice koje učestvuje u postupku govori neki drugi jezik osim srpskog, koji je u zvaničnoj upotrebi u postupku, ovom kategorijom su obuhvaćeni svi jezici, pa i jezici pripadnika nacionalnih manjina koji nije u službenoj upotrebi u sudu. Prema ZSJUP pripadnici nacionalnih manjina koje čine više od 2 procenta ukupnog stanovništva Republike Srbije imaju pravo obraćanja državnim organima na svom maternjem jeziku, a pripadnici ostalih nacionalnih manjina isto pravo mogu obezbediti preko jedinica lokalne samouprave u kojoj je njihov jezik u službenoj upotrebi.²²³ Prema tome, postojeća normativna rešenja u potpunosti garantuju ispunjenje standarda. [1/1 poen]

S3: GARANTOVAN JE PREVODILAC UKOLIKO STRANKA NE GOVORI ILI NE RAZUME JEZIK KOJI JE U SLUŽBENOJ UPOTREBI U SUDU TOKOM SUDSKOG POSTUPKA U CELOSTI
[1 POEN]

Stranci se mora garantovati korišćenje svog jezika tokom čitavog postupka, kao i prevođenje ukoliko ne govori ili ne razume jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu. Ustav Srbije²²⁴, kojim je garantovano pravo na pravično suđenje, svakome jemči pravo na besplatnog prevodioca, ako ne govori ili ne razume jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu. Dodatno, članom 33 Ustava garantovano je da svako ko je okrivljen za krivično delo ima pravo da u najkraćem roku, u skladu sa

zakonom, detaljno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima dela za koje se tereti, kao i o dokazima prikupljenim protiv njega. ZKP razrađuje ustavnu garanciju i određuje da stranke, svedoci i druga lica koja učestvuju u postupku imaju pravo da u toku postupka upotrebljavaju svoj jezik i pismo, a ako se postupak ne vodi na njihovom jeziku i ako, nakon pouke o pravu na prevođenje, ne izjave da znaju jezik na kome se postupak vodi i da se odriču prava na prevođenje, da će im se obezbediti, na teret budžetskih sredstava, prevođenje onoga što oni ili drugi iznose, kao i prevođenje isprava i drugog pisanog dokaznog materijala.²²⁵ Kao jedna od bitnih povreda određaba krivičnog postupka određena je i povreda prava optuženog, branioca, oštećenog ili privatnog tužioca na upotrebu svog jezika tokom glavnog pretresa, što je jedan od žalbenih osnova iz člana 438. ZKP. U ZPP, slično kao i u krivičnom postupku, određeno je da stranke i drugi učesnici u postupku imaju pravo da se služe svojim jezikom i pismom, kao i da imaju pravo na prevođenje tokom postupka²²⁶. Troškovi prevodioca u parničnom postupku ulaze u troškove postupka, o čemu se donosi posebna odluka. Stoga, može se reći da normativna rešenja u potpunosti obezbeđuju ispunjenje garancija, dodeljena vrednost je maksimalna. [1/1 poen]

S4: GARANTOVANO JE ANGAŽOVANJE TUMAČA ZA SLEPE I SLABOVIDE, GLUVE I NAGLUVE OSOBE TOKOM SUDSKOG POSTUPKA U CELOSTI
[1 POEN]

Pravo na tumača za slepe i slabovide, gluve, nagluve i neme osobe tokom čitavog sudskog postupka je ravnopravno sa pravom na korišćenje svog jezika i prava na prevod u postupku. Ustav Srbije u članu 32, kojim je garantovano pravo na pravično suđenje, svakome jemči pravo na besplatnog tumača, ako je slep, gluv ili nem. ZKP, članovima 87,96 i 98, garantuje saslušanje i ispitivanje preko tumača. Isto važi i za ZPP, koji ustanovljava iste garancije.²²⁷ Prema tome, ovaj standard se smatra ispunjenim u potpunosti. [1/1 poen]

221 ZKP, član 261

222 ZPP, član 95

223 ZSUJP, član 11

224 Ustav, član 32

225 ZKP, član 11

226 ZPP, članovi 6 i 95

227 ZPP, članovi 95 i 256

POD-INDIKATOR 1.4.

TROŠKOVI SUDSKOG POSTUPKA U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Ujednačenost prakse sudova u primeni pravila dokazivanja o ispunjenosti uslova za priznavanje prava za oslobađanje od troškova postupka	0/1	0/1
2. Odnos iznosa naplaćenih sudskih taksi i iznosa utrošenih sredstava suda na oslobađanje od troškova postupka	0/1	0/1
3. Korisnici smatraju da u mogućnosti da ocene ukupne troškove do kraja postupka	0/0,5	0/0,5
4. Advokatska tarifa je predvidiva, dostupna i jasna	0/0,5	0/0,5
5. Informacije o visini troškova sudskog postupka i načinima za oslobađanje su javno dostupne građanima, na sajtovima sudova i/ili drugim sredstvima informisanja sudova	0,5/1	0,5/1
6. Korisnici pravosudnog sistema smatraju da su troškovi sudskog postupka primereni njihovim primanjima	0/0,5	0/0,5
7. Korisnici pravosudnog sistema smatraju da troškovi sudskog postupka sprečavaju pristup pravdi	0/0,5	0/0,5
8. Usklađenost sudske takse sa prosečnim primanjima u Srbiji	0,5/0,5	0,5/0,5
9. Usklađenost advokatske tarife sa prosečnim primanjima u Srbiji	0/0,5	0/0,5
10. Korisnici pravosudnog sistema smatraju da su upoznati sa mogućnošću da se oslobode plaćanja taksi, odnosno troškova postupka	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	1/6,5	1/6,5

SI: UJEDNAČENOST PRAKSE SUDOVA U PRIMENI PRAVILA DOKAZIVANJA O ISPUNJENOSTI USLOVA ZA PRIZNAVANJE PRAVA ZA OSLOBAĐANJE OD PLAĆANJA TROŠKOVA POSTUPKA

[1 POEN]

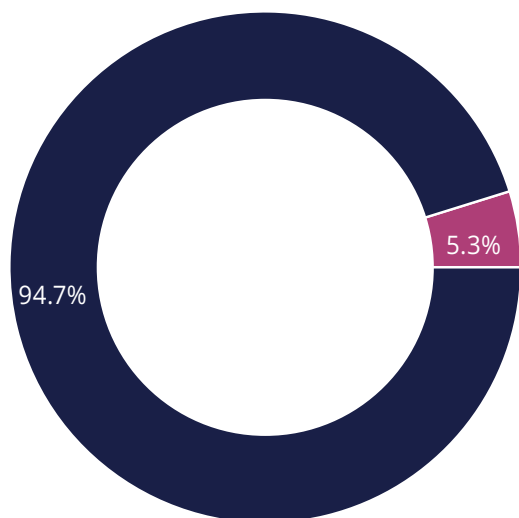
Na osnovu ankete sprovedene među sudijama, dobijeni su sledeći rezultati. Oslobađanje od plaćanja troškova u parničnom postupku zbog neprecizne regulacije ostavlja prostor za različito tumačenje zakonskih odredaba, što za posledicu ima neusklađenu praksu u postupanju. Kako ZPP propisuje da sud pri donošenju odluke o oslobađanju ceni sve okolnosti²²⁸, neke sudije kao posebna merila navode: visinu prihoda taksenog obveznika kao i broj izdržavanih lica; visinu takse, podatke iz poreske uprave, katastra nepokretnosti i druge podatke koji se odnose na imovno stanje stranke, podatke o zaposlenosti i vrsti spora; bilo koji dokaz o lošem imovinskom stanju (dokaz o primanjima, obavezi izdržavanja i dr.); dokaz o nezaposlenosti, prijavu NSZ, broj i starost članova domaćinstva, da li ima izdržavanih lica, da je neophodno da je stranka nezaposleno lice, da nije registrovana u APR-u kao osnivač ili zastupnik

privrednog društva, da se ne tereti porezom na imovinu građana; ekonomsko i zdravstveno stanje stranke te i njeno socijalno stanje tj. njene porodice; značaj spora; uspeh stranaka u sporu, procena potrebnosti troškova, pravičnost (u porodičnim sporovima) visina prihoda, broj članova domaćinstva koje izdržava, da li je obveznik poreza na nepokretnosti.

Kako ZPP ne propisuje formu sudske odluke o oslobađanju od troškova, praksa pokazuje da rešenje o oslobađanju troškova može biti doneto u sklopu presude kada sud odlučuje o troškovima postupka ili kao posebna odluka. U istraživanju je 94,7% sudija odgovorilo da rešenje donosi kao posebnu odluku, dok je 5,3% sudija odgovorilo da odluku donosi u sklopu presude. U odnosu na prethodni posmatrani period u toku 2020 godine, beleži se rast donošenja rešenja o oslobađanju troškova kao posebne odluke za 12,9%. Odlučivanje o oslobađanju od plaćanja troškova postupka u sklopu presude može bitno uticati i na sam ishod postupka, budući da onemogućuje stranku da predlaže dokaze bez obzira na svoje imovno stanje. Kako je često

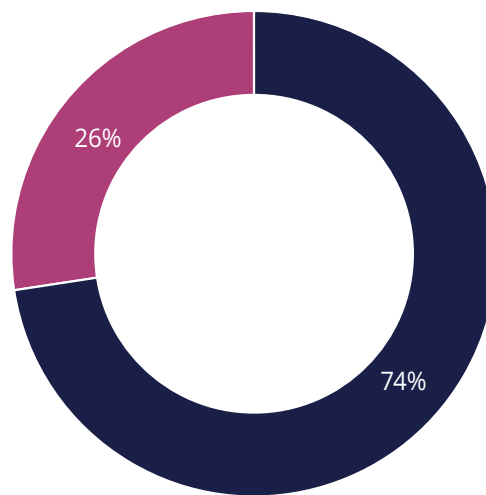
228 ZPP, član 168

slučaj da je veštačenje neophodno da bi stranka dokazala svoje potraživanje, odluka o oslobađanju stranke od troškova postupka u okviru presude može onemogućiti stranku da predloži i izvede dokaz.

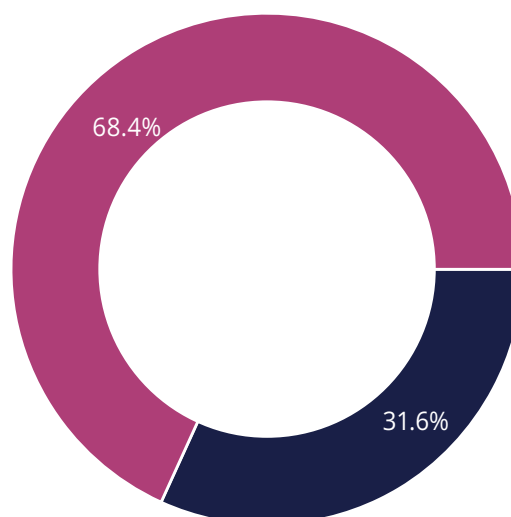
■ Posebnu odluku ■ U sklopu presude

Kada govorimo o dokazima koje stranka prilaže uz predlog za oslobađanje, praksa suda je takođe nekonzistentna. ZPP propisuje da je stranka dužna da uz predlog za oslobađanje navede činjenice i podnese dokaze, ali i da ako je to potrebno i sam sud može po službenoj dužnosti da pribavi potrebne podatke i obaveštenja o imovnom stanju stranke.²²⁹ Na pitanje o podnošenju zahteva stranke koji ne sadrži dokaze, 68,2% sudija je navelo da zahteva od stranke dopunu takvog predloga, 22,7% sudija da pribavlja dokaze po službenoj dužnosti, dok svega 9,1% sudija navodi da odbacuje, odnosno odbija takav predlog.

■ Poučava ■ Ne poučava

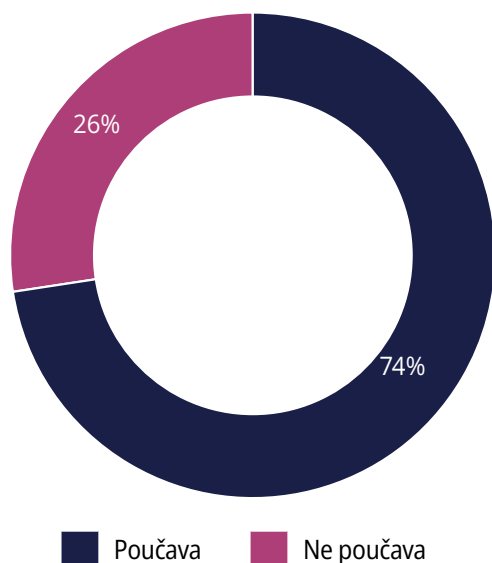
ZST, pored lica čija je socijalna sigurnost ugrožena, navodi i grupu fizičkih lica kao što su izdržavana lica u postupcima u vezi zakonskog izdržavanja i lica koja zahtevaju isplatu minimalne zarade, koja su po sili zakona oslobođena od plaćanja sudske takse.²³⁰ Međutim, iako su ova lica *ex lege* oslobođena od plaćanja, ni pored ove naizgled jasne odredbe, praksa suda nije sasvim konzistentna. Tako 31,6% sudija navodi da je stranka dužna da podnese predlog za oslobađanje plaćanja sudske takse, dok čak 68,4% sudija navodi da stranka nije dužna da takav predlog podnese. Tako se u praksi često može sresti da pomenuta grupa lica u relevantnim sudskim postupcima dobije nalog od suda da plate sudsku taksu iako zakon izričito navodi da su ta lica oslobođena od plaćanja.

■ Dužna su da podnesu predlog
■ Nisu dužna da podnesu predlog

229 ZPP, član 169
230 ZST, član 10.

Imajući u vidu da je sud u obavezi da informiše neuku stranku koja se iz neznanja ne koristi pravima koja joj pripadaju o mogućnosti angažovanja punomoćnika²³¹, sud bi imao jednaku obavezu da na isti način informiše stranku i o mogućnosti oslobađanja od troškova postupka²³². Međutim, sudije u većini slučajeva (čak 74%) poučavaju stranku o mogućnosti oslobađanja troškova postupka, dok u manjoj meri ne poučavaju 26%. Ovo je drugačija situacija u odnosu na prethodni posmatrani period tokom 2020. godine kada su sudije u manjem broju poučavale stranke dok u većem broju nisu poučavale.

Zakonom nije predviđen rok u okviru kojeg će sud odlučiti o predlogu za oslobodjenje troškova postupka. Iz tog razloga, dešava se da stranka predlog za oslobađanje podnese kao neblagovremen, što za posledicu ima njegovo odbacivanje. Na pitanje postavljeno tokom istraživanja - *do kog najkasnijeg trenutka sud smatra podneti predlog neblagovremenim*, sudije odgovaraju dosta različito: do pravosnažnosti presude; blagovremen je sve dok nije preduzeta poslednja radnja u postupku, što podrazumeva i postupak prinudne naplate sudske takes; do trenutka pre prinudne naplate za tužbu, a za presudu do okončanja parnice; do zaključenja glavne rasprave ili 15 dana od prijema odluke donete u odsustvu stranke; kada su troškovi već

naplaćeni; za troškove prvostepenog postupka do pravosnažnog okončanja, dok za troškove povodom pravnog leka bilo po žalbi ili reviziji do okončanja postupka po pravnim lekovima.

Budući da je na osnovu prikupljenih odgovora sudija utvrđeno da ne postoji ujednačenost sudske prakse u pogledu primene pravila dokazivanja o ispunjenosti uslova za priznavanje prava za oslobađanje od plaćanja troškova postupka, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S2: ODNOS IZNOSA NAPLAĆENIH SUDSKIH TAKSI I IZNOSA UTROŠENIH SREDSTAVA SUDA NA OSLOBAĐANJE OD TROŠKOVA POSTUPKA [1 POEN]

U 2020. godini ukupan prihod ostvaren naplatom sudskih taksi iznosio je 4.717.529.610,80 dinara, što je manje u odnosu na 2019. godinu za 888.466.678,57 dinara pre svega zbog pandemije izazvane virusom Covid-19. U odnosu na prethodne posmatrane periode (2019. i 2020. godina), ukupni prihod ostvaren naplatom sudskih taksi predstavlja kontinuirani pad, koji za razloge ima verovatno sistemске ili spoljne uzroke kao što su prenos nadležnosti sudova javnim beležnicima i epidemija virusa, a ne nemogućnost sudova da se sudske takse naplate.²³³ Od naplaćenih taksi, 40% iznosa sredstava raspodeljeno je za finansiranje rada sudova u okviru programskih aktivnosti za koje je nadležan Visoki savet sudstva.

Sudovi međutim pored ubiranja prihoda od naplate sudskih taksi, imaju zakonsku mogućnost da posebne kategorije građana (uglavnom socijalno ugrožene) oslobode od plaćanja sudske takse i troškova postupka. Podaci dobijeni od Ministarstva pravde koji se tiču iznosa od 14.154.502 dinara odnose se samo na osnovne sudove, te samim tim ne predstavljaju uporediv podatak na osnovu kojeg bi se mogli doneti adekvatni zaključci.

Stoga, kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu, kako sudovi ne vode posebnu evidenciju o iznosima ukupnih oslobođenih troškova postupka, a dobijeni podaci ne mogu biti isključivi osnov za

231 ZPP, član 85.

232 Sud će u toku čitavog postupka priznati stranci pravo na besplatnu pravnu pomoć kad je stranka potpuno oslobođena od plaćanja troškova postupka; *videti* ZPP, član 170.

233 Godišnji izveštaj o radu VSS, 2020, str 12, preuzeto: <https://vss.sud.rs/sites/default/files/attachments/IZVESTAJ%20o%20radu%202020.pdf>

donošenje bilo kakvih zaključaka, nije moguće izvesti ispravan zaključak o politici sudova prema obezbeđivanju finansijske pristupačnosti sudu za građane. Prema tome, standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S3: KORISNICI SMATRAJU DA SU U MOGUĆNOSTI DA OCENE UKUPNE TROŠKOVE DO KRAJA POSTUPKA [0,5 POENA]

Na osnovu ankete sprovedene sa korisnicima sistema, utvrđeni su sledeći rezultati. Naime, na pitanje u anketi "Na početku postupka bio/la sam u mogućnosti da procenim ukupne troškove postupka, do njegovog kraja", 47,9% građana izrazilo je neslaganje. Sa druge strane, 51% ispitanika se složilo sa ovom tvrdnjom, a od toga 37,5% anketiranih je izrazilo delimično slaganje. Prema tome, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim, te je ocena u odnosu na prethodni izveštajni ciklus nepromenjena. [0/0,5 poena]

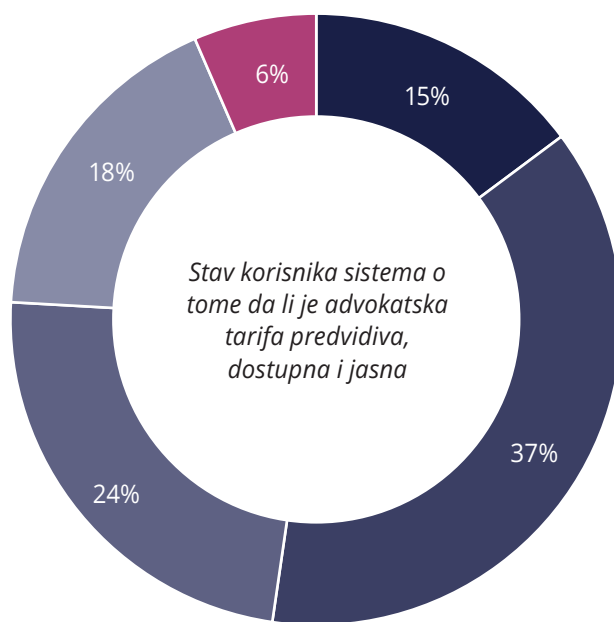

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

S4: ADVOKATSKA TARIFA PREDVIDIVA, DOSTUPNA I JASNA

[0,5 POENA]

U okviru ovog standarda, građani su odgovarali na pitanje iz ankete „Svako može lako da ima uvid u advokatsku tarifu i njen sadržaj (online ili na drugi način).“ Ovu tvrdnju je potvrdilo 52,3% anketiranih. Više od polovine lica koja su se na ovaj način izjasnila pripadaju populaciji koja poseduje srednju, višu, odnosno visoku stručnu spremu, uglavnom sa prosečnim mesečnim primanjima od preko 30.000 dinara po članu domaćinstva. Sa druge strane 41,2% ispitanika nije se složilo sa ovom tvrdnjom, a od toga 17,6% anketiranih izrazilo je potpuno neslaganje sa navedenim. 6,5% ispitanika nije znalo, odnosno odbilo je da odgovori na ovo pitanje. Prema tome, na osnovu svega gorenavedenog, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, ocena ostaje nepromenjena. [0/0,5 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

S5: INFORMACIJE O VISINI TROŠKOVA SUDSKOG POSTUPKA I NAČINIMA ZA OSLOBAĐANJE SU JAVNO DOSTUPNE GRAĐANIMA, NA SAJTOVIMA SUDOVA I/ILI DRUGIM SREDSTVIMA INFORMISANJA SUDOVA [1 POEN]

Strateška dokumenta Republike Srbije prepoznaju potrebu za unapređenjem u oblasti povećanja transparentnosti i dostupnosti informacija, posebno imajući u vidu mogućnosti novih komunikacionih tehnologija i razvoj e-pravosuđa.²³⁴ Istraživanje je pokazalo da informacije o sudskim taksama nisu zastupljene na sajtovima svih sudova. Oko polovine sudova ima neku vrstu informacije o sudskim taksama. Većina tih informacija se odnosi na prikaz taksene tarife, dok manji broj sudova ima elektronski kalkulator za računanje sudskih taksi. Ovaj elektronski alat je lako dostupan putem interneta i lak je za korišćenje, pa bi svi sajtovi sudova trebalo da ga koriste u cilju boljeg informisanja građana o troškovima postupka. Na manjem broju sajtova²³⁵ istaknute su i brošure (Vodič za oslobađanje troškova postupka), koje na jednostavan način prikazuju osnovne troškove postupka u parnici, daju uputstva kako se oni određuju, u kojim se rokovima plaćaju i koje su posledice neplaćanja troškova. Ovakav podatak predstavlja primer dobre prakse koju bi trebalo da usvoje svi sudovi u Republici Srbiji u cilju bolje informisanosti građana o troškovima sudskog postupka. Stoga, ovaj standard se smatra delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S6: KORISNICI PRAVOSUDNOG SISTEMA SMATRAJU DA SU TROŠKOVI SUDSKOG POSTUPKA PRIMERENI NJIHOVIM PRIMANJIMA [0,5 POENA]

Na osnovu sprovedene ankete među korisnicima sistema, došlo se do sledećih zaključaka. Čak 74,1% ispitanika je izrazilo neslaganje sa tvrdnjom da su troškovi sudskog postupka primereni njihovim primanjima, od toga čak 45% anketiranih se izjasnilo da se uopšte ne slaže sa datom tvrdnjom. Suprotno tome, 24,7%

ispitanika se izjasnilo pozitivno o ovoj tvrdnji. Iako preovlađujuće shvatanje, ono je najizraženije među onim ispitanicima starosti preko 61 godine, kao i među onim ispitanicima koji poseduju osnovni ili niži nivo obrazovanja. Najveći broj ispitanika koji su se negativno izjasnili povodom ove tvrdnje potiču sa teritorije Šumadije i Zapadne Srbije. Stoga, kako je procenat ispitanika koji su se složili sa ovom tvrdnjom svega 24,7%, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, ocena ostaje nepromenjena. [0/0,5 poena]

234 Videti više [Strategija razvoja pravosuđa](#) (radni tekst) za period 2019-2024. godine, Ministarstvo pravde Republike Srbije, 2019; Strategija nije usvojena u Narodnoj Skupštini Republike Srbije. Videti i [Komunikaciona strategija tužilaštva](#), Republičko javno tužilaštvo i Državno veće tužilaca, 2015-2020. godine; [Komunikaciona strategija visokog saveta sudstva i sudova 2018-2022](#), USAID Projekat Vladavine Prava, 2018.

235 Kao što su, na primer, Osnovni sud u Ivanjici i Osnovni sud u Zrenjaninu

S7: KORISNICI PRAVOSUDNOG SISTEMA SMATRAJU DA TROŠKOVI SUDSKOG POSTUPKA SPREČAVAJU PRISTUP PRAVDI [0,5 POENA]

Na osnovu sprovedene ankete među korisnicima pravosudnog sistema, utvrđeno je da je procenat ispitanika koji smatra da im troškovi sudskog postupka sprečavaju pristup pravdi čak 47,5%. Ovaj stav najizraženiji je među građanima osnovnog i nižeg nivoa obrazovanja. Ipak, 50% anketiranih građana smatra da to nije slučaj, te da troškovi sudskog postupka ne sprečavaju njihov pristup pravdi. U okviru grupe koja se potvrdno izrazila, 39,7% anketiranih se donekle složilo sa navedenom tvrdnjom. Prema svemu navedenom, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, ocena ostaje nepromenjena. [0/0,5 poena]

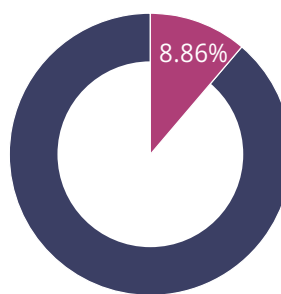

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

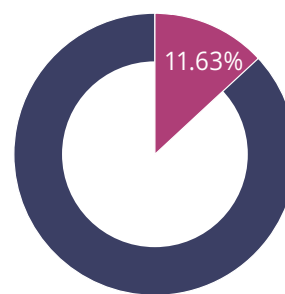
S8: USKLAĐENOST SUDSKE TAKSE SA PROSEČNIM PRIMANJIMA U SRBIJI [0,5 POENA]

U Srbiji je tokom 2020. godine ostalo nerešenih 1.209.631 predmeta bez izvršenja. Povećanje broja nerešenih predmeta uzrokovano je povećanjem broja novih predmeta u poslednjih pet godina koje sudski sistem nije mogao da apsorbuje u celini. U 2020. godini došlo je do znatnog povećanja nerešenih predmeta u sudećim materijama zbog vanrednih okolnosti i preduzimanja mera radi zaštite stanovništva od epidemije, zbog čega su sudovi u Republici radili sa znatno smanjenim kapacitetima.

Sudske takse zavise od vrednosti tužbenog zahteva, a u određenim postupcima kao što je spor o doživotnom izdržavanju ili razvodu braka, takse mogu biti i fiksne. Tako, u odnosu na prosečnu neto zaradu u Srbiji koja je u decembru 2020. godine iznosila 60.073 dinara ili medijalnu zaradu od 45.721 dinara, ukupan trošak za sudsku taksu u postupku razvoda braka od 5.320²³⁶ dinara iznosi 8,86%, odnosno 11,63%. Ovaj iznos nije veliki u odnosu na ovu vrstu sporova gde je iznos sudske takse fiksna. Međutim, podaci dosta variraju kada se uzme u obzir prosečna neto zarada na nivou opština u Republici Srbiji gde visina zarade varira i do četiri puta kao npr. između opština Novi Beograd i Trgovište. Kada se taksa posmatra u odnosu na vrednost tužbenog zahteva, rezultat je dosta drugačiji i takse se kreću u rasponu od 1.900 do 97.500 dinara. Taksa za potraživanje malih novčanih iznosa od 10.000 iznosi 4.750 dinara, dok za potraživanja u iznosu od 250.000 dinara iznosi 37.000 dinara.

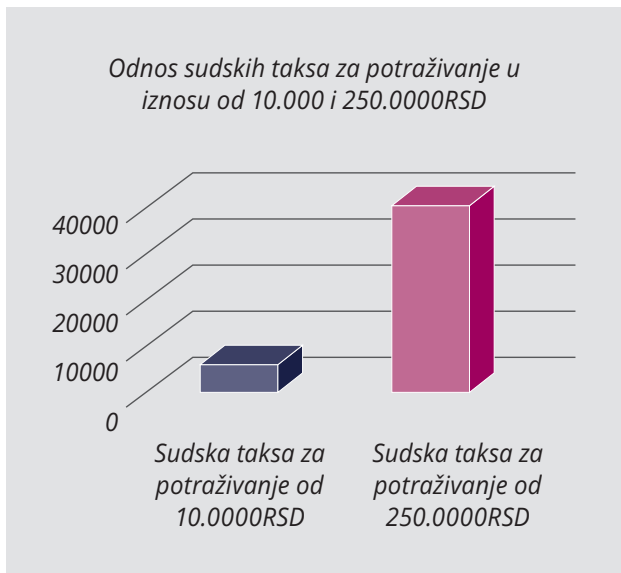

Udeo sudske takse za razvod braka u odnosu na prosečnu neto zaradu u Srbiji za 2020. godinu

Udeo sudske takse za razvod braka u odnosu na medijalnu neto zaradu u Srbiji za 2020. godinu

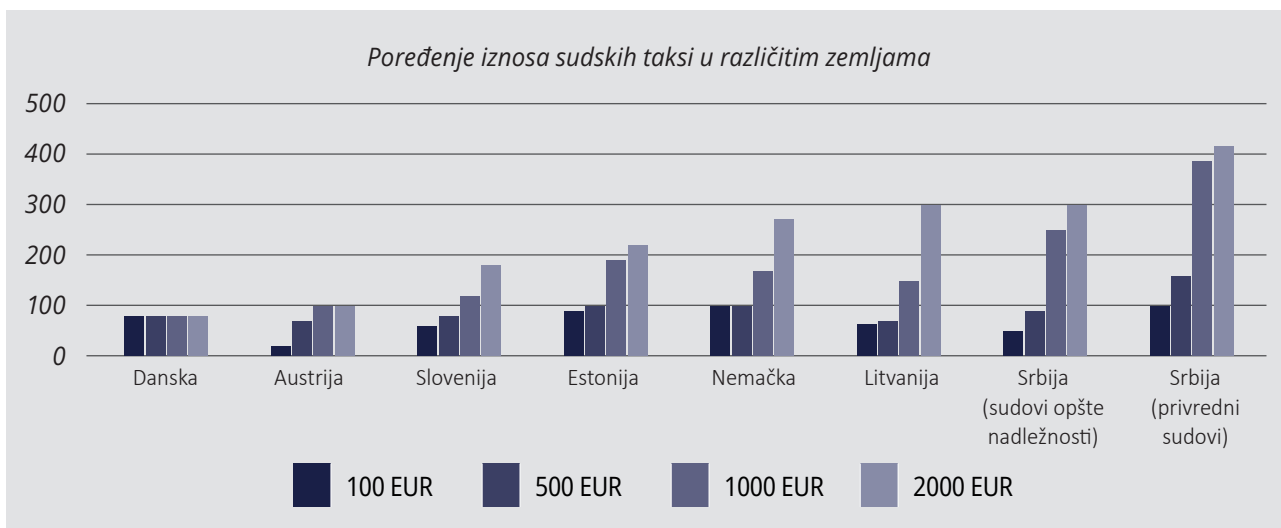
236 U iznos od 5.320 dinara je uračunata taksa za tužbu i presudu.

Kada se iznos sudske takse poredi sa drugim zemljama on je značajno viši, posebno u sporovima gde je vrednost tužbenog zahteva viša. Sa druge strane, kod sporova sa malim iznosima, iznos takse je prilično ujednačen. Kod sporova gde vrednost tužbenog zahteva raste, u isto vreme proporcionalno raste i iznos sudske takse. U ovim situacijama Srbija beleži najveći rast, posebno u privrednim sporovima. Ova nesrazmera je značajno veća kada se uzme u obzir i prosečna zarada u Srbiji u odnosu na prosečnu zaradu u drugim zemljama.²³⁷ Prema tome, ovaj standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S9: USKLAĐENOST ADVOKATSKE TARIFE SA PROSEČNIM PRIMANJIMA U SRBIJI [0,5 POENA]

Advokatske tarife utvrđene su Tarifom o nagradama i naknadama troškova za rad advokata.²³⁸ Tarifa predstavlja zvaničan advokatski cenovnik i advokati u Republici Srbiji su dužni da se pridržavaju advokatske tarife. Advokat može u pismenom obliku sa strankom ugovoriti nagradu u iznosu koji je manji ili veći od iznosa propisanog Tarifom, a ugovoreni iznos ne sme biti manji od 50% od iznosa propisanog Tarifom, kao ni veći od petostrukog iznosa.²³⁹ Takođe, advokat može u pismenom sporazumu sa klijentom ugovoriti da se nagrada obračunava po započetom času rada na predmetu. U tom slučaju cenu ugovaraju advokat i klijent zajedno, s tim što ona ne može biti manja od 4.500 dinara po započetom času rada na predmetu. Kodeks advokata izričito navodi da je zabranjeno zastupanje za nagradu nižu od one koja je propisana tarifom.²⁴⁰ Ovako fiksirani iznosi nisu u skladu sa evropskom praksom jer otežavaju konkurenciju među advokatima. Tarifa predviđa plaćanje usluga advokatu po podnesku ili ročištu. Ovakav sistem novčane nadoknade, može da podstiče advokate na nepotrebne proceduralne korake radi gomilanja troškova za pravne usluge, što je u suprotnosti sa mišljenjem Konsultativnog saveta evropskih sudija.²⁴¹ Advokatska komora

237 Small Claims - Where Does Serbia Stand, Trust Fund for Justice Sector Support in Serbia (MDTF-JSS), Beograd, 2019, str. 17, dostupno na: http://www.mdtfjss.org.rs/archive/file/Small_Claims-Where_Does_Serbia_Stand.pdf

238 „Službeni glasnik RS“, br. 37/2021

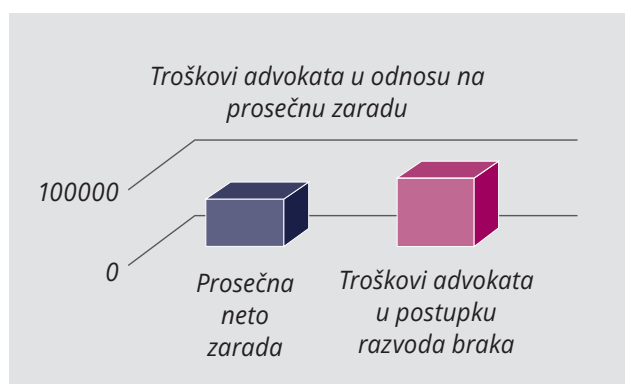
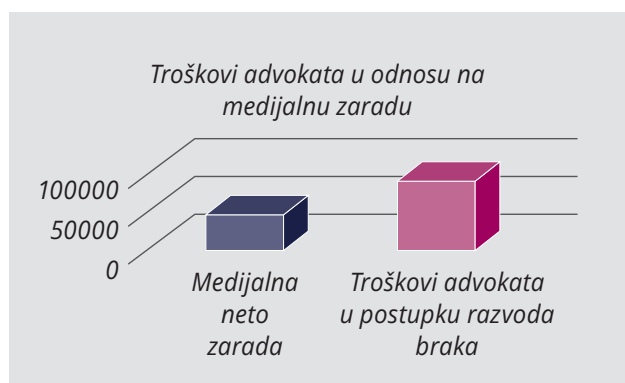
239 Tarifa o nagradama i naknadama troškova za rad advokata („Sl. glasnik RS“, br. 121/2012, 99/2020 i 37/2021), član 4

240 Kodeks advokata, tačka 18.2.2

241 Preporuka A.5, Mišljenje br. 6 (2004) Konsultativnog veća evropskih sudija (CCJE), Strazbur, 2001.

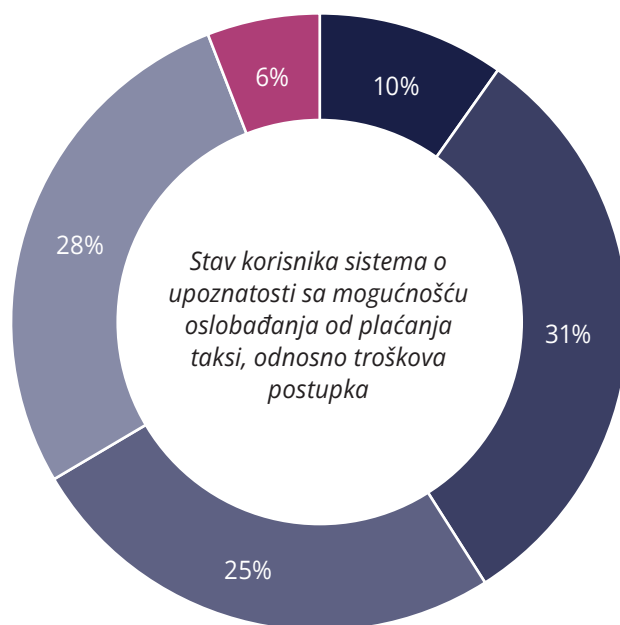
Srbije je u toku 2021. godine, donela Odluku o izmeni Tarife o nagradama i naknadama troškova za rad advokata, imajući u vidu da Tarifa o nagradama i naknadama za rad advokata nije menjana u delu visine nagrade za rad u parničnom postupku od donošenja 2012. godine. Doneta je Odluka da se tarifni broj 13 izmeni tako što sadašnji iznos najniže nagrade za rad advokata čini 9000 dinara u odnosu na prethodnih 6000 dinara.²⁴²

Prosečan iznos naknade za usluge advokata u postupku razvoda braka po tarifi iznosi 87.000 dinara²⁴³. Kada se ima u vidu prosečna zarada od 60.073 dinara ili medijalna neto zarada od 45.721 dinara, troškovi za usluge advokata značajno premašuju ove mesečne iznose. Pa prema tome, medijalna neto zarada u Republici Srbiji predstavlja svega 52% prosečnog iznosa naknade za usluge advokata u postupku razvoda braka po tarifi. Imajući u vidu izraženi odnos prosečnih primanja i ustanovljenih naknada prema Advokatskoj tarifi, te činjenicu da troškovi usluga advokata značajno premašuju prosečnu neto zaradu ili medijalnu neto zaradu, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

S10: KORISNICI PRAVOSUDNOG SISTEMA SMATRAJU DA SU UPOZNATI SA MOGUĆNOŠĆU DA SE OSLOBODE PLAĆANJA TAKSI, ODNOSNO TROŠKOVA POSTUPKA [0,5 POENA]

Na osnovu sprovedene ankete korisnika pravosudnog sistema ustanovljeno je da čak 53,1% ispitanika nije upoznato sa mogućnošću oslobođenja od plaćanja taksi, odnosno troškova postupka. Pri tome, 27,6% anketiranih izrazilo je oštro neslaganje. Sa druge strane, 41% anketiranih građana izjasnilo se kao upoznato sa ovom mogućnošću. Takođe, važno je napomenuti i da 5,9% ispitanika nije znalo, odnosno odbilo je da odgovori na ovo pitanje. Kako je svega 41% ispitanika upoznato sa mogućnošću da se oslobode plaćanja taksi, odnosno troškova postupka, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, ocena ostaje nepromenjena. [0/0,5 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

242 Odluka o izmeni tarife o nagradama i naknadama troškova za rad advokata, Advokataska komora Srbije, 12.04.2021. godine, dostupno na: <https://aks.org.rs/aks/wp-content/uploads/2021/04/ODLUKA-o-izmeni-Tarife-o-nagradama-i-naknadama-tro%C5%A1kova-za-rad-advokata-1.pdf>

243 U iznos od 87.000 dinara je uračunata naknada za tužbu, 3 ročišta i jedan podnesak.

POD-INDIKATOR 1.5.

FIZIČKA PRISTUPAČNOST SUDOVIMA U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Korisnici sistema smatraju da mreža sudova obezbeđuje adekvatnu teritorijalnu pokrivenost Republike Srbije	1/1	1/1
2. Korisnici sistema smatraju da su sudovi pristupačni svima, uključujući osobe sa invaliditetom i sa teškoćama u kretanju, u jednakoj meri	0,5/1	0,5/1
3. Sudovi imaju najmanje 1 zaposlenog koji je obučen da komunicira i pruži podršku različitim društvenim kategorijama, uključujući i osobe sa invaliditetom i teškoćama u kretanju	0/1	0/1
4. Korisnici sistema smatraju da je snalaženje u zgradi suda jednostavno i da je signalizacija (putokazi, plan suda, brojevi sudnica, i sl.) u sudu dobra i razumljiva.	0,5/0,5	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	2/3,5	2/3,5

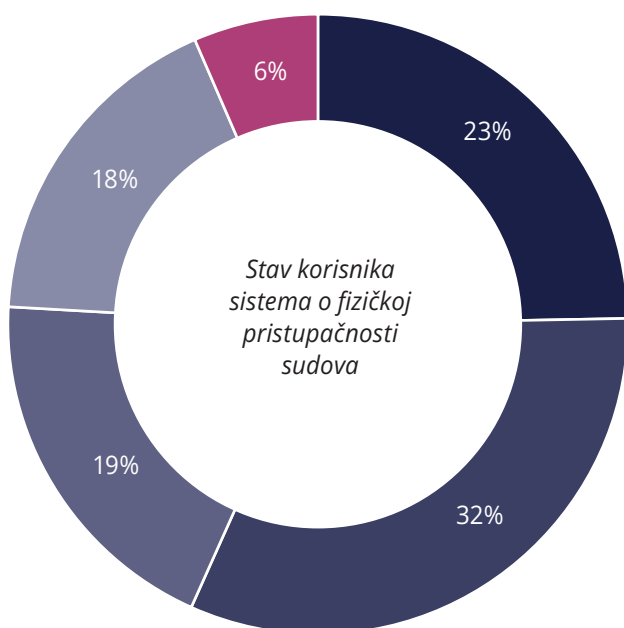
S1: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA MREŽA SUDOVA OBEZBEĐUJE ADEKVATNU TERITORIJALNU POKRIVENOST REPUBLIKE SRBIJE [1 POEN]

Prilikom prikupljanja i obrade podataka u ovom izveštajnom ciklusu, nije bilo moguće dobiti podatke vezane za ovaj konkretan standard. U prethodnom izveštajnom ciklusu, građani su putem ankete odgovarali na sledeću tvrdnju: „Najbliži prvostepeni sud (osnovni ili viši sud) u mom mestu stanovanja se nalazi na udaljenosti koja me ne sprečava da pristupim sudu“, te su tom prilikom ustanovljeni rezultati. Prošle godine ustanovljeno je da se čak 78,8% ispitanika saglasilo sa ovom tvrdnjom. Ipak, 21% ispitanika izrazilo je neslaganje. Veći deo lica koja su se izjasnila na ovaj način potiče iz ruralnih sredina, sa teritorije Šumadije i Zapadne Srbije i prosečnim primanjima do 18.000 dinara po članu domaćinstva na mesečnom nivou. Prema tome, u prošlogodišnjem izveštajnom ciklusu čak 78,8% ispitanika izrazilo se potvrdno o ovoj temi, te se tada ovaj standard smatrao ispunjenim. [1/1 poena]

S2: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA SU SUDOVI PRISTUPAČNI SVIMA, UKLJUČUJUĆI OSOBE SA INVALIDITETOM I SA TEŠKOĆAMA U KRETANJU, U JEDNAKOJ MERI [1 POEN]

Na pitanje o pristupačnosti suda licima sa teškoćama u kretanju (licima u kolicima, odnosno starim osobama), kao i mogućnosti ulaza i kretanja bez prepreka kroz zgradu suda (uz postojanje rampe, posebnog pristupačnog/ravnog ulaza, lifta i sl.), 56,7% ispitanika smatra da su sudovi pristupačni svima, te da postoje odgovarajuće mogućnosti za ulaz i kretanje kroz zgradu suda lica sa invaliditetom i teškoćama u kretanju. Od tog procenta, 24,7% se u potpunosti složilo sa navedenim. Više od polovine ispitanika koji su se izjasnili na ovaj način su sa teritorije Beograda i poseduju više ili visoko obrazovanje. Međutim, 36,8% građana smatra da to nije slučaj, te da ove mogućnosti ne postoje. Osim toga, 6,5% ispitanika odbilo da odgovori, odnosno nije znalo da odgovori na postavljeno pitanje. Stoga, ovaj standard je delimično ispunjen. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, ocena standarda ostaje nepromenjena. [0,5/1 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

S3: SUDOVI IMAJU NAJMANJE 1 ZAPOSLENOG KOJI JE OBUČEN DA KOMUNICIRA I PRUŽI PODRŠKU RAZLIČITIM DRUŠTVENIM KATEGORIJAMA, UKLJUČUJUĆI I OSOBE SA INVALIDITETOM I TEŠKOĆAMA U KRETANJU [1 POEN]

Kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu, predviđeno je da se ovaj standard utvrđuje na osnovu kvalitativne analize podataka Pravosudne akademije o sprovedenim obukama. Međutim, podaci Pravosudne akademije o obukama koji obuhvataju početne i stalne obuke, posebne programe i ispite, kao i obuke mentora i predavača, ne sadrže podatke o obukama zaposlenih u sudovima radi komuniciranja i pružanja podrške različitim društvenim kategorijama, uključujući i lica sa invaliditetom i teškoćama u kretanju.

Osim toga, izvršena je provera objavljenih podataka o detaljima pristupačnosti sudova sa njihove strane i od 17 analiziranih, 8 sudova je objavilo podatke o detaljima pristupačnosti suda (parking, ulaz, lift, mogućnost pristupa sudnici). Nema sistematično objavljenih podataka o osobama posebno zaposlenim i obučanim da komuniciraju i pruže podršku osobama sa invaliditetom i teškoćama u kretanju (pojavljuju se u pojedinačnim slučajevima informacije o tome da se građani mogu obratiti za određenu uslugu ili pomoć sudskoj straži ili nekoj drugoj organizacionoj jedinici su

Prema tome, kako podaci o obučenosti lica za komunikaciju i podršku različitim društvenim kategorijama, uključujući i lica sa invaliditetom i teškoćama u kretanju nisu dostupni u podacima Pravosudne akademije, niti su identifikovani drugim putem, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S4: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA JE SNALAŽENJE U ZGRADI SUDA JEDNOSTAVNO I DA JE SIGNALIZACIJA (PUTOKAZI, PLAN SUDA, BROJEVI SUDNICA, I SL.) U SUDU DOBRA I RAZUMLJIVA [0,5 POENA]

80,5 procenata ispitanika izrazilo je slaganje sa tvrdnjom da je snalaženje u zgradi suda jednostavno i da je signalizacija u sudu (putokazi, plan suda, brojevi sudnica i sl.) dobra i razumljiva. Takođe, interesantan je i podatak da je 48,1% anketiranih izrazilo da se donekle slaže sa datom tvrdnjom. Međutim, sa ovom tvrdnjom se nije saglasilo 18,4% ispitanika, od čega 6,5% ispitanika se uopšte ne slaže. Stoga, ovaj standard možemo smatrati ispunjenim, a ocena ostaje nepromenjena u odnosu na prethodni izveštajni period. [0,5/0,5 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

POD-INDIKATOR 1.6.

JEZIČKA PRISTUPAČNOST SUDOVA U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Informacije o pravu na tumača i prevodioca su objedinjene, javne i lako dostupne.	0,5/1	0,5/1
2. Sudovi obezbeđuju informacije o besplatnim prevodiocima za pripadnike nacionalnih manjina čiji su jezici u službenoj upotrebi u području u kom se nalazi sud	0/1	0/1
3. Sudovi obezbeđuju informacije o besplatnim o prevodiocima za pripadnike nacionalnih manjina čiji jezici koje nisu u službenoj upotrebi na zastupljene u području suda	0/1	0/1
4. Sudovi obezbeđuju informacije o ovlašćenim prevodiocima za strane državljane tokom trajanja postupka	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	0,5/3,5	0,5/3,5

S1: INFORMACIJE O PRAVU NA TUMAČA I PREVODIOCA SU OBJEDINJENE, JAVNE I LAKO DOSTUPNE [1 POEN]

Kada je reč o jezičkoj pristupačnosti sudovima u praksi, informacije o pravu na tumača i prevodioca su, posmatrane na uzorku sudova, šarenolike. Ove informacije su u 13 od 17 posmatranih sudova objavljene, ali i onda kada su objavljene se ne mogu smatrati potpunim prema zadatom kriterijumu - objedinjenim, javnim i lako

dostupnim. Svaki sud ima različiti pristup načinu i mestu na kome će ove informacije objaviti. Neki sudovi to čine u Informatoru o radu, drugi u okviru posebnog obaveštenja ili stranice, dok neki ove informacije objavljuju na naslovnoj strani. Pozitivno je to što Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine- nacionalne zajednice je održava javno dostupnom bazu sudskih prevodilaca (moguće je izvršiti pretragu po gradovima i jezicima).²⁴⁴

244 Za više informacija pogledati stranicu <http://www.puma.vojvodina.gov.rs/tumaci.php>

Prema podacima Ministarstva pravde, u evidenciji o stalnim sudskim tumačima nalaze se 22 stalna sudska tumača za lica oštećenog sluha²⁴⁵, ali ovi podaci nisu lako dostupni mogućim korisnicima sudskog tumačenja. Prema tome, na osnovu svega navedenog, ovaj standard se i dalje može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S2: SUDOV I OBEZBEĐUJU INFORMACIJE O BESPLATNIM PREVODIOCIMA ZA PRIPADNIKE NACIONALNIH MANJINA ČIJI SU JEZICI U SLUŽBENOJ UPOTREBI U PODRUČJU U KOM SE NALAZI SUD [1 POEN]

Utvrđivanje vrednosti ovog standarda vršeno je na osnovu podataka iz informatora o radu sudova i sa internet stranica uzorka od 17 sudova. Od pet sudova u kojima su u službenoj upotrebi jezici nacionalnih manjina, dva osnovna suda, u Subotici i Bujanovcu, obezbeđuju informacije o besplatnim prevodiocima za pripadnike nacionalnih manjina čiji su jezici u službenoj upotrebi u području u kom se nalazi sud. Preostali sudovi ovakve podatke ne objavljuju, što, iako ne ukazuje da povređuju prava stranaka u praksi, ukazuje na to koliko važnost pridaju pravu građana čiji je jezik u službenoj upotrebi na području suda. Prema tome, na osnovu svega navedenog, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim što je bio slučaj i u prethodnom ciklusu. [0/1 poena]

S3: SUDOV I OBEZBEĐUJU INFORMACIJE O BESPLATNIM PREVODIOCIMA ZA PRIPADNIKE NACIONALNIH MANJINA ČIJI JEZICI NISU U SLUŽBENOJ UPOTREBI NA PODRUČJU SUDA [1 POEN]

U posmatranom uzorku, 10 od 17 sudova objavljuju informacije o tome da besplatno obezbeđuju prevodioce za pripadnike nacionalnih manjina koje nisu zastupljene u području suda, kao i da obezbeđuju ovlašćene prevodioce za strane državljane tokom trajanja postupka. Kao i kod prethodnog merila, ovakav pristup pokazuje da se jezička pristupačnost suda ne nalazi visoko na listi prioriteta sudova. Prema tome, na osnovu svega navedenog, kao i u prošlom ciklusu, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S4: SUDOV I OBEZBEĐUJU INFORMACIJE O OVLAŠĆENIM PREVODIOCIMA ZA STRANE DRŽAVLJANE TOKOM TRAJANJA POSTUPKA [0,5 POENA]

Na osnovu postojećih rezultata utvrđeno je da 10 od 17 sudova objavljuju informacije o tome da obezbeđuju ovlašćene prevodioce za strane državljane tokom trajanja postupka. Osim toga, valja napomenuti da nijedan sud na posmatranom uzorku nije objavio godišnje podatke o korišćenju jezika u postupku, a razlog odsustva ovakvih informacije je nepostojanje odgovarajućih i objedinjenih sudskih evidencija. Stoga je, kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu, ovaj standard i dalje neispunjen. [0/0,5 poena]

OCENA INDIKATORA:

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	29 <i>(Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	14,5 ▲ <i>(Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Tabela za konverziju	0-5,5	6-11,5	12-17,5	18-23,5	24-29,5
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3				

Kao i u prethodnom izveštajnom periodu, pravno uređenje fizičke i jezičke pristupačnosti suda se ocenjuje u velikoj meri adekvatnim, dok se i dalje javljaju otvorena pitanja u vezi sa uređenjem

finansijske pristupačnosti, pre svega za osetljive i socijalno ugrožene društvene grupe. Nije došlo do promena u vrednostima ocena standarda u različitim pokazateljima, te i konstatovani

245 Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji za period od 2020. do 2024. godine: 44/2020-176

problemi uglavnom ostaju isti. Konstatovani su problemi u pogledu primene pravila dokazivanja o ispunjenosti uslova za oslobađanje od troškova postupka, predvidljivosti mogućih troškova sudskog postupka do njegovog okončanja, kao i advokatske tarife. Kao i u prethodnom ciklusu, stav građana o troškovima sudskog postupka i

njihovoj (ne)primerenosti njihovim primanjima ostaje nepromenjen, a takođe i stav da sprečavaju pristup pravdi. Osim toga, nisu adekvatno upoznati sa mogućnošću da se oslobode tih troškova. Fizička pristupačnost suda, u praksi, je na zadovoljavajućem nivou, ali je potrebno unapređenje jezičke pristupačnosti.

PREPORUKE:

- Kao što je preporučeno i u prethodnom izveštajnom ciklusu, potrebno je otklanjanje ograničenja Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisama u pogledu prava na vođenje sudskog postupka na jeziku nacionalne manjine koja nisu u skladu sa Ustavom zajamčenim pravom da se postupak vodi u celosti na njihovom jeziku u sredinama u kojima čine značajnu populaciju.
- Potrebno je uspostaviti evidenciju (koja sada ne postoji) i objaviti podatke o korišćenju jezika nacionalnih manjina i drugih jezika u sudskom postupku, radi redovnog praćenja sprovođenja ovih obaveza.
- Na planu fizičkog pristupa sudu, potrebno je obezbediti više sredstva u budžetu sudova za prilagođavanje uslova prostora i komunikacija za kretanje osoba sa invaliditetom i sa teškoćama u kretanju, kao i konkretno prostorno prilagođavanje. Osim toga, ponavlja se potreba za obezbeđivanjem potrebne podrške ranjivim društvenim grupama, uključujući i osobe sa invaliditetom i teškoćama u kretanju, u prostorijama suda.
- U sklopu prilagođavanja fizičke pristupačnosti sudova, i dalje je potrebno dopuniti Sudski poslovnik odredbama koje predviđaju obavezu obezbeđenja tehničkih uslova za nesmetano kretanje i pristup osobama sa invaliditetom i starim osobama, u skladu sa propisanim tehničkim zahtevima.
- Potrebno je i dalje raditi na boljoj obaveštenosti građana o mogućnosti za oslobođenje od troškova postupka, postupku i uslovima za oslobađanje, ali i boljoj usklađenosti datih troškova sa primanjima građana.

KLJUČNA OBLAST IV: SUDSKA EFIKASNOST

INDIKATOR 1: EFIKASNOST SUDSKOG POSTUPKA

POD-INDIKATOR 1.1.

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O PROCESNOM ASPEKTU SUDSKOG POSTUPKA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Merodavni propisi uređuju suđenje u razumnom roku	0,5/1	0,5/1
2. Zakonom su regulisana procesna prava stranaka i učesnika u postupku	0,5/1	0,5/1
3. Zakonom je obezbeđena zaštita procesnih prava stranaka i učesnika u postupku	0,5/1	0,5/1
4. Propisane su odredbe koje uređuju procesnu disciplinu stranaka i učesnika u postupku	0,5/1	0,5/1
UKUPNO BODOVA	2/4	2/4

SI: MERODAVNI PROPISI UREĐUJU SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU [1 POEN]

U periodu od prethodnog izveštaja za 2020. godinu, u 2021. godini nije došlo do promene zakonodavnog okvira koji reguliše trajajne suđenja u razumnom roku. Pravo na pravično suđenje, proklamovano Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda²⁴⁶ je garantovano Ustavom Republike Srbije²⁴⁷. Ostvaruje se između ostalog i suđenjem u razumnom roku²⁴⁸. Drugi pravni instrumenti propisuju ovaj standard, kao na primer ZPP²⁴⁹ i Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom

roku (u daljem tekstu: ZZPSRR)²⁵⁰.

Kao što je već pominjano u prethodnom izveštaju, ZZPSRR predviđa pravna sredstva za zaštitu tog prava i to: prigovor²⁵¹, žalbu²⁵² i zahtev za pravično zadovoljenje²⁵³. Pravo na pravično zadovoljenje se sastoji od prava na novčano obeštećenje, prava na objavljivanje pismene izjave Državnog pravobranilašta kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku i prava na objavljivanje presude kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku.²⁵⁴ Za ova prava je predviđena objektivna odgovornost Republike

246 Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda („Sl. list SCG - Međunarodni ugovori”, br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i „Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori”, br. 12/2010 i 10/2015), član 6 (1)

247 Ustav, član 32

248 Ustav, član 32 (1)

249 ZPP, član 10 (1)

250 Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku („Sl. glasnik RS”, br. 40/2015), član 1

251 ZZPSRR, članovi 3 i 5-13

252 ZZPSRR, član 3, članovi 5-21

253 ZZPSRR, članovi 3, 22 i 23

254 ZZPSRR, članovi 3 i 23 (1)

Srbije.²⁵⁵ Ovim mehanizmom predviđeno je i da su pri odlučivanju o pravičnom zadovoljenju, Pravobranilaštvo i sudovi vezani rešenjima predsednika sudova kojima je utvrđena povreda ovog prava stranke.²⁵⁶ ZZPSRR ne reguliše na konkretan način postupanje sudije koje bi obezbedilo ovo pravo stranke, te se pretpostavlja da su pravila i rokovi određeni u procesnim zakonima. Što se tiče merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku²⁵⁷, zakonski kriterijumi su veoma široko postavljeni. Međutim, nejasan je način stepenovanja nivoa hitnosti, niti mehanizam davanja uputstva sudiji u radu o tome kako da omogući suđenje u razumnom roku. Ovaj propis određuje procedure za kontrolu i sankcionisanje države zbog povrede ovog prava, ali ne i prevenciju. ZPP daje instrukcione rokove za postupanje sudije koji često nisu primenljivi s obzirom na izuzetno izražene razlike u opterećenosti brojem predmeta sudova i samih sudija.²⁵⁸ ZPP ne daje konkretnija rešenja niti mehanizme za ovakve situacije. Mehanizmi i postupak po prigovoru i donošenje odluke već su ranije opisani u prethodnom izveštaju i ni kod njih nije dolazilo do izmena. Isto se odnosi i na postupak podnošenja predloga za poravnanje, kao i na postupak pravičnog zadovoljenja i na težu povredu prava na suđenje u razumnom roku, te se ovog puta neće dublje objašnjavati sam postupak i zakonska rešenja.

Stoga, na osnovu svega navedenog, evidentno je da ZZPSRR sadrži odredbe koja značajno unapređuju kontrolu postupanja suda, ali ne daju uvek jasna uputstva. Ipak, organizacija rada sudije i suda, kao ni mehanizmi u slučaju povećanja obima posla i evidentne nemogućnosti suda da postupak završi u razumnom roku nisu predmet ovog zakona. Problemi u ostvarivanju ovog prava

se prevazilaze kroz Programe rešavanja starih predmeta, ali još uvek nedovoljno. Takođe, obaveza postupanja suda u razumnom roku nema jasne, zakonom propisane mehanizme prevencije i pravovremenog reagovanja koje sprečava nastanak povrede prava, te je ovaj standard, kao i prošle godine, delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S2: ZAKONOM SU REGULISANA PROCESNA PRAVA STRANAKA I UČESNIKA U POSTUPKU

[1 POEN]

Zakon o parničnom postupku (u daljem tekstu: ZPP) je u fazi izmena koje bi trebalo da značajno da utiču na ova prava stranaka i učesnika u postupku. Procesna prava stranaka i učesnika u postupku bi trebalo da omoguće ostvarenje prava na pravično suđenje. Ustav garantuje da svako ima prava da nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega.²⁵⁹ Ustav garantuje pravo na besplatnog prevodioca i besplatnog tumača, ali i izuzetno isključenje javnosti u postupku, onda kada su ispunjeni zakonom ustanovljeni uslovi.²⁶⁰ Osim toga, utvrđeno je i pravo na jednaku zaštitu prava i na pravno sredstvo, kojim se jemči jednaka zaštita prava strankama pred sudovima i drugim državnim organima, imaocima javnih ovlašćenja i organima autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave.²⁶¹ Dodatno, svako ima pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu.²⁶² ZPP, sa svoje strane, detaljno reguliše prava stranaka

255 ZZPSRR, članovi 3 i 23 (2)

256 ZZPSRR, članovi 3 i 23 (3)

257 Kako to ZZPSRR, član 4 definiše: „...uvažavaju se sve okolnosti predmeta suđenja, pre svega složenost činjeničnih i pravnih pitanja, celokupno trajanje postupka i postupanje suda, javnog tužilaštva ili drugog državnog organa, priroda i vrsta predmeta suđenja ili istrage, značaj predmeta suđenja ili istrage po stranku, ponašanje stranaka tokom postupka, posebno poštovanje procesnih prava i obaveza, zatim poštovanje redosleda rešavanja predmeta i zakonski rokovi za zakazivanje ročišta i glavnog pretresa i izradu odluka.”

258 Ogromna je razlika u mogućnostima postupanja sudije kada u radu ima manje od 100-200 predmeta ili ako u radu ima 500-1000 predmeta. U osnovnim sudovima u odeljenjima radnih sporova i u višim sudovima koji imaju specifičnu nadležnost za postupanje po zakonima koji po pravilu predviđaju hitnost kao obavezu, to je posebno uočljivo

259 Ustav, član 32

260 Ustav, član 32

261 Ustav, član 36

262 Ustav, član 36

i drugih učesnika u postupku. Stranke imaju pravo na jednaku i pravičnu zaštitu²⁶³ i slobodne su da raspolažu svojim zahtevima.²⁶⁴ Pravilo je usmenost, neposrednost i javnost.²⁶⁵ Predviđene su i dužnosti stranke da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahteve i da predlože dokaze.²⁶⁶

Iako ZPP na adekvatan način propisuje strogu kontrolu vremenskog okvira pri odlaganju ročišta²⁶⁷, ona nije česta u primeni. Iako su principi efikasnosti i ekonomičnosti osnovna načela parničnog postupka, ZPP ipak na nekim mestima propušta da uredi ovo pitanje na adekvatniji način. Isto kao i u prethodnom izveštajnom periodu, skreće se pažnja na odredbe o određivanju i postavljenju punomoćnika za prijem, kao na primer procesnih pravila koja mogu da utiču na odugovlačenje postupka u praksi. Isto se odnosi i na pravo stranke da bude upoznata sa predmetom koje je donekle u praksi otežano i pored izričite odredbe ZPP-a koja predviđa pravo stranke-punomoćnika da pregleda, fotokopira ili fotografira spis parnice u kojoj učestvuje.²⁶⁸

Na osnovu navedenog, kao i u prethodnom ciklusu, može se zaključiti da postoje procesne garancije, ali one ipak zahtevaju unapređenja u određenim segmentima. Pojedine procesne odredbe, iako adekvatno formulisane, mogu stvoriti situacije koje ugrožavaju ili onemogućavaju sprovođenje prava stranaka u postupku, i posledično utiču na sprovođenje osnovnih načela parničnog postupka. Stoga, konstatuje se da je ovaj standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S3: ZAKONOM JE OBEZBEĐENA ZAŠTITA PROCESNIH PRAVA STRANAKA I UČESNIKA U POSTUPKU [1 POEN]

Zakonodavni okvir u ovom delu je neizmenjen u odnosu na 2020. godinu ali su u toku izmene ZPP-a. Prava učesnika u postupku su garancija pravičnog suđenja. S druge strane, odgovornost suda i sudija za postupanje predstavljaju osnovu za ostvarenje prava stranaka. Ustav Republike Srbije predviđa katalog garancija²⁶⁹ koje se kasnije odgovarajućim procesnim zakonima i razvijaju.

ZPP i Sudski poslovnik propisuju zaštitu procesnih prava stranaka i učesnika u postupku kroz propisana pravila rada i postupanja suda. Sud je dužan da postupa zakonito, jednako, pravično²⁷⁰, da savesno i brižljivo ceni dokaze²⁷¹, da postupak sprovodi bez odugovlačenja, da odredi vremenski okvir i da postupa ekonomično²⁷². Dužnost je suda da spreči i kazni zloupotrebe prava stranaka.²⁷³ Zakon o sudijama (u daljem tekstu: ZS) na nepromenjeni način predviđa odgovornost države za štetu koju sudija prouzrokuje nezakonitim ili nepravilnim radom²⁷⁴, sa pravom na regres u slučaju ako je šteta prouzrokovana namerno.²⁷⁵ Takođe, i pravni okvir po pitanju razrešenja sudije ostao je nepromenjen, kao i odredbe koje se tiču disciplinske odgovornosti sudija. Treba napomenuti i da sudsku efikasnost u postupku obezbeđuje i ZZPSRR²⁷⁶. Nadzor nad radom suda i zaštita procesnih prava stranaka učesnika je i u nadležnosti pravosudne uprave i to Visokog saveta sudstva i Ministarstva pravde.²⁷⁷ Učesnicima u postupku je omogućeno da putem pritužbe ostvare svoja prava²⁷⁸, ukoliko smatraju da se postupak odugovlači, da je nepravilan ili da postoji bilo kakav uticajna njegov tok, odnosno ishod, i preduzmu odgovarajuće mere.²⁷⁹

263 ZPP, član 2

264 ZPP, član 3 (2)

265 ZPP, član 4 (1)

266 ZPP, član 7 (1)

267 ZPP, član 108

268 ZPP, član 149

269 Ustav, članovi 27-37

270 ZPP, član 2

271 ZPP, član 8

272 ZPP, član 10 (2)

273 ZPP, član 9 (2)

274 Zakon o sudijama („Sl. glasnik RS”, br. 47/2017, 76/2021), član 6 (1)

275 ZS, član 6 (2)

276 ZZPSRR

277 ZUS, član 70

278 Sudski poslovnik, („Sl. glasnik RS”, br. 43/2019 i 93/2019), članovi 9, 9a, 9b, 9v i 10.

279 Sudski poslovnik, član 9

Procesna prava stranaka se predviđaju i štite procesnim propisima, a paralelno satim je predviđena i odgovornost suda i sudija. Kao i u prethodnom izveštajnom periodu, utvrđeno je da procesnom okviru nedostaju jasni mehanizmi praćenja i delovanja kada se uoče poremećaji u radu koji su sistemskog karaktera, kao i odgovarajuće obaveze. Kao i pre, nema pravila koja omogućavaju razvoj i unapređenje organizacije i sistema rukovođenja i upravljanja. Pritužba, kao primer mehanizma na raspolaganju stranaka, iako delotvoran, nije sistemski. Na osnovu svega navedenog, utvrđuje se da je ovaj standard delimično ispunjen, kao i prošle godine. [0,5/1 poena]

S4: PROPISANE SU ODREDBE KOJE UREĐUJU PROCESNU DISCIPLINU STRANAKA I UČESNIKA U POSTUPKU [1 POEN]

Utvrđeno je da u 2021. godini još nije došlo do promene pravnog okvira iako se promene očekuju ubrzo. Procesna disciplina stranaka i učesnika u postupku od izuzetnog su značaja za funkcionisanje sudskih postupaka. Stranke su dužne da savesno koriste prava koja su im priznata ZPP-om, a sud je dužan da spreči i kazni svaku zloupotrebu ovih prava.²⁸⁰ Takođe, pravo je stranke, a dužnost suda da o zahtevima

postavljenim u postupku i predlozima odluči u razumnom roku.²⁸¹ Dužnosti suda i sudije da postupak sprovede bez odugovlačenja, u skladu sa prethodno određenim vremenskim okvirom za preduzimanje parničnih radnji i sa što manje troškova ostaju nepromenjene u pozitivnom pravnom okviru.²⁸² U skladu sa odredbama Zakona o sudijama propisana je i disciplinska odgovornost sudija.²⁸³ Nepoštovanje procesne discipline od strane učesnika u postupku je sankcionisano ZPP-om koji predviđa novčano kažnjavanje u situacijama kada se vređa sud, stranke ili drugi učesnici u postupku, u slučaju korišćenja procesnih ovlašćenja suprotno cilju, kada se svedok ili veštak ogлуše o poziv suda, bez opravdanja, i slično.²⁸⁴ I ostala pravila u ovoj sferi ostaju na snazi kao i u prethodnom izveštajnom periodu.²⁸⁵

Stoga, može se zaključiti da su odredbe koje uređuju procesnu disciplinu stranaka i učesnika u postupku jasne, ali bi njihova primena trebalo da bude efikasnija. To bi se postiglo time što bi postojala obaveza, umesto diskrecione mogućnosti suda da izriče ovakve mere. Prema tome, utvrđeno je da je ovaj standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

POD-INDIKATOR 1.2.

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI KOJE UREĐUJU KVALITET SUDSKOG ODLUČIVANJA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zakon propisuje izradu presude koja zadovoljava standard dobro obrazložene odluke	1/1	1/1
2. Propisi omogućavaju početnu i kontinuiranu multidisciplinarnu obuku sudija, sudijskih pomoćnika i pripravnika	1/1	1/1
3. Propisi omogućavaju adekvatnu alokaciju ljudskih, finansijskih i materijalnih resursa	0/0,5	0/0,5
4. Zakon omogućava izdvojena mišljenja u okviru sudske odluke	0,5/0,5	0,5/0,5
5. Zakon omogućava vrednovanje rada sudija	0,5/1	0,5/1
6. Propisi omogućavaju dosledne i predvidive sudske odluke	1/1	1/1
UKUPNO BODOVA	4/5	4/5

280 ZPP, član 9

281 ZPP, član 10

282 ZPP, član 10 (2)

283 ZS, član 25 (2)

284 ZPP, član 333

285 Videti npr. ZPP, članovi 257 (4) i 267 (6)

S1: ZAKON PROPISUJE IZRADU PRESUDE KOJA ZADOVOLJAVA STANDARD DOBRO OBRAZLOŽENE ODLUKE [1 POEN]

U ovoj oblasti je zakonodavni okvir nepromenjen od 2018. godine, osim male izmene u pravilima ZPP koja predviđaju sadržinu uvodnog dela presude u cilju bolje identifikacije stranaka u 2020. godini²⁸⁶. Standard dobro obrazložene presude proizlazi iz ustavnog prava na pravično suđenje, koje je sadržinski preuzeto iz Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda²⁸⁷. Pravično suđenje, u tom smislu, pored materijalno pravne ispravnosti sudske odluke, obuhvata i njenu procesnu ispravnost, čiji je bitan element obrazloženje. ZPP, pored ostalog uređuje sadržinu sudske odluke, kao i sadržinu njenog obrazloženja²⁸⁸, ali ne uređuje metodologiju izrade odluke i pravnu argumentaciju. U dosadašnjoj praksi Ustavnog suda Srbije, iskristalisala su se dva parametra za ocenu „dobro obrazložene odluke“:²⁸⁹ prvo, ocena da li se sudska odluka zasniva na proizvoljnom ili arbitrarnom tumačenju i primeni materijalnog i procesnog prava i drugo, da li je sudska odluka dovoljno obrazložena. Izdat je i vodič čiji je cilj „da ukaže na značaj obrazložene sudske presude, te da omogući korisnicima podatke i o zajedničkim elementima za izradu pojedinih vrsta prvostepenih sudskih odluka i po formalnoj sadržini, da bi se posebni pravni instituti obradili istovrsno, što će omogućiti i efikasniju zaštitu u postupku instancione kontrole.“²⁹⁰

Imajući u vidu značaj prakse Ustavnog suda, kao i jurisprudencije Evropskog suda za ljudska prava u pogledu primene ovog principa, detaljnije zakonsko preciziranje ovog standarda, nije potrebno. Prema tome, odgovarajuća odredba ZPP-a je pravilno redigovana i dovoljno obuhvatna za zakon koji uređuje građanski sudski postupak. Sudije, sa svoje strane, bi trebalo da budu dovoljno stručno obučene i posvećene neprestanom praćenju i primeni odluka USS i ESLJP. Na osnovu svega navedenog, standard se smatra ispunjenim. [1/1 poen]

S2: PROPISI OMOGUĆAVAJU POČETNU I KONTINUIRANU MULTIDISCIPLINARNU OBUKU SUDIJA, SUDIJSKIH POMOĆNIKA I PRIPRAVNIKA [1 POEN]

U pogledu početne i kontinuirane obuke sudija, sudijskih pomoćnika i pripravnika, Zakon o pravosudnoj akademiji uređuje pravosudnu obuku i poverava te poslove ovoj ustanovi.²⁹¹ Pravila u ovoj sferi nisu se menjala u odnosu na prethodnu godinu.²⁹² Osim obuke sudija, Zakon predviđa i obuku sudijskih pomoćnika i pripravnika. Zakonodavstvo Republike Srbije omogućava obuku sudija i ostalog sudskog osoblja. U praksi kontinuirana obuka sudija nakon izbora nije propisana konkretno i vremenski i tematski. Ipak standard se smatra ispunjenim, kao i prethodnom izveštajnom periodu. [1/1 poen]

S3: PROPISI OMOGUĆAVAJU ADEKVATNU ALOKACIJU LJUDSKIH, FINANSIJSKIH I MATERIJALNIH RESURSA [0,5 POENA]

Kao i prošle godine, adekvatna alokacija ljudskih, finansijskih i materijalnih resursa nije adekvatno uređena zakonom. Prelaznim merilima za pregovaračko poglavlje 23 traži se unapređenje efikasnosti pravosuđa usvajanjem i primenjivanjem strategije kadrovskih resursa za celokupno pravosuđe i sprovođenjem nacionalnog programa za smanjenje broja zaostalih predmeta. Strategija razvoja pravosuđa takođe propušta da obuhvati ovo pitanje.²⁹³ Prema tome, pozitivnim propisima još uvek nije normirana adekvatna alokacija ljudskih i materijalnih resursa u pravosuđu, niti je obuhvaćena relevantnim planskim dokumentima. Imajući sve navedeno u vidu, utvrđuje se da standard nije ispunjen. Ista ocena zabeležena je i u prethodno analiziranom periodu. [0/0,5 poena]

286 Zakon o dopuni zakona o parničnom postupku („Sl. glasnik RS“, br. 18/2020) kojim je dopunjen član 355 ZPP-a.

287 Ustav, član 32; EKLJP, član 6

288 ZPP, član 355.

289 Odluke UŽ-4717/2013 od 26.05.2016. godine i UŽ-2048/2009 od 22.02.2012. godine

290 Vodič za izradu prvostepenih sudskih odluka iz građanske materije s osvrtom na navođenje presuda Evropskog suda za ljudska prava, Lj. Milutinović, S. Andrejević, Savet Evrope, Beograd, 2016, str. 8.

291 Zakon o Pravosudnoj akademiji, („Sl. glasnik RS“, br. 106/2015)

292 ZS, član 45a

293 Strategija razvoja pravosuđa za period 2020-2025. godine („Sl. glasnik RS“, br. 101/2020)

S4: ZAKON OMOGUĆAVA IZDOJENA MIŠLJENJA U OKVIRU SUDSKE ODLUKE [0,5 POENA]

Procesni zakoni, kako u krivičnom, tako i parničnom postupku predviđaju mogućnost izvojenih mišljenja u okviru sudske odluke, koja je detaljnije uređena Sudskim poslovníkom. Stoga, ovaj standard se, kao i prethodne godine, smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S5: ZAKON OMOGUĆAVA VREDNOVANJE RADA SUDIJA [1 POEN]

Izmena u ovoj oblasti u odnosu na polaznu analizu nema. Vrednovanje rada sudija treba da doprinose većoj motivaciji, priznanju njihovog rada i predvidljivosti prilikom napredovanja. Prema važećim propisima, osnovna merila za vrednovanje kvaliteta rada sudija je procenat ukinutih odluka i vreme njihove izrade, a merilo za ocenu kvantiteta je broj urađenih odluka, odnosno tzv. mesečna norma.²⁹⁴ Prilikom nagrađivanja i ocenjivanja vodi se računa o broju rešenih starih predmeta, najmanjem broju ukinutih odluka, ali ne i radu izvan suđenja, kao što su predavanja, objavljivanje stručnih radova, obuka sudijskih pomoćnika, i sl. Pored toga, nije adekvatno regulisano ni pitanje veze vrednovanja rada i napredovanja sudija,

koje je u velikoj meri netransparentno i zavisi od diskrecione ocene Visokog saveta sudstva. Na ovaj način pozitivni propisi uređuju vrednovanje sudija, ali ne obezbeđuju u potpunosti ostvarivanje svrhe vrednovanja niti uslova za napredovanje. Utvrđuje se da je standard delimično ispunjen, kao i u prethodnom periodu. [0,5/1 poena]

S6: PROPISI OMOGUĆAVAJU DOSLEDNE I PREDVIDIVE SUDSKE ODLUKE [1 POEN]

Ustavno pravo na jednaku zaštitu prava podrazumeva i jednako postupanje sudova u istim činjeničnim i pravnim situacijama. Do doslednih i predvidivih sudske odluka se dolazi ujednačavanjem sudske prakse, i posledično se obezbeđuje pravna sigurnost, a samim tim i veće poverenje građana u pravosudni sistem. Zakon o uređenju sudova (u daljem tekstu: ZUS) je ujednačavanje sudske prakse poverio najvišim sudovima u zemlji, Apelacionim sudovima i naravno, Vrhovnom kasacionom sudu. Kako zakonodavstvo Republike Srbije predviđa adekvatan pravni okvir za ostvarivanje ovog standarda, i kako je analizirani pravni okvir nepromenjen u odnosu na prošlu godinu, te se ovaj standard i dalje smatra ispunjenim. [1/1 poen]

POD-INDIKATOR 1.3.

POSTUPANJE SUDA/SUDIJE U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Udeo osnovanih pritužbi na rad sudova od strane građana u odnosu na ukupan broj pritužbi	1/1	1/1
2. Udeo osnovanih pritužbi na rad sudija od strane građana u odnosu na ukupan broj pritužbi	1/1	1/1
3. Udeo ukinutih presuda prvostepeni sudova zbog povreda pravila postupka u odnosu na ukupan broj presuda	0,5/1	0,5/1
4. Udeo usvojenih vanrednih pravnih lekova zbog povrede procesnih zakona u odnosu na ukupan broj izrečenih pravnih lekova	1/1 ▲	0,5/1
5. Udeo usvojenih ustavnih žalbi zbog povrede procesnih prava stranaka u odnosu na ukupan broj ustavnih žalbi	0/1	0/1
6. Udeo usvojenih predstavki pred ESLJP zbog povrede procesnih prava u odnosu na ukupan broj predstavki pred ESLJP	0,5/1	0,5/1
7. Korisnici sistema smatraju da sudija postupa efikasno, u skladu sa vremenskim i zakonodavnim okvirom	0,5/1	0,5/1
UKUPNO BODOVA	4,5/7 ▲	4/7

294 Pravilnik o kriterijumima, merilima, postupku i organima za vrednovanje rada sudija i predsednika sudova („Sl. glasnik RS“ br. 81/14, 142/14, 41/15 i 7/16)

S1: UDEO OSNOVANIH PRITUŽBI NA RAD SUDOVA OD STRANE GRAĐANA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ PRITUŽBI [1 POEN]

Analizirajući prikupljenu građu reprezentativnih sudova koji su uzeti kao uzorak, dobijeni su podaci, zahvaljujući odgovorima na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja upućenih na adrese sudova. Kako je povećan uzorak analiziranih sudova prilikom drugog kruga izvođenja ovog istraživanja rezultati su bili veći nego prilikom prve obrade. Ovog puta, ukupan broj izjavljenih pritužbi na rad sudova iznosi 420, a broj osnovanih pritužbi iznosi 57, što znači da je procenat osnovanih pritužbi u odnosu na ukupan broj podnetih pritužbi 13,5%. Potrebno je napomenuti da Viši sud u Novom Sadu i Osnovni sud u Vrbasu nisu dostavili tražene podatke, tačnije dostavili su uopštene podatke za sve podnete pritužbe u 2020. godini bez isticanja koje su pritužbe podnete na rad suda konkretno. Iako je u odnosu na prvi krug istraživanja broj učesnika istraživanja udvostručen, rezultati se nisu izmenili. Kao i u prethodnom ciklusu, i sada je standard ispunjen. [1/1 poen]

S2: UDEO OSNOVANIH PRITUŽBI NA RAD SUDIJA OD STRANE GRAĐANA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ PRITUŽBI [1 POEN]

Analizom dostavljenih podataka u ovom izveštajnom periodu došlo se do nešto većeg broja u odnosu na prethodnu analizu. Međutim, iako je povećan broj reprezentativnih sudova u uzorku, podaci su ovoga puta dobijeni od svih ispitanih sudova. Broj izjavljenih pritužbi na rad sudija u 2020. godini iznosio je 744, a broj osnovanih pritužbi iznosio je 148,5 što znači da procenat osnovanih pritužbi u odnosu na ukupan broj iznosi 19,95%. Stoga, ovaj standard se smatra ispunjenim, kao i u prethodnom izveštaju. [1/1 poen].

S3: UDEO UKINUTIH PRESUDA PRVOSTEPENIH SUDOVA ZBOG POVREDA PRAVILA POSTUPKA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ PRESUDA [1 POEN]

Analizom uzorka prikupljenih podataka od proširene liste reprezentativnih sudova došlo se do rezultata da ukupan broj izjavljenih žalbi na presude od strane ispitanih 29 sudova iznosi 30.890, a broj

ukinutih odluka zbog procesnih pravila postupka iznosi 4221, što znači da je procenat ukinutih odluka samo zbog procesnih razloga u odnosu na ukupan broj 13,66%. Potrebno je napomenuti da je od osnovnog suda u Lebanu dobijen podatak o broju ožalbenih presuda ali da nisu u mogućnosti da daju podatke o broju ukinutih presuda jer ne postoji posebna evidencija za tražene kriterijume zbog velikog broja predmeta, te da se ni proverom kroz AVP sistem ne mogu pronaći traženi podaci. Na osnovu svega navedenog, može se zaključiti da je ovaj standard, kao i u prethodnom periodu, delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S4: UDEO USVOJENIH VANREDNIH PRAVNIH LEKOVA ZBOG POVREDE PROCESNIH ZAKONA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ IZREČENIH PRAVNIH LEKOVA [1 POEN]

Prilikom uzimanja rezultata za ovaj standard od ispitanih 29 sudova, 15 sudova odgovorilo je da ne poseduje podatke za tražene informacije. Dakle, sudovi koje uzeti kao reprezentativni prilikom određivanja rezultata su: Osnovni sud u Pirotu, Osnovni sud u Kikindi, Osnovni sud u Šapcu, Osnovni sud u Bečeju, Osnovni sud u Vrbasu, Osnovni sud u Raškoj, Osnovni sud u Bujanovcu, Viši sud u Nišu, Viši sud u Negotinu, Osnovni sud u Jagodini, Osnovni sud u Brusu, Viši sud u Kruševcu, Viši sud u Prokupju i Viši sud u Kraljevu.

Veoma je zanimljivo da se među ostalim sudovima koji su izvestili da ne vode takve evidencije nalaze i sudovi koji su prilikom prethodnog ispitivanja dali tražene rezultate. Ti sudovi su: Prvi osnovni sud u Beogradu i Viši sud u Novom Sadu. Ukupan broj izjavljenih vanrednih pravnih lekova na presude reprezentativnih sudova iznosi 448, a broj usvojenih vanrednih pravnih lekova zbog procesnih pravila iznosi 20, što znači da procenat usvojenih u odnosu na ukupan broj iznosi 4,46%. Stoga, ovaj standard se ima smatrati ispunjenim, za razliku od prethodne analize kada je bio delimično ispunjen. [1/1 poen]

S5: UDEO USVOJENIH USTAVNIH ŽALBI ZBOG POVREDE PROCESNIH PRAVA STRANAKA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ USTAVNIH ŽALBI [1 POEN]

Ustavni sud je odgovarajući na podneti zahtev za pristup informacijama od javnog značaja jasno naveo da se, s obzirom na veoma veliki

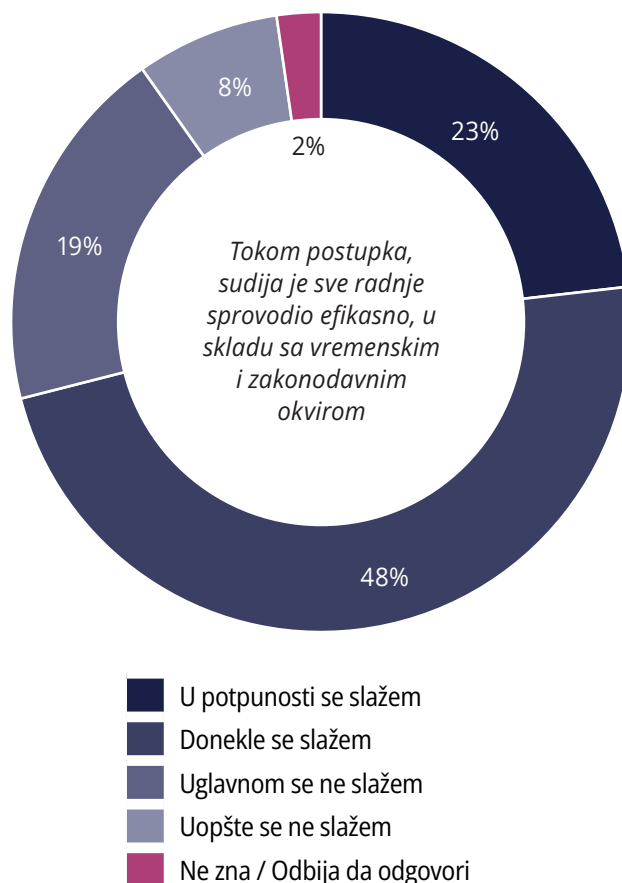
priliv podnesaka i predmeta koji se formiraju po ustavnim žalbama, u Ustavnom sudu vode podaci vezani za istaknute povrede Ustavom zajemčenih prava samo za meritorno rešene predmete. Na taj način, ne raspolažu podacima o ukupnom broju izjavljenih ustavnih žalbi kojima je istaknuta povreda određenog Ustavom zajemčenog prava, već podacima o broju primljenih podnesaka i formiranih predmeta ustavnih žalbi, kao i o podacima o donetim odlukama kojima je sud meritorno rešio o istaknutoj povredi prava. Takođe, s obzirom na veoma veliki broj rešenih predmeta, u Ustavnom sudu se vode podaci samo o utvrđenim povredama Ustavom zajemčenih prava i sloboda, a ne i o povredama procesnih prava stranaka. Kako je dobijeni odgovor identičan prošlogodišnjem, ovaj standard se takođe ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S6: UDEO USVOJENIH PREDSTAVKI PRED ESLJP ZBOG POVREDE PROCESNIH PRAVA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ PREDSTAVKI PRED ESLJP
[1 POEN]

Ustavni sud Republike Srbije je u odgovoru na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja o broju usvojenih predstavki pred Evropskim sudom za ljudska prava zbog povrede procesnih zakona koje se odnose na odluke protiv Srbije, naznačio da je Evropski sud za ljudska prava u 2020. godini doneo 5 presuda po osam predstavki podnetih protiv Srbije. Povrede Evropske konvencije utvrđene su u 4 presude (dve povrede člana 6. – pristup sudu u izvršnom postupku, dve povrede člana 1. stav 1. Protokola 1 Zaštita imovine, dve povrede člana 8. – pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života). U dokumentu Press Country Profile - Serbia²⁹⁵, objavljenom na internet stranici ESLJP, navodi se da se ovaj sud bavio obradom 1421 predstavke u vezi Republike Srbije, od kojih je 1413 proglašeno za nedopuštene. Kako su 8 predstavki u 2020.godini pred ESLJP proglašene kao dopuštene, a kako su za potrebe ovog istraživanja 2 povrede člana 6 (pristup sudu u izvršnom postupku) tretirane kao povrede procesnih prava stranaka, to je procenat usvojenih predstavki 25%. Stoga, ovaj standard se smatra delimično ispunjenim, kao i u prethodnom izveštaju. [0,5/1 poena]

S7: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA SUDIJA POSTUPA EFIKASNO, U SKLADU SA VREMENSKIM I ZAKONODAVNIM OKVIROM
[1 POEN]

Prilikom utvrđivanja ispunjenosti ovog standarda, korisnici pravosudnog sistema su se izjašnjavali o sledećoj tvrdnji: „Tokom postupka, sudija je sve radnje sprovodio efikasno, u skladu sa vremenskim i zakonodavnim okvirom“. Na osnovu prikupljenih podataka, utvrđeno je sledeće: 71,1% građana saglasilo se sa ovom tvrdnjom – 23,2% građana se u potpunosti slaže, a 47,9% se donekle slaže. Nasuprot ovom stanovištu izjasnilo se 26,6% građana. Od ovog procenta, 7,5% građana se uopšte ne slaže sa datom tvrdnjom, dok se preostalih 19,2% uglavnom ne slaže. Imajući u vidu da se o ovoj tvrdnji pozitivno izjasnilo 71,1% građana, ovaj standard se smatra delimično ispunjenim. U odnosu na rezultate iz prethodnog izveštajnog ciklusa, ocena ovog standarda ostaje nepromenjena. [0,5/1 poena]

295 Serbia – Press country profile, European Court of Human Rights, Jul 2021, dostupno na https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Serbia_ENG.pdf

POD-INDIKATOR 1.4. TRAJANJE SUDSKOG POSTUPKA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Udeo rešenih predmeta u građanskoj materiji u odnosu na ukupan broj predmeta koji se smatraju starim po kriterijumima iz Programa za rešavanje starih predmeta VKS i Sudskog poslovnika	0/1	0/1
2. Udeo rešenih predmeta od ukupnog broja starih izvršnih predmeta po kriterijumima iz Programa za rešavanje starih predmeta VKS	1/1 ▲	0/1
3. Udeo usvojenih zahteva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u građanskoj materiji u odnosu na ukupan broj ovih zahteva	1/1	1/1
4. Udeo usvojenih zahteva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u izvršnom postupku u odnosu na ukupan broj ovih zahteva	0,5/1	0,5/1
5. Udeo usvojenih ustavnih žalbi protiv sudskih odluka, zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, u odnosu na ukupan broj žalbi pred Ustavnim sudom	0/1	0/1
6. Udeo usvojenih predstavlki pred ESLJP zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, u odnosu na ukupan broj žalbi pred ESLJP	1/1 ▲	0,5/1
7. Korisnici sistema smatraju da su rokovi i trajanje sudskog postupka poštovani	0/0,5 ▼	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	3,5/6,5 ▲	2,5/6,5

S1: UDEO REŠENIH PREDMETA U GRAĐANSKOJ MATERIJU U ODNOSU NA UKUPAN BROJ PREDMETA KOJI SE SMATRAJU STARIM PO KRITERIJUMIMA IZ PROGRAMA ZA REŠAVANJE STARIH PREDMETA VKS I SUDSKOG POSLOVNIKA [1 POEN]

Godinu 2020. je svakako obeležila epidemija virusa COVID-19 i proglašeno vanredno stanje u Republici Srbiji zbog čega sudovi nisu radili punim kapacitetom u periodu od 15.03.2020. – 06.05.2020.godine. U građanskoj materiji nisu se odlagala suđenja u kojima se odlučuje o privremenim merama, merama zaštite od nasilja u porodici, zabrani rasturanja štampe i širenja informacija sredstvima javnog informisanja, o zadržavanju u zdravstvenoj ustanovi koja obavlja delatnost u oblasti psihijatrije, kao i izvršenju izvršnih isprava u vezi sa porodičnim odnosima. Međutim, potonje državne mere koje su se ticale ograničenja broja ljudi u zatvorenom prostoru (sudnicama), kao i brojna odlaganja ročišta koja su usledila zbog lošeg zdravstvenog stanja ili sudskog osoblja ili učesnika u postupku, odnosno nužnosti samoizolacije zbog opasnosti od zaraze (što se tretira kao opravdan izostanak) usloveli su da se rad u pravosuđu uspori i pretrpi brojne poteškoće na polju organizacije i postizanja elementarnih uslova za rad. Pored toga, prošla godina je posebno za beogradske i novosadske sudove bila izazovna zbog velikog broja pokrenutih sudskih postupaka protiv banaka zbog naknada za obradu kredita i za osiguranje stambenih kredita.

Sve se to odrazilo i na postizanje rezultata na polju rešavanja starih predmeta, koji dugo figuriraju kao osnovna zamerka srpskom pravosuđu. Tako, na primer na kraju 2019. u Višem sudu u Beogradu broj nerešenih starih Gž predmeta (predmeti koji se formiraju po žalbama na odluke osnovnih sudova, i to na rešenja i presude u sporovima malih vrednosti koju većinu čine upravo pomenute parnice protiv banaka) bio je 9680, dok je na kraju 2020. godine taj broj 12458. Sa druge strane, dobar primer je Viši sud u Novom Pazaru, u kome je smanjen broj starih predmeta za 10.82%. Ove godine analiza je obuhvatila 29 sudova i to 10 viših sudova i 19 osnovnih sudova. Na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja nisu odgovorili samo Treći osnovni sud u Beogradu i Viši sud u Smedrevu.

Vrednost ovog standarda je utvrđena analizom broja rešenih predmeta u građanskoj materiji koji se smatraju starim po kriterijumima iz Programa za rešavanje starih predmeta Vrhovnog kasacionog suda (dobijeno podnošenjem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja) u odnosu na ukupan broj predmeta u toku (statistički podaci dobijeni uvidom u tzv. Godišnji izveštaj Vrhovnog kasacionog suda za period od 01.01 – 31.12.2020. godine). Prema prikupljenim podacima, broj predmeta za izabrane sudove, koji su u toku je 254619, a broj rešenih starih

predmeta u protekloj godini je 16668, što čini 6.55%. Za potrebe preciznosti ove analize važno je napomenuti da se od sudova kroz zahtev za pristup informacijama od javnog značaja ne može dobiti pouzdan podatak o broju starih predmeta u toku jedne godine, jer se taj broj menja iz dana u dan (predmeti u toku godine steknu status starog predmeta, ali budu iste godine i rešeni, pa je to verovatno razlog što nisu deo interne statistike). Stoga, na osnovu svega navedenog, a imajući u vidu da je izračunati procenat manji od 15%, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim, što je rezultat identičan prošlogodišnjem. [0/1 poena]

S2: UDEO REŠENIH PREDMETA OD UKUPNOG BROJA STARIH IZVRŠNIH PREDMETA PO KRITERIJUMIMA IZ PROGRAMA ZA REŠAVANJE STARIH PREDMETA VKS [1 POEN]

Analizirani su podaci rešenih starih izvršnih predmeta u 2020. godini. Do podataka se došlo putem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja prosleđenih na adrese 20 osnovnih sudova. Samo Treći osnovni sud u Beogradu nije odgovorio na zahtev. Analiza podataka vršena je u odnosu na ukupan broj predmeta u toku, a na osnovu podataka koji proizlaze iz Godišnjeg izveštaja VKS za period 1.1 – 31.12.2020. godine. Pa tako broj rešenih starih izvršnih predmeta za izabrane sudove je 124894, a ukupan broj 283801, što čini 44.01%. Uz to treba naglasiti da osnovni sudovi u Požegi, Subotici, Bečeju i Jagodini na kraju 2020. godine nemaju nijedan stari izvršni predmet. Činjenica je da su ti predmeti i dalje aktivni, samo su u nadležnosti nosilaca javnih ovlašćenja, ali sa pozicije rada sudova, uzimajući u obzir sve poteškoće prethodne godine izazvane virusom korona, ovo je bila uspešna godina. Dakle, prema svemu navedenom, ovaj standard se smatra ispunjenim, za razliku od prethodne analize kada to nije bio slučaj. [1/1 poen]

S3: UDEO USVOJENIH ZAHTEVA ZA ZAŠTITU PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU U GRAĐANSKOJ MATERIJU U ODNOSU NA UKUPAN BROJ OVIH ZAHTEVA [1 POEN]

Prilikom utvrđivanja ovog standarda, nakon pribavljenih podataka od sudova iz proširenog uzorka reprezentativnih sudova pomoću podnetih zahteva za pristup informacijama od javnog značaja došlo se do boljih podataka nego u prvom ciklusu.

Ovog puta traženi podaci nisu dobijeni samo od Osnovnog suda u Brusu koji je naveo da zbog tehničkih poteškoća nije u mogućnosti da dostavi ovaj podatak. Za razliku od prvog ciklusa gde je iz analize bio izuzet Višu sud u Beogradu jer nisu mogli da pruže tražene podatke, navodeći da ne vode evidenciju o usvojenim već samo o rešenim, ovoga puta su dostavili tražene podatke. Dakle, od anketiranih 29 sudova, podatke je obezbedilo 28 sudova, i to tako da je broj izjavljenih zahteva 2817, a broj usvojenih 419,5, što čini 14,89%. Stoga, ovaj standard se smatra ispunjenim, kao i u prethodnom ciklusu. [1/1 poen]

S4: UDEO USVOJENIH ZAHTEVA ZA ZAŠTITU PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU U IZVRŠNOM POSTUPKU U ODNOSU NA UKUPAN BROJ OVIH ZAHTEVA [1 POEN]

Imajući u vidu da nadležnost u izvršnim predmetima pripada samo osnovnim sudovima, to su iz ove analize izuzeti izabrani viši sudovi. Međutim, prilikom analize došlo se do podataka da neki viši sudovi ipak vode evidenciju po pitanju izvršne materije. Ipak, radi preciznosti analize odlučeno je da se takvi podaci ne uvrste. Stoga, nakon prikupljenih podataka, ustanovljeno je da je broj izjavljenih zahteva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u 2020. godini u izvršnoj materiji 1642, a da je broj usvojenih 653, dakle 39,77%. Prema tome, ovaj standard smatra se delimično ispunjenim, kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu. [0,5/1 poena]

S5: UDEO USVOJENIH USTAVNIH ŽALBI PROTIV SUDSKIH ODLUKA, ZBOG POVREDE PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU, U ODNOSU NA UKUPAN BROJ ŽALBI PRED USTAVNIM SUDOM [1 POEN]

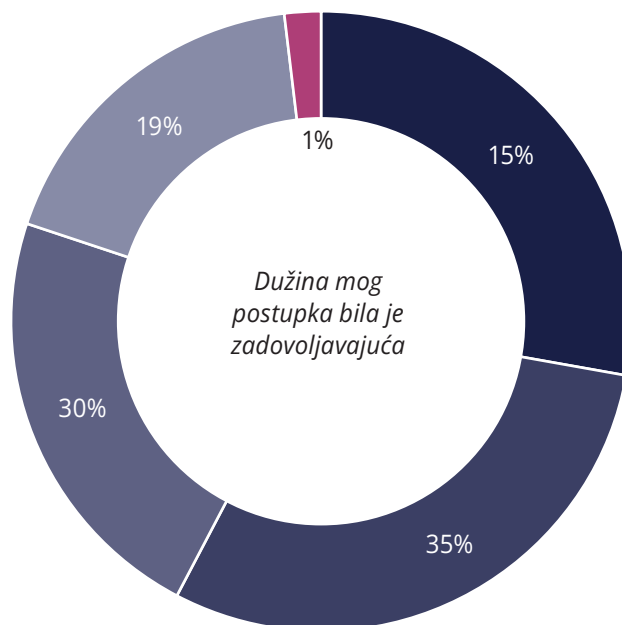
Kao što je već istaknuto u pod-indikatoru 1.3 u standardu broj 5, Ustavni sud zbog veoma velikog priliva podnesaka i predmeta koji se formiraju po ustavnim žalbama ne vodi evidencije po navedenom kriterijumu, već se samo vode podaci o meritorno rešenim predmetima. U 2020. godini Ustavni sud je ukupno utvrdio 1011 povreda prava, od toga u 250 odluka je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku.

Imajući u vidu značaj vođenja ovakve evidencije za transparentnost pravosudnog sistema naše zemlje, potrebno je razmotriti evidentiranje

ovakvih podataka ubuduće. Kako se do ovih podataka nije moglo doći, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim, što je bio slučaj i u prethodnom izveštajnom ciklusu. [0/1 poena]

S6: UDEO USVOJENIH PREDSTAVKI PRED ESLJP ZBOG POVREDE PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU, U ODNOSU NA UKUPAN BROJ ŽALBI PRED ESLJP [1 POEN]

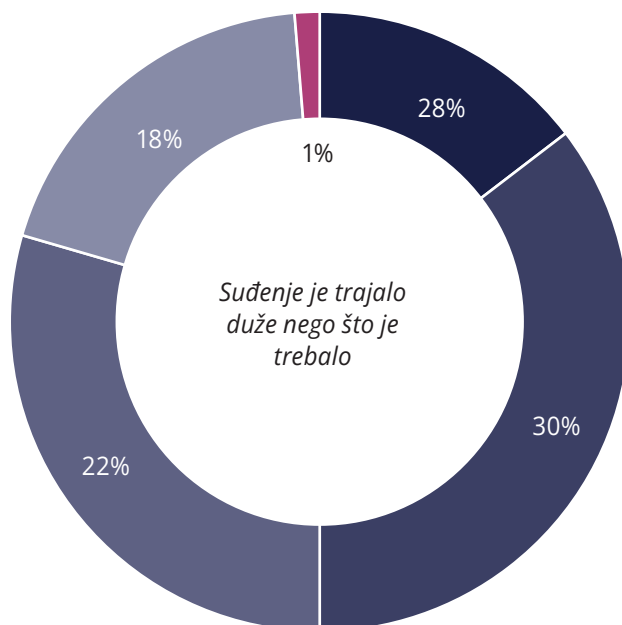
Vrednost za ovaj standard dobijena je analizom statističkih podataka Ustavnog suda, data na osnovu dokumentacije Analysis of statistics 2020²⁹⁶ i Serbia – Press country profile²⁹⁷, koji su u januaru 2021. godine objavljeni na internet stranici ESLJP, u vezi predstavki protiv Srbije. Tako na osnovu istih podataka, proizlazi da je ukupan broj predstavki ukupan broj usvojenih predstavki pred ESLJP zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku je 0. Stoga, na osnovu svega navedenog ovaj standard se smatra ispunjenim, za razliku od prethodnog ciklusa gde je ovaj standard bio delimično ispunjen. [1/1 poen]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

S7: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA SU ROKOVI I TRAJANJE SUDSKOG POSTUPKA POŠTOVANI [0,5 POENA]

Na osnovu sprovedene ankete, utvrđeno je da 50% ispitanika odgovorilo je da je zadovoljno trajanjem sudskog postupka, dok je 48,7% ispitanika izrazilo neslaganje. Od procenta pozitivnih odgovora, 14,6% ispitanika se u potpunosti složilo sa tvrdnjom. Na tvrdnju da je suđenje trajalo duže nego što je trebalo, 57,7% ispitanika odgovorilo je pozitivno, od toga 27,8% izrazilo je potpuno slaganje. Sa druge strane, 40,4% smatra da to nije slučaj, te je izrazilo neslaganje. Kako je u slučaju oba pitanja, procenat pozitivnih odgovora ispitanika ispod 60%, samim tim u oba slučaja ovaj standard nije ispunjen, te se i ovaj standard u celini smatra neispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, kada se ovaj standard smatrao ispunjenim, sada to nije slučaj. [0/0,5 poena]

296 Analysis of statistics 2020, European Court of Human Rights, Serbia, str. 53, januar 2021, dostupno https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2020_ENG.pdf

297 Serbia – Press country profile, European Court of Human Rights, Jul 2021, dostupno https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Serbia_ENG.pdf

POD-INDIKATOR 1.5.

KVALITET SUDSKOG ODLUČIVANJA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Udeo usvojenih redovnih pravnih lekova protiv odluka prvostepenih sudova zbog pogrešne primene prava u odnosu na ukupan broj odluka prvostepenih sudova	0/1	0/1
2. Udeo usvojenih vanrednih pravnih lekova, zbog povrede materijalno-pravnih propisa u odnosu na ukupan broj podnetih vanrednih pravnih lekova	0/1	0/1
3. Udeo usvojenih ustavnih žalbi zbog povrede Ustavom garantovanih prava i sloboda, izuzev onih koje se odnose na trajanje suđenja u razumnom roku, u odnosu na ukupan broj ovih ustavnih žalbi	0,5/1 ▼	1/1
4. Udeo usvojenih predstavki pred ESLJP, izuzev onih koje se odnose na trajanje suđenja u razumnom roku u odnosu na ukupan broj ovih predstavki pred ESLJP	1/1	1/1
5. Korisnici pravosudnog sistema smatraju da je odluka suda/sudije jasna razumljiva	0/0,5 ▼	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	1,5/4,5 ▼	2,5/4,5

S1: UDEO USVOJENIH REDOVNIH PRAVNIH LEKOVA PROTIV ODLUKA PRVOSTEPENIH SUDOVA ZBOG POGREŠNE PRIMENE PRAVA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ ODLUKA PRVOSTEPENIH SUDOVA

[1 POEN]

Vrednost za ovaj standard nije bilo moguće utvrditi kako se zvanične sudske statistike ne vode po zadatom kriterijumu. Naime, postoje samo podaci o ukupnom broju ukinutih i preinačenih odluka, ali se ne vode podaci o tome koliko je od istih ukupno preinačenih zbog pogrešne primene prava. Prema tome, kao što je naglašeno i u prethodnom izveštaju, a imajući u vidu značaj vođenja ovakve evidencije u budućnosti za transparentnost sistema, koja u ovom trenutku ne postoji, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S2: UDEO USVOJENIH VANREDNIH PRAVNIH LEKOVA, ZBOG POVREDE MATERIJALNO-PRAVNIH PROPISA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ PODNETIH VANREDNIH PRAVNIH LEKOVA

[1 POEN]

Vrednost za ovaj standard nije bilo moguće utvrditi, s obzirom na to da se zvanične sudske statistike ne vode po zadatom kriterijumu. Isto kao i u prethodnom ciklusu skreće se pažnja na interes javnosti za vođenje ovakve evidencije u budućnosti kako bi se pravosudni sistem približio građanima, a u cilju povećanja nivoa pravne sigurnosti. Kako ovakva statistika u ovom trenutku ne postoji, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

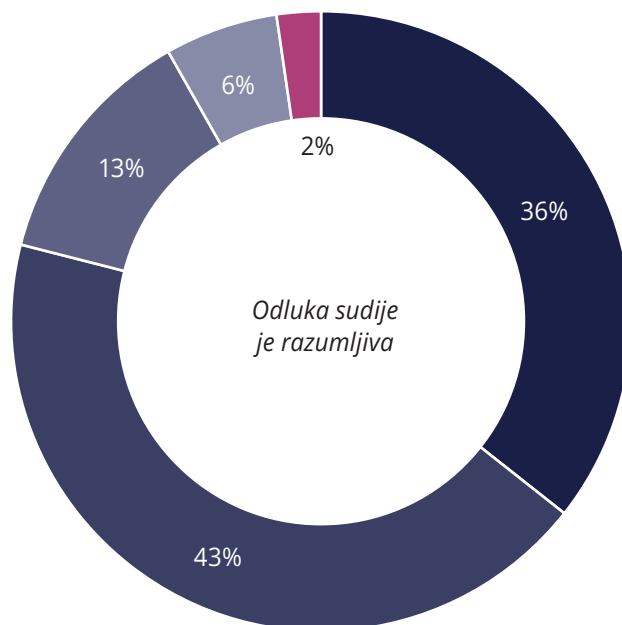
S3: UDEO USVOJENIH USTAVNIH ŽALBI ZBOG POVREDE USTAVOM GARANTOVANIH PRAVA I SLOBODA, IZUZEV ONIH KOJE SE ODNOSU NA TRAJANJE SUĐENJA U RAZUMNOM ROKU, U ODNOSU NA UKUPAN BROJ OVIH USTAVNIH ŽALBI

[1 POEN]

Vrednost ovog standarda utvrđena je analizom statističkih podataka Ustavnog suda, prema kojima je ukupan broj izjavljenih ustavnih žalbi protiv sudskih odluka u 2020. godini 13.164. Treba istaći da je Ustavni sud u cilju racionalnijeg i efikasnijeg postupanja, u tzv. tipskim predmetima – ustavne žalbe različitih podnosilaca kojima se ističe povreda istog zajemčenog prava u istom postupku ili u odnosu na isti osporeni pojedinačni akt jedan ustavnosudski predmet formirao spajanjem 10 ili više ustavnih žalbi, tako da je broj podnetih pojedinačnih ustavnih žalbi znatno veći. Ukupan broj usvojenih ustavnih žalbi zbog povrede Ustavom garantovanih prava i sloboda, osim onih koji se odnose na suđenje u razumnom roku je 761 (1011 ukupno – 250 kojih se odnose na suđenje u razumnom roku), dakle procenat je 5,78%. Stoga, na osnovu svega navedenog, ovaj standard se smatra delimično ispunjenim, za razliku od prošlogodišnje analize kada je standard bio ispunjen. [0,5/1 poena]

S4: UDEO USVOJENIH PREDSTAVKI PRED ESLJP, IZUZEV ONIH KOJE SE ODOSE NA TRAJANJE SUĐENJA U RAZUMNOM ROKU U ODNOSU NA UKUPAN BROJ OVIH PREDSTAVKI PRED ESLJP [1 POEN]

Vrednost ovog standarda utvrđena je analizom statističkih podataka Ustavnog suda, odnosno kako je to pojašnjeno u pod-indikatoru 1.4. standard 6, na osnovu dostupne elektronske dokumentacije ESLJP, iz kojih proizlazi da je ukupan broj predstavki sa kojim se ESLJP u 2020.godini bavio protiv Srbije 1421, a u ukupno 5 presuda je utvrđena povreda. Ne postoji podatak o ukupnom broju predstavki podnetih ESLJP u 2020.godini zbog navodne povrede prava na suđenje u razumnom roku a imajući u vidu da je ESLJP 1413 predstavki proglasio nedopuštenim i brisao sa liste predmeta, u ostalih 8 se bavio povredama koje se ne tiču trajanja suđenja u razumnom roku. Stoga nije bilo potrebe da se od ukupnog broj predstavki oduzima broj predstavki koji se tiče povrede prava na suđenje u razumnom roku. Izračunati procenat je 0,35%, te se ovaj standard smatra ispunjenim, kao i u prethodnom ciklusu. [1/1 poen]

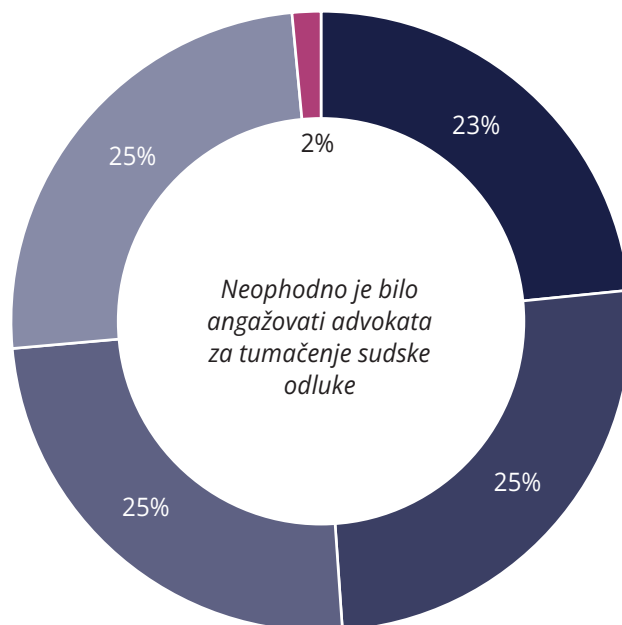
- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

S5: KORISNICI PRAVOSUDNOG SISTEMA SMATRAJU DA JE ODLUKA SUDA JASNA I RAZUMLJIVA [0,5 POENA]

Ispunjenost ovog standarda procenjavana je na osnovu ankete korisnika pravosudnog sistema. Korisnici sistema su davali svoj sud na sledeće dve tvrdnje – "Odluka sudije je razumljiva" i „Neophodno je bilo angažovati advokata za tumačenje sudske odluke“.

U pogledu razumljivosti sudske odluke, 78,9% građana je izrazilo slaganje sa ovom tvrdnjom, dok se 18,8% ispitanika nije saglasilo po ovom pitanju. Od procenta onih koji su se izjasnili potvrdno, 35,6% ispitanika izjavilo je da se u potpunosti slaže sa datom tvrdnjom.

Što se tiče neophodnosti angažovanja advokata radi tumačenja sudske odluke, 48,9% građana se izrazilo potvrdno o ovoj tvrdnji. Sa druge strane, 49,6% ispitanika iznelo je stav da angažovanje advokata radi tumačenja odluke suda nije bilo neophodno. Od tog procenta, 24,9% ispitanika se uopšte nije složilo sa datom tvrdnjom. Prema tome, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. Za razliku od prethodnog izveštajnog ciklusa, kada se ovaj standard smatrao ispunjenim, ovog puta to nije slučaj. [0/0,5 poena]

OCENA INDIKATORA:

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	27 <i>(Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	15,5 ▲ <i>(Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Tabela za konverziju	0-5,5	6-11,5	12-16,5	17-22,5	23-28
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3				

Kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu, propisi relevantni za kvalitet sudskog odlučivanja su u značajnoj meri usaglašeni sa definisanim standardima. Takođe, nije došlo ni do promena u pogledu ocena procesnog aspekta, te je ona i dalje nešto slabija. Upravo u procesnom zakonodavstvu, perzistiraju identične, ranije uočene potrebe za unapređenjem kod svih navedenih standarda, kao što su mehanizmi koji obezbeđuju suđenje u razumnom roku, garantuju ostvarivanje procesnih prava stranaka i učesnika u postupku i zaštitu tih prava, i obezbeđuju procesne discipline stranaka. Što se tiče normativnih uslova za kvalitet sudskog odlučivanja, kao i u prethodnom ciklusu, konstatuju se nedostaci u pogledu pravila alokacije ljudskih i materijalnih resursa u pravosuđu i njihovog obuhvata relevantnim planskim dokumentima.

Praksa sudova i sudija je sa procesnog aspekta, takođe relativno pozitivno ocenjena, posmatrano kroz prizmu podataka o pritužbama na njihov rad od strane građana, ukinutih prvostepenih presuda po žalbi i po vanrednim pravnim lekovima zbog povrede pravila postupka, i usvojenih predavki Evropskom sudu za ljudska prava, po ovom osnovu. Štaviše, u pogledu udela usvojenih vanrednih pravnih lekova zbog povrede procesnih zakona u odnosu na ukupan broj izrečenih pravnih

lekova, evidentiran je blagi napredak u odnosu na prethodni izveštajni ciklus.

Način evidencije i sistematika podnetih ustavnih žalbi, nažalost i dalje ne omogućava adekvatnu ocenu iz ugla prakse Ustavnog suda, budući da se u odnosu na prethodni izveštajni ciklus nije menjala činjenica da Ustavni sud ne vodi ove evidencije na ovaj način. Kada govorimo o trajanju sudskog postupka, došlo je do izvesnog poboljšanja u vrednostima standarda koji se tiču udela rešenih predmeta od ukupnog broja starih izvršnih predmeta po kriterijumima iz Programa za rešavanje starih predmeta VKS, kao i po pitanju udela usvojenih predavki pred ESLjP zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, u odnosu na ukupan broj žalbi pred ESLjP. Ipak, slabiji rezultat zabeležen je po pitanju stava korisnika sistema o poštovanju rokova i trajanja sudskog postupka, alijasnosti i razumljivosti odluke suda, odnosno sudije. Takođe, slabiji rezultat je zabeležen u odnosu na prethodni izveštajni period u pogledu udela usvojenih ustavnih žalbi zbog povrede Ustavom garantovanih prava i sloboda, izuzev onih koje se odnose na trajanje suđenja u razumnom roku, u odnosu na ukupan broj ovih ustavnih žalbi.

PREPORUKE:

- Na normativnom planu potrebno je dalje usklađivanje Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku sa Zakonom o parničnom postupku i drugom procesnim zakonima. Zakonodavni okvir bi morao biti upotpunjen sadržajnijim i preciznijim uputstvima za postupanje sudija, preciziranje načina selekcije predmeta po hitnosti, kao i usklađivanje instrukcionih rokova procesnog zakonodavstva sa obavezama efikasnog sudskog postupka.
- Potrebno je organizaciono i tehnički osnažiti mogućnosti rada pravosuđa kroz izmene propisa kako bi se obezbedilo efikasnije odvijanje sudskih postupaka, odnosno dalji razvoj mehanizama predviđenih postojećim programom rašavanja starih predmeta, kao i mehanizama prevencije stvaranja velikog broja zaostalih predmeta.
- Potrebno je uvesti obavezu vođenja evidencija o broju usvojenih ustavnih žalbi zbog povrede procesnih prava stranaka.
- Potrebno je uvesti obavezu vođenja evidencija o broju osnovanih pritužbi o radu sudova i sudija, usvojenih vanrednih pravnih lekova prema vrsti povrede propisa, kao i o broju ukinutih i preinačenih odluka prvostepenih sudova zbog pogrešne primene prava od strane nadležnih pravosudnih organa.
- Potrebno je građane upoznati i bolje informisati o mogućnosti podnošenja zahteva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, samoj proceduri i svrsi ovog mehanizma.

INDIKATOR 2: PРАВНА PREDVIDLJIVOST

POD-INDIKATOR 2.1.

ADEKVATNOST PРАВNIH NORMI KOJE UREĐUJU UJEDNAČAVANJE PRAKSE PRAVOSUDNIH ORGANA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Pravni okvir predviđa obavezno praćenje primene planova aktivnosti sudova koji se odnose na ujednačavanje sudske prakse	0,5/1	0,5/1
2. Zakon propisuje obavezu vođenja i objavljivanja baze sudske prakse	1/1	1/1
3. Zakon propisuje nadležnost i jasnu proceduru za ujednačavanje sudske prakse	0,5/1	0,5/1
4. Zakon propisuje mogućnost prvostepenih sudova da iniciraju zahteve za rešavanje spornog pravnog pitanja	0,5/1	0,5/1
UKUPNO BODOVA	2,5/4	2,5/4

S1: PРАВNI OKVIR PREDVIĐA OBAVEZNO PRAĆENJE PRIMENE PLANOVA AKTIVNOSTI SUDOVA KOJI SE ODNOSI NA UJEDNAČAVANJE SUDSKE PRAKSE [1 POEN]

Shodno Zakonu o uređenju sudova, Vrhovni kasacioni sud obezbeđuje jedinstvenu sudsku primenu prava i jednakost stranaka u sudskim postupcima.²⁹⁸ U skladu sa svojom nadležnošću, a zarad ujednačavanja primene prava, Vrhovni kasacioni sud je usvojio Plan aktivnosti Vrhovnog kasacionog suda radi ujednačavanja sudske prakse.²⁹⁹ Ovim dokumentom, Vrhovni kasacioni sud detaljno izlistava sve aktivnosti koje se imaju sprovesti u pravcu ujednačavanja sudske prakse, kako samog Vrhovnog kasacionog suda, tako i na svih ostalih sudova. Za sam Vrhovni kasacioni sud, dokument predviđa ujednačavanje sudske prakse kroz odlučivanje o vanrednim pravnim sredstvima u pojedinačnim predmetima, zauzimanje pravnih shvatanja, objavljivanje odluka donetih u repetativnim predmetima i objavljivanje utvrđenih sentenci.³⁰⁰ U zavisnosti od vrste i instance suda, Plan aktivnosti dalje utvrđuje niz mera u pravcu horizontalnog i vertikalnog ujednačavanja sudske prakse. Odredbama ovog dokumenta, kao i zakona, ne propisuje se deklarativno obaveza

praćenja primene planova aktivnosti sudova koje se odnose na ujednačavanje sudske prakse, međutim budući da je shodno zakonu Vrhovni kasacioni sud nadležan za obezbeđivanje jedinstvene sudske primene prava, podrazumeva se da i ova obaveza potpada pod delokrug rada Vrhovnog kasacionog suda. U skladu sa odredbama Zakona o uređenju sudova i Plana aktivnosti VKS, predsednici apelacionih sudova zaključili su novi Sporazum o organizaciji, mestu i vremenu održavanja zajedničkih sednica apelacionih sudova u periodu 2021-2025, u cilju ujednačavanja sudske prakse sudova u Republici Srbiji i poboljšanja kvaliteta sudskih odluka kroz ujednačeno tumačenje zakona.³⁰¹ Kako u izveštajnom periodu nije bilo izmena analiziranog zakona, to i ocena ovog standarda ostaje identična prethodnoj, te se standard smatra ispunjenim. [1/1 poen]

298 ZUS, član 31

299 Plan aktivnosti Vrhovnog kasacionog suda radi ujednačavanja sudske prakse, I CY-724/2014 od 01.04.2014. godine

300 *Ibid*, str. 1-2

301 Sporazum o organizaciji, mestu i vremenu održavanja zajedničkih sednica apelacionih sudova u periodu 2021-2025, 2021, dostupno <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Sporazum.pdf>

**S2: ZAKON PROPISUJE OBAVEZU VOĐENJA I
OBJAVLJIVANJA BAZE SUDSKE PRAKSE
[1 POEN]**

Pravno regulisanje obaveze sudova da vode baze sudske prakse i da tu praksu objavljuju uređena je i zakonom i podzakonskim aktima. Regulativa zakonske prirode je opšteg karaktera i ograničava se, s jedne strane, na objavljivanje odluka Vrhovnog kasacionog suda, i to: odluka koje su bitne za praksu sudova, koje se objavljuju u posebnoj zbirci, i svih odluka koje je Vrhovni kasacioni sud doneo odlučujući o vanrednim pravnim sredstvima izjavljenim na odluke sudova Republike Srbije i u drugim stvarima određenim zakonom. Sa druge strane, propisano je i da odeljenje sudske prakse postoji u sudu s većim brojem sudija, ali zakon u tom pogledu ne vrši dodatno preciziranje, već navodi da se ovo pitanje detaljnije uređuje sudskim poslovníkom, time iscrpljujući zakonsku regulativu ovog pitanja.

Pored zakonske regulative, postoji više podzakonskih akata kojima je ova tema detaljnije uređena. Sudski poslovnik, na koji se upućuje u Zakonu o uređenju sudova, sadrži norme kojima uređuje materiju koja nije obuhvaćena zakonom, dok Poslovnik o uređenju i radu Vrhovnog kasacionog suda precizira način rada, sastav i druga bitna pitanja koja se odnose na Odeljenje sudske prakse u tom sudu, uključujući i naziv publikacije koju objavljuje (Bilten sudske prakse). Bazama sudske prakse se može pristupiti preko veb-sajta Vrhovnog kasacionog suda.

Strategija razvoja pravosuđa za period 2020-2025. godine konstatuje unapređenje okvira, kao i napredak u vidu veće dostupnosti sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i Suda pravde Evropske unije.³⁰² Strategija razvoja pravosuđa za period 2020-2025 kao jedan od strateških prioriteta prepoznaje i uspostavljanje mehanizama za ujednačavanje i objavljivanje sudske prakse radi daljeg podizanja nivoa efikasnosti pravosudnog sistema.³⁰³ Kao jednu od reformskih mera Strategija razvoja pravosuđa za period 2020-2025 predviđa kontinuirano ažuriranje i unapređenje baze propisa Pravno informacionog sistema Republike Srbije i baza sudske prakse

u pogledu broja i reprezentativnosti odluka, kao i unapređenje dostupnosti i vidljivosti ovih baza stručnoj, naučnoj i opštoj javnosti.³⁰⁴ Kako pozitivnopravna regulativa propisuje obavezu vođenja i objavljivanja baze sudske prakse, to se ovaj standard smatra ispunjenim. [1/1 poen]

**S3: ZAKON PROPISUJE NADLEŽNOST I JASNU
PROCEDURU ZA UJEDNAČAVANJE SUDSKE PRAKSE
[1 POEN]**

Kao što je već utvrđeno u prethodnom izveštajnom ciklusu, u aprilu 2014. godine usvojen je Plan aktivnosti Vrhovnog kasacionog suda radi ujednačavanja sudske prakse. Ovim dokumentom, izlistavaju se sve aktivnosti u pravcu ujednačavanja sudske prakse, kako samog VKS, tako i svih ostalih sudova. Za sam VKS, predviđa se ujednačavanje sudske prakse kroz odlučivanje o vanrednim pravnim sredstvima u pojedinačnim predmetima, zauzimanje pravnih shvatanja, objavljivanje odluka donetih u repetitivnim predmetima i objavljivanje utvrđenih sentenci.³⁰⁵ U zavisnosti od vrste i instance suda, Plan aktivnosti utvrđuje niz mera u pravcu horizontalnog i vertikalnog ujednačavanja sudske prakse.³⁰⁶ Ni ZUS, niti Plan aktivnosti, ne propisuju deklarativno obavezu praćenja primene planova aktivnosti sudova koje se odnose na ujednačavanje sudske prakse. Međutim, budući da je shodno zakonu, VKS nadležan za obezbeđivanje jedinstvene sudske primene prava, podrazumeva se da i ova obaveza potpada pod delokrug rada VKS. Ipak, kako pravni okvir ne predviđa izričito obavezu praćenja primene planova aktivnosti, ali određuje obavezu VKS da se stara o jedinstvenoj primeni prava, konstatuje se da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

**S4: ZAKON PROPISUJE MOGUĆNOST PRVOSTEPENIH
SUDOVA DA INICIRAJU ZAHTEVE ZA REŠAVANJE
SPORNOG PRAVNOG PITANJA
[1 POEN]**

Zakon o parničnom postupku uvodi mogućnost da, ukoliko se u postupku pred prvostepenim sudom u većem broju predmeta ukaže potreba za zauzimanjem stava o spornom pravnom pitanju

302 Strategija razvoja pravosuđa za period 2020-2025, tačka 4

303 *Ibid.*

304 Strategija razvoja pravosuđa za period 2020-2025, tačka 6

305 Plan aktivnosti Vrhovnog kasacionog suda radi ujednačavanja sudske prakse, I CY-724/2014 od 01.04.2014. godine,

306 *Ibid.*, poglavlje IV

od značaja za odlučivanje, prvostepeni sud po službenoj dužnosti ili na predlog stranke, zahtevom pokreće postupak pred Vrhovnim kasacionim sudom radi rešavanja spornog pravnog pitanja.³⁰⁷ Planom aktivnosti Vrhovnog kasacionog suda radi ujednačavanja sudske prakse predviđeno je da ovaj sud spornim pravnim pitanjima posvećuje dva savetovanja godišnje.³⁰⁸ Plan aktivnosti Vrhovnog kasacionog suda radi ujednačavanja sudske prakse određuje apelacione sudove kao posrednike u procesu ujednačavanja prakse osnovnih, viših i privrednih sudova, i to na sledeći način: delegacije viših sudova održavaju sastanke sa delegacijama nadležnih apelacionih sudova, o čemu se obaveštava VKS, VKS anketira osnovne i privredne

sudove o spornim pravnim pitanjima, nakon čega određuje o tome koji će sud rešiti koje sporno pitanje i posle o tome obavestiti VKS.³⁰⁹ Važno je napomenuti da je Zakonom o uređenju sudova ranije bilo predviđeno da VKS može zauzimati načelne pravne stavove. Međutim, u skladu sa Mišljenjem Venecijanske komisije, ta odredba je brisana iz Zakona jer je Komisija smatrala da se njome ugrožava nezavisnost sudstva i podela vlasti pošto je odredba ostavljala prostor da VKS faktički postane zakonodavac. Usled propusta, slična odredba je preostala u Zakonu o parničnom postupku. Kako u izveštajnom periodu nije bilo relevantnih izmena Zakona, to je i standard i dalje delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

POD-INDIKATOR 2.2.

DOSTUPNOST INFORMACIJA O SUDSKOJ PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Baza sudske prakse je javno dostupna	1/1	1/1
2. Pristup bazi sudske prakse se ne naplaćuje	1/1	1/1
3. Baza sudske prakse se redovno dopunjuje, kao preduslov predvidljivosti i ujednačene primene prava	0,5/1	0,5/1
4. Automatsko vođenje sudskih predmeta pomoću interface-a (AVP i SAPS) radi lakše razmene predmeta putem intraneta	0,5/0,5	0,5/0,5
5. Omogućena je razmena sudske prakse kroz intranet	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	3/4	3/4

S1: BAZA SUDSKE PRAKSE JE JAVNO DOSTUPNA [1 POEN]

Na osnovu sprovedene provere dostupnosti baza podataka ustanovljeni su sledeći rezultati. Vrhovni kasacioni sud (VKS) kao i sva četiri apelaciona suda u Republici Srbiji poseduju javno dostupne baze podataka. U odnosu na stanje iz 2020, apelacioni sudovi su u celosti ili delimično sudske odluke prebacili na sajt <https://www.sudskapraksa.sud.rs/sudska-praksa>, kom se može pristupiti bez ograničenja i naknade, i na kom se može izvršiti pretraga sudskih odluka po nekoliko kriterijuma.

Na ovaj način, može se govoriti o "centralizaciji" baza sudske prakse na nivou apelacionih sudova i njihovom pohranjivanju na jednom mestu. Što se tiče dostupnosti baza sudske prakse, rezultati su slični onima iz prethodnog izveštajnog ciklusa. Svega 7 od 25 viših sudova³¹⁰ i 6 od 66 osnovnih sudova³¹¹ sa teritorije Republike Srbije poseduje javno dostupnu bazu podataka. Ono što se primećuje je da je ove godine jedan osnovni sud više omogućio pristup sentencama. U pitanju je Osnovni sud u Zaječaru. Važno je napomenuti da je za ujednačavanje sudske prakse bitnija

307 ZPP, član 180

308 Plan aktivnosti Vrhovnog kasacionog suda radi ujednačavanja sudske prakse, I CY-724/2014 od 01.04.2014. godine, str. 2

309 *Ibid.*

310 U pitanju su sledeći sudovi: Viši sud u Šapcu, Viši sud u Novom Sadu, Viši sud u Somboru, Viši sud u Nišu, Viši sud u Leskovcu, Viši sud u Vranju i Viši sud u Valjevu

311 Osnovni sud u Užicu, Osnovni sud u Somboru, Osnovni sud u Požegi, Osnovni sud u Novom Sadu, Osnovni sud u Nišu i Osnovni sud u Zaječaru

dosupnost odluka sudova viših instanci. Stoga, kako su baze podataka sudova ipak javno dostupne, ovaj standard se smatra ispunjenim, kao i u prethodnom ciklusu. [1/1 poena]

S2: PRISTUP BAZI SUDSKE PRAKSE SE NE NAPLAĆUJE [1 POEN]

Kao i u slučaju vrednovanja prethodnog standarda, ustanovljeno je da su javno dostupne baze podataka dostupne na stranicama VKS-a, kao i na stranicama sva četiri apelaciona suda. Osim toga kod 7 viših sudova³¹² i 6 osnovnih sudova³¹³ se takođe može pristupiti javno dostupnim bazama podataka. Sve ove baze podataka se ne naplaćuju. Pored baza sudske prakse dostupnih na stranicama sudova, postoje i posebne stranice koje objedinjuju te baze, poput www.sudskapraksa.sud.rs, koja je dostupna svim građanima i www.sudskeodluke.sud.rs, koja je dostupna samo sudovima. Obe baze se ne naplaćuju. Postoje i portali www.sudskapraksa.com, www.pravno-informacioni-sistem.rs i www.propisi.net i drugi sa kojih se, uz pretplatu, mogu preuzeti sudske odluke i bilteni sa praksom više sudova u Srbiji. Ni u jednoj bazi nisu dostupne sve odluke sudova, već samo odabrane. Imajući u vidu navedene podatke, ovaj standard se smatra ispunjenim, kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu. [1/1 poena]

S3: BAZA SUDSKE PRAKSE SE REDOVNO DOPUNJUJE, KAO PREDUSLOV PREDVIDLJIVOSTI I UJEDNAČENE PRIMENE PRAVA [1 POEN]

Na osnovu uvida u internet stranice VKS-a i apelacionih sudova, ustanovljeno je da sva četiri apelaciona suda sa teritorije Republike Srbije, kao i VKS, poseduju baze sudske prakse koje se redovno dopunjuju. Međutim, svega 3 viša suda³¹⁴ (od 25 analiziranih) i jedan osnovni sud, Osnovni sud u Novom Sadu, (od ukupno 66 koliko je analizirano), vrše redovnu dopunu svojih baza. Potrebno je napomenuti da ni u jednoj bazi nisu dostupne sve odluke sudova, već samo odabrane. Ipak, iako relativno aktuelizovane, baze sudske

prakse određenih sudova sadrže svega nekoliko sentenci. Stoga, preporuka je, kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu, da se u budućnosti ovaj standard poboljša, te da se veća količina sudske prakse učini dostupnom, na konzistentan način, te da se redovno dopunjuje, radi boljeg uvida u razvoj sudske prakse u našoj zemlji. Imajući u vidu sve navedene podatke, ovaj standard se, s obzirom na postojanje podataka, smatra delimično ispunjenim, kao i u ranijoj analizi. [0,5/1 poena]

S4: AUTOMATSKO VOĐENJE SUDSKIH PREDMETA POMOĆU INTERFACE-A (AVP I SAPS) RADI LAKŠE RAZMENE PREDMETA PUTEM INTRANETA [0,5 POENA]

Na osnovu sprovedene analize javno dostupnih baza podataka u sudovima različitih instanci, ustanovljeno je da se svi predmeti u sudovima automatski vode putem postojećih interface-a. Kako je utvrđeno da automatsko vođenje sudske prakse pomoću interface-a važi za sve sudske predmete, ovaj standard se, kao i u prethodnom ciklusu, smatra u potpunosti ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S5: OMOGUĆENA JE RAZMENA SUDSKE PRAKSE KROZ INTRANET [0,5 POENA]

Na osnovu sprovedene analize, ustanovljeno je da razmena sudske prakse kroz intranet nije omogućena. Iako je, kako se navodi, postojala inicijativa da se ovakva razmena sudske prakse omogućiti, to ipak nije učinjeno, budući da je postojala bojazan od povrede odredaba Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.³¹⁵ Prema tome, kako ovakva mogućnost u sudskim bazama podataka i dalje ne postoji, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim. Vrednost ovog standarda u odnosu na prethodni izveštajni ciklus ostala je nepromenjena. [0/0,5 poena]

312 U pitanju su sledeći sudovi: Viši sud u Šapcu, Viši sud u Novom Sadu, Viši sud u Somboru, Viši sud u Nišu, Viši sud u Leskovcu, Viši sud u Vranju i Viši sud u Valjevu

313 Osnovni sud u Užicu, Osnovni sud u Somboru, Osnovni sud u Požegi, Osnovni sud u Novom Sadu, Osnovni sud u Nišu i Osnovni sud u Zaječaru.

314 To su Viši sud u Šapcu, Viši sud u Novom Sadu i Viši sud u Valjevu

315 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti („Sl. glasnik RS“, br. 87/2018)

POD-INDIKATOR 2.3.

UJEDNAČENOST PRIMENE PRAVA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Udeo zauzetih pravnih stavova u ukupnom broju podnetih zahteva za rešavanje spornog pravnog pitanja ka VKS	0/1	0/1
2. Zauzeti pravni stavovi VKS i zajednički pravni stavovi apelacionih sudova utiču na ujednačavanje sudske prakse	0,5/1	0,5/1
3. Doneta obavezna uputstva Republičkog javnog tužioca utiču na ujednačeno postupanje tužilaca	0,5/1	0,5/1
4. Odluke Ustavnog suda utiču na ujednačavanje sudske prakse	1/1	1/1
5. Tužiocima jednoobrazno primenjuju zakon prema svim licima u sličnim situacijama	0/1	0/1
UKUPNO BODOVA	2/5	2/5

S1: UDEO ZAUZETIH PRAVNIH STAVOVA U UKUPNOM BROJU PODNETIH ZAHTEVA ZA REŠAVANJE SPORNOG PRAVNOG PITANJA KA VKS **[1 POEN]**

U periodu od 2010. do 2020. godine, VKS je primio 277 predmeta povodom zahteva za rešavanje spornog pravnog pitanja. Od tog broja 41 zahtev je usvojen, 74 zahteva odbijeno, a 133 zahteva je odbačeno. Osim toga, 29 zahteva rešeno je na drugi način. U 2020. godini VKS je primio 19 predmeta povodom zahteva za rešavanje spornog pravnog pitanja od čega su usvojena 2 pravna shvatanja. Kako je procenat zauzetih pravnih stavova i dalje ispod 30%, ovaj standard se ni u ovom izveštajnom ciklusu ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S2: ZAUZETI PRAVNI STAVOVI VKS I ZAJEDNIČKI PRAVNI STAVOVI APELACIONIH SUDOVA UTIČU NA UJEDNAČAVANJE SUDSKE PRAKSE **[1 POEN]**

Prilikom utvrđivanja vrednosti ovog standarda korišćeni su rezultati strukturisanih intervju u apelacionim sudovima i utvrđivanje zauzetih stavova VKS koji utiču na ujednačavanje sudske prakse u periodu prethodne 2 do 3 godine.

Intervjuisano je ukupno 10 sudija, od toga 6 sudija koji su tokom 2020. godine sudili u građanskoj i 4 sudije koji su sudili u krivičnoj materiji. Intervjuisane sudije u proseku rešavaju 260 predmeta godišnje. U proteklom periodu, 90 odsto anketiranih sudija je donelo odluku o pitanju o kojem je VKS već doneo pravni stav. Takodje je ustanovljeno da je u 88,9 odsto

slučajeva, takav pravni stav delimično uticao na odluku donetu od strane anketiranih sudija. Što se tiče informisanosti o pravnim stavovima VKS, polovina anketiranih sudija se o njima obaveštava putem biltena VKS-a, dok je preostala polovina ispitanika kao izvore informacija navela sednice odeljenja, upravu suda, internet stranicu VKS, odeljenje sudske prakse.

Odluke Ustavnog suda su dostupne putem internet stranice Ustavnog suda. Sudije se o njima informišu na različite načine – putem internet stranice Ustavnog suda, na sednici odeljenja, preko uprave suda i na druge načine. 90% anketiranih sudija se izjasnilo potvrdno da su postupali po pitanjima o kojima je doneta odluka Ustavnog suda na njihovo odlučivanje u postupku. Isti procenat sudija izjasnio se i povodom zajedničkih pravnih stavova apelacionih sudova. Što se tiče uticaja na donošenje odluka, sudije su se izjasnile u visokom procentu da i jedna i druga vrsta odluka utiču na njihovo odlučivanje u postupcima. O zajedničkim stavovima apelacionih sudova 70% sudija se obaveštavaju usmeno na sastancima odeljenja.

Postoje problemi pri primeni zajedničkih pravnih stavova apelacionih sudova, zauzetog pravnog stava VKS i odluka Ustavnog suda u praksi. Čak 70% sudija se potvrdno izjasnilo o postojanju ovih problema. Na primer, po rečima anketiranih sudija ti problemi se sastoje u tome što postoje razlike u stavovima Ustavnog suda i Vrhovnog kasacionog suda po istim pravnim pitanjima, činjenici da veliki deo nižih sudova nisu upoznati

sa odlukama najviših sudova ili u slabosti argumentacije u odlukama navedenih sudova. Gotovo sve sudije su na stanovištu da je moguće odstupiti od zauzetog pravnog stava VKS, ukoliko se takvo odstupanje pravilno obrazloži. Razlozi za odstupanje su uglavnom bili odsustvo saglasnosti sa argumentacijom zauzetog stava VKS, različiti stavovi više veća VKS i neistovetnost pravne ili činjenične situacije.

Imajući u vidu sve navedeno, kako veliki procenat anketiranih sudija u potpunosti pozitivno ocenjuje uticaj odluka VKS-a i zajedničkih pravnih stavova apelacionih sudova na sudsku praksu, ovaj standard se smatra delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S3: DONETA OBAVEZNA UPUTSTVA REPUBLIČKOG JAVNOG TUŽIOCA UTIČU NA UJEDNAČENO POSTUPANJE TUŽILACA [1 POEN]

U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, nije uočena promena u pogledu stanja u ovom standardu. Imajući u vidu mogućnost diskrecionog postupanja javnih tužilaca prilikom primene instituta odlaganja krivičnog gonjenja, od posebnog značaja u toj oblasti (ali i u drugim u zavisnosti od procene) potrebno je donošenje opštih uputstava od strane Republičkog javnog tužioca (RJT). Zakon o javnom tužilaštvu (u daljem tekstu: ZJT)³¹⁶ propisuje da RJT u pisanoj formi izdaje opšta obavezna uputstva za postupanje svih javnih tužilaca radi postizanja zakonitosti, delotvornosti i jednoobraznosti u postupanju.

Polazeći od pretpostavke da zbog nedovoljne transparentnosti opštih uputstava RJT ne postoji konzistentnost u njihovoj primeni, sprovedena je anketa u javnim tužilaštvima različitog nivoa nadležnosti (tri viša javna tužilaštva i osamnaest osnovnih javnih tužilaštava). Razlog opredeljenja za tužilaštva različitog nivoa bio je provera poštovanja obaveze postupanja svih nižih javnih tužilaštava u skladu sa opštim uputstvom Republičkog javnog tužioca.³¹⁷ Kao uzorak uzeto je uputstvo iz 2019. godine O. Broj 2/19 od 22.07.2019. godine koje se odnosi na obavezu javnih tužilaca da prilikom primene

instituta odlaganja krivičnog gonjenja³¹⁸ u vezi sa krivičnim delom *neovlašćeno držanje opojnih droga*, kada su za to ispunjeni zakonski uslovi, osumnjičenom ponude da prihvati kao obavezu ili jednu od obaveza da se podvrgne odvikavanju i lečenju od zavisnosti od opojnih droga ukoliko to nalažu okolnosti konkretnog slučaja (iskaz osumnjičenog, medicinska dokumentacija i sl.), a imajući u vidu i akt Republičkog javnog tužioca A. Broj 478/10 od 24.02.2011. godine o obavezi da se osumnjičenom ponudi ispunjenje obaveze kao uslov za primenu instituta odlaganja krivičnog gonjenja i u slučajevima neovlašćenog držanja opojne droge „marihuana“ u količini od pet grama. Istim uputstvom Republičkog javnog tužioca se ukazuje i na nemogućnost primene instituta krivičnog gonjenja u vezi sa krivičnim delom *poreska utaja*, s obzirom na to da je za navedeno delo propisana kazna zatvora i novčana kazna, a što isključuje mogućnost primene instituta odlaganja krivičnog gonjenja. U vezi sa primenom navedenog uputstva sačinjeni su upitnici od deset pitanja koji su dostavljeni na adrese javnih tužilaštava različitog nivoa nadležnosti. Svoje odgovore dostavio je dvadeset jedan zamenik javnih tužilaca (osamnaest zamenika javnih tužilaca osnovnih javnih tužilaštava i tri zamenika iz viših javnih tužilaštava). Sedamnaest zamenika javnih tužilaca se izjasnilo da ne primenjuje institut odlaganja krivičnog gonjenja kada su u pitanju krivična dela za koja je kumulativno propisana kazna zatvora i novčana kazna. Tri zamenika javnog tužioca su se izjasnila da uvek primenjuju navedeni institut u takvim slučajevima, dok se jedan zamenik izjasnio da navedeni institut primenjuje ponekad u slučaju kada se radi o krivičnom delu za koje je kumulativno propisana kazna zatvora i novčana kazna. Iako se veći broj javnih tužilaca izjasnio da postupa u skladu sa zakonom i opštim uputstvom Republičkog javnog tužioca iz 2019. godine, može se zaključiti da ne postoji ujednačeno postupanje zamenika javnih tužilaca uprkos zakonskoj odredbi i postojanju opšteg uputstva.

Imajući u vidu da se radi o opštem uputstvu Republičkog javnog tužioca relativno novijeg datuma, može se zaključiti da ne postoji

316 Zakon o javnom tužilaštvu, („Sl. glasnik RS“, br. 63/2016 - odluka US), član 25(1)

317 ZJT, član 25 (1)

318 ZKP, član 283 (1) (5)

ujednačeno postupanje javnih tužilaca u skladu sa navedenim uputstvom. Iako većina osnovnih javnih tužilaca postupa u skladu sa opštim uputstvom iz 2019. godine, viša javna tužilaštva ne postupaju ni u skladu sa njim, a ni u skladu sa zakonskim odredbama. Osim toga, neki javni tužioci kao razlog svog postupanja ne navode odredbe zakona i opšte uputstvo, već Priručnik o primeni oportuniteta krivičnog gonjenja, pa je prema tome standard delimično ispunjen. Na ovaj način, ustanovljena ocena, utvrđena u prethodnom ciklusu, ponovljena je i u ovom izveštajnom periodu. [0,5/1 poena]

S4: ODLUKE USTAVNOG SUDA UTIČU NA UJEDNAČAVANJE SUDSKE PRAKSE [1 POEN]

Rad Ustavnog suda je veoma važan za ujednačavanje sudske prakse. Iz tog razloga, na osnovu sprovedenih intervju sa sudijama tokom kojih su sudije odgovarale na pitanje o postojanju odluka Ustavnog suda koje su uticale na odluke intervjuisanih sudija i njihov uticaj, utvrđeno je sledeće. 90% intervjuisanih sudija su stava da postoje odluke Ustavnog suda koje su uticale na njihovo postupanje. Takođe, 55,6% anketiranih sudija se izjasnilo da su odluke Ustavnog suda u potpunosti uticale na odluke koje su doneli, dok je 44,4% ispitanika reklo da su ove odluke delimično uticale na njihovo donošenje odluka. Iz tog razloga, ovaj standard se smatra ispunjenim. [1/1 poena]

S5: TUŽIOCI JEDNOOBRAZNO PRIMENJUJU ZAKON PREMA SVIM LICIMA U SLIČNIM SITUACIJAMA [1 POEN]

Vrednost ovog standarda utvrđena je na osnovu rezultata ankete određenog broja advokata o pitanjima percepcije jednoobrazne primene zakona od strane javnih tužilaca u Republici Srbiji. Kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu, advokati su se izjašnjavali o nekoliko ključnih pitanja vezanih za postupanje javnih tužilaca u postupku: zakonitost krivičnog gonjenja, odlaganje krivičnog gonjenja, odbacivanje krivične prijave, pravna kvalifikacija krivičnog dela, predlaganje krivične sankcije, posebno predlaganje kazne lišenja

slobode i mogućnost zaključenja sporazuma o priznanju krivičnog dela sa okrivljenim u zakonom propisanim uslovima. U odnosu na prošli izveštajni ciklus, dobijeni su za nijansu drugačiji odgovori.

U slučaju pravne kvalifikacije krivičnog dela koje je predmet gonjenja, za razliku od prethodnog ciklusa, 88,89% anketiranih advokata odgovorilo je odrično, te se nije saglasilo da javni tužioci jednoobrazno primenjuju zakon po ovom pitanju. U pogledu drugih pitanja situacija je slična. Tako se npr. 77,78% ispitanika izjasnilo negativno na pitanje o jednoobraznosti primene pravila o zakonitosti krivičnog gonjenja od strane javnih tužilaca u Republici Srbiji, u smislu člana 6. Zakonika o krivičnom postupku³¹⁹. Ipak, na pitanje o jednoobraznoj primeni zakona prema svim licima u pogledu primene pravila o odlaganju krivičnog gonjenja, nijedan ispitanik nije odgovorio decidno potvrdno, već se 44,44% ispitanika izrazilo negativno, dok je 55,56% reklo da je to situacija u većini slučajeva. Kada govorimo o odbacivanju krivične prijave, 77,78% ispitanika izrazilo je stav da ne dolazi do jednoobrazne primene pravila. Što se tiče jednoobraznosti primene zakona u slučaju predlaganja kazne lišenja slobode za delo za koje se goni, 88,89% advokata je izrazilo negativan stav. U slučaju jednoobrazne primene pravila u pogledu mogućnosti zaključenja sporazuma o priznanju krivičnog dela sa okrivljenim, 55,6% advokata je izrazilo negativan stav. Na kraju, na pitanje o jednoobraznosti primene zakona od strane javnih tužilaca u smislu predlaganja krivične sankcije za krivično delo koje je predmet gonjenja, 77,78% advokata izrazilo neslaganje. Imajući sve navedeno u vidu, ovaj standard se ne može smatrati ispunjenim, kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu. [0/1 poena]

OCENA INDIKATORA:

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	13 <i>(Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	7,5 <i>(Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Tabela za konverziju	0-2,5	3-5,5	6-8,5	9-11,5	12-14
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3				

U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, na planu pravne predvidljivosti u radu i odlučivanju pravosudnih organa, prevashodno u pogledu pravila o ujednačavanju sudske prakse, nije došlo do većih promena, te se konstatuje visok stepen usaglašenosti sa postavljenim standardima. Kao i u prethodnom ciklusu, uočava se potreba za određenim normativnim unapređenjima, pre svega u vezi sa sprovođenjem i praćenjem

planova aktivnosti sudova u oblasti ujednačavanja sudske prakse. Takođe, opšta ocena dostupnosti podataka o sudskoj praksi je u značajnoj meri pozitivna. U praksi sudova i tužilaštava, kao i u prethodnom izveštajnom periodu, uočavaju se nedostaci u delu koji se tiče utvrđivanja i primene pravnih stavova i shvatanja nadležnih sudova, kao i kod pitanja jednoobraznog postupanja tužilaštava u sličnim situacijama.

PREPORUKE:

- Potrebno je unaprediti programe stalne obuke sudija na Pravosudnoj akademiji i omogućiti sudijama da po potrebi, na lični zahtev, mogu pohađati određene obuke, a posebno u slučaju promene materije u kojoj postupaju
- Potrebno je unaprediti rad najvišeg suda Republike Srbije u čijoj je nadležnosti ujednačavanje sudske prakse, koji bi u tom cilju trebalo da štampa i objavljuje na svojoj internet stranici Bilten sa sentencama i stručnim radovima sudija o spornim pravnim pitanjima, i da na svojoj internet stranici objavljuje svoje odluke, kao i odluke Ustavnog suda i ESLJP, i pravna shvatanja, stavove i zaključke, pri čemu je neophodno unaprediti pristup sudskim odlukama njihovim detaljnijim sistematizovanjem preko ključnih reči
- Skreće se još jednom pažnja da je potrebno menjati i unaprediti kriterijume po kojima se vodi sudska statistika, radi užeg klasifikovanja razloga zbog kojih su odluke prvostepenih sudova ukinute, odnosno preinačene, kao i radi uvođenja drugih parametara koji omogućavaju precizniju i dublju analizu sudske prakse, kao što je povezivanje sa merodavnim materijalnim propisom, klasifikaciju po vrstama sporova koji trenutno nemaju svoje posebne upisnike, stratifikaciju kategorija stranaka u postupku, i sl.
- Potrebno je unaprediti mehanizme ujednačavanja prakse tužilaštva, pre svega putem opštih uputstava Republičkog javnog tužioca, koja bi bila u celini dostupna javnosti, kako bi advokati i stručna javnost bili blagovremeno upoznati sa utvrđenim preporukama

KLJUČNA OBLAST V: ETIKA U SUDSTVU

INDIKATOR 1: INTEGRITET SUDIJE

POD-INDIKATOR 1.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O INTEGRITETU SUDIJE

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Ustav i zakon utvrđuje nezavisnost sudija u postupanju i donošenju odluka	1/1	1/1
2. Postoji adekvatan mehanizam koji garantuje pravo na nepristrasnog sudiju	1/1	1/1
3. Zakonom i Sudskim poslovnikom uređen je pristup za slučajnu raspodelu predmeta	0,5/1 ▼	1/1
4. Zakonom o sudijama i Pravilnikom o disciplinskom postupku uređen je sistem disciplinske odgovornosti za povredu pravila sudijskog ponašanja	0,5/1	0,5/1
5. Zakonom o sudijama uređen je postupak ocene nespojivosti sudijskih i ostalih poslova	0,5/1	0,5/1
6. Zakonom je uređen način procesuiranja sudije u krivičnom postupku za krivično delo izvršeno od strane sudije	0,5/1	0,5/1
UKUPNO BODOVA	4/6 ▼	4,5/6

S1: USTAV I ZAKON UTVRĐUJE NEZAVISNOST SUDIJA U POSTUPANJU I DONOŠENJU ODLUKA [1 POEN]

Posmatrano u odnosu na nalaze iznete u prethodnom izveštajnom ciklusu, formalnopravno, pripremljene su za usvajanje neke od suštinskih izmena i izvršene su određene promene pravnog okvira.

Od dvanaest planiranih koraka za sprovođenje postupka za promenu Ustava u delu za pravosuđe do kraja 2021. godine preduzet je veći broj njih, kao i neki koji nisu bili planirani ali su unapredili sam proces. Obrazloženi Predlog za promenu Ustava, koji je Vlada podnela Narodnoj skupštini 3.12.2020. godine, razmatrao je Odbor za ustavna pitanja i zakonodavstvo 16. aprila 2021. godine kada je i doneo Odluku da pokrene aktivnosti u postupku promene Ustava, koje su u delokrugu

rada Odbora za ustavna pitanja i zakonodavstvo. Navedeni Predlog usvojila je i Narodna skupština, na Četvrtoj posebnoj sednici u Dvanaestom sazivu, održanoj 7. juna 2021. godine, dvotrećinskom većinom. Odbor je, osim planiranih, preduzeo i neke neplanirane aktivnosti tako što je 23. juna formirao Radnu grupu za izradu akta o promeni Ustava, kojoj je 6. jula poverio i izradu Nacrta ustavnog zakona.

Predloženim rešenjima ide se ka jačanju nezavisnosti i unapređenju položaja pravosuđa kroz nekoliko konkretnih predloga. Pre svega, predviđeno je da se ukine dosadašnji institut tzv. "probni trogodišnji mandat sudija". Sigurno još značajniju izmenu predstavlja konačno "preseljenje" nadležnosti za izbor svih sudija i predsednika sudova. U skladu sa dugogodišnjim kritikama, sugestijama i predlozima, postojeći

mehanizam se menja tako što se nadležnost za izbor svih sudija i predsednika sudova, oduzima Narodnoj skupštini i dodeljuje Visokom savetu sudstva. Nezavisnost sudstva „pojačava“ se i preciznijim propisivanjem garancije nepremestivosti, tačnije ukidanjem mogućnosti da sudija, uz svoju saglasnost, bude upućen u drugi sud (zadržana je mogućnost premeštaja) i propisivanjem prava na žalbu VKS protiv odluke o premeštaju sudija. Osim navedenog, predviđeno je proširenje imuniteta sudija za mišljenje dato u vezi s vršenjem sudijske funkcije – pre svega izričitim propisivanjem da se odredba odnosi i na sudije porotnike, a zatim izričitim navođenjem da sudija i sudija porotnik ne mogu biti pozvani na odgovornost za mišljenje dato u sudskom postupku i za glasanje pri donošenju sudske odluke, izuzev ako ne učine krivično delo kršenje zakona od strane sudije, javnog tužioca i njegovog zamenika.

Kada je reč o stalnosti sudske funkcije, odnosno o razrešenju, predviđeno je da odredba Ustava sadrži izričito propisane slučajeve kada se sudija razrešava funkcije, što je sada zakonska materija. Visoki savet sudstva (VSS) i dalje ima neparni broj članova (11) u kome većinu čine sudije (šest koje su izabrale njihove kolege i sedmi, predsednik VKS), s tim što u njegovom sastavu neće biti predstavnika izvršne i zakonodavne vlasti, niti će četiri istaknuta pravnika koje bira Narodna skupština biti članovi političkih stranaka. Zbog toga se može zaključiti da planirana rešenja, u odnosu na rešenja iz važećeg Ustava, ipak unapređuju položaj sudstva i u velikoj meri ispunjavaju obaveze preuzete Akcionim planom (AP) za Poglavlje 23.

Osim pobrojanog, Narodna skupština usvojila je, na sednici Devetog vanrednog zasedanja u Dvanaestom sazivu, 21. jula 2021. godine izmene i dopune Zakona o sudijama³²⁰ (u daljem tekstu: ZS) i Zakona o Visokom savetu sudstva³²¹ (u daljem tekstu: ZVSS). Usvajanje navedenih zakona predviđeno je kao obaveza koju Republika Srbija mora da ispuni saglasno preporukama Grupe država Saveta Evrope za borbu protiv korupcije (GRECO), odnosno kao aktivnosti koja je propisana

Revidiranim AP za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava. Naime, Preporukom VI, predviđeno je da sistem ocenjivanja rada sudija bude revidiran, odnosno uvođenje kvalitativnih kriterijuma i ukidanjem pravila da nezadovoljavajući rezultati vrednovanja sistematski vode ka razrešenju dotičnih sudija. Preporukom VII GRECO je, između ostalog, naveo da "(i) *Etički kodeks za sudije bude efikasno prenesen svim sudijama i dopunjen daljim pisanim smernicama o etičkim pitanjima – uključujući i objašnjenja, smernice sa tumačenjem i praktične primere – i redovno ažuriran*". Osim toga, Revidiranim akcionim planom za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava predviđeno je da se izmeni Zakon o sudijama i Zakon o Visokom savetu sudstva u cilju propisivanja Etičkog odbora kao stalnog radnog tela VSS, propisivanja nadležnosti VSS za donošenje Poslovnika o radu Etičkog odbora i propisivanja obaveze izrađivanja izveštaja o radu Etičkog odbora VSS o poštovanju odredaba Etičkog kodeksa.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o sudijama ukinuto je pravilo da nezadovoljavajući rezultati vrednovanja sistematski vode ka razrešenju dotičnih sudija. Tačnije, izmenama je učinjen samo prvi i neophodan korak koji se sastoji u tome što je ukinuta do tada važeća odredba člana 63. o tome da se sudija razrešava funkcije kada postoji njeno nestručno vršenje - ako sudija dobije ocenu „ne zadovoljava“, shodno kriterijumima i merilima za vrednovanje rada sudija. U Zakon je uveden i Etički odbor, kao stalno radno telo VSS i propisana je njegova dužnost da najmanje jednom godišnje dostavlja VSS izveštaj o svom radu i primeni Etičkog kodeksa.³²² Identičnu dopunu pretrpeo je i Zakon o Visokom savetu sudstva.³²³ Razlika se sastoji samo u tome što je u njegovom članu 15, koji propisuje koja su stalna radna tela VSS, izričito pomenut Etički odbor kao stalno radno telo.

Na kraju, VSS je, postupajući u skladu sa Preporukom VII GRECO, na sednici održanoj septembra ove godine, usvojio dopune Etičkog kodeksa sudija. Dopune se tiču poglavlja 7. pod nazivom "Odanost principima Etičkog kodeksa". Njihovim usvajanjem izričito je propisano da je

320 Zakon o sudijama ("Sl. glasnik RS", br. 76/2021)

321 Zakon o Visokom savetu sudstva ("Sl. glasnik RS", br. 76/2021)

322 ZS, član 30

323 ZVSS, član 15

sudija dužan da se u svakoj prilici pridržava Etičkog kodeksa sudija, odnosno da kršenje odredaba Etičkog kodeksa sudija u većoj meri je disciplinski prekršaj.³²⁴ Prema obrazloženju konkretne dopune Etički odbor će odlučivati o tome koji su postupci oprečni dostojanstvu i nezavisnosti sudije i štetni po ugled suda na osnovu Etičkog kodeksa.³²⁵ Na gore opisani način ispunjena je i obaveza predviđena Revidiranim akcionim planom za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava. Stoga, sve navedeno ukazuje da se ustavne i zakonske garancije mogu oceniti kao adekvatne, pa se ovaj standard smatra ispunjenim. [1/1 poen]

S2: POSTOJI ADEKVATAN MEHANIZAM KOJI GARANTUJE PRAVO NA NEPRISTRASNOG SUDIJU [1 POEN]

Iako su neki od zakona koji čine pravni okvir za ostvarenje i zaštitu gore navedenog prava menjani tokom 2021. godine (Zakonik o krivičnom postupku³²⁶), izmene nisu vršene u pogledu samog prava na nepristrasnog sudiju zbog čega ostaju na snazi nalazi izneti u prethodnom izveštajnom ciklusu.

Naime, Zakon predviđa adekvatne mehanizme koji garantuju pravo na nepristrasnog sudiju (isključenje i izuzeće). Isključenje, odnosno izuzeće poimenično određenog sudije koji postupaju u predmetu mogu tražiti i stranke i njihovi pravni zastupnici. Zahtev se može podneti odmah po saznanju da postoji razlog za to, a najkasnije do završetka faze postupka u kojoj se isključenje, odnosno izuzeće zahteva. Stranke i njihovi pravni zastupnici dužni su da zahtev obrazlože navođenjem dokaza i činjenica zbog kojih smatraju da postoji neki od razloga za isključenje, odnosno izuzeće, koji su propisani zakonom. Zahtev za isključenje ili izuzeće je u funkciji omogućavanja prava na pravično suđenje, tačnije treba da doprinese objektivnom i nepristrasnom suđenju. Saglasno tome, ostvarivanje i zaštita ovog prava, uključujući precizne razloge, rokove, postupak i ovlašćenja, adekvatno su zakonski uređeni zbog čega zadržavaju prethodno datu maksimalnu ocenu ispunjenosti standarda. [1/1 poen]

S3: ZAKONOM I SUDSKIM POSLOVNIKOM UREĐEN JE PRISTUP ZA SLUČAJNU RASPODELU PREDMETA [1 POEN]

I ovde su, slično kao i kod prethodnog standarda, neki od propisa (Zakon o sudijama)³²⁷ koji čine pravni okvir menjani tokom 2021. godine. Usvajanjem izmena i dopuna Zakona o sudijama propisano je da se predmeti sudiji poveravaju, osim na osnovu rasporeda poslova u sudu (što je kriterijum koji je postojao pre njegovog usvajanja) i vodeći računa o složenosti predmeta.³²⁸ S obzirom da ovim zakonom nije, čak ni okvirno, definisano šta se pod tim pojmom podrazumeva, očigledno je da je pomenuti član dopunjen odredbom koja je podložna različitim tumačenjima, zavisno od lica koja će je primenjivati i tumačiti, odnosno njihovih interesa. Istovremeno, ostaje nedoumica zašto odredba Zakona ne sadrži ono što je, povodom opisane dopune, istaknuto u njegovom Obrazloženju. Prema obrazloženju konkretne dopune poveravanje predmeta u rad sudiji se zasniva na složenosti predmeta koja obuhvata objektivne kriterijume: broj stranaka i ostalih učesnika u postupku (umešača, svedoka, veštaka), poštovanje rokova za sudske radnje i dr.³²⁹ Promene izvršene na opisani način u velikoj meri dovode u pitanje nalaze iznete u prethodnom izveštajnom ciklusu, odnosno dali je princip slučajne raspodele predmeta sproveden na odgovarajući način ili je pak, ugrožen njihovim usvajanjem. Saglasno tome, ovaj standard se, za razliku od prethodnog izveštajnog ciklusa, smatra delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S4: ZAKONOM O SUDIJAMA I PRAVILNIKOM O DISCIPLINSKOM POSTUPKU UREĐEN JE SISTEM DISCIPLINSKE ODGOVORNOSTI ZA POVREDU PRAVILA SUDIJSKOG PONAŠANJA [1 POEN]

U odnosu na nalaze i ocene iznete u prethodnom izveštajnom ciklusu, došlo je do blagog ali ne i suštinskog unapređenja. Ono se, kao što se može uočiti u delu razmatranja ispunjenosti Standarda 1, ogleda u dopunama Etičkog kodeksa sudija

324 Etički kodeks sudija ("Sl. glasnik RS", br. 96/2010 i 90/2021), član 7, 7.3.

325 Predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o sudijama, odeljak III

326 ZKP

327 ZS

328 ZS, član 24 (2)

329 Predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o sudijama, odeljak III

kojima je izričito propisano da je kršenje odredaba Etičkog kodeksa sudija u većoj meri, disciplinski prekršaj.³³⁰

Zakon o sudijama propisuje vrste i oblike disciplinske odgovornosti, dok su uslovi i postupak utvrđivanja detaljnije uređeni podzakonskim aktom.³³¹ Nedostatak predstavlja okolnost da je disciplinski postupak po pravilu zatvoren za javnost, izuzev ukoliko sudija u odnosu na koga se postupak vodi ne zahteva da postupak bude javan, dok se podnosilac prijave ne smatra strankom u postupku, niti ima mogućnost učešća u postupku na bilo koji način. Na ovaj način nije obezbeđena spoljna kontrola rada disciplinskih organa, a naročito kontrola da li (ne)jednako postupaju u istim stvarima, odnosno da li postoji ujednačavanje prakse. Stoga, standard se smatra delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S5: ZAKONOM O SUDIJAMA UREĐEN JE POSTUPAK OCENE NESPOJIVOSTI SUDIJSKIH I OSTALIH POSLOVA [1 POEN]

S obzirom na prethodno iznete nalaze u pogledu izmena i dopuna Zakona o sudijama³³², može se konstatovati da ni kod ovog standarda nema promena kako u nalazima tako i ocenama datim prilikom prethodnog izveštajnog ciklusa.

Naime, standard zakonske garancije nespojivosti sudijskih i drugih poslova, sproveden je Zakonom o sudijama, odredbama koje propisuju da je sudijska funkcija nespojiva sa drugim javnim funkcijama, političkim delovanjem, kao i drugom službom, poslovima i postupcima koji su oprečni dostojanstvu i nezavisnosti sudije ili štete ugledu suda.³³³ Zakon predviđa disciplinsku odgovornost u slučaju da VSS utvrdi postojanje nespojivosti sudijske funkcije sa drugim poslom ili službom.³³⁴ Pored toga, na sudije se primenjuju i opšti uslovi nadzora nad radom javnih funkcionera i obavljanja nespojivih poslova, u skladu sa Zakonom o sprečavanju korupcije.³³⁵ Međutim, propisani kriterijumi nespojivosti nisu dovoljno jasni i precizni, a sam postupak ispitivanja nespojivosti pred VSS nije detaljnije i posebno uređen, u skladu

sa specifičnostima ovog instituta, te je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S6: ZAKONOM JE UREĐEN NAČIN PROCESUIRANJA SUDIJE U KRIVIČNOM POSTUPKU ZA KRIVIČNO DELO IZVRŠENO OD STRANE SUDIJE [1 POEN]

Slično kao i kod prethodnog standarda, trenutno nema promena kako u nalazima tako i ocenama datim prilikom prethodnog izveštajnog ciklusa.

Povodom zakonskog uređenja načina procesuiranja sudija u krivičnom postupku, treba imati u vidu da se javljaju dva osnovna vida krivične odgovornosti sudija: za krivična dela izvan sudijske funkcije, na sudije se primenjuju opšta pravila krivičnog postupka i krivične odgovornosti. S druge strane, ako je krivično delo u vezi sa sudijskom funkcijom, javlja se procesni imunitet sudije. VSS nadležan je da odlučuje o pitanjima imuniteta sudija koji se nalaze na stalnoj sudijskoj funkciji, dok je za sudije koji se prvi put biraju na tu funkciju, nadležan resorni odbor za mandatno-imunitetska pitanja Narodne skupštine. Prema tome, procesuiranje sudije u krivičnom postupku je propisano i pravno moguće, s tim da se može oceniti da je imunitet sudije od krivičnog gonjenja izuzetno uzak i da ne pruža dovoljan stepen pravne zaštite od neosnovanog uticaja putem krivičnih prijava za povredu sudijske dužnosti. Pored toga, javlja se i nedoumica u pogledu obima zaštite sudije od krivičnog gonjenja za izraženo mišljenje ili glasanje prilikom donošenja sudske odluke, da li se odnosi samo na glasanje kod donošenja odluke ili na ceo sudski postupak u kojem se donosi ta odluka. Stoga, standard se smatra delimično ispunjenim. Međutim, kada budu usvojene izmene Ustava, odnosno ukoliko budu usvojene izmene i dopune prikazane kod razmatranja ispunjenosti Standarda 1, biće neophodno da se izvrše, kao posledične, izmene i dopune i samog Zakona o sudijama. Nakon toga, osnovano je očekivati da će biti potrebno da se koriguju nalazi i ocene dati prilikom Prvog kruga izveštavanja u smislu njihovog povećanja ka maksimalnoj vrednosti. [0,5/1 poena]

330 Etički kodeks sudija ("Sl. glasnik RS", br. 96/2010 i 90/2021), tačka 7.3

331 Pravilnik o postupku za utvrđivanje disciplinske odgovornosti sudija i predsednika sudova ("Sl. Glasnik RS", br. 41/2015)

332 ZS

333 ZS, član 30

334 ZS, Glava VII

335 Zakon o sprečavanju korupcije ("Sl. glasnik RS", br. 35/2019, 88/2019, 11/2021 - autentično tumačenje i 94/2021)

POD-INDIKATOR 1.2:

POLITIČKI ILI DRUGI NEDOZVOLJENI UTICAJI NA RAD SUDIJE

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zastupljenost reakcija strukovnih udruženja koje ukazuju na nedozvoljene uticaje na rad sudije	0,5/1	0,5/1
2. Udeo reakcija VSS u odnosu na ukupan broj javnih reagovanja strukovnih udruženja povodom pisanja medija i izjava političara koja je ocenio kao pritisak na nezavisnost	0/0,5	0/0,5
3. Broj pritužbi koje su sudije uputile VSS zbog nedozvoljenog uticaja na rad sudija	0/0,5	0/0,5
4. Korisnici sistema smatraju da ne postoji nedozvoljeni uticaj na sudstvo	0/0,5	0/0,5
5. Korisnici sistema smatraju da je integritet sudija na odgovarajućem nivou	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	0,5/3	0,5/3

S1: ZASTUPLJENOST REAKCIJA STRUKOVNIH UDRUŽENJA KOJE UKAZUJU NA NEDOZVOLJENE UTICAJE NA RAD SUDIJE **[1 POEN]**

Na osnovu sprovedene analize javnih reakcija nezavisnih strukovnih udruženja sudija koje ukazuju na nedozvoljene uticaje na rad sudije, mogu se uočiti određene promene. Društvo sudija Srbije je tokom 2021. godine izdalo ukupno 8 saopštenja za javnost. Od tog broja, čak 5 saopštenja se tiče nedozvoljenih uticaja na rad sudije, što predstavlja više od polovine ili više od 50% svih saopštenja. Istovremeno, to predstavlja procentualno povećanje u odnosu na procenete iznete u Prvom krugu izveštavanja. Neka od navedenih saopštenja imaju "veću specifičnu težinu" od drugih budući da se tiču izjava Predsednika Republike Srbije, verbalnih napada narodnih poslanika, odnosno izveštavanja medija. S druge strane, iako je prema podacima iz drugih rubrika zvanična veb stranica Foruma sudija aktivna, u rubrici "Saopštenja" nema promena u odnosu na prethodni krug izveštavanja. Tačnije, poslednje objavljeno saopštenje datira iz oktobra 2019. godine.

Uprkos tome, može se, kao i prilikom prethodnog ciklusa izveštavanja konstatovati da su javna saopštenja većim delom bila vezana za različite vrste nedozvoljenog uticaja na rad pravosuđa, dok je sledeća tema po zastupljenosti bila kritika promena pravnog okvira, preciznije Zakona o parničnom postupku i seta zakona obuhvaćenih predlozima za davanje autentičnih tumačenja. Prema tome, i dalje je relevantna ocena izneta

u prethodnom ciklusu o tome da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S2: UDEO REAKCIJA VSS U ODNOSU NA UKUPAN BROJ JAVNIH REAGOVANJA STRUKOVNIH UDRUŽENJA POVODOM PISANJA MEDIJA I IZJAVA POLITIČARA KOJA JE OCENIO KAO PRITISAK NA NEZAVISNOST **[0,5 POENA]**

I ovoga puta, analiziran je odnos broja reakcija VSS u odnosu na broj javnih reagovanja strukovnih udruženja povodom pisanja medija i izjava političara koji se mogu oceniti kao pritisak na nezavisnost.

Od ukupnog broja saopštenja VSS (135 od početka 2021. godine do novembra 2021. godine), nijedno se ne odnosi, odnosno 0% njih se odnosi na izjave pojedinih državnih ili stranačkih funkcionera o radu sudija koje se ocenjuju kao nedozvoljeni pritisak. Samim tim, nijedno od navedenih javnih reagovanja VSS se ne poklapa sa reakcijama nezavisnih sudskih udruženja povodom nedozvoljenih uticaja na rad sudija. Prema tome, može se zaključiti da konkretni slučajevi povodom kojih se javlja javna reakcija VSS, s jedne, odnosno strukovnih udruženja sudija, sa druge strane, predstavljaju dva potpuno odvojena, paralelna sveta. Zbog svega navedenog, primetno je nazadovanje u odnosu na prethodni ciklus izveštavanja zbog čega je prethodno data ocena da standard nije ispunjen dodatno utemeljena. [0/0,5 poena]

S3: BROJ PRITUŽBI KOJE SU SUDIJE UPUTILE VSS ZBOG NEDOZVOLJENOG UTICAJA NA RAD SUDIJA [0,5 POENA]

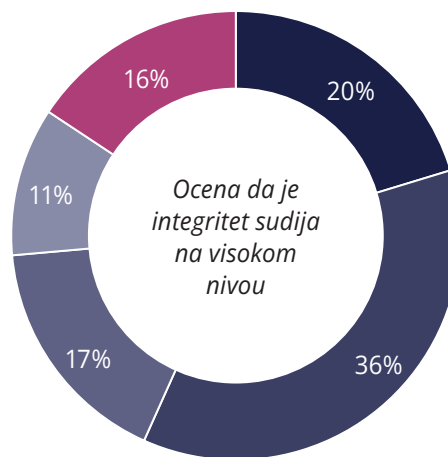
Prema podacima Izveštaja o radu VSS za 2020. godinu, tokom te izveštajne godine 7 sudija se putem pritužbe obratilo VSS što je broj identičan broju sudija koji su to isto učinili tokom 2019. godine. Od navedenog broja 4 sudije su se obratile pritužbom po članu 29. Zakona o sudijama³³⁶ što predstavlja smanjenje u odnosu na prethodni period.³³⁷ Ni ovoga puta, konkretni razlozi i okolnosti vezane za nedozvoljeni uticaj u pojedinačnim slučajevima se ne mogu videti iz podataka u godišnjem izveštaju o radu VSS, ali se može konstatovati da je nedozvoljeni uticaj daleko najčešći razlog za obraćanje sudije VSS. Međutim, ishod postupanja VSS po pomenutim pritužbama ne daje razloga za optimizam. Naime, prema podacima iz Izveštaja, u trenutku njegovog pisanja 2 pritužbe su u radu, dok je povodom druge 2 VSS odlučio rešenjem tako što je jednu odbacio, a drugu odbio kao neosnovanu.³³⁸ Zbog toga, odnosno činjenice da VSS nije našao da postoji osnovana pritužba, i dalje je relevantna ocena da standard nije ispunjen. [0/0,5 poena]

S4: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA NE POSTOJI NEDOZVOLJENI UTICAJ NA SUDSTVO [0,5 POENA]

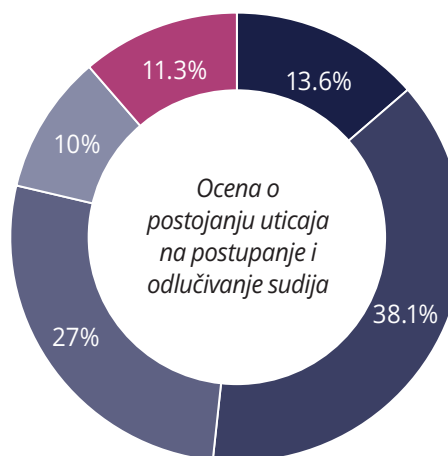
Percepcija korisnika sistema o postojanju nedozvoljenog uticaja na sudstvo, na osnovu podataka iz ankete sprovedene među građanima kao korisnicima pravosudnog sistema, utvrđena je na sledeći način. Većina građana smatra da je u radu sudija u Srbiji vidljiv politički uticaj na postupanje i odlučivanje (56,7%), dok je manji procenat ispitanika (27,6%) po ovom pitanju smatra da to nije slučaj. Takođe, važno je napomenuti i da je od procenta onih ispitanika koji su se izjasnili potvrdno, 20,3% onih koji su se u potpunosti usaglasili sa tvrdnjom. Osim toga, čak 15,7% ispitanika nije znalo, odnosno odbilo je da odgovori na ovu tvrdnju. Prema tome, ovaj standard nije ispunjen, a u odnosu na prethodni izveštajni period ocena je nepromenjena. [0/0,5 poena]

S5: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA JE INTEGRITET SUDIJA NA ODGOVARAJUĆEM NIVOU [0,5 POENA]

Percepcija korisnika sistema o integritetu sudija je nešto povoljnija. Nešto više od polovine anketiranih građana smatra da je integritet sudija na visokom nivou (51,7%). Ipak, čak 37% ispitanika se ne slaže sa ovom tvrdnjom, a od tog broja 27% je onih koji se uglavnom ne slažu sa navedenim. Takođe, 11,3% ispitanika nije znalo, odnosno odbilo je da odgovori na ovu tvrdnju. Kako je ciljna vrednost za ispunjavanje ovog standarda metodologijom istraživanja postavljena na 70%, konstatuje se da ovaj standard nije ispunjen, kao i u prethodnom izveštajnom periodu. [0/0,5 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

336 ZS, član 29

337 Godišnji izveštaj o radu 2020, VSS, str. 41; *Videti i* Izveštaj o praćenju stanja u pravosuđu za 2020. godinu, Centar za evropske politike – CEP, Beograd, 2020, str. 112.

338 Godišnji izveštaj o radu 2020, VSS, str. 41

POD-INDIKATOR 1.3:

PROFESIONALNOST SUDIJE TOKOM SUDSKOG POSTUPKA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zastupljenost reakcija strukovnih udruženja koje ukazuju na nedozvoljene uticaje na rad sudije	0,5/1	0,5/1
2. Udeo reakcija VSS u odnosu na ukupan broj javnih reagovanja strukovnih udruženja povodom pisanja medija i izjava političara koja je ocenio kao pritisak na nezavisnost	0/0,5	0/0,5
3. Broj pritužbi koje su sudije uputile VSS zbog nedozvoljenog uticaja na rad sudija	0/0,5	0/0,5
4. Korisnici sistema smatraju da ne postoji nedozvoljeni uticaj na sudstvo	0/0,5	0/0,5
5. Korisnici sistema smatraju da je integritet sudija na odgovarajućem nivou	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	0,5/3	0,5/3

S1: UDEO OSNOVANIH PRITUŽBI NA RAD SUDIJE PODNETIH PREDSEDNIKU SUDA [1 POEN]

Vrednost ovog standarda utvrđena je na osnovu analize izveštaja VSS koji sadrži, između ostalog, i podatke o pritužbama na rad sudije podnetih predsedniku suda. Kako se navodi u Izveštaju VSS-a za 2020. godinu³³⁹, od 810 novoformiranih predmeta, 577 predmeta predstavlja predmete po osnovu podnetih pritužbi stranaka ili drugih učesnika u postupku³⁴⁰, koje je onda predsednik suda dužan da razmotri, dostavi na izjašnjenje sudiji na koga se odnosi i da o njenoj osnovanosti i preduzetim merama obavesti podnosioca pritužbe, kao i predsednika neposredno višeg suda, u roku od 15 dana od dana prijema pritužbe.³⁴¹ Od tog broja, predsednik suda je u 55 predmeta ocenio da je pritužba osnovana.³⁴² Takođe, u 287 predmeta ocenjeno je da pritužbe nisu osnovane.³⁴³ U 21 slučaju, pritužbe su odbačene, dok za 62 pritužbe predsednik suda nije ocenio podnesak.³⁴⁴ Osim toga, važno je reći i da je u 28 predmeta koji se odnose na disciplinske prekršaje sudija kao što su, između ostalih,

povreda načela nepristrasnosti, propuštanje sudije da traži izuzeće u predmetima u kojima postoji razlog za izuzeće, odnosno isključenje, neopravdano kašnjenje u izradi odluka itd³⁴⁵, podnesak prosleđen Disciplinskom tužiocu VSS u nadležnost.³⁴⁶ Stoga, kako procenat osnovanih pritužbi na rad sudija u odnosu na broj primljenih pritužbi iznosi 6,79%, ovaj standard se smatra ispunjenim. Iako je primećena manji broj podnetih pritužbi, pa su samim tim i ostale cifre manje nego u prethodnom izveštajnom ciklusu, to se nije odrazilo na dodeljenu ocenu. [1/1 poena]

S2: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA SE SUDIJA PONAŠA PROFESIONALNO TOKOM TRAJANJA POSTUPKA [1 POEN]

Na osnovu sprovedenog istraživanja percepcije korisnika pravosudnog sistema, utvrđeno je da većina smatra da se sudija ponašao profesionalno tokom trajanja postupka, čak 88,3% ispitanika (od toga 43,3% odgovora je „u potpunosti se slažem“ i 45% odgovora „donekle se slažem“). Sa druge

339 Godišnji izveštaj o radu 2020, VSS, str. 41

340 ZUS, član 55 (1)

341 Godišnji izveštaj o radu 2020, VSS, str. 41, 42

342 *Ibid.*

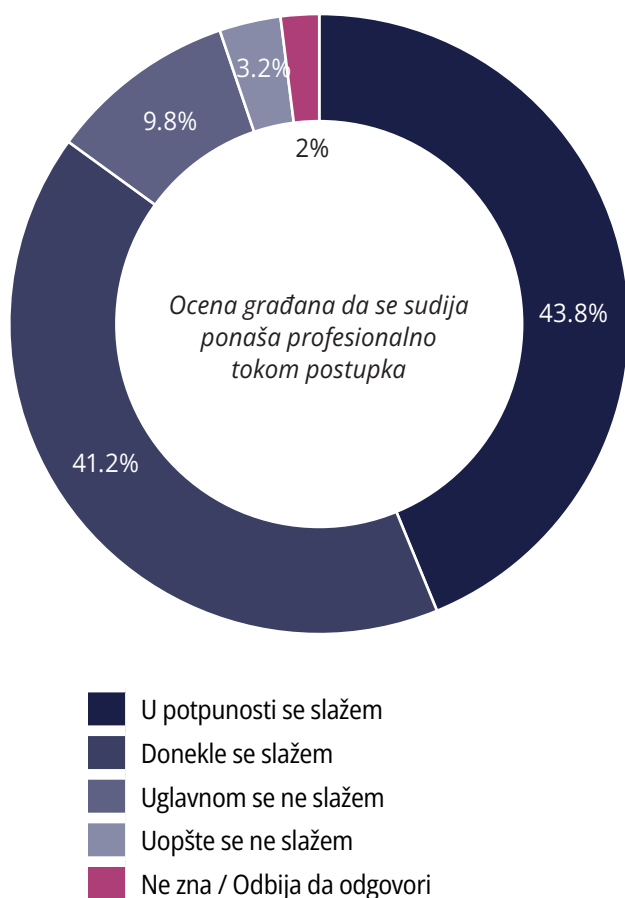
343 Godišnji izveštaj o radu 2020, VSS, str. 41, 42

344 *Ibid.*

345 *Videti* ZS, član 90

346 Godišnji izveštaj o radu 2020, VSS, str. 41, 42

strane, svega 10,9% ispitanika izrazilo je neslaganje sa ovom tvrdnjom. Takođe, samo 0,8% ispitanika nije znalo, odnosno odbilo je da odgovori na ovu tvrdnju. Prema tome, ovaj standard se smatra ispunjenim, što je bio slučaj i u prethodnom izveštajnom periodu. [1/1 poena]

S3: UDEO DONETIH NAČELNIH MIŠLJENJA ETIČKOG ODBORA VSS U BROJU PODNETIH INICIJATIVA ZA DAVANJE MIŠLJENJA [1 POEN]

Iako bi analiza ovog standarda trebalo da se zasniva na odabranom uzorku mišljenja Etičkog odbora VSS, kojom će biti utvrđen tačan broj odluka Etičkog odbora VSS u odnosu na ukupan broj zahteva, nije postojala mogućnost utvrđivanja ovih podataka.

U odnosu na prethodni izveštajni ciklus došlo je do pomaka u radu Etičkog odbora VSS budući da je na sednici održanoj 15. septembra 2021.

godine, VSS usvojio izmene Poslovnika o radu VSS, ali i doneo novi Pravilnik o radu Etičkog odbora VSS (Pravilnik), kojim je prestao da važi Poslovnik o radu Etičkog odbora VSS (Poslovnik). Usvojenim izmenama, umesto povremenog radnog tela koje su činili sami članovi VSS, kako je bilo predviđeno u Poslovniku, Etički odbor VSS je postao stalno telo VSS, koje čini 7 imenovanih članova iz reda sudija i sudija u penziji. Nakon ovih izmena, objavljen je oglas za izbor članova Etičkog odbora i po sprovedenom konkursu izabrano je sedmoro sudija (aktivnih i u penziji) i time ovo telo formirano. 15.10.2021. održana je prva konstitutivna sednica. Tom prilikom, Etički odbor izabrao je predsednika ovog tela, kao i zamenika predsednika i poverljivog savetnika. U pitanju su sudije viših instanci sudova Republike Srbije u penziji.³⁴⁷ Takođe, objavljeni su i kontakt podaci za potrebe poverljivog savetovanja.³⁴⁸ Osim toga, kako se navodi u Godišnjem izveštaju VSS za 2020. godinu, urađena je i publikovana sveobuhvatna analiza pravnog okvira za etiku sudija, relevantnih uporedno-pravnih standarda, kao i postojećeg Etičkog kodeksa za sudije i Etičkog kodeksa za članove VSS.³⁴⁹

Što se tiče samih mišljenja, nije pristigao nijedan zahtev (tj. inicijativa za utvrđivanje kršenja Etičkog kodeksa sudija, odn. Etičkog kodeksa članova VSS) podnet od strane ovlašćenog predlagača. S druge strane, podneta su dva zahteva od strane neovlašćenih predlagača, koje je Etički odbor odbacio. Primljeno je i nekoliko dopisa koji se ne mogu smatrati relevantnim. Pored pomenute Konstitutivne sednice od 15.10, Etički odbor je održao još jednu sednicu, i to 03.12.2021, o kojoj nema podataka na sajtu VSS. Upravo je na toj drugoj sednici odbačeno dva zahteva koje su podneli neovlašćeni predlagači. Etički odbor je, pored toga, na istoj sednici doneo odluku da VSS-u uputi predlog za izmenu Pravilnika o radu Etičkog odbora VSS, kojim je predviđeno da Etički odbor donosi Poslovnik o svom radu, iz razloga nedostataka u samom Pravilniku. Stoga, učinjeni su pomaci u organizaciji i radu Etičkog odbora VSS u odnosu na prethodni izveštajni ciklus. Prema tome, ovaj standard se sada može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

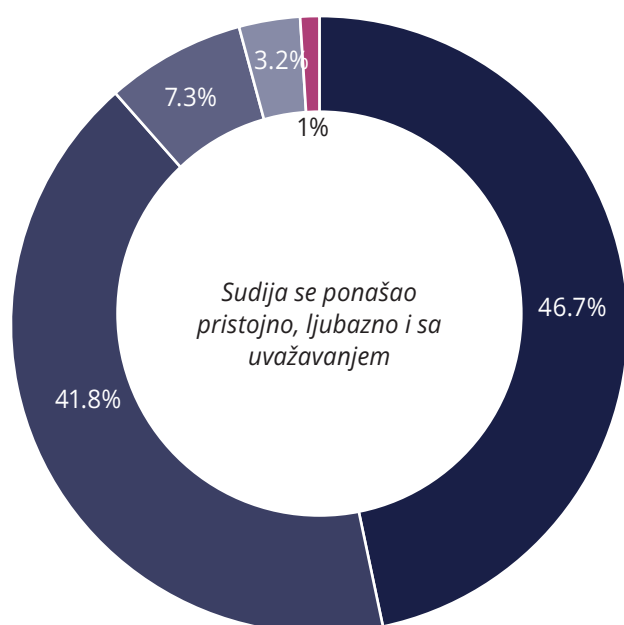
347 Prva konstitutivna sednica Etičkog odbora VSS, 15.10.2021. godine, dostupno na <https://bit.ly/3rD3qwl>

348 Obaveštenje o kontakt podacima poverljivog savetnika Etičkog odbora VSS, dostupno na <https://bit.ly/3HG9VW4>

349 Godišnji izveštaj VSS za 2020. godinu VSS, str. 37

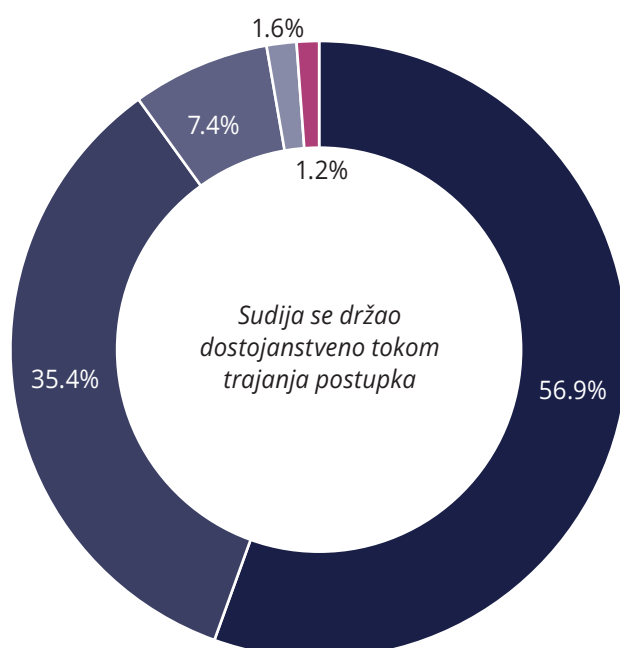
S4: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA JE SUDIJA LJUBAZAN TOKOM TRAJANJA POSTUPKA [0,5 POENA]

Kada posmatramo način verbalne komunikacije sudije sa strankom u postupku, pristojnost, ljubaznost i uvažavanje, rezultati sprovedene ankete korisnika pravosudnog sistema pokazuju da ga građani sa ličnim iskustvom pozitivno ocenjuju. Čak 88,5% ispitanika izjasnilo se pozitivno o ovoj tvrdnji. Od tog procenta čak 46,7% anketiranih se u potpunosti slaže sa navedenom tvrdnjom. Sa druge strane, svega 10,3% ispitanika se negativno izjasnilo. Stoga, ovaj standard se smatra ispunjenim, što je bio slučaj i u prethodnom izveštajnom periodu. [0,5/0,5 poena]

S5: KORISNICI SISTEMA SMATRAJU DA SE SUDIJA PONAŠA DOSTOJANSTVENO TOKOM TRAJANJA POSTUPKA [0,5 POENA]

Percepcija korisnika sistema u pogledu dostojanstvenosti ponašanja i držanja sudije u sudnici utvrđena je na sledeći način. 92,3% ispitanika saglasilo se sa ovom tvrdnjom, a od tog procenta čak 56,9% ispitanika se u potpunosti složilo sa navedenom tvrdnjom. Vrlo mali broj građana je dao negativnu ocenu, svega 7,1%. Po regionalnom kriterijumu, najveći broj ispitanika koji je izrazio neslaganje potiče sa teritorije Beograda. Na osnovu svega navedenog, ovaj standard se može smatrati ispunjenim, kao i u prethodno analiziranom periodu. [0,5/0,5 poena]

- U potpunosti se slažem
- Donekle se slažem
- Uglavnom se ne slažem
- Uopšte se ne slažem
- Ne zna / Odbija da odgovori

OCENA INDIKATORA:

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	13 <i>(Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	8 <i>(Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Tabela za konverziju	0-2,5	3-5,5	6-8,5	9-11,5	12-13,5
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3				

U odnosu na prethodni izveštajni period, formalnopravno, pripremljene su za usvajanje neke od suštinskih izmena i izvršene su određene promene pravnog okvira. U zavisnosti od toga da li će one i biti usvojene biće neophodno da se izvrše, kao posledične, izmene i dopune i ostalih relevantnih propisa. Za sada, postojeći normativni okvir i garancije ocenjeni su kao adekvatni i celoviti. Kao neadekvatno, ali i polje u kojem je došlo do pogoršanja rezultata u odnosu na prethodni period, izdvaja se predviđenost pristupa slučajnoj raspodeli predmeta u Zakonu o sudijama i u Sudskom poslovniku. Izmene pomenutog zakona dovode u pitanje adekvatnost primene principa slučajne raspodele predmeta. Takođe, nedostaci uočeni u prethodnom izveštajnom ciklusu perzistiraju, kao npr. negativna percepcija javnosti o nedozvoljenim uticajima na sudstvo, iz vizure

građana sa iskustvom korisnika pravosudnog sistema. Osim toga, napominju se i manjkavosti definisanog rada disciplinskih organa i pitanja nespojivosti sudijske funkcije, na koje je skrenuta pažnja i u prethodnom ciklusu.

Sa druge strane, na osnovu dobijenog stava građana korisnika sistema, ali i podataka o udelu osnovanih pritužbi na rad sudija u odnosu na ukupan broj podnet predsednicima sudova, opstaje povoljan utisak o profesionalnosti sudija, njihovom držanju tokom postupka i odnosu prema strankama. Uočava se poboljšanje u pogledu rada Etičkog odbora VSS u odnosu na prethodni izveštajni ciklus, s obzirom da je došlo do određenih koraka u organizaciji i delovanju ovog tela.

PREPORUKE:

- Potrebno je preduzeti sve neophodne mere kako se prilikom narednih koraka nakon usvajanja ustavnih amandmana tj. posledičnih izmena zakona ne bi izigrala svrha njihovog usvajanja. Izmene i dopune zakona posvećenih pravosuđu treba da, u duhu i na osnovu ustavnih amandmana, dodatno obezbede jačanje nezavisnosti pravosuđa. To se prevashodno odnosi na način rada i odlučivanja VSS koji treba da predstavlja dokaz da se nezavisnost pravosuđa zaista i želi.
- Potrebno je izvršiti preciziranje ili bar okvirno određenje novog kriterijuma za raspodelu predmeta, kako bi se ograničio njegov koruptivni potencijal i smanjio prostor za diskreciono odlučivanje i zloupotrebe.
- Potrebno je da nezavisna strukovna udruženja sudija nastave i intenziviraju dobru praksu praćenja i javnog ukazivanja na slučajeve nedozvoljenog uticaja na rad sudija
- Potrebno je da VSS ponovo počne da prati i javno ukazuje na slučajeve nedozvoljenog uticaja na rad sudija, po mogućstvu na način i u broju u kome to čine nezavisna strukovna udruženja sudija.
- Preporučuje se da VSS veći deo svog godišnjeg izveštaja posveti slučajevima nedozvoljenog uticaja na rad sudija, kao i da učini javno dostupnim relevantne podatke o njima

KLJUČNA OBLAST VI: PRISTUP PRAVDI U KRIVICI

INDIKATOR 1:

ZAŠTITA PRAVA STRANKE U POSTUPKU

POD-INDIKATOR 1.1:

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O ZAŠTITI PRAVA OKRIVLJENOG

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zakon garantuje pristup braniocu licu lišenom slobode i okrivljenom	0,5/1	0,5/1
2. Propisi garantuju pravo licu lišenom slobode da bude obavješteno o razlozima lišenja slobode na jeziku koji razume	0,5/0,5	0,5/0,5
3. Zakon garantuje pravo okrivljenom da bude obavješten o delu koje mu se stavlja na teret i prirodi i razlozima optužbe	0,5/1	0,5/1
4. Zakon garantuje okrivljenom mogućnost prikupljanja i predlaganja dokaza na jednak način kao i tužiocu	0,5/1	0,5/1
5. Propisi garantuju odgovarajući način dodele branioca po službenoj dužnosti	0,5/0,5	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	2,5/4	2,5/4

S1: ZAKON GARANTUJE PRISTUP BRANIOCU LICU LIŠENOM SLOBODE I OKRIVLJENOM [1 POEN]

Garancija pristupa braniocu lica lišenog slobode i okrivljenog se izvodi iz ustavnog prava na odbranu i prava na branioca po sopstvenom izboru, s kojim se nesmetano komunicira i ima primereno vreme i odgovarajuće uslove za pripremu odbrane.³⁵⁰ Okrivljeni koji ne može da snosi troškove branioca ima pravo na besplatnog branioca ako to zahteva interes pravičnosti u skladu sa zakonom.³⁵¹ Licu lišenom slobode bez odluke suda, odmah se saopštava da ima pravo da ništa ne izjavi i da ne bude saslušano bez prisustva branioca koga samo

izabere ili branioca koji će mu besplatno pružiti pravnu pomoć ukoliko ne može da je plati.³⁵²

ZKP propisuje da se najkasnije pre prvog saslušanja okrivljenom predoči, detaljno i na jeziku koji razume, o delu koje mu se stavlja na teret, prirodi i razlozima optužbe, da sve što izjavi može biti korišćeno kao dokaz u postupku, kao i da ima pravo da njegovom saslušanju prisustvuje branilac.³⁵³ Međutim, takva zakonska formulacija omogućava da okrivljeni ne bude obavješten o pravima neposredno prilikom lišavanja slobode, tj. u toku prvih 48 časova zadržavanja od strane policije, zbog čega je moguća nepovratna šteta za odbranu, na šta ukazuje praksa Evropskog suda

350 Ustav, član 33

351 *Ibid.*

352 Ustav, član 29

353 ZKP, član 68 (2)

za ljudska prava.³⁵⁴ Pored toga, zakon predviđa tzv. poverljiv razgovor sa braniocem pre nego što bude saslušan, koji se nadzire gledanjem, a ne i slušanjem³⁵⁵, ali se ovde postavlja pitanje kako će okrivljeni biti upoznat o ovim pravima u najranijim fazama postupka ukoliko se radi o pravno neukoju stranci. Zakonik o krivičnom postupku uvek daje prednost ličnom izboru okrivljenog kada je u pitanju odabir branioca kojeg je on dužan da ima prema odredbama člana 74. Zakonika o krivičnom postupku.

Sudska odluka se ne može zasnivati na iskazu okrivljenog ukoliko nije pravilno poučen ili mu nije omogućeno da koristi pravo na stručnu odbranu³⁵⁶. Konstatuje se da je standard delimično ispunjen. U odnosu na prethodni izveštajni period nije došlo do pomeranja u pogledu vrednosti standarda. [0,5/1 poena]

S2: PROPISI GARANTUJU PRAVO LICU LIŠENOM SLOBODE DA BUDE OBAVEŠTEN O RAZLOZIMA LIŠENJA SLOBODE NA JEZIKU KOJI RAZUME [0,5 POENA]

Ustavom Republike Srbije je garantovano pravo licu koje je lišeno slobode od strane državnog organa da se odmah na jeziku koji razume obavesti o razlozima lišenja slobode, o optužbi koja mu se stavlja na teret, kao i o svojim pravima da bez odlaganja o svom lišenju slobode obavesti lice po svom izboru.³⁵⁷ Prema članu 69. Zakonika o krivičnom postupku lice lišeno slobode ima pravo da o razlozima lišenja slobode bude obavешteno odmah na jeziku koji razume. Ukoliko okrivljeni ne razume jezik postupka, njemu je garantovano pravo da mu se pitanja postavljaju preko prevodioca.³⁵⁸ Ako je okrivljeni gluv pitanja mu se postavljaju pismeno, ukoliko je nem poziva se da pismeno odgovara, a ako je slep prilikom saslušanja će mu se usmeno izložiti

sadržaj pisanog dokaznog materijala.³⁵⁹ U slučaju da se saslušanje ne može obaviti na takav način, na osnovu člana 87. stav 1 ZKP, može se kao tumač pozvati lice koje se sa okrivljenim može sporazumeti.

Stoga, na osnovu svega navedenog, propisi sadrže adekvatne odredbe kojima se garantuje pravo licu lišenom slobode da bude obavешteno o razlozima lišenja slobode na jeziku koji razume, pa se ovaj standard smatra u celini ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S3: ZAKON GARANTUJE PRAVO OKRIVLJENOM DA BUDE OBAVEŠTEN O DELU KOJE MU SE STAVLJA NA TERET I PRIRODI I RAZLOZIMA OPTUŽBE [1 POEN]

Ustavom je garantovano pravo okrivljenog da u najkraćem roku u skladu sa zakonom, podrobno i na jeziku koji razume bude obavешten o prirodi i razlozima dela za koja se tereti, kao i dokazima prikupljenim protiv njega.³⁶⁰ ZKP donekle drugačije konkretizuje ovo pravo, propisujući obavezu da se pre prvog saslušanja okrivljeni na jeziku koji razume upozna samo o delu koje mu se stavlja na teret i prirodi i razlozima optužbe,³⁶¹ dok se o dokazima upozna tek prilikom prijema optužnog akta ili privatne tužbe. Prema ZKP okrivljenom nije omogućeno da se upozna sa dokazima koji su prikupljeni protiv njega u ranijim fazama postupka³⁶², čime se narušava mogućnost pripreme odbrane, u odnosu na odgovarajući standard evropskog humanitarnog prava.³⁶³ Zbog toga za razliku od Ustava Republike Srbije koji je usklađen sa članom 6. stav 2 tačka b) Evropske konvencije o ljudskim pravima prema kojoj optuženi mora imati dovoljno mogućnosti i vremena za pripremu optužbe, ZKP zahteva dodatna usklađivanja. Prema tome, konstatuje se da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

354 *Öcalan v. Turkey (GC)*, 46221/99 od 12.05.2005. godine, u vezi sa primenom člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP)

355 ZKP, član 69 (1) (2)

356 ZKP, član 85 (5)

357 Ustav, član 33

358 ZKP, član 87

359 *Ibid.*

360 Ustav, član 33

361 ZKP, član 68

362 ZKP, član 499 (4)

363 U suprotnosti sa članom 6. st. 2. tač. b) Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama

**S4: ZAKON GARANTUJE OKRIVLJENOM MOGUĆNOST
PRIKUPLJANJA I PREDLAGANJA DOKAZA NA JEDNAK
NAČIN KAO I TUŽIOCU
[0,5 POENA]**

Prema članu 33. stav 5. Ustava Republike Srbije lice kojem se sudi za krivično delo ima pravo da samo ili putem branioca iznosi dokaze u svoju korist, ispituje svedoke optužbe i da zahteva da se, pod istim uslovima kao svedoci optužbe i u njegovom prisustvu ispituju i svedoci odbrane. To je u skladu sa članom 6. tačka 3. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, a prema kojem okrivljeni ima pravo da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju, kao i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega. Princip "jednakosti oružja" pre svega podrazumeva da svaka stranka ima mogućnost da predstavi svoje dokaze i da se ne stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na suprotnu stranku. Prema članu 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima cilj toga je da se osigura pravično suđenje i to ne samo u fazi glavnog pretresa, već i u ranijim fazama (pretkrivičnom postupku).

Međutim, ZKP-om nije garantovana obavezna odbrana svakom okrivljenom. Zbog toga se u situacijama kada nije propisana obavezna odbrana, već ona zavisi od izbora okrivljenog lica, a što često zavisi od njegovog imovnog stanja (a ne ispunjava uslov za priznanje tzv. siromaškog prava) okrivljeno lice nalazi u nepovoljnijem položaju u odnosu na tužioca koji poseduje posebna znanja. Međutim, uspostavljanje obavezne odbrane u svim situacijama zahtevalo bi anagažovanje posebnih budžetskih sredstava, što nije nimalo lak zadatak. Nejednakost stranaka u pogledu mogućnosti predlaganja dokaza naročito predstavlja problem ukoliko se ima u vidu član 349. ZKP a kojim je propisano da se okrivljeno lice izjašnjava o navodima iz optužnog akta. Osim toga, okrivljeni tom prilikom može i predlagati dokaze. Kasnije u toku postupka mogu se javiti problemi jer se izvode samo dokazi koji se odnose na deo optužbe koji je osporen, kao i dokazi koji se predlože tom prilikom. Okrivljeni koji ne poznaje pravo, ali u nekim slučajevima ni lice koje poseduje pravno obrazovanje, bez branioca nije u mogućnosti da predloži sve dokaze koji bi mu išli u prilog u kasnijoj fazi postupka. Zbog toga se ne može reći da je odredbama ZKP okrivljenom

na isti način garantovana mogućnost prikupljanja i predlaganja dokaza kao i tužiocu. Okrivljeni prema odredbama ZKP ima pravo da razmatra spise i razgleda dokaze i predmete koji služe kao dokazi, prikuplja dokaze za svoju odbranu, da iznosi dokaze u svoju korist i da zahteva da se pod istim uslovima, kao i svedoci optužbe ispituju svedoci odbrane. Međutim, okrivljeni i njegov branilac nemaju garantovano pravo da se kopiraju pojedini spisi i dokumentacija koja bi bila od značaja za pripremu odbrane.

Na osnovu člana 125. ZKP okrivljeni ima pravo da podnese zahtev nadležnom organu za postavljanje stručnog savetnika. U slučaju da je nalaz veštaka nejasan, nepotpun, pogrešan i u protivrečnosti sam sa sobom ili okolnostima o kojima je veštačeno ili se pojavi sumnja u njegovu istinitost. Međutim, to predstavlja isključivo privilegiju okrivljenih koji imaju bolje imovino stanje. Navedenom odredbom se samo pojedini okrivljeni stavljaju u povoljniji položaj tj. daje im se veća mogućnost da ospore nalaz i mišljenje veštaka određene struke. Okrivljeni u skladu sa odredbama ZKP ima pravo i da ukoliko je mišljenje veštaka nejasno ili protivrečno predloži da se veštačenje ponovi. Međutim, može se zaključiti da su veće šanse da se to istakne ukoliko okrivljeni ima branioca ili ukoliko je angažovao stručnog savetnika. Prema odredbi člana 301. Zakonika o krivičnom postupku, osumnjičeni i njegov branilac mogu samostalno da prikupljaju dokaze i materijal u korist odbrane. Ukoliko osumnjičeni i njegov branilac smatraju da je neophodno da se preduzme određena dokazna radnja, predložiće javnom tužiocu da je preduzme. Ukoliko nije održano pripremno ročište, stranke, branilac i oštećeni imaju pravo da pod istim uslovima ukoliko ono nije održano predlože da se na glavni pretres pozovu novi svedoci ili veštaci ili izvedu neki drugi dokazi, pri čemu moraju da označe koje bi se činjenice imale dokazati i kojim od predloženih dokaza. ZKP daje pravo strankama, braniocu i oštećenom da do završetka glavnog pretresa predlože da se izvedu novi dokazi, a mogu ponoviti i predloge koji su ranije odbijeni. Posle izvođenja poslednjeg dokaza predsednik veća pita stranke, branioca i oštećenog da li imaju predloge za dopunu dokaznog postupka. I u tim situacijama je u boljoj poziciji okrivljeno lice koje ima branioca u odnosu na lice koje samo iznosi svoju odbranu. Stoga i u tim situacijama dolazi

do izražaja procesna nejednakost stranaka u krivičnom postupku.

Zbog svega navedenog može se reći da je princip jednakosti oružja u krivičnom postupku Republike Srbije neostvariv. Moguć je jedino u slučaju uvođenja obavezne odbrane. Međutim i tada se neki okrivljeni stavljaju u povoljniji položaj kada je u pitanju mogućnost angažovanja stručnog savetnika, a koji predstavlja neku vrstu privatnog veštaka okrivljenog lica. Konstatuje se da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S5: PROPISI GARANTUJU ODGOVARAJUĆI NAČIN DODELE BRANIoca PO SLUŽBENOJ DUŽNOSTI [0,5 POENA]

ZKP daje mogućnost da se okrivljeni opredeli za branioca prema svom izboru. Međutim, ukoliko on ne bude izabran u toku krivičnog postupka ili ukoliko on ostane bez branioca u toku postupka a morao je da bude izabran prema odredbama Zakonika kojim se uređuje obavezna odbrana u krivičnog postupku ili ukoliko se ne sporazume sa saokrivljenima u vezi sa izborom zajedničkog branioca a sam ne izabere drugog, javni tužilac ili predsednik suda pred kojim se vodi postupak će mu za dalji tok postupka rešenjem postaviti branioca po službenoj dužnosti prema redosledu sa spiska advokata koji dostavlja nadležna advokatska komora.³⁶⁴ ZKP uvek daje prednost ličnom izboru okrivljenog kada je u pitanju odabir branioca kojeg je on dužan da ima prema odredbama člana 74. ZKP.

Tokom 2018. godine AKS je potpisala Protokol o razmeni podataka u postupku postavljanja branioca po službenoj dužnosti sa Ministarstvom pravde, VKS i RJT.³⁶⁵ Tim Protokolom je uspostavljen kol centar, kao i softver putem kojeg se dodeljuju advokati sa spiska Advokatske komore. Organ koji imenuje advokata po službenoj dužnosti može biti sud, javno tužilaštvo ili nadležni organ unutrašnjih poslova. U ime suda u cilju angažovanja advokata

po službenoj dužnosti prema Protokolu, kol centru Advokatske komore se javlja predsednik suda, za javno tužilaštvo postupajući javni tužilac ili zamenik javnog tužioca, a za Ministarstvo unutrašnjih poslova postupajući policijski službenik. U skladu sa procedurom ovašćeno lice se obraća kol centru radi dobijanja imena branioca po službenoj dužnosti podsredstvom aplikacije kol centra. Na taj način izbegava se dodela branioca po službenoj dužnosti prema ličnom nahođenju tužioca, policijskog službenika i policije i smanjuje se mogućnost zloupotreba.

Na osnovu podataka koji se unose u aplikaciju moguće je pretražiti podatke i statističke izveštaje sačinjene po advokatu, organu koji je imenovao branioca po službenoj dužnosti, kao i dobijanje podataka o svim imenovanim i postavljenim braniocima po službenoj dužnosti na dnevnom, mesečnom ili godišnjem nivou. Na taj način izbegava se da se jedan advokat favorizuje prilikom dodele predmeta u odnosu na druge branioce, bez obzira na odredbe ZKP. Spisak advokata kojima su dodeljeni predmeti na taj način dostupan je na dnevnom nivou u vidu izveštaja koji se redovno ažurira na veb-stranici AKS.

Nacionalni propisi garantuju na adekvatan način dodelu branioca po službenoj dužnosti. Međutim, ranije je postojala mogućnost zloupotreba bez obzira što je ZKP-om predviđena obaveza izbora advokata sa spiska koji se nadležnom organu dostavlja od strane Advokatske komore. Tek potpisivanjem Protokola o razmeni podataka u postupku postavljanja branioca po službenoj dužnosti sa Ministarstvom pravde, VKS i RJT omogućena je uspešnija primena propisanih pravila. Stoga, može se zaključiti da nacionalni propisi garantuju na adekvatan način dodelu branioca po službenoj dužnosti, te se ovaj standard može smatrati ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus nije došlo do promena u vrednosti standarda. [0,5/0,5 poena]

364 ZKP, član 76

365 Videti više o ovoj temi <https://www.drzavnauprava.gov.rs/vest/21370/potpisan-protokol-o-razmeni-podataka-u-postupkupostavljanja-branioca-po-sluzbenoj-duznosti.php>

POD-INDIKATOR 1.2:

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O ZAŠTITI PRAVA OŠTEĆENOG

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zakonom su obezbeđena pravna sredstva za zaštitu prava i interesa oštećenog u prekrivičnom postupku	0,5/1	0,5/1
2. Zakonom su obezbeđena pravna sredstva za zaštitu prava i interesa oštećenog u krivičnom postupku	0,5/1	0,5/1
3. Zakon garantuje oštećenom učešće u odlučivanju o oportunitetu i sporazumu o priznanju krivičnog dela	0/0,5	0/0,5
4. Zakon uređuje pravo oštećenog da preuzme krivično gonjenje	0,5/1	0,5/1
UKUPNO BODOVA	1,5/3,5	1,5/3,5

S1: ZAKONOM SU OBEZBEĐENA PRAVNA SREDSTVA ZA ZAŠTITU PRAVA I INTERESA OŠTEĆENOG U PRETKRIVIČNOM POSTUPKU

[1 POEN]

Osnovna pravna sredstva za zaštitu prava i interesa oštećenog u prekrivičnom postupku su prigovor i imovinskopravni zahtev. Oštećeni ima pravo da podnese prigovor ako javni tužilac odbaci prijavu, obustavi istragu ili odustane od krivičnog gonjenja za krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti.³⁶⁶ Oštećeni može da podnese imovinskopravni zahtev, koji se odnosi na naknadu štete, povraćaj stvari ili poništaj određenog pravnog posla, kao posledice izvršenja krivičnog dela, u svakom momentu tokom trajanja postupka, a najkasnije do završetka glavnog pretresa pred prvostepenim sudom.³⁶⁷ Pored toga, oštećeni ima pravo na dokazne predloge, razmatranje spisa i razgledanje dokaza u predmetu, kao i da bude obavešten o odbacivanju krivične prijave ili o odustanku javnog tužioca od krivičnog gonjenja.³⁶⁸ S druge strane, oštećeni nema pravo, za razliku od odbrane, da podnese prigovor zbog nepravilnosti u toku istrage. Pored toga, propisana je obaveza obaveštavanja oštećenog o odbacivanju krivične prijave ili o odustanku javnog tužioca od krivičnog gonjenja, ali i o bitnim okolnostima tokom trajanja istrage, pa ni u tom pogledu nema adekvatnog pravnog

sredstva. Utvrđuje se da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S2: ZAKONOM SU OBEZBEĐENA PRAVNA SREDSTVA ZA ZAŠTITU PRAVA I INTERESA OŠTEĆENOG U KRIVIČNOM POSTUPKU

[1 POEN]

Prema Ustavu Republike Srbije, oštećeni ima pravo da se pravično i u razumnom roku na javnoj raspravi odluči o njegovim pravima i obavezama.³⁶⁹ U pogledu pravnih sredstava za zaštitu prava i interesa oštećenog u krivičnom postupku, oštećeni ima pravo da se pravično i u razumnom roku na javnoj raspravi odluči o njegovim pravima i obavezama, ima pravo da zastupa optužbu u krivičnom postupku i da podnese predlog i dokaze za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva, kao i da predloži privremene mere za njegovo obezbeđenje.³⁷⁰ Pored toga, oštećeni ima pravo da angažuje punomoćnika iz reda advokata i zahteva postavljanje punomoćnika, a ukoliko preuzme krivično gonjenje, ima sva prava koja pripadaju javnom tužiocu, osim onih koja javnom tužiocu pripadaju kao državnom organu.³⁷¹ Nedostaci procesno-pravnog okvira se odnose na nepostojanje mera kojima se omogućava izbegavanje vizuelnog kontakta između oštećenih (žrtava) i okrivljenih tokom iznošenja dokaza, odnosno drugih mera zaštite

366 ZKP, članovi 50 i 51

367 ZKP, član 254

368 ZKP, član 50

369 Ustav, član 32

370 ZKP, članovi 50-57

371 ZKP, član 52

ličnog integriteta oštećenog i sprečavanja izlaganja dodatnom psihičkom i moralnom pritisku, naročito tokom saslušavanja na pretresu. Osim toga, nedostaje preciznije uređenje načina dostavljanja relevantnih informacija oštećenom tokom postupka. Mogućnost ostvarivanja prava i interesa oštećenog lica bila bi efikasnija ukoliko bi se propisala mogućnost pravnog leka na odluku kojom je uskraćena mogućnost prevođenja ili tumačenja na jeziku koji oštećeno lice razume.

Odredba člana 11. Zakonika o krivičnom postuku trebalo bi da bude dopunjena tako što će biti definisan nadležni organ za donošenje odluke o odobravanju prevođenja i tumačenja, kao i način na koji se procenjuju potrebe i kriterijumi na osnovu kojih se takva odluka donosi.

Iz svega navedenog se stoga, ovaj standard može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S3: ZAKON GARANTUJE OŠTEĆENOM UČEŠĆE U ODLUČIVANJU O OPORTUNITETU I SPORAZUMU O PRIZNANJU KRIVIČNOG DELA [0,5 POENA]

Povodom pitanja postojanja garancije učešća oštećenog u odlučivanju o sporazumu o priznanju krivičnog dela, treba konstatovati da Zakon ne predviđa učešće niti saglasnost oštećenog prilikom zaključivanja i odobrenja sporazuma, pa čak ni učešće na sudskom ročištu na kojem se razmatra sporazum. Ako bi oštećeni i saznao za vreme održavanja ročišta, ne bi mogao da se pojavi na njemu ni kao javnost, jer je propisano da se ročište održava bez prisustva javnosti, dok se odluka suda o sporazumu o priznanju krivičnog dela ne dostavlja oštećenom, već samo strankama i braniocu.³⁷² U slučaju odbacivanja krivične prijave usled izvršenja obaveze od strane osumnjičenog na osnovu uslovnog oportuniteta (odlaganje krivičnog gonjenja), oštećeni takođe nema prava na prigovor, kao ni u slučaju odbacivanja krivične prijave iz razloga celishodnosti.³⁷³ Jedina mogućnost se daje oštećenom licu u vezi

ispostavljanja imovinskopravnog zahteva. Tada će javni tužilac pre zaključenja sporazuma pozvati oštećeno lice da pre zaključenja sporazuma podnese imovinskopravni zahtev.³⁷⁴ Konstatuje se da standard nije ispunjen. [0/0,5 poena]

S4: ZAKON UREĐUJE PRAVO OŠTEĆENOG DA PREUZME KRIVIČNO GONJENJE [1 POEN]

Zakon uređuje pravo oštećenog da preuzme krivično gonjenje, i to izjašnjenjem na samom ročištu na kojem javni tužilac saopšti odluku o odustanku od optužbe, ili u roku od osam dana od dana kada je primio obaveštenje i pouku o mogućnosti da preuzme krivično gonjenje i zastupa optužbu, odnosno u roku od tri meseca od dana odustanka, ako nije bio obavešten.³⁷⁵ Specifičnost, u odnosu na ranije pravno rešenje, jeste da je preuzimanje moguće samo nakon donošenja optužnog akta, a pre toga pravno sredstvo na raspolaganju oštećenog je prigovor.

Ukoliko je oštećeno lice maloletnik ili lice koje je lišeno poslovne sposobnosti krivično gonjenje može preuzeti njegov zakonski zastupnik, a koji može svoja prava da vrši preko punomoćnika.³⁷⁶ Prema članu 57. ZKP ukoliko oštećeni umre u toku roka za davanje izjave o preuzimanju krivičnog gonjenja ili za podnošenje predloga za krivično gonjenje odnosno u toku postupka, njegov bračni drug, lice sa kojim živi u vanbračnoj ili kakvoj drugoj trajnoj zajednici života, deca, roditelji, usvojenici, usvojitelji, braća, sestre i zakonski zastupnik mogu u roku od tri meseca posle njegove smrti dati izjavu da preuzimaju gonjenje ili podneti predlog, odnosno dati izjavu da ostaju pri predlogu.³⁷⁷ Isto važi i za pravnog sledbenika pravnog lica koje je prestalo da postoji.³⁷⁸

Konstatuje se da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

372 ZKP, član 315

373 ZKP, član 283, član 50

374 ZKP, član 50

375 ZKP, član 52

376 ZKP, član 56

377 ZKP, član 57

378 *Ibid.*

POD-INDIKATOR 1.3: ZAŠTITA PRAVA OKRIVLJENOG U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Okrivljeni je jasno obavešten o delu kojim se tereti, o prirodi i razlozima optužbe, kao i da sve što izjavi može da bude korišćeno kao dokaz u postupku	1/1 ▲	0,5/1
2. Okrivljenom se predočava da slobodnom voljom može da uskrati odgovor na pojedina pitanja, slobodno iznese svoju odbranu i prizna ili ne prizna krivicu	1/1	1/1
3. Okrivljenom je tokom saslušanja omogućeno da obavesti i pozove branioca po svom izboru da prisustvuje toj radnji	1/1	1/1
4. Okrivljeni se u najkraćem roku izvodi pred sud	1/1	1/1
5. Okrivljenom je neposredno pre prvog saslušanja omogućeno da pročita krivičnu prijavu, zapisnik o uviđaju kao i nalaz i mišljenje veštaka	0,5/1 ▲	0/1
6. Okrivljenom je obezbeđeno dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu odbrane	1/1 ▲	0,5/1
7. Odbrani okrivljenog je omogućeno razgledanje spisa i dokaza	1/1 ▲	0,5/1
8. Okrivljenom je omogućeno nesmetano prikupljanje dokaza za sopstvenu odbranu i njihovo predlaganje	0,5/1	0,5/1
9. Okrivljeni može nesmetano da se izjašnjava o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i nesmetano iznosi činjenice i dokaze u svoju korist	0,5/0,5	0,5/0,5
10. Okrivljenom je omogućeno korišćenje svih pravnih sredstava kao i pravnih lekova koji su mu bili dostupni u tom trenutku	1/1	1/1
UKUPNO BODOVA	8,5/9,5 ▲	6,5/9,5

S1: OKRIVLJENI JE JASNO OBAVEŠTEN O DELU KOJIM SE TERETI, O PRIRODI I RAZLOZIMA OPTUŽBE, KAO I DA SVE ŠTO IZJAVI MOŽE DA BUDE KORIŠĆENO KAO DOKAZ U POSTUPKU [1 POEN]

U odnosu na prethodni izveštajni period, anketa je ovog puta sprovedena među advokatima, ali i među javnim tužiocima. Tom prilikom ustanovljeni su sledeći nalazi.

75% advokata se slaže sa ovom tvrdnjom. Preciznije, 12,5% anketiranih advokata se u potpunosti slaže sa ovom tvrdnjom, dok 62,5% advokata se donekle slaže sa ovom tvrdnjom. Nasuprot tome, 25% advokata je izrazilo neslaganje.

Što se tiče javnih tužilaca, tu je situacija još jasnija. Naime, 89,5% anketiranih javnih tužilaca u potpunosti se složilo sa tvrdnjom iznetom u ovom standardu, dok je 10,53% tužilaca iznelo stav da se donekle slaže sa navedenim. Niko od anketiranih tužilaca nije izrazio neslaganje.

Na osnovu dobijenih podataka putem sprovedene ankete, ovaj standard se može smatrati ispunjenim. U odnosu na prethodni izveštajni period, došlo je do poboljšanja ocene ovog standarda. [1/1 poen]

S2: OKRIVLJENOM SE PREDOČAVA DA SLOBODNOM VOLJOM MOŽE DA USKRATI ODGOVOR NA POJEDINA PITANJA, SLOBODNO IZNESE SVOJU ODBRANU I PRIZNA ILI NE PRIZNA KRIVICU [1 POEN]

Kada govorimo o utvrđivanju vrednosti ovog standarda, sprovedena je anketa među advokatima i javnim tužiocima. Prilikom davanja odgovora, ispitanici su posebno odgovorali za svaki od elemenata gorenavednog standarda. U slučaju javnih tužilaca svi javni tužioci, njih 100% saglasilo se sa tvrdnjom da se okrivljenom predočava da slobodnom voljom može da uskrati odgovor na pojedina pitanja, slobodno iznese svoju odbranu i prizna ili ne prizna krivicu. Kod advokata je situacija nešto komplikovanija. Tako, npr. po pitanju tvrdnje da se okrivljenom predočava da slobodnom voljom može da uskrati odgovor na pojedina pitanja, 46,7% anketiranih advokata se slaže, dok je 53,3% ispitanika izrazilo neslaganje. Što se tiče tvrdnje da se okrivljenom predočava da može slobodno da iznese svoju odbranu, 81,2% ispitanika se saglasilo. Na kraju, po pitanju tvrdnje da se okrivljenom predočava da može da prizna ili ne prizna krivicu, 66,7% advokata se slaže.

Stoga, na osnovu svega navedenog, kao i u prethodnom ciklusu, ovaj standard se može smatrati ispunjenim. [1/1 poena]

S3: OKRIVLJENOM JE TOKOM SASLUŠANJA OMOGUĆENO DA OBAVESTI I POZOVE BRANIoca PO SVOM IZBORU DA PRISUSTVUJE TOJ RADNJI

[1 POEN]

Na osnovu sprovedene ankete, ustanovljeno je sledeće. Od svih anketiranih advokata, tačno polovina (50%) se izjasnilo potvrdno o ovom standardu. Sa druge strane, 31,25% anketiranih advokata se nije saglasilo sa navedenim standardom. Važno je napomenuti da je čak 18,75% izjavilo da ne zna odgovor na ovu tvrdnju. U slučaju javnih tužilaca, 94,74% ispitanika se saglasilo da okrivljeni tokom saslušanja ima mogućnost da obavesti i pozove branioca po svom izboru da prisustvuje toj radnji. Ipak, 5,26% anketiranih javnih tužilaca se uopšte nije složilo sa navedenim standardom. Na osnovu svega navedenog, ovaj standard se može smatrati ispunjenim, kao i u prethodnom izveštajnom ciklusu. [1/1 poena]

S4: OKRIVLJENI SE U NAJKRAĆEM ROKU IZVODI PRED SUD

[1 POEN]

Stav advokata o ovom pitanju ustanovljen je na osnovu anonimne ankete. 62,5% advokata smatra da se okrivljeni u najkraćem roku izvodi pred sudiju za prethodni postupak. Ipak, značajan procenat, njih 37,5% anketiranih advokata smatra da to nije slučaj. Kada je o stavu javnih tužilaca reč, 96,49% smatra da se okrivljeni u najkraćem roku izvodi pred sud. Ipak, 3,51% javnih tužilaca se uglavnom ne slaže sa gorenavedenim. Prema tome, i u ovom slučaju je dodeljena maksimalna vrednost i standard je ispunjen, kao i u prethodnom ciklusu. [1/1 poena]

S5: OKRIVLJENOM JE NEPOSREDNO PRE PRVOG SASLUŠANJA OMOGUĆENO DA PROČITA KRIVIČNU PRIJAVU, ZAPISNIK O UVIĐAJU KAO I NALAZ I MIŠLJENJE VEŠTAKA

[1 POEN]

Prilikom utvrđivanja ispunjenosti ovog standarda, ustanovljena je percepcija advokata o poštovanju ovog principa. Kao i u slučaju drugih standarda koji podrazumevaju nekoliko elemenata, i ovde su se ispitanici izjašnjavali o svakoj pojedinačnoj stavki. Tako, 6,25% advokata ne zna da odgovori da li je okrivljenom omogućeno da neposredno pre prvog saslušanja pročita krivičnu prijavu. Međutim, čak 62,5% advokata je izrazilo neslaganje sa ovim standardom, dok je samo 31,25% advokata stanovišta da je okrivljenom omogućeno da neposredno pre prvog saslušanja pročita krivičnu prijavu.

Što se tiče uvida u zapisnik o uviđaju, 18,75% anketiranih advokata se donekle slaže, dok je 75% advokata stanovišta da to nije slučaj. Dodatno, 6,25% ispitanih advokata ne zna da odgovori na pitanje.

Na kraju, 25% ispitanika smatra da je okrivljenom neposredno pre prvog saslušanja omogućeno da pročita nalaz i mišljenje veštaka, dok preostalih 75% izražava neslaganje.

Što se tiče anketiranih javnih tužilaca, 96,5% njih smatra da je okrivljenom omogućeno da neposredno pre prvog saslušanja pročita krivičnu prijavu, dok se 3,5% ne slaže sa datom tvrdnjom. U pogledu mogućnosti okrivljenog da ima uvid u zapisnik o uviđaju neposredno pre prvog saslušanja, 92,59% javnih tužilaca smatra da je to slučaj. 5,55% njih se nije saglasilo, a svega 1,85% nije znalo da odgovori. Na kraju, 91,07% javnih tužilaca je stanovišta da je okrivljenom neposredno pre prvog saslušanja omogućeno da pročita nalaz i mišljenje veštaka, dok je 8,93% anketiranih javnih tužilaca izrazilo neslaganje.

Imajući u vidu izražen stav advokata o ovom pitanju, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S6: OKRIVLJENOM JE OBEZBEĐENO DOVOLJNO VREMENA I MOGUĆNOSTI ZA PRIPREMU ODBRANE

[1 POEN]

Prilikom ustanovljavanja ispunjenosti ovog standarda, utvrđeno je da polovina ispitanih advokata smatra da se ovaj standard poštuje. Preostali deo ispitanika, tačnije druga polovina, izrazila je neslaganje, te je stava da okrivljenom nije obezbeđeno dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu odbrane. Kada govorimo o javnim tužiocima, svi anketirani su stava da je okrivljenom ostavljeno dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu odbrane. Stoga, na osnovu ovako iznetih stavova ispitanika, može se utvrditi da je ovaj standard ispunjen, što predstavlja poboljšanje u odnosu na prethodni izveštajni ciklus. [1/1 poen]

S7: ODBRANI OKRIVLJENOG JE OMOGUĆENO RAZGLEDANJE SPISA I DOKAZA

[1 POEN]

Na osnovu sprovedene ankete, ustanovljeni su sledeći rezultati.

62,5% anketiranih advokata izjasnilo se potvrdno o poštovanju ovog standarda. Ipak, 37,5% se ne slaže da je odbrani okrivljenog omogućeno da razgleda spise i dokaze. Kada govorimo o stavu javnih tužilaca o ovom pitanju, apsolutno svi anketirani su saglasni da je odbrani okrivljenog ovo omogućeno. Stoga, standard se smatra ispunjenim, za razliku od pretodnog izveštajnog ciklusa kada je to bio samo delimično. [1/1 poen]

S8: OKRIVLJENOM JE OMOGUĆENO NESMETANO PRIKUPLJANJE DOKAZA ZA SOPSTVENU ODBRANU I NJIHOVO PREDLAGANJE

[1 POEN]

37,5% anketiranih advokata se izjasnilo potvrdno o standardu da je okrivljenom omogućeno nesmetano prikupljanje dokaza za sopstvenu odbranu i njihovo predlaganje. Sa druge strane, čak 56,25% advokata ne smatra da je to slučaj, dok 6,25% ne zna da odgovori. Što se tiče javnih tužilaca, svega 1,75% anketiranih je izrazilo neslaganje. Daleko veći procenat, čak 98,24% javnih tužilaca smatra da je okrivljenom omogućeno da nesmetano prikuplja dokaze za sopstvenu odbranu i da ih predlaže. Prema tome, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S9: OKRIVLJENI MOŽE NESMETANO DA SE IZJAŠNJAVA O SVIM ČINJENICAMA I DOKAZIMA KOJI GA TERETE I NESMETANO IZNOSI ČINJENICE I DOKAZE U SVOJU KORIST

[0,5 POENA]

Od ukupnog broja anketiranih advokata, 68,75% njih smatra da okrivljeni može nesmetano da se izjašnjava o svim činjenicama i dokazima koji ga terete, dok se 31,25% ne slaže sa ovom tvrdnjom. U pogledu dela koji se tiče prava okrivljenog da nesmetano iznosi činjenice i dokaze u svoju korist, situacija je više polarizovana. U ovom slučaju, 56,25% advokata jeste saglasno, dok čak 43,75% smatra da to nije slučaj u praksi.

Kada govorimo o javnim tužiocima, veoma visok procenat smatra da okrivljeni može nesmetano da se izjašnjava o svim činjenicama i dokazima koji ga terete, čak 98,24%. Nasuprot njima stoji svega 1,75% javnih tužilaca koji su suprotnog stanovišta. Po pitanju prava okrivljenog da nesmetano iznosi činjenice i dokaze u svoju korist, svi javni tužioci su se izjasnili potvrdno. Stoga, na osnovu svega navedenog, ovaj standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S10: OKRIVLJENOM JE OMOGUĆENO KORIŠĆENJE SVIH PRAVNIH SREDSTAVA KAO I PRAVNIH LEKOVA KOJI SU MU BILI DOSTUPNI U TOM TRENTKU

[1 POEN]

87,5% anketiranih advokata potvrdno se izjasnilo o standardu da je okrivljenom omogućeno korišćenje svih pravnih sredstava kao i pravnih lekova koji su mu bili dostupni u tom trenutku. Nasuprot njihovom stavu stoji 12,5% advokata koji smatraju da to nije slučaj u praksi. Javni tužioci su se u potpunosti usaglasili sa ovim stavom. Štaviše, 94,74% javnih tužilaca se izjasnilo da se u potpunosti slaže da je okrivljenom omogućeno korišćenje svih pravnih sredstava kao i pravnih lekova koji su mu bili dostupni u tom trenutku.

Imajući u vidu da je većina anketiranih advokata iznelo pozitivan stav, te smatra da je okrivljenom omogućeno korišćenje svih pravnih sredstava i pravnih lekova koji su mu dostupni u bilo kom trenutku, ovaj standard se smatra ispunjenim. [1/1 poena]

POD-INDIKATOR 1.4: ZAŠTITA PRAVA OŠTEĆENOG U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Oštećeni je dobio pismenu potvrdu podnete krivične prijave	0,5/1 ▲	0/1
2. Oštećeni je obavešten o radnjama tužilaštva u skladu sa Zakonom	0,5/1 ▲	0/1
3. Oštećeni je obavešten o vremenu i mestu ispitivanja svedoka ili veštaka	0,5/1 ▲	0/1
4. Oštećenom je omogućen pristup spisima i uvođenje dokaza u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku	1/1	1/1
5. Oštećenom je dostavljena presuda	1/1	1/1
6. Oštećeni je upoznat sa pravom na podnošenje imovinskopravnog zahteva	0,5/0,5	0,5/0,5
7. Oštećeni je obavešten o puštanju na slobodu okrivljenog	0/1	0/1
8. Oštećenom je omogućeno pravo na prevođenje i tumačenje	0,5/1	0,5/1
UKUPNO BODOVA	4,5/7,5 ▲	3/7,5

S1: OŠTEĆENI JE DOBIO PISMENU POTVRDU PODNETE KRIVIČNE PRIJAVE [1 POEN]

U ovom izveštajnom ciklusu pored anketiranih advokata, anketirani su i javni tužioci.

Na osnovu sprovedene ankete sa advokatima, ustanovljeni su sledeći rezultati. Naime, kako je ova tema vrlo osetljiva i u praksi često neujednačeno primenjena, to su i dobijeni rezultati vrlo heterogeni.

Pre svega, 6,67% advokata nije moglo da se izjasni o ovom standardu. Sa druge strane, 40% anketiranih advokata smatra da oštećeni redovno dobija pismenu potvrdu podnete krivične prijave, dok se 53,34% izjasnilo negativno o ovoj tvrdnji.

U pogledu javnih tužilaca, 62,97% njih smatra da oštećeni redovno dobija pismenu potvrdu podnete krivične prijave, dok 25,92% ispitanika smatra da to nije slučaj. Interesantno je napomenuti da čak 11,11% javnih tužilaca nije moglo da se izjasni o ovom standardu.

Prema tome, imajući u vidu sveukupan izražen stav ispitanika, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim, za razliku od prethodnog ciklusa kada je bio u potpunosti neispunjen. [0,5/1 poena]

S2: OŠTEĆENI JE OBAVEŠTEN O RADNJAMA TUŽILAŠTVA U SKLADU SA ZAKONOM [1 POEN]

Prilikom utvrđivanja ocene ispunjenosti ovog standarda, 26,67% advokata se delimično složilo sa tvrdnjom da je oštećeni obavešten o radnjama tužilaštva u skladu sa Zakonom. Važno je napomenuti da se nijedan advokat nije u potpunosti saglasio s ovom tvrdnjom. Nasuprot njima stoji 73,33% advokata koji su izrazili neslaganje.

14,81% javnih tužilaca takođe je izrazilo neslaganje, dok je 85,18% javnih tužilaca stava da je oštećeni obavešten o radnjama tužilaštva u skladu sa Zakonom.

Prema tome, iz svega navedenog, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S3: OŠTEĆENI JE OBAVEŠTEN O VREMENU I MESTU ISPITIVANJA SVEDOKA ILI VEŠTAKA [1 POEN]

53,33% anketiranih advokata je navelo da ovaj standard nije ispunjen. Kada govorimo o javnim tužiocima, 9,26% njih takođe nije saglasno sa ovim standardom. Ipak, preostalih 88,89% javnih tužilaca smatra da je oštećeni obavešten o vremenu i mestu ispitivanja svedoka ili veštaka.

Stoga, ovaj standard se, s obzirom na polarizaciju datih odgovora dve anketirane grupe, smatra delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S4: OŠTEĆENOM JE OMOGUĆEN PRISTUP SPISIMA I UVOĐENJE DOKAZA U SKLADU SA ZAKONOM O KRIVIČNOM POSTUPKU

[1 POEN]

Na osnovu sprovedene ankete među advokatima, ustanovljeno je da čak 86,67% advokata smatra da je oštećenom omogućen pristup spisima i uvođenje dokaza u skladu sa ZKP. 13,33% advokata je, nasuprot tome, stava da se ovaj standard u praksi ne sprovodi. Što se tiče stava javnih tužilaca, 98,15% njih smatra da je ovaj standard ispunjen u praksi.

Prema tome, imajući u vidu opšti stav izražen o ovom pitanju, može se smatrati da je ovaj standard ispunjen. [1/1 poena]

S5: OŠTEĆENOM JE DOSTAVLJENA PRESUDA

[1 POEN]

Prilikom utvrđivanja ispunjenosti ovog standarda, došlo se do podataka da čak 93,33% anketiranih advokata smatra da se ovaj princip poštuje, te da se po pravilu presuda dostavlja oštećenom. Sa strane javnih tužilaca, 79,63% anketiranih se takođe složilo sa ovim standardom. Međutim, značajno je napomenuti da je čak 16,67% javnih tužilaca izjavilo da ne zna da li se ovaj standard sprovodi u praksi. Stoga, na osnovu svega navedenog, ovaj standard je ispunjen. [1/1 poena]

S6: OŠTEĆENI JE UPOZNAT SA PRAVOM NA PODNOŠENJE IMOVINSKOPRAVNOG ZAHTEVA

[0,5 POENA]

60% advokata je iznelo stav da je oštećeni upoznat sa pravom na podnošenje imovinskopravnog zahteva. Takođe, 92,6% javnih tužilaca je istog stanovišta. Nasuprot njima stoji 33,33% advokata i 3,7% javnih tužilaca. Interesan je i podatak da

6,67% anketiranih advokata nije moglo da se izjasni o ispunjenosti ovog standarda u praksi.

Prema tome, na osnovu iznetih stavova i iskustava iz prakse advokata i javnih tužilaca, ovaj standard je ispunjen. [0,5/0,5 poena]

S7: OŠTEĆENI JE OBAVEŠTEN O PUŠTANJU NA SLOBODU OKRIVLJENOG

[1 POEN]

Prema podacima iz sprovedene ankete, svi ispitani advokati su stanovišta da se oštećeni ne obaveštavaju o puštanju na slobodu okrivljenog, iako bi trebalo da budu obavešteni. Štaviše, čak 80% njih izrazilo je potpuno neslaganje sa primenom ovog standarda u praksi. Kod javnih tužilaca je disperzija odgovora veća. Tako, 25,92% smatra da se ovaj standard u praksi poštuje. Nasuprot tom stavu stoji 62,96% javnih tužilaca. Interesantno je napomenuti da 11,11% javnih tužilaca nije moglo da se izjasni o ovom standardu. Prema tome, ovaj standard nije ispunjen. [0/1 poena]

S8: OŠTEĆENOM JE OMOGUĆENO PRAVO NA PREVOĐENJE I TUMAČENJE

[1 POEN]

46,66% anketiranih advokata saglasno je sa stavom da je oštećenom omogućeno pravo na prevođenje i tumačenje. 20% advokata smatra da se ovaj standard u praksi ne primenjuje. Važno je napomenuti takođe da 33,33% advokata nije moglo da se izjasni o ovom standardu.

Što se tiče javnih tužilaca, 92,6% njih je potvrdilo da se ovaj standard u praksi poštuje. Stoga, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

OCENA INDIKATORA:

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	24.5 (Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	17 ▲ (Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)				
Tabela za konverziju	0-4,5	5-9,5	10-13,5	14-17,5	18-21
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	4 ▲				

U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, nije došlo do promene u pogledu opšte ocene adekvatnosti pravnog okvira koji uređuje zaštitu prava okrivljenih i prava oštećenih u krivičnom postupku, te je ona i dalje polovična. Značajni standardi, poput zakonske garancije pristupa braniocu licu lišenom slobode i okrivljenom, prava okrivljenog da bude obavešten o delu koje mu se stavlja na teret i prirodi i razlozima optužbe, kao i mogućnosti prikupljanja i predlaganja dokaza na jednak način kao i tužiocu, s jedne strane, i garancije pravnog sredstva za zaštitu prava i interesa oštećenog u prekrivičnom i krivičnom postupku, kao i prava oštećenog da preuzme krivično gonjenje, su i dalje prisutni u zakonodavstvu, ali se i dalje smatraju delimično ispunjenim, usled nepostojanja potpune adekvatnosti. Odredbe o načinu dodele branioca po službenoj dužnosti su pozitivno ocenjene, dok u potpunosti nedostaje garancija učešća oštećenog u odlučivanju o oportunitetu i sporazumu o priznanju krivičnog dela.

U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, analiza zaštite okrivljenog i oštećenog u praksi vršena je

na osnovu ankete advokata, ali i javnih tužilaca, pa se samim tim i dobijene vrednosti standarda razlikuju u odnosu na prethodnu godinu. Uočen je napredak u pogledu zaštite okrivljenog u praksi kod standarda koji se odnose na jasno obaveštavanje okrivljenog o delu kojim se tereti, o prirodi i razlozima optužbe, kao i da sve što izjavi može da bude korišćeno kao dokaz u postupku, ali i mogućnosti date okrivljenom da neposredno pre prvog saslušanja pročita krivičnu prijavu, zapisnik o uviđaju kao i nalaz i mišljenje veštaka. Takođe, uočava se napredak u odnosu na prethodni izveštajni ciklus i u pogledu standarda koji tretiraju obezbeđenost dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu odbrane i činjenici da je odbrani okrivljenog omogućeno razgledanje spisa i dokaza. U pogledu zaštite oštećenog u praksi, takođe je uočen napredak u standardima koji tretiraju obaveštavanje oštećenog o radnjama tužilaštva u skladu sa Zakonom, dobijanje pismene potvrde o podnetoj krivičnoj prijavi kao i obaveštavanje okrivljenog o vremenu i mestu ispitivanje svedoka ili veštaka.

PREPORUKE:

- Potrebno je da u sudovima postoje mere kojima se omogućava izbegavanje vizuelnog kontakta između oštećenih (žrtava) i izvršilaca krivičnih dela tokom iznošenja dokaza. Na taj način bi se izbegla nepotrebna pitanja o privatnom životu žrtve koje nije u vezi sa krivičnim delom i bez prisustva javnosti. Zbog toga je potrebno obezbediti poseban način saslušanja i za oštećena lica koja nisu svedoci u krivičnom postupku. Zaštitne mere Zakonika o krivičnom postupku su uspostavljene samo u odnosu na svedoke, ali ne i na žrtve krivičnog dela (oštećena lica).
- Potrebno je da se Zakonikom o krivičnom postupku predvidi način dostavljanja informacija licima oštećenim krivičnim delom, a koje se tiču predmeta.
- Trebalo bi zakonom propisati izričitu obavezu da se sa predloženim merama usaglasi oštećeno lice, kada se rešenjem tužioca nalaže okrivljenom ispunjenje obaveze uplate određenog novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove, kao i obavljanja društveno korisnog rada. Trebalo bi imati u vidu da oštećeno lice može biti i pravno lice, pa i država npr. u pogledu javnih sredstava, pa bi u takvim situacijama bilo potrebno konsultovati nadležno javno pravobranilaštvo pre nalaganja da se određeni novčani iznos uplati u humanitarne svrhe ili se nekom licu naloži obavljanje društveno korisnog rada. U svakom slučaju mora se dati prednost zadovoljenju prava i interesa oštećenog lica.

INDIKATOR 2: INTEGRITET I KVALITET RADA JAVNIH TUŽILACA

POD-INDIKATOR 2.1:

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O INTEGRITETU U RADU JAVNIH TUŽILACA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Zakon obezbeđuje samostalnost u postupanju javnih tužilaca/zamenika i donošenju odluka javnog tužilaštva	0,5/1	0,5/1
2. Zakon obavezuje tužioca da se u svom radu pridržava Etičkog kodeksa javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca DVT	0,5/1	0,5/1
3. Postoji adekvatan mehanizam koji garantuje nepristrasnost i uređuje izuzeće tužioca	1/1 ▲	0,5/1
4. Zakonom o javnom tužilaštvu i Pravilnikom o disciplinskom postupku uređen je sistem disciplinske odgovornosti za povredu pravila ponašanja	0,5/1	0,5/1
5. Zakon propisuje obavezu postupanja javnog tužilaštva povodom krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti	0,5/1	0,5/1
6. Zakon propisuje mehanizam kontrole i sankcionisanja kršenja obaveze tužilaštva iz standarda 5	0,5/0,5 ▲	0/0,5
7. Zakon sadrži mehanizme kojima se sprečava politički ili drugi nedozvoljeni uticaj na tužilaštvo	0,5/1	0,5/1
8. Zakon predviđa pravna sredstva koje javni tužilac ima na raspolaganju u slučaju da dobije nezakonito ili neosnovano uputstvo	0,5/1	0,5/1
9. Zakon propisuje obavezu da uputstva Republičkog javnog tužilaštva budu u pisanoj formi i da se objavljuju	0,5/1	0,5/1
UKUPNO BODOVA	5/8,5 ▲	4/8,5

S1: ZAKON OBEZBEĐUJE SAMOSTALNOST U POSTUPANJU JAVNIH TUŽILACA/ZAMENIKA I DONOŠENJU ODLUKA JAVNOG TUŽILAŠTVA [1 POEN]

Samostalnost u postupanju javnih tužilaca/zamenika i donošenju odluka javnog tužilaštva garantuju ustavne odredbe o izboru javnih tužilaca u Narodnoj skupštini, kao i položaj, sastav i izbor Državnog veća tužilaštva (DVT).³⁷⁹ Javne tužioce predlaže Vlada, sa liste predloga koji utvrđuje DVT, dok se navedeni zamenici biraju na predlog DVT. Zamenike javnih tužilaca za trajno obavljanje funkcije bira DVT. Javni tužioci odgovaraju za rad javnog tužilaštva kojim rukovode, kao i za svoj rad Republičkom

javnom tužiocu i Narodnoj skupštini.³⁸⁰ Niži javni tužioci za svoj rad su odgovorni i neposredno višem javnom tužiocu, a zamenici javnog tužioca javnom tužiocu.³⁸¹ Navedene odredbe Zakona o javnom tužilaštvu (ZJT)³⁸² ne obezbeđuju u potpunosti garancije samostalnosti, s obzirom na moguć uticaj političke vlasti na rad javnih tužilaca kroz Narodnu skupštinu i Vladu, kao i preko DVT, u čijem su sastavu ministar nadležan za poslove pravosuđa i predsednik nadležnog odbora Narodne skupštine. Rezerve ili kritike pristupa u uređenju samostalnosti javnog tužilaštva, kao i rešenja sadržanih u predloženim ustavnim amandmanima u delu koji se odnosi na uređenje javnog tužilaštva, date su u mišljenjima

379 Ustav, članovi 160. i 164.

380 ZJT, članovi 74 i 75

381 ZJT, član 16

382 ZJT

Konsultativnog veća Evropskih tužilaca i Venecijanske komisije.³⁸³

Pored toga, GRECO preporučuje reformu postupka izbora i napredovanja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca u Srbiji, koja treba da podrazumeva isključenje Narodne skupštine iz postupka izbora uz ograničavanje diskrecionih ovlašćenja Vlade.³⁸⁴ Zakon dozvoljava devoluciju, tj. preduzimanje svih radnji od strane višeg javnog tužioca, a za koje je ovlašćen niži javni tužilac, bez ograničenja, osim ako je neosnovano (bez povoda i razloga) na koji način se ograničava samostalnost rada nižih javnih tužilaca.³⁸⁵

Odbor za ustavna pitanja i zakonodavstvo je na sednici održanoj 21. septembra usvojio tekst akta o promeni ustava koji je upućen na mišljenje Venecijanskoj komisiji. Tekst akta pripremila je radna grupa koju su činili predstavnici strukovnih udruženja, profesora ustavnog prava i predstavnika Narodne skupštine. Javnost rada radne grupe prestavlja pozitivan pomak u radu na izmenama Ustava RS. Venecijanska komisija je na 128. plenarnoj sednici održanoj 15-16. oktobra 2021. godine usvojila Mišljenje o nacrtu Ustava RS.

Amandmanom XVIII predložena je izmena člana 156. kojim je bio uređen položaj i nadležnost javnog tužilaštva tako da članom 156. bude uređena odgovornost javnog tužilaštva. Za razliku od postojećeg rešenja prema kojem je javni tužilac za rad javnog tužilaštva kojem rukovodi odgovoran Republičkom javnom tužilocu i Narodnoj skupštini, a što je kao što je u prethodnom delu teksta navedeno, veoma sprorno rešenje sa aspekta nezavisnosti javnog tužilaštva, predloženo je da jedino Vrhovni javni tužilac odgovara za rad javnog tužilaštva i za svoj rad Narodnoj skupštini. Međutim, kako bi se otklonila mogućnost uticaja na njegovu nezavisnost u radu, predloženo je da ustavnim odredbom bude izričito propisano da on nije odgovoran Narodnoj skupštini za postupanje u pojedinom predmetu. Prema mišljenju Venecijanske komisije sadržanom u tački 79. trebalo bi da bude dodatno razjašnjeno šta se podrazumeva pod postupanjem u pojedinom predmetu.

Prema nacrtu teksta akta o izmeni Ustava Republike Srbije predložen je novi naziv za javne tužioce koji rukovode javnim tužilaštvima - glavni javni tužioci, a umesto naziva zamenici javnih tužilaca predložen je naziv javni tužioci. Prema novom predlogu glavni javni tužioci (javni tužioci) su za svoj rad i dalje odgovorni Vrhovnom javnom tužiocu (RJT) i neposredno višem javnom tužiocu u skladu sa zakonom. Prema tekstu nacrtu javni tužioci bi trebalo za svoj rad da budu odgovorni isključivo glavnom javnom tužiocu, u skladu sa zakonom.

U nacrtu amandmana XVII, predloženo je da javno tužilaštvo bude jedinstven i samostalan državni organ koji goni učinioce krivičnih i drugih kažnjivih dela i vrši druge nadležnosti kojima se štiti javni interes određen zakonom. Prema istom amandmanu, niko izvan javnog tužilaštva ne može da utiče na javno tužilaštvo i nosioce javnotužilačke funkcije u postupanju i odlučivanju u pojedinom predmetu.

Amandmanom XXIV predloženo je da se Državno veće tužilaštva, ukoliko se amandman usvoji zove Visoki savet tužilaca. Kao razlog zbog kojeg se koristi reč "tužilaca" umesto tužilaštva navodi se to što javna tužilaštva ne predstavljaju treću granu vlasti kao što je to sudstvo, pa zbog toga takav naziv više odgovara njihovom položaju i funkciji. I ovako jezičko rešenje govori o intenciji ustavotvorca.

Trenutno rešenje u pogledu sastava Državnog veća tužilaca (Visoki savet tužilaca) predstavlja problem. Prema Amandmanu XXV Visoki savet tužilaca bi trebalo da čini jedanaest članova, a od kojih nijedan nije predstavnik zakonodavne, ali je jedan od njih jeste predstavnik izvršne vlasti. Prema nacrtu, Visoki savet tužilaca bi trebalo da se sastoji od 11 članova: pet javnih tužilaca koje biraju svi glavni javni tužioci i javni tužioci, četiri istaknuta pravnik koji bira Narodna skupština, Vrhovnog javnog tužioca i ministra nadležnog za poslove pravosuđa. Takvo rešenje može biti problematično, imajući u vidu da je navedeno telo ovlašćeno za izbor, napredovanje i razrešenje javnih tužilaca, kao i za odlučivanje o disciplinskoj odgovornosti javnih

383 Mišljenje Konsultativnog veća Evropskih tužilaca od 27.03.2019. godine, CCEP-BU(2019)2 na Amandmane na Ustav Republike Srbije broj XXVI i XIX, i mišljenje Venecijanske komisije o evropskim standardima koji se odnose na nezavisnost u pravosudnom sistemu (deo II-tužilaštvo, CDL-AD(2010)040), koja ističu da je potrebno obezbediti standard nezavisnosti u radu javnog tužilaštva, a ne samo samostalnosti.

384 Izveštaj sa 68. plenarnog zasedanja GRECO u Strazburu (15-19.06. 2015. godine)

385 ZJT, član 13

tužilaca i zamenika javnih tužilaca, jer bi postojala mogućnost političkog uticaja na funkcionisanje javnog tužilaštva. Međutim, prema Amandmanu XIII takva mogućnost nije predviđena kada je u pitanju sastav Visokog saveta sudstva. Prema nacrtu, njega bi trebalo da čini jedanaest članova, šest sudija koje biraju sudije i pet istaknutih pravnika koje bira Narodna skupština. Osim toga, predloženo je alternativno rešenje prema kojem bi Visoki savet sudstva trebalo da čini 11 članova: pet sudija koje biraju sudije, predsednik Vrhovnog suda i pet istaknutih pravnika koje bira Narodna skupština.

Kao što se može zaključiti za sastav navedenog sudskog saveta nije predložen predstavnik izvršne vlasti. Bez obzira na stav da javna tužilaštva treba da imaju drugačiji kvalitet nezavisnosti u odnosu na sudove, ipak je neophodno otkloniti mogućnost političkog uticaja na njegovu samostalnost. Zbog toga predstavnik izvršne vlasti ne bi trebalo da bude u sastavu Visokog saveta tužilaca. Prema mišljenju Venecijanske komisije od 18. oktobra 2021. godine koje je izraženo u tački 87. učešće Ministra pravde u Visokom savetu tužilaca može da dovede u pitanje samostalnost tog tela, a u tački 88. je izraženo mišljenje da je nejasno zbog čega takav sastav nije predložen za Visoki savet sudstva. U istom mišljenju Komisija se poziva na preporuku GRECO-a kojom je preporučena promena sastava Državnog veća tužilaca (Visokog saveta tužilaca). U njegovom sastavu ne bi trebalo da bude niko od predstavnika kako zakonodavne, tako ni izvršne vlasti. U okviru tačke 90. je izražen stav da ukoliko bi u sastavu Visokog saveta tužilaca bio Vrhovni javni tužilac, to bi moglo da doprinese da ostali članovi koji su mu hijerarhijski podređeni formalno ili neformalno slede njegova uputstva.

Jedan od predloga Venecijanske komisije izražen u tački 91. je da članovi Visokog saveta tužilaca ne budu članovi po službenoj dužnosti (Visoki javni tužilac i Ministar nadležan za poslove pravosuđa). Vrhovni javni tužilac ne bi trebalo da bude član takvog tela iz prethodno navedenih razloga i razloga što bi i u tom slučaju bio prisutan politički element, imajući u vidu da njega bira za članstvo u tom telu Narodna skupština, a Ministar iz razloga što bi na taj način u navedenom telu bio zastupljen predstavnik izvršne vlasti, a što bi takođe ostavljalo mogućnost političkog uticaja na

rad i odlučivanje samostalne institucije kao što je Visoki savet tužilaca. Predlog je da se se iz članstva u navedenom telu izuzmu predstavnici po službenoj dužnosti i da u njegovom sastavu budu isključivo javni tužioci koje biraju njihove kolege i pet istaknutih pravnika koje bira Narodna skupština, a koji ne treba da imaju nikakve sadašnje ili budući hijerarhijski ili *de facto* odnos podređenosti Vrhovnom javnom tužiocu i da to budu isključivo predstavnici drugih pravnih zanimanja (tačka 92. mišljenja Venecijanske komisije).

Predlogom Amandmana na Ustav Republike Srbije nije propisan način izbora javnih tužilaca koji se prvi put biraju na funkciju, već je to materija koja će biti propisana nakon izmene Ustava Republike Srbije.

Prema tome, postojeće Ustavno i zakonsko rešenje omogućava politički uticaj na rad javnog tužilaštva, dok je zbog hijerarhijskih ovlašćenja javnog tužioca u odnosu na rad zamenika javnih tužilaca, moguć uticaj na njihovu samostalnost u radu sa konkretnim predmetima. Planirane izmene zakonodavnog i ustavnog okvira bi navodno trebalo ovakvo stanje da isprave u budućnosti, o čemu će biti reči u narednim izveštajnim ciklusima. Za sada se konstatuje da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S2: ZAKON OBAVEZUJE TUŽIOCA DA SE U SVOM RADU PRIDRŽAVA ETIČKOG KODEKSA JAVNIH TUŽILACA I ZAMENIKA JAVNIH TUŽILACA DVT

[1 POEN]

Članom 47. Zakona o javnom tužilaštvu propisano je da javni tužilac i zamenik javnog tužioca u vršenju svoje funkcije postupaju u skladu sa Etičkim kodeksom koji donosi Državno veće tužilaca. Međutim, Zakon ne govori o obavezi postupanja u skladu sa njim. Jedino je članom 104. istog Zakona propisano da javni tužilac, odnosno zamenik javnog tužioca čini disciplinski prekršaj ako značajno prekrši odredbe Etičkog kodeksa. To znači da neće u svim slučajevima postojati osnov za disciplinsku odgovornost zbog nepridržavanja Kodeksa, već samo ukoliko se radi o značajnijim kršenjima.

Tokom 2021. godine donet je novi Etički kodeks javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca.³⁸⁶ Njim je propisana obaveza javnih tužilaca i zamenika

386 Etički kodeks javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 42/2021)

javnih tužilaca da postupaju u skladu sa Ustavom, zakonom i propisom donetim na osnovu zakona, potvrđenim međunarodnim ugovorom, opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i praksom Evropskog suda za ljudska prava. U odnosu na prethodni Etički kodeks u cilju ujednačavanja postupanja javnih tužilaca veći značaj je dat praksi Evropskog suda za ljudska prava, a koja se održava i na praksu nacionalnih pravosudnih organa. Pozitivno rešenje predstavljaju i Smernice za primenu etičkih načela³⁸⁷, kojima su ona dodatno pojašnjena, a što bi trebalo pozitivno da unapredi i odgovornost javnih tužilaca.

Izmenama i dopunama Poslovnika o radu Etičkog odbora Državnog veća tužilaca iz 2021. godine prvi put je članom 3a* uveden institut Poverljivog savetnika.³⁸⁸ Prema toj odredbi, pre obraćanja Etičkom odboru javni tužilac ili zamenik javnog tužioca može da se obrati Poverljivom savetniku radi davanja prethodnih saveta ili razjašnjenja u vezi primene odredaba Etičkog kodeksa i sprovođenja nadležnosti Etičkog odbora. To lice može biti isključivo lice koje poseduje posebna znanja iz oblasti etike. Ono se bira na period od tri godine i ne može biti ponovo izabrano. Član Državnog veća ne može da bude Poverljivi savetnik. Međutim, imajući u vidu osobenost javnotužilačke funkcije, ipak bi trebalo dodatno precizirati da to lice bude lice ne samo sa posebnim znanjima iz oblasti etike, već i lice koje poznaje način funkcionisanja javnog tužilaštva. S obzirom na njegovu ulogu opravdano je rešenje prema kojem član Državnog veća tužilaca ne može biti poverljivi savetnik. Njegov rad se bliže uređuje Smernicama za rad koje donosi Etički odbor. Na taj način ispunjena je preporuka iz tačke 48 izveštaja GRECO-a iz Četvrtog kruga evaluacije, kojom je preporučeno da se za javne tužioce i zamenike javnih tužilaca obezbedi poverljivo savetovanje u okviru tužilaštva.³⁸⁹ U tačkama 77 i 79. je konstatovano da ne postoji adekvatan mehanizam za poverljivo savetovanje pre disciplinskog postupka i preporučeno je da se poverljivim savetovanjem ne bavi Etički odbor u okviru Državnog veća tužilaca, već iskusni javni

tužilac van navedenog tela. Poslednjim izmenama Poslovnika o radu Etičkog odbora predviđena je mogućnost poverljivog savetovanja van Državnog veća tužilaca. Međutim, potrebno je precizirati da tu funkciju može da obavlja isključivo iskusni javni tužilac. Prema novom rešenju, propisanom članom 4. Poslovnika o radu Etičkog odbora Državnog veća tužilaca, navedeni odbor može da postupa i ne inicijativu Poverljivog savetnika.

Etičkim kodeksom propisana je obaveza poštovanja principa samostalnosti, nepristrasnosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda, poštovanje prava na pravično suđenje, poštovanje ličnog integriteta učesnika u postupku, poštovanje pretpostavke nevinosti, kao i obaveza javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca da odgovorno i profesionalno postupaju u postupku i štite kako profesionalni, tako i lični integritet.³⁹⁰ Sadržaj tih načela dodatno je preciziran Smernicama za primenu etičkih načela, a koje su sastavni deo Etičkog kodeksa javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca.

U slučaju postojanja sumnje da je došlo ili da bi moglo doći do kršenja Etičkog kodeksa, javni tužilac i zamenik javnog tužioca se mogu obratiti za tumačenje odredbe, savet ili razjašnjenje činjeničnog stanja Etičkom odboru Državnog veća tužilaca. Propisano je da samo značajnija kršenja Etičkog kodeksa mogu da predstavljaju osnov za disciplinsku odgovornost, dok grubo neprimereno ponašanje javnog tužioca i zamenika javnog tužioca kojim se krše etička načela predstavlja značajno kršenje Etičkog kodeksa.³⁹¹ Prema ranijem rešenju, bilo je propisano da se pod značajnim kršenjem podrazumevaju voljno, teško ili učestalo narušavanje samostalnosti, nepristrasnosti, poštovanja prava, odgovornosti i brige za profesionalne dužnosti, profesionalizma i dostojanstvenosti u skladu sa odredbama Kodeksa. Takvo rešenje ostavljalo je mogućnost za proizvoljno tumačenje i neujednačenost u proceni, jer nisu postojale smernice na osnovu kojih bi se moglo utvrditi šta se podrazumeva pod teškim i učestalim narušavanjem samostalnosti. Zbog toga je bilo

387 Etički kodeks javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 42/2021), Prilog 1

388 Poslovnik o radu Etičkog odbora Državnog veća tužilaca ("Sl. glasnik RS", br. 69/2021), član 3a*

389 Drugi izveštaj usklađenosti Republika Srbija, Četvrti krug evaluacije – Sprečavanje korupcije u odnosu na narodne poslanike, sudije i tužioce, GRECO, Savet Evrope, GrecoRC4(2020)12, usvojeno 29.10.2020. godine, objavljeno 26.11.2020. godine, tačka 62

390 Etički kodeks javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 42/2021), Glava II Etička načela

391 *Ibid*, Glava III Odgovornost za kršenje Etičkog kodeksa

potrebno da ti pojmovi budu dodatno precizirani. Sada je to dodatno definisano Smernicama za primenu etičkih načela koje su sastavni deo Etičkog kodeksa javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Republike Srbije. Navedenim smernicama je dodatno pojašnjeno šta se npr. podrazumeva pod poštovanjem integriteta učesnika u postupku, profesionalnim i ličnim integritetom. Međutim, to ne znači da smernice kao i kodeks ne treba ažurirati u skladu sa potrebama prakse.

Zakon o javnim tužilaštvima ne predviđa izričito obavezu postupanja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca u skladu sa Etičkim kodeksom, već sadrži deklaratornu odredbu kojom je predviđeno da oni u svome radu postupaju u skladu sa Etičkim kodeksom.³⁹² Istim Zakonom je propisano da samo značajnije kršenje Etičkog kodeksa predstavlja osnov za disciplinsku odgovornost.³⁹³ Zbog toga je potrebno tu obavezu izričito propisati Zakonom o javnim tužiocima, dok su načela sadržana u Etičkom kodeksu dodatno pojašnjena donošenjem Smernica za primenu etičkih načela, a koji su sastavni deo Kodeksa iz 2021. godine. Stoga, ovaj standard se i dalje smatra delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S3: POSTOJI ADEKVATAN MEHANIZAM KOJI GARANTUJE NEPRISTRASNOST I UREĐUJE IZUZEĆE TUŽIOCA [1 POEN]

Prema odredbama ZKP tužilac i zamenik javnog tužioca se izuzimaju ukoliko postoje iste okolnosti zbog kojih se izuzima sudija ili sudija porotnik sa dužnosti u određenom predmetu.³⁹⁴ Prema članu 37. navedenog propisa to su sledeći slučajevi: ukoliko je tužilac oštećen krivičnim delom, ukoliko mu je okrivljeni, njegov branilac, sudija, oštećeni, njihov zakonski zastupnik ili punomoćnik, bračni drug ili lice sa kojim živi u vanbračnoj ili drugoj trajnoj zajednici života ili srodnik po krvi u pravoj

liniji do bilo kog stepena, u pobočnoj do četvrtog, a po tazbini do drugog stepena. Isto važi i ukoliko je sa okrivljenim, njegovim braniocem, sudijom ili oštećenim u odnosu staratelja, šticienika, usvojitelja, usvojenika, hranitelja ili hranjenika, kao i ukoliko je u istom predmetu učestvovao u svojstvu sudije, branioca, zakonskog zastupnika ili punomoćnika oštećenog odnosno tužioca ili ukoliko je saslušan kao svedok ili kao veštak ako Zakonom nije drugačije propisano. Tužilac ili zamenik javnog tužioca može biti izuzet od tužilačke dužnosti u određenom predmetu ako postoje okolnosti koje izazivaju sumnju u njegovu nepristranost.

U skladu sa članom 42. ZKP javni tužilac odlučuje o izuzeću lica koja su na osnovu zakona ovlašćena da ga zamenjuju u postupku. O izuzeću RJT odlučuje DVT na osnovu pribavljenog Mišljenja Republičkog javnog tužilaštva.³⁹⁵ ZJT propisuje način reagovanja u situacijama sukoba interesa, a što je u skladu sa Evropskim smernicama i pravilima ponašanja.³⁹⁶ Članom 65. navedenog zakona propisane su funkcije koje su nespojive sa javnotužilačkom.³⁹⁷

Propisana je nadležnost za odlučivanje o postojanju sukoba interesa javnog tužioca i zamenika javnog tužioca, kao i način pokretanja postupka.³⁹⁸ Kršenje odredaba o postojanju sukoba interesa od strane tužioca ili zamenika javnog tužioca predstavlja osnov za razrešenje ili disciplinsku odgovornost.³⁹⁹ Imajući u vidu da su i javni tužioci i zamenici javnih tužilaca funkcioneri i na njih se primenjuju odredbe Zakona o sprečavanju korupcije (u daljem tekstu: ZSK).⁴⁰⁰ Oni su u obavezi da javni interes ne podrede privatnom, da se pridržavaju propisa koji uređuju njihova prava i obaveze i stvaraju i održavaju poverenje građana u savesno i odgovorno obavljanje javne funkcije.⁴⁰¹ Oni ne smeju da budu zavisni od lica koja bi mogla da utiču na njihovu nepristranost,

392 ZJT, član 47

393 ZJT, član 104

394 ZKP, član 42

395 ZJT, član 33

396 Evropske smernice o etici i ponašanju za javne tužioce („Budimpeštanske smernice“), usvojene na Konferenciji državnih tužilaca Evrope u maju 2005, dostupne <https://rm.coe.int/conference-of-prosecutors-general-of-europe-6th-session-organised-by-t/16807204b5>

397 To su funkcije u organima koji donose propise i organima izvršnje vlasti, javnim službama i organima pokrajinske autonomije i jedinica lokalne samoprave, članstvo u političkim strankama, bavljenje javnim ili privatnim plaćenim poslom, pružanje pravnih usluga i davanje pravnih saveta uz naknadu. Istim članom su propisani i izuzeci.

398 ZJT, članovi 66 i 67

399 ZJT, Glava osma

400 ZSK

401 ZSK, član 40

ni da koriste javnu funkciju zarad sticanja bilo kakve javne koristi ili pogodnosti za sebe ili povezano lice.⁴⁰² Osim toga, zabranjeno im je da upotrebe radi sticanja koristi ili pogodnosti sebi ili drugom ili nanošenja štete drugom, informacije do kojih dođu na javnoj funkciji, ako nisu dostupne javnosti.⁴⁰³ Takođe, propisan je način pokretanja postupka za odlučivanje o postojanju sukoba interesa i način obaveštavanja Agencije od strane javnog funkcionera o nastalom ili mogućem sukobu interesa.⁴⁰⁴

Nacionalnim propisima je utvrđen adekvatan mehanizam kojim se omogućava nepristrasnost i izuzeće javnog tužioca u slučaju postojanja sukoba interesa. Međutim, imajući u vidu da su javni tužioci i njihovi zamenici nosioci javne funkcije obavljanje takve funkcije je osim Zakonom o javnim tužilaštvima uređeno i Zakonom o sprečavanju korupcije. Stoga, ovaj standard se smatra ispunjenim. [1/1 poen]

S4: ZAKONOM O JAVNOM TUŽILAŠTVU I PRAVILNIKOM O DISCIPLINSKOM POSTUPKU UREĐEN JE SISTEM DISCIPLINSKE ODGOVORNOSTI ZA POVREDU PRAVILA PONAŠANJA
[1 POEN]

Zakonom o javnom tužilaštvu definisan je pojam disciplinskog prekršaja, propisani su disciplinski prekršaji, disciplinske sankcije, disciplinski organi, postupak, odluke disciplinskog tužioca, uređen je položaj javnog tužioca, odnosno zamenika javnog tužioca u disciplinskom postupku, odluke disciplinske komisije i odluke DVT.⁴⁰⁵ Pravilnikom o disciplinskom postupku i disciplinskoj odgovornosti javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca je detaljnije uređen sistem disciplinske odgovornosti za povredu pravila ponašanja⁴⁰⁶. Međutim, odredbe kojima je uređen sistem disciplinske odgovornosti sadrže i određene manjkavosti: neopravdano je kao poseban postupak propisan postupak za razrešenje zbog utvrđene disciplinske odgovornosti u odnosu na disciplinski postupak. Osim toga problem predstavlja i način definisanja disciplinskog prekršaja, a prekršaji sadrže jezičke nepreciznosti. DVT je nadležno i za prvostepeni

i za drugostepeni postupak. Odredbe Zakona zahtevaju dodatne usaglašavanja. To se pre svega odnosi na definiciju disciplinskog prekršaja koja ne bi trebala da propisuje nesavesnost kao osnov disciplinske odgovornosti javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca, jer to ne predstavlja uslov koji ih čini podobnim za obavljanje te funkcije. Osim toga, potrebno je posledično odrediti sve, a ne samo teže disciplinske prekršaje. Odlučivanje o razrešenju usled kršenja disciplinskih odredaba ne bi trebalo da bude odvojeno od disciplinskog postupka, već bi trebalo da predstavlja svojevrsnu sankciju u slučaju kršenja odredaba Zakona i Etičkog kodeksa, a koji predstavljaju osnov za disciplinsku odgovornost. Osim toga, trebalo bi jezički precizirati odredbe Zakona o javnom tužilaštvu kojima su propisani disciplinski prekršaji, kao i propisati izuzetke kada nije moguće postupiti u skladu sa određenim odredbama, a što ne bi trebalo da predstavlja osnov za disciplinsku odgovornost. To je npr. situacija kada javni tužilac ili zamenik javnog tužilaca odbijaju da postupe u skladu sa nezakonitim poverenim poslovima i zadacima.

Zakon sadrži određene nepreciznosti i nelogičnosti u pogledu disciplinske odgovornosti tužilaca, dok Pravilnik koji detaljnije propisuje sistem disciplinske odgovornosti, zahteva izmene u cilju unapređenja efikasnosti i pravičnosti postupka, kao i sprečavanju političkog uticaja u postupku odlučivanja o postojanju odgovornosti jer u drugostepenom postupku kao članovi DVT odlučuju predstavnici izvršne i zakonodavne vlasti. Na osnovu navedenog, konstatuje se da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S5: ZAKON PROPISUJE OBAVEZU POSTUPANJA JAVNOG TUŽILAŠTVA POVODOM KRIVIČNIH DELA KOJA SE GONE PO SLUŽBENOJ DUŽNOSTI
[1 POEN]

Zakon propisuje obavezu postupanja javnog tužilaštva povodom krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti, u skladu sa načelom legaliteta krivičnog gonjenja. Međutim, propisani su i izuzeci, jer ne postoji obaveza postupanja povodom svih krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti.

402 *Ibid.*

403 ZSK član 40 (3)

404 ZSK, članovi 43 i 44

405 ZJT, Glava osma

406 Pravilnik o disciplinskom postupku i disciplinskoj odgovornosti javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca („Sl. glasnik RS“, broj 64/2012, 109/2013 i 58/2014)

Tako javni tužilac može da odloži krivično gonjenje za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina ukoliko osumnjičeni prihvati da ispuni neku od propisanih obaveza.⁴⁰⁷ U vezi sa primenom navedenog instituta problem predstavlja nemogućnost učešća oštećenog,⁴⁰⁸ jer njegova saglasnost nije potrebna prilikom donošenja odluke javnog tužioca o odlaganju krivičnog gonjenja. Osim toga, javni tužilac ima pravo da odbaci krivičnu prijavu ukoliko se radi o delu malog značaja, kada stepen krivice izvršioca nije visok, štetne posledice su odsutne ili neznatne i opšta svrha krivičnih sankcija ne zahteva izricanje krivične sankcije.⁴⁰⁹ Primena tih odredaba je ograničena isključivo na krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna.⁴¹⁰ Pored toga, imajući u vidu različita tumačenja prilikom primene instituta odlaganja (oportuniteta) krivičnog gonjenja u praksi, potrebna su detaljnija i preciznija uputstva RJT. Na osnovu svega navedenog, može se konstatovati da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S6: ZAKON PROPISUJE MEHANIZAM KONTROLE I SANKCIONISANJA KRŠENJA OBAVEZE TUŽILAŠTVA IZ STANDARDA 5 [0,5 POENA]

Članom 104. ZJT propisano je da javni tužilac, odnosno zamenik javnog tužioca čini disciplinski prekršaj ako značajno prekrši odredbe Etičkog kodeksa. To znači da neće u svim slučajevima postojati osnov za disciplinsku odgovornost zbog nepridržavanja Kodeksa, već samo ukoliko se radi o značajnijim kršenjima. Isto je propisano i Etičkim kodeksom.⁴¹¹ Pod značajnim kršenjem njegovih odredaba smatra se grubo neprimereno ponašanje javnog tužioca i zamenika javnog tužioca kojim se krše etička načela.⁴¹² Uz novi Etički

kodeks izrađene su Smernice za primenu etičkih načela koje čine njegov sastavni deo.

ZJT nije izričito propisao ko vrši kontrolu nad poštovanjem Etičkog kodeksa od strane javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca. Međutim, Etičkim kodeksom javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca je propisano da se javni tužioci ili zamenici javnih tužilaca ukoliko je došlo ili bi moglo doći do kršenja Etičkog kodeksa mogu za savet, tumačenje ili razjašnjenje obratiti Etičkom odboru DVT.⁴¹³ Članom 3. Poslovnika o radu Etičkog odbora Državnog veća tužilaca⁴¹⁴ propisano je da se navedeni odbor stara o sprovođenju Etičkog kodeksa i promoviše profesionalnu etiku. Stoga se može tumačiti da kontrolu pridržavanja odredaba Etičkog kodeksa od strane javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca sprovodi navedeni odbor. Postupak izbora i ovlašćenja Etičkog odbora detaljnije su propisane članom 19. Poslovnika o radu DVT. U skladu sa tom odredbom on ima obavezu i da preduzima preventivne mere u cilju jačanja profesionalne etike, ali i da sačinjava izveštaj o postupanju. Osim toga, Etički odbor ima obavezu da DVT podnosi godišnji izveštaj o radu. Međutim, iako je na sednici navedenog veća, Etički odbor konstituisan još 07.05.2018. godine na veb-stranici Veća nije objavljen nijedan izveštaj o postupanju, kao ni godišnji izveštaj o radu. U Izveštaju o radu DVT za 2019. godinu nalazi se jedino podatak da je Etički odbor izdao jedno Saopštenje A broj 678/19 od 09.09.2019. godine zbog ponašanja nosilaca javnotužilačke funkcije koje bi moglo dovesti u pitanje poverenje javnosti u rad javnog tužilaštva.

U izveštaju za 2020. godinu, navodi se da je upisnik DVT-EO koji se tiče podnesaka upućenih na postupanje Etičkom odboru DVT, formiran tokom 2020. godine i upisano je 3 predmeta, a u prethodnoj godini i u 2018. godini nije vođena posebna evidencija za ove predmete.⁴¹⁵ Što se

407 ZKP, član 283

408 Problem može predstavljati odsustvo saglasnosti oštećenog u slučaju nalaganja izvršenja ostalih mera kao što je npr. podvrgavanje psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja, a što bi trebalo da bude zakonska obaveza, naročito ukoliko se radi o licu oštećenom usled izvršenja krivičnog dela koje uključuje nasilničko ponašanje (npr. nasilje u porodici).

409 KZ, član 18

410 KZ, član 18 (3)

411 Etički kodeks javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 42/2021), Glava III Odgovornost za kršenje Etičkog kodeksa

412 *Ibid.*

413 Etički kodeks javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 42/2021), Glava III Odgovornost za kršenje Etičkog kodeksa

414 („Službeni glasnik RS", broj 59/2018 i 69/2021)

415 Izveštaj o radu Državnog veća tužilaca za 2020. godinu, februar 2021. godine, str. 6

tiče podnetih prijava, prema Izveštaju o radu, podnosioci disciplinskih prijava su pre svega građani, mada se u prethodnoj godini, za razliku od ranije perioda, pojavljuje i jedna prijava koju je podneo Etički odbor DVT.⁴¹⁶

Stoga, na osnovu svega navedenog ovaj standard se u ovom izveštajnom periodu može smatrati ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S7: ZAKON SADRŽI MEHANIZME KOJIMA SE SPREČAVA POLITIČKI ILI DRUGI NEDOZVOLJENI UTICAJ NA TUŽILAŠTVO
[1 POEN]

U pogledu mehanizma kojim se sprečava politički ili drugi nedozvoljeni uticaj na tužilaštvo, treba pre svega imati u vidu ustavne odredbe o samostalnosti javnog tužilaštva, koje goni učinioce krivičnih i drugih kažnjivih dela i preuzima zaštitu ustavnosti i zakonitosti. Upravo je zbog onemogućavanja političkog uticaja, zabranjeno političko delovanje javnog tužioca i zamenika javnog tužioca.⁴¹⁷ Javni tužilac i zamenik javnog tužioca moraju da budu samostalni u vršenju svojih ovlašćenja. Istom odredbom je zabranjen svaki uticaj na rad javnog tužilaštva i na postupanje u predmetima od strane izvršne i zakonodavne vlasti, korišćenjem javnog položaja, sredstava javnog informisanja ili na bilo koji drugi način kojim može da se ugrozi samostalnost u radu javnog tužilaštva.⁴¹⁸ U skladu sa tim, javni tužilac i zamenik javnog tužioca su dužni da odbiju svaku radnju koja predstavlja uticaj na samostalnost u radu javnog tužilaštva. Propisano je da o postojanju političkog ili drugog nedozvoljenog uticaja na rad javnog tužilaštva, DVT obaveštava zamenik predsednika DVT-a, koji u tom slučaju postupa kao Poverenik za samostalnost.⁴¹⁹ Prema članu 164. Ustava Državno veće tužilaca je samostalan organ koji obezbeđuje i garantuje samostalnost javnih tužilaca. Njegov položaj, nadležnost, organizacija, način rada, uslovi i postupak za izbor izbornih članova DVT, trajanje mandata i prestanak njihove funkcije i obezbeđenje uslova i sredstava za rad propisani su Zakonom o Državnom veću tužilaca.⁴²⁰ Međutim, iako se radi o organu koji na osnovu Ustava i Zakona garantuje samostalnost javnih tužilaca, mehanizam

kojim se sprečava politički ili drugi nedozvoljeni uticaj na tužilaštvo nije predviđen Zakonom. već podzakonskim aktom kojim se uređuje njegov rad.

Čini se da je način postupanja tužilaca nedovoljno uređen i da ima dosta prostora za normativno unapređenje. Nedostaju instrumenti kojima se obezbeđuje puna samostalnost i nezavisnost rada Poverenika, kao i koji uređuju njegov odnos sa DVT. To se npr. može postići donošenjem posebnog Poslovnika o radu poverenika za samostalnost, a kojim bi bio definisan njegov odnos sa DVT. Konstatuje se da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S8: ZAKON PREDVIĐA PRAVNA SREDSTVA KOJA JAVNI TUŽILAC IMA NA RASPOLAGANJU U SLUČAJU DA DOBIJE NEZAKONITO ILI NEOSNOVANO UPUTSTVO
[1 POEN]

Prema nacrtu Ustavnog amandmana broj XIX niži glavni javni tužilac ili javni tužilac koji smatra da je obavezno uputstvo nezakonito ili neosnovano ima pravo na prigovor u skladu sa zakonom. Pozitivna strana takvog rešenja jeste mogućnost da se podnese prigovor kako u slučaju kada smatra da je uputstvo nezakonito, tako i kada smatra da je ono neosnovano. Dakle nije neophodna kumulacija oba uslova. Venecijanska komisija se pozitivno izrazila o takvom predlogu. Međutim, prema Mišljenju Venecijanske komisije od 18. oktobra 2021. godine izraženom u tački 81. svako uputstvo bi trebalo da bude u pisanoj formi, a ukoliko se njim menja mišljenje podređenog tužioca ono bi trebalo da bude obrazloženo. Prigovor bi trebalo da se podnosi nezavisnom telu, kao što je DVT (Visokom savetu tužilaca) koji bi trebalo da odluči o njegovoj zakonitosti. Odredbe o nezakonitom i neosnovanom uputstvu postoje i u odredbama ZJT. Ukoliko niži javni tužilac smatra da je obavezno uputstvo višeg javnog tužioca nezakonito i neosnovano na osnovu člana 18. stav 3. ZJT ima pravo da izjavi prigovor sa obrazloženjem RJT u roku od osam dana od dana prijema uputstva.

Prigovor se podnosi preko javnog tužioca koji je izdao obavezno uputstvo i koji je u obavezi da u roku od 3 dana od dana prijema prigovora preispita

416 *Ibid*, str. 12

417 Ustav, član 163

418 ZJT, član 5

419 Poslovnik o radu Državnog veća tužilaca („Sl.glasnik RS“, broj 29/2017 i 46/2017 i 39/2021), član 9

420 („Sl. glasnik RS“, br. 116/2008, 101/2010, 88/2011 i 106/2015)

obavezno uputstvo koje je izdao. Tom odredbom se daje mogućnost da javni tužilac ispravi nezakonitu odluku pre upućivanja prigovora RJT. Jedino protiv obaveznog uputstva RJT prigovor nije dopušten. Međutim, sporno je propisivanje obaveznog postupanja javnog tužioca iako je uputstvo neposredno višeg javnog tužioca nezakonito i neosnovano. Problem predstavlja i činjenica što je uslov za podnošenje prigovora od strane nižeg javnog tužioca kumulativan. Potrebno je da uputstvo bude kako nezakonito, tako i neosnovano. Stoga se ne može prigovor uputiti ukoliko je uputstvo samo nezakonito. Postojeće rešenje je suprotno stavu 10 Preporuke Komiteta ministara Saveta Evrope o ulozi javnih tužilaca u krivičnopravnom sistemu Rec(2000)19, a prema kojem bi trebalo da se u situaciji kada smatra da je neko uputstvo suprotno zakonu ili njegovoj savesti, tužilac oslobodi daljeg postupanja u određenom predmetu. Iz toga proizlazi da je dovoljno da uputstvo bude nezakonito ili protivno profesionalnoj savesti tužioca, a ne da je neophodno da pored nezakonitosti postoji dodatni uslov kako bi se prigovor mogao uložiti RJT. Osim toga, sporno je i rešenje prema kojem se takav prigovor upućuje najvišoj tužilačkoj instanci, a ne javnom tužiocu koji je neposredno nadređen (npr. apelacioni javni tužilac bi trebalo da odlučuje o prigovoru izjavljenom protiv nezakonitog uputstva višeg javnog tužioca). Imajući u vidu kratke rokove za odlučivanje o prigovoru protiv uputstva neposredno višeg javnog tužioca, trebalo bi propisati obavezu da se javni tužilac suzdrži od postupanja u predmetu do donošenja odluke o prigovoru. Jedino bi mogla eventualno da postoji obaveza preduzimanja radnji koje ne trpe odlaganje.

Ukoliko se prihvati rešenje sadržano u nacrtu amandmana XIX na Ustav Republike Srbije, kao i Mišljenje Venecijanske komisije iz oktobra 2021. godine izraženo u tački 81. to bi trebalo pozitivno da se odrazi i na odredbe Zakona o javnom tužilaštvu, a kojim bi trebalo propisati da se prigovor na odlučivanje dostavlja Državnom veću tužilaca (Visokom savetu tužilaca).

Prema odredbama ZJT, zamenik javnog tužioca koji smatra da je obavezno uputstvo nezakonito i neosnovano može da izjavi prigovor sa obrazloženjem neposredno višem javnom tužiocu u roku od osam dana od dana prijema uputstva. Prema članu 24. stav 5 navedenog Zakona prigovor se podnosi preko javnog tužioca koji je izdao obavezno uputstvo i koji je dužan da u roku od 3

dana od dana prijema prigovora preispita obavezno uputstvo koje je izdao. Na taj način mu se daje šansa da preispita svoju odluku i da stavi van snage svoje obavezno uputstvo, jer se u tom slučaju prigovor ne dostavlja neposredno višem javnom tužiocu. Međutim, u tim slučajevima se može postaviti pitanje šta će se desiti ukoliko prigovor ne bude dostavljen neposredno višem javnom tužiocu, a javni tužilac ne stavi van snage svoje obavezno uputstvo. Osim toga, po zakonu, zamenik javnog tužioca koji je izjavio prigovor je dužan da postupa po uputstvu neposredno višeg javnog tužioca, a za koje smatra da je nezakonito i neosnovano. Međutim, ukoliko se ispostavi da je takvo uputstvo zaista nezakonito i neosnovano, mogla bi da nastane šteta za neko lice, a koju bi svojom radnjom prouzrokovao javni tužilac ili zamenik javnog tužioca postupajući prema uputstvu neposredno višeg javnog tužioca ili javnog tužioca. U cilju zaštite tužilaca i zamenika javnih tužilaca od odgovornosti u slučaju nepostupanja u skladu sa Pravilnikom o upravi u javnim tužilaštvima bi trebalo propisati i način evidentiranja prigovora koji su izjavljeni od strane javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca. Iako prema odredbama ZJT o prigovoru ne odlučuje DVT, trebalo bi propisati obavezu dostavljanja prigovora i navedenom veću. Neosnovano i nezakonito uputstvo može da predstavlja vid uticaja kojim se ugrožava samostalnost u postupanju javnog tužioca. Isto u pogledu međunarodnih standarda i potrebe izmene zakona u vezi sa navedenim pitanjem, a što je navedeno u prethodnom pasusu, važi i u ovom slučaju.

Imajući u vidu da izdavanje pojedinačnih uputstava predstavlja uticaj na samostalnost u postupanju, potrebno je zakonom predvideti posebne uslove u kojima se pojedinačno uputstvo može izdati. GRECO je u IV krugu evaluacije čak izrazio negativno mišljenje o pojedinačnim uputstvima, upravo iz razloga što se ona mogu koristiti i u cilju političkog uticaja u osetljivim predmetima. Imajući u vidu nacrt amandmana na Ustav Republike Srbije čini se da će ona i dalje biti dozvoljena u Republici Srbiji ukoliko se njihov tekst usvoji. Imajući u vidu da predstoji referendum o promenama Ustava u delu koji se odnosi na pravosuđe, moguće je da će uslediti i posledična izmena ostalih relevantnih propisa.

Zakonom o javnom tužilaštvu propisan je način postupanja javnog tužioca i zamenika javnog tužioca u slučaju sumnje u nezakonitost i neosnovanost uputstva neposredno višeg javnog

tužioca ili javnog tužioca. Međutim, potrebno je dodatno ojačati mehanizam zaštite od javnog tužioca ili zamenika javnog tužioca u cilju dodatne zaštite samostalnosti u obavljanju funkcije. Stoga, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S9: ZAKON PROPISUJE OBAVEZU DA UPUTSTVA REPUBLIČKOG JAVNOG TUŽILAŠTVA BUDU U PISANOJ FORMI I DA SE OBJAVLJUJU [0,5 POEN]

U vezi sa pitanjem da li zakon propisuje obavezu da uputstva RJT budu u pisanoj formi i da se objavljuju, propisano je ovlašćenje neposredno višeg javnog tužioca da nižem javnom tužiocu može izdati obavezno uputstvo za postupanje u pojedinim predmetima kada postoji sumnja u efikasnost i zakonitost njegovog postupanja, a RJT ga može izdati svakom javnom tužiocu.⁴²¹ Prema

navedenoj odredbi obavezno uputstvo se izdaje u pisanoj formi i mora da sadrži razlog i obrazloženje za njegovo izdavanje.⁴²² Propisano je i da RJT izdaje u pisanoj formi opšta obavezna uputstva za postupanje svih javnih tužilaca radi postizanja zakonitosti, delotvornosti i jednoobraznosti u postupanju.⁴²³ Zakonom nije propisana obaveza objavljivanja takvih uputstava. Postojanje obaveze objavljivanja opštih uputstava RJT predstavljalo bi garantiju zakonitosti i osnovanosti takvih uputstava, a samim tim i zakonitosti postupanja javnih tužilaštava, naročito s obzirom na to da protiv opštih uputstava RJT nije dozvoljeno izjavljivanje prigovora. Imajući u vidu da Zakon propisuje obaveznu pismenu formu uputstava, ali da se opšta uputstva RJT ne objavljuju, može se konstatovati da je ovaj standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

POD-INDIKATOR 2.2: SPREČAVANJE NEDOZVOLJENOG UTICAJA NA RAD JAVNIH TUŽILACA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Postoje funkcionalni mehanizmi za zaštitu javnih tužilaca od nedozvoljenih političkih i drugih uticaja	0,5/1	0,5/1
2. Javnost je upoznata sa radom i reagovanjima Poverenika za samostalnost tužilaca u slučajevima javnog komentarisanja krivičnih postupaka od strane vršilaca javnih funkcija	0/0,5 ▼	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	0,5/1,5 ▼	1/1,5

S1: POSTOJE FUNKCIONALNI MEHANIZMI ZA ZAŠTITU JAVNIH TUŽILACA OD NEDOZVOLJENIH POLITIČKIH I DRUGIH UTICAJA [1 POEN]

Za svrhe istraživanja ispunjenosti ovog standarda, vršena je analiza izveštaja o radu Državnog veća tužilaca (DVT), u delu koji se tiče Poverenika za samostalnost.⁴²⁴ U Izveštaju o radu DVT za 2020. godinu navedeno je da je Poverenik za samostalnost u datoj godini imao ukupno 6 predmeta. Od toga je za jedan predmet dostavio

izveštaj DVT gde smatra da bi DVT trebalo da razmotri njegov izveštaj.⁴²⁵

Ipak, posebno je značajno napomenuti da je Povereniku za samostalnost prestao mandat u martu 2020. godine, u skladu sa tada važećim Poslovníkom o radu DVT.⁴²⁶ Usled problema sa pandemijom zarazne bolesti Covid-19 i činjenice da je tokom 2020. došlo do izbora novih članova DVT, do februara 2021. godine kada je publikovan izveštaj o radu DVT, Poverenik za samostalnost nije bio izabran. Imenovanje novog Poverenika za

421 ZJT, član 18

422 *Ibid.*

423 ZJT, član 25

424 Izveštaj o radu Državnog veća tužilaca za 2020. godinu, februar 2021. godine, Republika Srbija, Državno veće tužilaca, dostupan <http://www.dvt.jt.rs/izvestaji/>, str. 32

425 *Ibid.*

426 („Službeni glasnik RS“ br. 55/2009, 43/2015, 4/2016)

samostalnost usledilo je 23.04.2021. godine⁴²⁷. Takođe, izdato je saopštenje 13.09.2021.⁴²⁸ i mišljenje 14.09.2021.⁴²⁹ godine od strane Poverenika koja se mogu naći na internet prezentaciji DVT, u odeljku koji se tiče Poverenika za samostalnost. U Mišljenju od 14.09.2021. godine Poverenik je utvrđivao postojanje nedozvoljenog uticaja na rad javnog tužioca u jednom od medijski praćenih slučajeva, a usled senzacionalističkog izveštavanja medija. Poverenik je našao da je Više javno tužilaštvo u datom slučaju pravilno reagovalo, ali je pozvao na proaktivniju komunikaciju sa javnošću.⁴³⁰ Na osnovu svega gorenavedenog, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S2: STRUČNA JAVNOST JE UPOZNATA SA RADOM I REAGOVANJIMA POVERENIKA ZA SAMOSTALNOST TUŽILACA U SLUČAJEVIMA JAVNOG KOMENTARISANJA KRIVIČNIH POSTUPAKA OD STRANE VRŠILACA JAVNIH FUNKCIJA [0,5 POENA]

Prilikom utvrđivanja ispunjenosti ovog standarda, anketirani su advokati kao deo stručne javnosti

kako bi se utvrdilo da li su upoznati sa postojanjem Poverenika za samostalnost tužilaca u slučajevima javnog komentarisanja krivičnih postupaka od strane vršilaca javnih funkcija, njegovim radom i reagovanjima u javnosti. Advokati kao deo stručne javnosti su odgovorili većinom negativno na postavljeno pitanje. 20% ispitanika nije znalo da odgovori, dok je preostali procenat advokata odgovorio da nije upoznat sa radom Poverenika za samostalnost tužilaca u slučajevima javnog komentarisanja. Što se tiče samih javnih tužilaca, 7,84% anketiranih javnih tužilaca nije moglo da odgovori na dato pitanje. Od ostalog broja anketiranih javnih tužilaca, 49,02% je odgovorilo potvrdno, dok je 43,14% odgovorilo negativno.

Stoga, na osnovu dobijenih rezultata ankete može se zaključiti da stručna javnost u suštini nije upoznata sa postojanjem, radom i istupanjima Poverenika za samostalnost tužilaca u slučajevima javnog komentarisanja krivičnih postupaka od strane vršilaca javnih funkcija, pa se ovaj standard ne smatra ispunjenim. [0/0,5 poena]

OCENA INDIKATORA:

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	10 <i>(Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	5.5 <i>(Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Tabela za konverziju	0-1,5	2-3,5	4-6	6,5-8	8,5-10
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3				

U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, i dalje se uočavaju određeni nedostaci u pogledu pravnog okvira koji uređuje integritet rada javnih tužilaca. Naime, i dalje se ne može u potpunosti oceniti kao adekvatan pravni okvir npr. u vezi sa samostalnošću u postupanju javnih tužilaca, odnosno zamenika i donošenju odluka javnog tužilaštva, obaveznošću tužioca da se u svom radu pridržava Etičkog kodeksa javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca

DVT, ili u pogledu zakonski propisane obaveze postupanja javnog tužilaštva povodom krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti. Takođe, kao i u prethodnom ciklusu, nije konstatovana promena po pitanju mehanizama za zaštitu javnih tužilaca od nedozvoljenih političkih i drugih uticaja.

Upoređujući sa prošlogodišnjim izveštajem, zabeležen je pomak, pa samim tim i povećanje vrednosti kod standarda koji tretiraju adekvatnost

427 Odluka o imenovanju Poverenika za samostalnost, 23.04.2021. godine, A br.95/21, dostupna <http://www.dvt.jt.rs/wp-content/uploads/2021/04/Odluka-o-imenovanju-Poverenika-za-samostalnost.pdf>

428 Saopštenje Poverenika za samostalnost DVT PS 3/21 od 13.9.2021. godine, dostupno <http://www.dvt.jt.rs/wp-content/uploads/2021/10/Mi-ljenje-Poverenika-za-samostalnost-DVT-PS-3-21.pdf>

429 Mišljenje Poverenika za samostalnost DVT PS 2/21 od 14.9.2021. godine, dostupno <http://www.dvt.jt.rs/wp-content/uploads/2021/10/Mi-ljenje-Poverenika-za-samostalnost-DVT-PS-3-21.pdf>

430 *Ibid*, str. 4

mehanizma koji garantuje nepristrasnost i uređuje izuzeće tužioca, kao i u slučaju zakonskog propisivanja mehanizma kontrole i sankcionisanja kršenja obaveze postupanja javnog tužilaštva povodom krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti. Ipak, u odnosu na prethodni izveštaj,

uočen je lošiji rezultat u pogledu upoznatosti javnosti sa radom i reagovanjima Poverenika za samostalnost tužilaca u slučajevima javnog komentarisanja krivičnih postupaka od strane vršilaca javnih funkcija.

PREPORUKE:

- Imajući u vidu osobenost javnotužilačke funkcije, potrebno je dodatno precizirati da to lice bude lice ne samo sa posebnim znanjima iz oblasti etike, već i lice koje poznaje način funkcionisanja javnog tužilaštva.
- Potrebno je Pravilnikom o disciplinskom postupku i disciplinskoj odgovornosti javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca propisati kraći rok za dostavljanje pravnog leka. Međutim, bez obzira na hitnost postupka, članom 32(3) javnom tužiocu ili zameniku javnog tužioca čija se disciplinska odgovornost utvrđuje trebalo bi da bude omogućeno raspravljanje pred drugostepenim organom tj. Državnim većem tužilaca.
- Potrebno je dodatno usavršiti zakonsku definiciju disciplinskog prekršaja koja ne bi trebalo da propisuje nesavesnost kao osnov disciplinske odgovornosti javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca, jer to ne predstavlja uslov koji ih čini podobnim za obavljanje te funkcije.
- Osim toga, potrebno je posledično odrediti sve, a ne samo teže disciplinske prekršaje. Takođe, trebalo bi jezički precizirati odredbe Zakona o javnom tužilaštvu kojima su propisani disciplinski prekršaji, kao i propisati izuzetke kada nije moguće postupiti u skladu sa određenim odredbama, a što ne bi trebalo da predstavlja osnov za disciplinsku odgovornost. To je npr. situacija kada javni tužilac ili zamenik javnog tužilaca odbijaju da postupe u skladu sa nezakonitim poverenim poslovima i zadacima.
- Potrebno je Zakonom precizirati način rada Poverenika, a koji bi detaljnije mogao da bude uređen Poslovnikom o radu. Trebalo bi uspostaviti i kriterijume na osnovu kojih se može jasno utvrditi da li je u pitanju politički ili neka druga vrsta uticaja na postupanje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca. Osim toga, trebalo bi uvesti i evidenciju nedozvoljenih uticaja kako bi se mogao izvršiti uvid u učestalost i način uticaja u cilju njihove prevencije
- Imajući u vidu da nezakonito i neosnovano uputstvo mogu da budu u vezi sa političkim ili drugim nezakonitim uticajem na njegov rad, potrebno je dopuniti odredbe Pravilnika o upravi u javnim tužilaštvima kako bi se o propisalo obavezno vođenje evidencije o izjavljenim prigovorima u slučaju eventualnog nedostavljanja istog višoj instanci, s obzirom na to da se on dostavlja putem javnog tužioca koji je takvo uputstvo i izdao.

INDIKATOR 3: KVALITET KAZNENE POLITIKE

POD-INDIKATOR 3.1:

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O KAZNAMA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Normativni uslovi za izricanje krivičnih sankcija za pet najčešćih krivičnih dela usklađeni su sa praksom država članica Evropske unije	0,5/1	0,5/1
2. Vrste i trajanje sankcija propisanih zakonima kojima se uređuje krivičnopravna oblast su u skladu sa evropskim standardima i međunarodnim konvencijama	0,5/1	0,5/1
3. Normativni uslovi za izricanje alternativnih sankcija za pet najčešćih krivičnih dela usklađeni su sa praksom država članica Evropske unije	0,5/1	0,5/1
UKUPNO BODOVA	1,5/3	1,5/3

S1: NORMATIVNI USLOVI ZA IZRICANJE KRIVIČNIH SANKCIJA ZA PET NAJČEŠĆIH KRIVIČNIH DELA USKLAĐENI SU SA PRAKSOM DRŽAVA ČLANICA EVROPSKE UNIJE **[1 POEN]**

Prema izveštajima Republičkog Zavoda za statistiku o punoletnim izvršiocima krivičnih dela za poslednjih pet godina pet krivičnih dela koja su najčešća u praksi sudova Republike Srbije jesu: nasilje u porodici, nedavanje izdržavanja, ugrožavanje javnog saobraćaja, neovlašćeno držanje opojnih droga i krađa.⁴³¹ Normativni uslovi za izricanje krivičnih sankcija za navedena krivična dela analiziraju se u odnosu na zakonodavstva sledećih zemalja članica Evropske unije: Hrvatske, Slovenije i Nemačke. Hrvatska i Slovenija su odabrane iz razloga što su i one kao Republika Srbija bile članice SFRJ i imaju sličnu pravnu tradiciju. Osim toga, Republika Slovenija je prva od bivših članica SFRJ pristupila EU još 2004. godine, a Hrvatska 2013. godine. Odredbe nemačkog zakonodavstva su predmet uporedne analize jer se radi o zemlji evropsko kontinentalnog pravnog sistema, kojem pripada i Republika Srbija, a ujedno i zemlji članici Evropske unije. Predmet istraživanja su bili uporedna pravna analiza opisa elemenata navedenih krivičnih dela, odnosno kvalifikacija koje pokrivaju biće tih krivičnih dela, ako pojedino nacionalno zakonodavstvo ne sadrži

istovetno krivično delo, zatim preciznost i jasnoća kvalifikacija, kao i adekvatnost propisane sankcije u odnosu na težinu dela, društvenu opasnost i svrhu kažnjavanja. U nastavku su dati ključni nalazi sprovedene uporedne pravne analize.

Odrebe kojima su propisana krivična dela za pet najčešćih krivičnih dela u praksi sudova Republike Srbije u velikoj meri su usaglašeni sa odredbama zemalja članica Evropske unije kojima su propisana ista ili slična krivična dela. Međutim, u cilju efikasnije zaštite, neke odredbe zahtevaju dodatna usaglašavanja radi adekvatnijeg određivanja elemenata bića krivičnog dela i efikasnije zaštite žrtava krivičnog dela. Izmene su neophodne u vezi sa odredbom člana 195. Krivičnog zakonika Republike Srbije (KZ)⁴³² kojom je propisano krivično delo nedavanje izdržavanja. Imajući u vidu da se obaveze u vezi sa davanjem izdržavanja mogu biti naložene jedino sudskom odlukom i uspostavljene sudskim poravnanjem, potrebno je iz odredbe izbrisati deo u kojem se govori o poravnanju zaključenim pred drugim organom. Osim toga, potrebno je definisati u čemu se sastoje teže posledice krivičnog dela nedavanje izdržavanja. U vezi sa navedenim krivičnim delom, krivično zakonodavstvo Republike Srbije, kao i hrvatsko zakonodavstvo prednost daje izmirenju obaveze izdržavanja u odnosu na izricanje krivične sankcije. Članom 283.

431 Videti Republički zavod za statistiku, Publikacije, dostupno <https://www.stat.gov.rs/sr-cyrl/publikacije/?d=5&r=>

432 KZ, član 195

ZKP Republike Srbije propisana je mogućnost odlaganja krivičnog gonjenja, kao i odustanak od krivičnog gonjenja ukoliko davalac izdržavanja izmiri neplaćenu obavezu izdržavanja i izmiruje dospele obaveze po tom osnovu. Međutim, navedenu odredbu ZKP bi trebalo izmeniti po uzoru na član 206. D, stav 1, tačka 3) Kaznenog zakonika Hrvatske, a kojim je propisana obavezna saglasnost žrtve ili oštećenog lica pre odlučivanja javnog tužioca o primeni odlaganja krivičnog gonjenja, tj. odustanka od krivičnog gonjenja. Takvom odredbom omogućila bi se efikasnija zaštita prava oštećenog lica u krivičnom postupku Republike Srbije.

Osim toga, trebalo bi dekriminalizovati krivično delo neovlašćeno držanje opojnih droga u delu u kojem se one drže za sopstvenu upotrebu po uzoru na hrvatsko i slovenačko zakonodavstvo. Držanje opojnih droga za vlastitu upotrebu moglo bi da bude sankcionisano putem prekršajnopравnih odredaba, a primenom drugih mera vankrivičnog karaktera bi se na efikasniji način pružila zaštita i omogućilo lečenje lica zavisnog od upotrebe droga i drugih nedozvoljenih supstanci. Držanje opojnih droga namenjenih prodaji ili omogućavanje konzumiranja drugom licu bi i dalje trebalo da bude osnov za krivičnopravno sankcionisanje, ali u okviru krivičnih dela iz člana 246. KZ neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga i člana 247. omogućavanje uživanja opojnih droga. Budući da opis elemenata bića krivičnog dela mora da bude jasan, a sankcije adekvatne težini izvršenog krivičnog dela, društvenoj opasnosti i svrsi zbog koje se izriču, ovaj standard se smatra delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S2: VRSTE I TRAJANJE SANKCIJA PROPISANIH ZAKONIMA KOJIMA SE UREĐUJE KRIVIČNOPRAVNA OBLAST SU U SKLADU SA EVROPSKIM STANDARDIMA I MEĐUNARODNIM KONVENCIJAMA **[1 POEN]**

Prilikom ispitivanja i ocene standarda koji se odnosi na vrstu i trajanje sankcija propisanih zakonima kojima se uređuje krivičnopravna oblast koji su u skladu sa evropskim standardima i međunarodnim konvencijama, uzet je u obzir veliki broj relevantnih međunarodnih dokumenata iz ove oblasti. Nacionalno zakonodavstvo Republike Srbije zahteva dodatna usaglašavanja sa evropskim standardima u vezi sa propisivanjem i izricanjem krivičnih sankcija. Iako je za veliki broj krivičnih dela kada su u pitanju osnovni oblici krivičnih dela propisane alternativno i novčana kazna i kazna zatvora, potrebno je preispitati neophodnost postojanja krivičnih dela propisanih velikim brojem vankrivičnih zakona, a kojima bi mogla istim zakonima da budu propisana kao prekršaji ili da se podvedu pod zakonski opis nekih drugih krivičnih dela koja su propisana osnovnim krivičnim zakonodavstvom.

Kada je u pitanju kazna doživotnog zatvora, trebalo bi izmeniti odredbu u skladu sa evropskim standardima⁴³³, tako da se uslovni otpust može izreći ne nakon isteka dvadest sedam godina, već dvadest pet godina od početka izdržavanja kazne doživotnog zatvora. Izmenu zahtevaju i odredbe kojima su propisane alternativne sankcije, tačnije potrebno je predvideti u skladu sa evropskim standardima, obavezan pristanak učinioca krivičnih dela na ispunjenje obaveza koje mu se izriču uz uslovnu osudu i uslovnu osudu sa zaštitnim nadzorom. Ujedno to bi trebalo da bude i dodatni garant njegove spremnosti na ispunjenje tih obaveza.

U pogledu ostalih kazni koje podrazumevaju zatvaranje prema članu 46 KZ, nacionalno zakonodavstvo je usklađeno sa navedenim standardima jer se propisuje da osuđenog koji

433 *Videti* Preporuku Komiteta ministara Saveta Evrope o uslovnom otpuštanju od 2003. godine R(2003)22; Statut Međunarodnog krivičnog suda, UN General Assembly, *Rome Statute of the International Criminal Court*, ISBN No. 92-9227-227-6, član 110 (3) i (5); *Videti takođe i* Preporuke R(92)17 Komiteta ministara zemljama članicama o doslednosti prilikom odmeravanja, Preporuka 26; Preporuke R(86)12 Komiteta ministara državama članicama o merama za sprečavanje i smanjivanje opterećenja sudova; Preporuke R(87)18 Komiteta ministara državama članicama u vezi sa pojednostavljenjem krivičnog postupka; Memorandum uz Preporuku R(92)16; Preporuke Saveta Evrope R(99)22 o prenaseljenosti zatvora i povećanju zatvorske populacije učiniocima lakših krivičnih dela; Tokijska pravila Ujedinjenih nacija, UN General Assembly, United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules) : resolution / adopted by the General Assembly, A/RES/45/110

je izdržao dve trećine kazne zatvora sud može uslovno otpustiti sa izdržavanja kazne ako se u toku izdržavanja tako popravio da se može sa osnovnom očekivati da će se na slobodi dobro vladati, a naročito ako do isteka vremena za koje je izrečena kazna ne izvrši novo krivično delo. Kazne lišenja slobode bi trebalo, u skladu sa Standardnim minimalnim pravilima UN za postupanje sa zatvorenicima iz 1955. godine (pravilo broj 58) i Pravilima Nelsona Mendele iz 2015. godine (pravilo broj 41), primeniti samo kada su one opravdane zbog zaštite društva od kriminaliteta i smanjenja recidivizma, a da se vreme lišenja slobode iskoristi u cilju reintegracije osuđenika u društvo nakon puštanja na slobodu, tako da se osposobe za poštovanje zakona i staranje o vlastitim potrebama u skladu sa njim.

Na osnovu dole citiranih standarda, može se zaključiti da kazna zatvora treba da bude krajnje sredstvo, a krivične sankcije treba da imaju što manje retributivan karakter. Cilj njihovog izricanja je reintegracija učinioca uz vođenje računa o interesima kako učinioca, tako i oštećenog i šire društvene zajednice. Imajući u vidu navedeno, može se reći da usaglašavanje nacionalnih standarda sa evropskim standardima u navedenoj oblasti nije u potpunosti sprovedeno. Na osnovu navedenog, utvrđuje se da je ovaj standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

Potrebno je i definisati način izmirenja oštećenog i učinioca dela, jer to nakon nadoknade štete predstavlja takođe jednu od mera propisanih u vezi sa primenom alternativne sankcije uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom. Zbog toga se nameće potreba dodatnog definisanja tog postupka, a u skladu sa evropskim standardima kojima se preporučuje detaljnije uređivanje postupka medijacije u kaznenopravnim stvarima. Kada je u pitanju položaj oštećenog lica, potrebno je propisati obavezno pribavljanje njegove saglasnosti prilikom izricanja pojedinih mera uz sporazum o priznanju krivice, a pre zaključenja navedenog sporazuma, kao i pre donošenja odluke o odlaganju krivičnog gonjenja od strane javnog tužioca (primene načela oportuniteta krivičnog gonjenja) kao što je to propisano članom 206. (d) Kaznenog zakona Hrvatske. Imajući u vidu navedeno može se reći da je neophodno izvršiti dodatno usaglašavanje nacionalnih standarda sa evropskim standardima u navedenoj oblasti. Stoga, ovaj standard se može smatrati delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S3: NORMATIVNI USLOVI ZA IZRICANJE ALTERNATIVNIH SANKCIJA ZA PET NAJČEŠĆIH KRIVIČNIH DELA USKLAĐENI SU SA PRAKSOM DRŽAVA ČLANICA EVROPSKE UNIJE **[1 POEN]**

U Republici Srbiji su propisane sledeće alternativne krivične sankcije: uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom, kućni zatvor, rad u javnom interesu i oduzimanje vozačke dozvole. Alternativne sankcije nisu neposredno vezane za pojedina krivična dela, već se vezuju za visinu zaprećene kazne, dok je za neka dela isključena njihova primena. Od evropskih standarda, u ovom pogledu, od posebnog značaja jesu preporuke Saveta Evrope R(92)16 tj. Evropska pravila kao i njihova dopuna R(2000)22, prema kojima nijedna alternativna sankcija ili mera ne sme biti neograničenog trajanja. Radi sprovođenja alternativnih krivičnih sankcija potrebna je saradnja, kao i pristanak izvršioca za njihovo izricanje. Na taj način razvija se osećaj odgovornosti prema zajednici, kao i prema žrtvi krivičnog dela. Preporukama Saveta Evrope je naglašena potreba integracije osuđenika u društvenu zajednicu. Iste preporuke sadržane su i u Preporuci Komiteta ministara R(99)2 državama članicama o prenaseljenosti zatvora i porastu broja zatvorenika. Pored toga, Preporuka broj R(2010)1 o probacionim pravilima usvojena od strane Komiteta ministara, kao i preporuka R(2014)4 o elektronskom nadzoru, preporučuju da države članice svojim nacionalnim zakonodavstvima uspostave probacione službe tj. elektronski nadzor u skladu sa smernicama. Dalje je pravnom analizom obuhvaćeno zakonodavstvo Hrvatske, Slovenije i Nemačke, u pogledu propisivanja i načina sprovođenja alternativnih kaznenih sankcija.

Na osnovu sprovedene pravne analize, utvrđena je potreba da se posebno obrazloži odluka suda o izricanju kazne zatvora, ako postoji mogućnost alternativne sankcije (kao što je slučaj u Hrvatskoj i Nemačkoj). Opšti zaključak je da krivično zakonodavstvo Republike Srbije sadrži adekvatan pravni okvir za izricanje alternativnih krivičnih sankcija, umesto kratkotrajne kazne zatvora. Alternativne sankcije se mogu primeniti na osnovne oblike napred navedenih najčešćih pet krivičnih dela u praksi nacionalnih sudova Republike Srbije. Međutim, nacionalni pravni okvir za primenu alternativnih sankcija nije u potpunosti

i adekvatno zaokružen. Prema Izveštaju Saveta Evrope o kazenoj statistici SACE II za 2019. godinu, alternativne sankcije se u praksi sudova Republike Srbije veoma retko izriču. Razlog za takvo postupanje sudova je verovatno strah od osude javnosti i medija. Međutim, čini se da bi postojanje odredbe u KZ kojom se propisuje da je sud obavezan da obrazloži zbog čega se odlučuje za izricanje kratkotrajne kazne zatvora umesto alternativne sankcije i da li se izricanjem kazne

zakona jedino može ostvariti svrha kažnjavanja podsticajno uticalo na praksu nacionalnih sudova u pogledu izricanja alternativnih sankcija.

Na osnovu navedenog može se konstatovati da je ovaj standard delimično ispunjen. U odnosu na prethodni izveštajni period nije došlo do promena u pogledu vrednosti i ispunjenosti ovog standarda. [0,5/1 poena]

POD-INDIKATOR 3.2: PERCEPCIJE O PRAVIČNOSTI IZRICANJA KRIVIČNIH SANKCIJA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Učesnici u krivičnom postupku smatraju da postoji ujednačena praksa o primeni krivičnih sankcija za pojedinačna krivična dela	0/1	0/1
2. Učesnici u krivičnom postupku smatraju da je politika jednaka za sve okrivljene, bez obzira na njihov lični i društveni status	0,5/1 ▲	0/1
3. Učesnici u krivičnom postupku smatraju da kolizije zakona ne utiču na jednakost primene krivičnih sankcija	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	0,5/2,5 ▲	0/2,5

S1: UČESNICI U KRIVIČNOM POSTUPKU SMATRAJU DA POSTOJI UJEDNAČENA PRAKSA O PRIMENI KRIVIČNIH SANKCIJA ZA POJEDINAČNA KRIVIČNA DELA [1 POEN]

Kao i u prethodnom ciklusu istraživanja, i sada je sprovedena anketa sa advokatima koji su specijalizovani kao branioci ili čija je praksa pretežno u krivičnoj materiji i sa javnim tužiocima, a radi dobijanja ocene ispunjenosti standarda koji se odnose na kaznenu politiku sudova u praksi. Nalazi ukazuju da je čak 86,6% intervjuisanih advokata ocenilo je da ne postoji ujednačena praksa u primeni krivičnih sankcija za pojedina krivična dela. Takođe, 6,67% njih nije moglo da odgovori na ovo pitanje.

Intervjuisani javni tužioci imaju donekle drugačije viđenje, budući da je 53,85% njih stava da ne postoji ujednačena praksa o primeni krivičnih sankcija za pojedinačna krivična dela. O ovoj tvrdnji pozitivno se izjasnilo 46,16% javnih tužilaca. Stoga, prema navedenom, ne može se konstatovati da je ovaj standard ispunjen. [0/1 poena]

S2: UČESNICI U KRIVIČNOM POSTUPKU SMATRAJU DA JE KAZNENA POLITIKA JEDNAKA ZA SVE OKRIVLJENE, BEZ OBZIRA NA NJIHOV LIČNI I DRUŠTVENI STATUS [1 POEN]

Kao i kod prethodnog standarda, i na pitanje ujednačenosti kaznene politike s obzirom na lični i društveni status okrivljenih, jedinstvena ocena advokata je da to nije slučaj u praksi. 86,66% advokata se izrazilo negativno o ovoj tvrdnji dok dodatnih 6,67% nije znalo da odgovori na ovo pitanje. Interesantno je istaći da nijedan anketirani advokat nije izrazio potpuno slaganje, dok se svega 6,67% njih donekle složilo.

Ponovo, ocena javnih tužilaca je nešto drugačija, ali su i oni saglasni da se ne može u potpunosti eliminirati diskriminacija okrivljenih prema ličnom i društvenom statusu. 49,02% javnih tužilaca izrazilo je neslaganje, dok je 50,98% javnih tužilaca stava da je kaznena politika zaista jednaka za sve okrivljene bez obzira na njihov lični i društveni status. Imajući u vidu sve navedeno, konstatuje se da standard u ovom izveštajnom ciklusu ipak delimično nije ispunjen. [0,5/1 poena]

S3: UČESNICI U KRIVIČNOM POSTUPKU SMATRAJU DA KOLIZIJE ZAKONA NE UTIČU NA JEDNAKOST PRIMENE KRIVIČNIH SANKCIJA [0,5 POENA]

U pogledu pitanja uticaja kolizija koje se javljaju između merodavnih zakona u krivičnoj materiji na ujednačenu primenu krivičnih sankcija, ocena advokata je nešto blaža nego kod prethodnih standarda, ali i dalje većina ocenjuje da normativne kolizije imaju uticaj na primenu sankcija u sudskoj praksi.

53,34% advokata izrazilo se negativno na ovu temu, a čak 20% ispitanika ove grupe nije znalo da pruži odgovor. Ovu ocenu u značajnoj meri dele i intervjuisani tužioci. 58,82% anketiranih tužilaca iznelo je stav sličan onom koji su izneli advokati., izrazivši se negativno na pitanje da kolizije zakona ne utiču na jednakost primene krivičnih sankcija. U manjini su javni tužioci koji su potvrdili ovo pitanje, njih svega 35,29%. Na osnovu navedenog, konstatuje se da ovaj standard nije ispunjen. [0/0,5 poena]

OCENA INDIKATORA:

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	5,5 <i>(Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	2 ▲ <i>(Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Tabela za konverziju	0-0,5	1-1,5	2-2,5	3-3,5	4-5,5
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3 ▲				

U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, nije došlo do promena u pogledu ocena standarda koji prate pravni okvir i kvalitet kaznene politike. Naime, kao i u prethodnom izveštaju, i dalje se konstatuje delimična adekvatnost relevantnog pravnog okvira u ovoj oblasti. Već je konstatovano da je krivično zakonodavstvo u delu uređenja krivičnih sankcija, u velikoj meri usaglašeno sa definisanim uporednim i međunarodnim standardima. Određeni nedostatak je uočen u pogledu propisanih pravila o vrsti i trajanju sankcija. Međutim, kaznena politika sudova je izrazito loše ocenjena. Ipak, u odnosu na prethodni izveštajni

ciklus, došlo je do pomaka na planu stava učesnika u postupku o jednakosti politike za sve okrivljenem bez obzira na njihov lični i društveni status, te je zabeležen, za nijansu bolji rezultat u odnosu na prethodni ciklus kod ovog konkretnog standarda. U pogledu ostalih standarda vezanih za percepciju kaznene politike, nije došlo do promene u datim ocenama. Pобољшanje na nivou jednog od elemenata percepcije učesnika u postupku, dovelo je do povećanja sveukupne ocene na nivou pod-indikatora koji je umesto ranije ocene 2, sada ocenjen ocenom 3.

PREPORUKE:

- Potrebno je preispitati neophodnost postojanja krivičnih dela propisanih velikim brojem vankrivičnih zakona, a kojima bi mogla istim zakonima da budu propisana kao prekršaji ili da se podvedu pod zakonski opis nekih drugih krivičnih dela koja su propisana osnovnim krivičnim zakonodavstvom
- Kada je u pitanju kazna doživotnog zatvora, trebalo bi izmeniti odredbu u skladu sa evropskim standardima, tako da se uslovni otpust može izreći ne nakon isteka dvadeset sedam godina, već dvadeset pet godina od početka izdržavanja kazne doživotnog zatvora.
- Neophodno je dodatno unaprediti nacionalni pravni okvir u cilju efikasnije primene alternativnih sankcija. Jedna od preporuka jeste mogućnost kombinovanja alternativnih sankcija tako da se npr. kazna rada u javnom interesu ili oduzimanje vozačke dozvole mogu primeniti kao dodatne obaveze uz uslovnu osudu sa zaštitnim nadzorom.
- Trebalo bi propisati obavezno obrazloženje u presudama sudova u kojima su umesto neke od alternativnih sankcija izrečene kratkotrajne kazne zatvora, kao što je propisano u nekim evropskim zemljama ili propisati obaveznu zamenu kazne zatvora do godinu dana vanzavodskom sankcijom, osim ukoliko to nije protivno svrsi kažnjavanja zbog koje se one izriče, uzimajući u obzir prirodu i vrstu krivičnog dela, okolnosti pod kojima je izvršeno i ličnost izvršioca

KLJUČNA OBLAST VII: PRISTUP PRAVOSUDNIM USLUGAMA

INDIKATOR 1: KVALITET RADA JAVNIH IZVRŠITELJA

POD-INDIKATOR 1.1: ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI O RADU JAVNIH IZVRŠITELJA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Propisano je delotvorno pravno sredstvo koje obezbeđuje pravnu zaštitu dužnika	1/1	1/1
2. Propisano je delotvorno pravno sredstvo koje obezbeđuje pravnu zaštitu trećih lica	0,5/1	0,5/1
3. Zakon omogućava dokazne predloge dužnika i trećih lica	0,5/0,5	0,5/0,5
4. Propisane su garancije objektivnog i jednakog pravnog tretmana stranaka od strane javnih izvršitelja / ne propisuje povlašćeni procesni položaj poverioca	0/1	0/1
5. Propisana je raspodela nadležnosti tako da obezbeđuje pravilno i efikasno postupanje suda i javnih izvršitelja	0,5/0,5	0,5/0,5
6. Propisani su kriterijumi za ujednačenu raspodelu predmeta javnim izvršiteljima	0/0,5	0/0,5
7. Predviđen je pouzdan način dostave pismena u postupku i obaveštavanja stranaka o svim bitnim okolnostima za postupak	0,5/0,5	0,5/0,5
8. Postoje zakonske garancije protiv zloupotreba u postupku naplate potraživanja	0,5/0,5	0,5/0,5
9. Propisan je delotvoran nadzor nad radom javnih izvršitelja	0,5/0,5	0,5/0,5
10. Podnositelj pritužbe na rad javnog izvršitelja ima pravo uvida u podatke i ishod nadzora	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	4/6,5	4/6,5

**S1: PROPISANO JE DELOTVORNO PRAVNO SREDSTVO
KOJE OBEZBEĐUJE PRAVNU ZAŠTITU DUŽNIKA
[1 POEN]**

Zakonom o izvršenju i obezbeđenju (u daljem tekstu: ZIO) je žalba predviđena kao osnovno pravno sredstvo protiv rešenja o izvršenju, kojom se može pobijati rešenje ako je izvršna isprava prestala da važi, ako nije protekao rok za ispunjenje obaveze izvršnog dužnika, ako je potraživanje iz izvršne isprave prestalo po drugom osnovu, ako je nedozvoljen predmet izvršenja ili je nemoguće sprovesti izvršenje na tom predmetu, i iz drugih zakonskih razloga.⁴³⁴ Prigovor je osnovno pravno sredstvo protiv rešenja o izvršenju na osnovu verodostojne isprave, uključujući komunalne predmete i može se izjaviti ako potraživanje iz verodostojne isprave nije nastalo, ako je u verodostojnu ispravu unet neistinit sadržaj, ako potraživanje nije dospelo, ako je obaveza izvršena ili na drugi način prestala, ako je potraživanje zastarelo, i iz drugih razloga propisanih ovim ili posebnim zakonom. Prigovor odlaže izvršenje, za razliku od žalbe, a njegovo dejstvo je da se predmet, ako bude usvojen prigovor, upućuje na parnicu pred nadležnim osnovnim sudom. U periodu nakon prethodnog izveštaja, nije menjan Zakon o izvršenju i obezbeđenju, pa su iste odredbe o pravnim lekovima i dalje na snazi. Kako izvršni dužnik raspolaže efektivnim pravnim sredstvima, i to žalbom, kao osnovnim pravnim lekom, koja ima devolutivno dejstvo i mogućnost ispitivanja zakonitosti akata donetih u postupku, i prigovorom, koji upućuje na parnicu u kojoj se može ispitivati sadržina i osnovanost potraživanja, pa se standard smatra ispunjenim. [1/1 poena]

**S2: PROPISANO JE DELOTVORNO PRAVNO SREDSTVO
KOJE OBEZBEĐUJE PRAVNU ZAŠTITU TREĆIH LICA
[1 POEN]**

Lice koje smatra da ima neko pravo koje sprečava izvršenje, pre svega pravo svojine ili drugo pravo na predmetu izvršenja, može javnom izvršitelju podneti prigovor kojim zahteva da se izvršenje utvrdi nedozvoljenim na tom predmetu.⁴³⁵ Prigovor trećeg lica, za razliku od žalbe, nema devolutivno dejstvo. Ni u ovom pogledu nema izmena u odnosu

na prethodni izveštaj, pa su i uočeni nedostaci važećeg zakonskog rešenja i dalje prisutni: iako u slučaju odbacivanja ili odbijanja prigovora, treće lice može da pokrene parnični postupak protiv izvršnog poverioca radi utvrđenja da je izvršenje na predmetu nedozvoljeno, ta parnica ne odlaže izvršenje. Pored toga, treće lice je dužno da u prigovoru navede razloge za prigovor i da odmah priloži isprave kojima dokazuje postojanje svoga prava, inače se prigovor odbacuje. S druge strane, kod popisa i prodaje stvari izvršnog dužnika javlja se *zakonska pretpostavka* da su sve stvari u njegovoj državini u svojini izvršnog dužnika i da mogu biti predmet izvršenja, uz propisane izuzetke po vrsti i nameni stvari.⁴³⁶ Zakonodavac na ovaj način daje prednost zaštiti interesa poverioca za efikasnim sprovođenjem izvršenja, u odnosu na zaštitu interesa trećeg lica. Naime, treće lice mora da dokazuje da su stvari u njegovoj svojini, a ne dužnikovoj, a ne da učini verovatnim takvu okolnost. Pored toga, zahtevana je stroga pisana forma dokaza (*forma ad probationem*) već u fazi podnošenja prigovora, odnosno pre parničnog postupka u kojem bi se ti dokazi ispitivali. Prema tome, pravna sredstva za zaštitu interesa trećih lica postoje, propisana su, ali je ostvarivanje takve zaštite spojeno sa otežanim dokazivanjem i sprovođenjem parničnog postupka neizvesne dužine i ishoda, naročito imajući u vidu pitanje raspolaganja i čuvanja dokaza o svojini pokretnih stvari. S obzirom da i dalje stoje iste primedbe iz prethodnog izveštaja, konstatuje se da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

**S3: ZAKON OMOGUĆAVA DOKAZNE PREDLOGE DUŽNIKA I
TREĆIH LICA
[0,5 POENA]**

Zakon predviđa mogućnost podnošenja dokaznih predloga izvršnog dužnika, u vezi sa navodima iz uloženi pravnih sredstava, žalbe i/ili prigovora, s tim da nije dozvoljeno dokazivanje okolnosti vezane za samo potraživanje, s obzirom na osnovno zakonsko načelo formalnog legaliteta. Takođe, nema promena u ovom standardu u odnosu na prethodni period, a standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

434 Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS“, br. 106/2015, 106/2016 - autentično tumačenje, 113/2017 - autentično tumačenje, 54/2019 i 9/2020 - autentično tumačenje), član 24

435 ZIO, član 108

436 ZIO, član 221. i 218

S4: PROPISANE SU GARANCIJE OBJEKTIVNOG I JEDNAKOG PRAVNOG TRETMANA STRANAKA OD STRANE JAVNIH IZVRŠITELJA / NE PROPISUJE POVLAŠĆENI PROCESNI POLOŽAJ POVERIOCA [1 POEN]

Nepriistrasno i jednako postupanje javnih izvršitelja prema strankama u postupku i trećim licima je propisano kao jedno od načela Etičkog kodeksa javnih izvršitelja.⁴³⁷ Sadržina ovog načela je zahtev za sprečavanje diskriminacije stranaka, s obzirom na lična svojstva lica u postupku, rasnu, nacionalnu, religijsku pripadnost, pol, seksualnu orijentaciju, kao i društveni ili finansijski status. Međutim, nije propisan zahtev objektivnog i jednakog pravnog tretmana stranaka u postupku, odnosno sprečavanje diskriminacije s obzirom na procesni status lica. Zakon ne sadrži posebne odredbe ili načela koja garantuju jednakost svih izvršnih poverilaca i izvršnih dužnika, odnosno garancije sprečavanja diskriminacije. Kako citirane garancije nisu zakonskog ranga, a i ne odnose se neposredno na sprečavanje diskriminacije u izvršnom postupku s obzirom na svojstvo izvršnog dužnika, izvršnog poverioca ili trećeg lica, standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/1 poena]

S5: PROPISANA JE RASPODELA NADLEŽNOSTI TAKO DA OBEZBEĐUJE PRAVILNO I EFIKASNO POSTUPANJE SUDA I JAVNIH IZVRŠITELJA [0,5 POENA]

Zakon propisuje da je sud nadležan za odlučivanje po predlogu za izvršenje, na osnovu izvršne isprave i na osnovu verodostojne isprave, dok su javni izvršitelji nadležni sa sprovođenjem izvršenja. Sud je nadležan i za odlučivanje po pravnim lekovima. Izuzeci su odlučivanje javnih izvršitelja po predlozima za izvršenje na osnovu verodostojne isprave u komunalnim stvarima i po prigovoru trećeg lica, umesto suda, a sprovođenje izvršenja od strane suda u propisanim slučajevima. U izveštajnom periodu nije bilo promena merodavnih odredbi, koje se mogu oceniti kao konzistentne sistemskom rešenju u kojem sud odlučuje a javni izvršitelj sprovodi, dok su izuzeci uglavnom adekvatni (osim odlučivanja po prigovoru trećeg lica, o čemu je napred bilo reči). Prema tome, standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S6: PROPISANI SU KRITERIJUMI ZA UJEDNAČENU RASPODELU PREDMETA JAVNIM IZVRŠITELJIMA [0,5 POENA]

Zakon je prihvatio princip „slučajnog“ javnog izvršitelja samo u materiji komunalnih predmeta, dok je princip da su javni izvršitelji na specifičnom tržištu pravosudnih usluga izvršenja sudskih odluka, gde je ostavljen izbor poveriocu da određuje kome će podneti predlog za izvršenje između mesno nadležnih izvršitelja. Kao što je konstatovano u prethodnom izveštaju, princip „slučajnog“ izvršitelja je, na ovaj način, suprotstavljen principu uzajamne konkurencije koja se javlja na tržištu usluga sprovođenja izvršenja. Zakonodavac nije menjao svoje stanovište da se da prednost „tržišnom“ principu, pored argumentacije koja se često čuje u javnosti da je u pitanju ostvarivanje javnih ovlašćenja, da se izvršenje sprovodi prema unapred propisanom troškovniku, gde krajnje troškove snosi izvršni dužnik, pa kriterijum formiranja „ponude i tražnje“ nema svoje odgovarajuće teorijsko utemeljenje, kao ni praktične razloge osim činjenice selekcije s obzirom na neekonomske kriterijume (npr. ostvareni rezultati u prethodnim izvršenjima, brzina i obim uspešnosti naplate potraživanja i sl.), u kom slučaju je teza o tržištu usluga izvršenja problematična. Kao i u prethodnom izveštaju, standard se ne smatra ispunjenim. [0/0,5 poena]

S7: PREDVIĐEN JE POUZDAN NAČIN DOSTAVE PISMENA U POSTUPKU I OBAVEŠTAVANJA STRANAKA O SVIM BITNIM OKOLNOSTIMA ZA POSTUPAK [0,5 POENA]

ZIO predviđa da akte suda i javnog izvršitelja, kao i druga pismena, dostavlja javni izvršitelj, ako sud nije isključivo nadležan za izvršenje.⁴³⁸ Ako dostava ne uspe, pismeno se u roku od tri dana ističe na elektronskoj oglasnoj tabli suda koji je doneo rešenje o izvršenju na osnovu izvršne ili verodostojne isprave, a kad je reč o rešenju o izvršenju na osnovu verodostojne isprave, dostavljanje se ponavlja još jednom po isteku roka od osam dana od prethodnog dostavljanja, a ako ni ponovljeno dostavljanje ne uspe, rešenje se u roku od tri dana ističe na elektronskoj oglasnoj tabli nadležnog suda. Pored toga, pravilnikom donetim tokom izveštajnog perioda, posebno je

437 Etički kodeks javnih izvršitelja (“Sl. glasnik RS”, br. 105/2016), član 6

438 ZIO, članovi 36 i 37

uređena dostava elektronskim putem između javnih izvršitelja i državnih organa, uključujući sud, a koja se ostvaruje preko odgovarajuće aplikacije Ministarstva pravde, na koji način je dodatno unapređena efikasnost i pouzdanost sistema dostave pismena u izvršenju.⁴³⁹ Prema tome, standard se smatra ispunjenim. [0,5/0,5 poena]

S8: POSTOJE ZAKONSKE GARANCIJE PROTIV ZLOUPOTREBA U POSTUPKU NAPLATE POTRAŽIVANJA [0,5 POENA]

Načelo srazmere treba da spreči zloupotrebe koje se javljaju u slučajevima popisa i prodaje stvari, kada je potraživanje značajno manje od stvarne vrednosti stvari, naročito kad su u pitanju nepokretnosti. Detaljno propisana pravila u postupku naplate potraživanja, uređuju radnje koje se preduzimaju u postupku naplate i namirenja potraživanja, čime se sprečava zloupotreba od strane javnih izvršitelja. Ranije donete posebne odredbe o ograničenjima kod prinudne prodaje nepokretnosti, kao i primena tzv. elektronske aukcije, uticali su na značajno umanjenje rizika od zloupotreba u ovoj naročito delikatnoj materiji. Stoga, ocenjuje se da je ovaj standard ispunjen. [0,5/0,5 poena]

S9: PROPISAN JE DELOTVORAN NADZOR NAD RADOM JAVNIH IZVRŠITELJA [0,5 POENA]

Nadzor nad radom javnih izvršitelja sprovode Ministarstvo pravde i Komora javnih izvršitelja.⁴⁴⁰ Nadzor koji sprovodi Komora može biti planski (redovni nadzor) ili po pritužbi stranke ili učesnika u postupku, u kojem slučaju se sprovodi vanredni nadzor. Ministarstvo vrši nadzor na sopstvenu inicijativu, na predlog predsednika suda za čije područje je javni izvršitelj imenovan ili po pritužbi drugog javnog izvršitelja, stranke ili učesnika u postupku. Pored propisanih pravila organizacije rada i poštovanja odredaba postupka, prilikom nadzora se ispituje primena Standarda profesionalnog ponašanja javnih izvršitelja.⁴⁴¹ Kako su propisani svi potrebni uslovi za sprovođenje delotvornog nadzora, ovaj standard je ispunjen u celosti. [0,5/0,5 poena]

S10: PODNOSILAC PRITUŽBE NA RAD JAVNOG IZVRŠITELJA IMA PRAVO UVIDA U PODATKE I ISHOD NADZORA [0,5 POENA]

Pritužbu protiv javnog izvršitelja može da podnese stranka ili drugi učesnik u postupku. Međutim, podnosilac pritužbe nema nikakvih prava u postupku po pritužbi, nema svojstvo učesnika u tom postupku, nema pravo uvida u spise, nema pravo davanja dokaznih predloga izvan same pritužbe, a nije propisana ni obaveza obaveštavanja o ishodu postupka koji je iniciran pritužbom. U pogledu ovog standarda, nema novina u izveštajnom periodu. Stoga se standard ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

439 Pravilnik o dostavljanju elektronskim putem između javnog izvršitelja i drugih organa ("Sl. glasnik RS", br. 30/2021)

440 ZIO, članovi 523. i 524.

441 Pravilnik o standardima profesionalnog ponašanja javnih izvršitelja ("Sl. glasnik RS", br. 90/2019)

POD-INDIKATOR 1.2: RAD JAVNIH IZVRŠITELJA U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Stranke u izvršnom postupku smatraju da javni izvršitelji nediskriminatorno i neselektivno postupaju prema svim kategorijama lica u postupku	0,5/1	0,5/1
2. Javni izvršitelji imaju aktivnu ulogu u posredovanju između stranaka radi sporazumnog namirenja	0,5/1 ▲	0/1
3. Udeo pritužbi stranaka na rad javnih izvršitelja u odnosu na ukupan broj predmeta u radu u kalendarskoj godini	1/1	1/1
4. Stranke u izvršnom postupku smatraju da su javno-izvršiteljski troškovi predvidivi	0/0,5	0/0,5
5. Stranke u izvršnom postupku smatraju da je javno-izvršiteljska tarifa jasna i nedvosmislena	0/0,5	0/0,5
6. Stranke u izvršnom postupku smatraju da je predujam troškova predvidiv za stranke u postupku	0/0,5	0/0,5
UKUPNO BODOVA	2/4,5 ▲	1,5/4,5

S1: STRANKE U IZVRŠNOM POSTUPKU SMATRAJU DA JAVNI IZVRŠITELJI NEDISKRIMINATORNO I NESELEKTIVNO POSTUPAJU PREMA SVIM KATEGORIJAMA LICA U POSTUPKU [1 POEN]

U periodu nakon prethodnog izveštaja, nije zabeležen primetan napredak u podizanju poverenja u nediskriminatorno postupanje javnih izvršitelja. Na osnovu iskustva građana koji su imali iskustva sa postupkom prinudne naplate potraživanja, može se uočiti da nije postignut odgovarajući nivo poverenja u rad javnih izvršitelja⁴⁴². S obzirom na prirodu izvršnog postupka, da se sprovodi radi ostvarivanja pravnog interesa jedne strane, koji je utvrđen pravnosnažnom sudskom odlukom ili drugim izvršnim aktom, a protiv interesa druge strane, koja je dužna da ispuni određeno potraživanje poverioca, logično je da se u diskusijama u kojima učestvuju pretežno lica sa iskustvom izvršnih dužnika, po pravilu čuju kritike i nezadovoljstvo radom javnih izvršitelja. Primedbe koje se mogu čuti jeste da u pojedinim situacijama, nije isti tretman svih koji imaju status dužnika, tj. da se izvršenje ne sprovodi jednako rigorozno. Međutim, ovi komentari su uglavnom anegdotalni, s obzirom da nema pouzdanih dokaza da je diskriminatorno ponašanje sistemski problem. Iste primedbe su zabeležene i u prethodnom izveštaju, a kako u međuvremenu nije uočen napredak, može se konstatovati da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S2: JAVNI IZVRŠITELJI IMAJU AKTIVNU ULOGU U POSREDOVANJU IZMEĐU STRANAKA RADI SPORAZUMNOG NAMIRENJA [1 POEN]

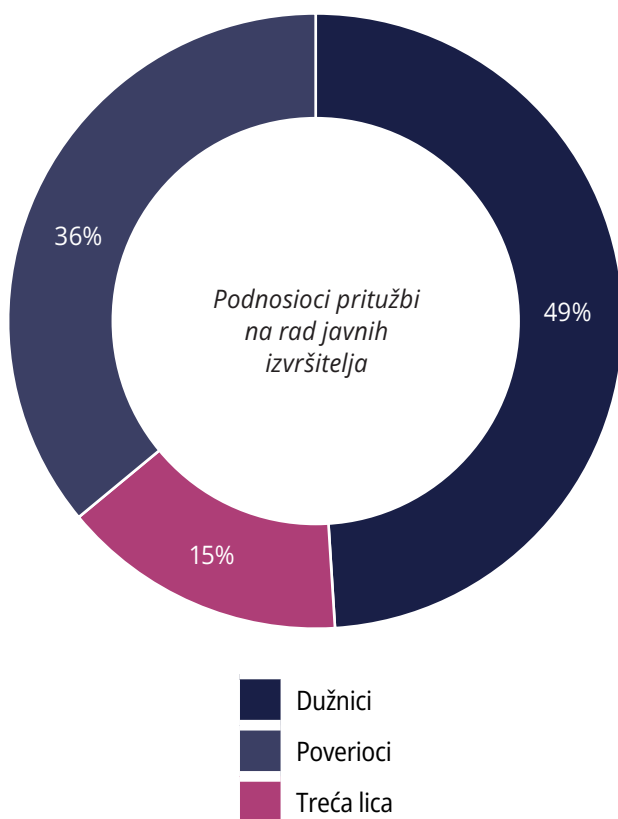
U prethodnom izveštaju je konstatovano da pored zahteva zakonodavca da se uspostavi praksa posredovanja radi sporazumnog namirenja, takvi slučajevi su izuzetno retki. S druge strane, unapređeni su uslovi za sprovođenje mehanizma dobrovoljnog namirenja novčanog potraživanja nastalog iz komunalnih usluga i srodnih delatnosti (tzv. *soft collection*), donošenjem izmena podzakonskog akta koji detaljnije uređuje način sprovođenja ovog mehanizma u praksi. Može se konstatovati da je na ovaj način učinjen određeni napredak ka razvoju posredovanja javnih izvršitelja, u prethodnom postupku (dobrovoljno namirenje), a da je potrebno isto ostvariti i u samom izvršnom postupku. Prema tome, konstatuje se da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

S3: UDEO PRITUŽBI STRANAKA NA RAD JAVNIH IZVRŠITELJA U ODNOSU NA UKUPAN BROJ PREDMETA U RADU U KALENDARSKOJ GODINI [1 POEN]

Prema podacima dobijenim od Komore javnih izvršitelja, na osnovu upita o broju i strukturi pritužbi, na godišnjem nivou je Komori podneto ukupno 949 pritužbi na rad javnih izvršitelja, od kojih

442 Sprovedeno istraživanje putem fokus grupa u periodu X-XI 2021. godine

je 49% od strane izvršnih dužnika, u 15% slučajeva podnosioci su izvršni poverioci, a preostale pritužbe su podneli drugi učesnici u postupku.⁴⁴³ U istom periodu je primljeno u rad 587.381 novih izvršnih predmeta, a 1.968.438 predmeta je bilo ukupno u radu u toj kalendarskoj godini. Iako nisu raspoloživi podaci koji povezuju pritužbe sa pojedinačnim predmetima, može se uočiti da je relativni udeo pritužbi u odnosu na ukupan broj aktivnih predmeta na godišnjem nivou 0,0482% (manje od 1 pritužba na 5.000 aktivnih predmeta). Navedene vrednosti se u značajnoj meri poklapaju sa podacima iz prethodnog izveštaja, s tim što se može uočiti izvestan porast broja pritužbi izvršnih poverilaca. S obzirom na udeo pritužbi u ukupnom broju predmeta u radu na godišnjem nivou, konstatuje se da je standard ispunjen. [1/1 poen]

S4: STRANKE U IZVRŠNOM POSTUPKU SMATRAJU DA SU JAVNOIZVRŠITELJSKI TROŠKOVI PREDVIDIVI [0,5 POENA]

Na osnovu diskusije sa građanima koji su imali iskustva sa izvršenjem, može se uočiti da je prisutan problem nejasnoće u vezi troškova postupka. Pitanja koja se javljaju u vezi s tim su najčešće način obračuna visine predujma i neizvesnost koliko će troškovi izneti do kraja postupka, s obzirom da rešenje o izvršenju sadrži samo predujmljene troškove, a da je neizvesna visina naknade za uspešno sproveden postupak, koja se obračunava na kraju postupka.⁴⁴⁴ Istovremeno, potrebno je imati u vidu da javni izvršitelji postupaju i vrše obračun troškova postupka na osnovu Javnoizvršiteljske tarife, koja predstavlja podzakonski akt, javno dostupan i jedinstven za sve javne izvršitelje⁴⁴⁵. Može se izvesti ocena da je veći problem kompleksnost načina obračuna i naplate troškova, nego sama tarifa, i da je to pitanje tesno vezano za informisanost građana o tarifi i načinu njene primene. Prema tome, problem nepredvidivosti troškova je prisutan, prevashodno kao rezultat „hermetičnosti“ tarife iz ugla građana, pa se standard ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

S5: STRANKE U IZVRŠNOM POSTUPKU SMATRAJU DA JE JAVNOIZVRŠITELJSKA TARIFA JASNA I NEDVOSMISLENA [0,5 POENA]

Kao što je napred konstatovano, tarifa je javno dostupna i građani mogu da joj pristupe u svakom momentu. Kao propis, tarifa je jasna i nedvosmislena, ali se problem javlja sa navedenom nemogućnošću da građani na osnovu same tarife samostalno procene moguće troškove, bilo kao poverioci, bilo kao dužnici. Tarifa je, prema tome, dostupna, ima dejstvo propisa koji primenjuju javni izvršitelji, ali je taj mehanizam nedovoljno jasan iz ugla građana, pa se ovaj standard smatra neispunjenim. [0/0,5 poena]

443 Podaci za 2019. godinu dobijeni su na osnovu dopisa koji je dostavila Komora javnih izvršitelja

444 Fokus grupe

445 Javnoizvršiteljska tarifa („Sl. glasnik RS“, br. 93/2019)

S6: STRANKE U IZVRŠNOM POSTUPKU SMATRAJU DA JE PREDUJAM TROŠKOVA PREDVIDIV ZA STRANKE U POSTUPKU
[0,5 POENA]

U izveštajnom periodu nije zabeležen napredak u pogledu približavanja građanima načina obračuna i naplate predujma troškova. Ostaju ranije utvrđene ocene da je strankama teško da sagledaju visinu i strukturu troškova koji se uzimaju u obzir i naplaćuju putem predujma. S tim u vezi, poseban problem predstavlja naplata predujma u komunalnim predmetima, koji su po svom obimu izuzetno masovni u ukupnom broju izvršnih predmeta (komunalni predmeti čine 41,4% svih predmeta u radu primljenih na godišnjem

nivou)⁴⁴⁶, gde se uočava praksa uračunavanja troškova za sastavljanje predloga za izvršenje u predujam i u situaciji kada podnesak samostalno sastavlja služba komunalnog preduzeća koje se javlja kao podnosilac predloga za izvršenje na osnovu verodostojne isprave. Poverilac ovaj predujam plati, ali se isti odmah rešenjem o izvršenju prevale na dužnika, koji nema uvid u strukturu troškova određenih rešenjem, kao ni u zaključak o visini predujma iz čl. 4. st. 2. ZIO. Prema tome, problem transparentnosti i osnovanosti načina obračuna predujma je prisutan, pa se standard ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

OCENA INDIKATORA

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	11 (Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	6 ▲ (Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)				
Tabela za konverziju	0-2,5	3-4,5	5-6,5	7-9	9,5-11
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3				

Pravila izvršenja i način rada javnih izvršitelja su precizno i detaljno uređena Zakonom o izvršenju i obezbeđenju. Nakon više iteracija zakonskih izmena i dopuna, ali i nakon sada već višegodišnje prakse primene u praksi, značajan deo nedostataka i nejasnoća u pogledu zakonskih pravila je uklonjen. Pored toga, ostaje potreba za unapređenjem pojedinih zakonskih rešenja, pre svega u pogledu ostvarivanja i zaštite prava trećih lica i podnosilaca pritužbe na rad javnog izvršitelja.

Istovremeno, predmeti izvršenja po pravilu incidentno skreću pažnju javnosti, što stvara iskrivljenu sliku u pogledu zakonitosti i načina rada javnih izvršitelja. Takva pojava, kao i nedovoljan nivo informisanosti građana o pravilima izvršenja i načinu rada javnih izvršitelja izazivaju njihovo nerazumevanje ili nepoverenje. Troškovi postupka su, u praksi, i dalje nepoznanica za stranke.

446 Podaci iz godišnjih izveštaja o poslovanju javnih izvršitelja za 2020. godinu

PREPORUKE

- Potrebna su određena zakonska unapređenja, naročito u pogledu delotvornosti pravnog sredstva koje obezbeđuje pravnu zaštitu trećih lica u postupku, mogućnosti dokazivanja navoda dužnika i trećih lica, garancije objektivnog i jednakog pravnog tretmana stranaka od strane javnih izvršitelja, kao i mogućnosti podnosioca pritužbe na rad javnog izvršitelja da izvrši uvid u podatke iz nadzora i da bude upoznat za njegovim ishodom;
- Potrebno je dalje raditi na podizanju svesti javnosti o pravilima izvršenja i načinu rada javnih izvršitelja, kako bi se umanjilo nepoverenje građana koje se često javlja kao posledica nedostatka pouzdanih informacija;
- Potrebno je razmotriti model obračuna troškova postupka koji bi bio jasniji i transparentniji za stranke u postupku, i time obezbedio veći stepen predvidljivosti troškova postupka – razmotriti mogućnost izrade „kalkulatora troškova“ ili sličnog alata koji bi bio dostupan građanima, kako bi mogli da obračunaju potencijalne okvirne troškove prema parametrima konkretnog predmeta.

INDIKATOR 2: KVALITET RADA JAVNIH BELEŽNIKA

POD-INDIKATOR 2.1:

ADEKVATNOST PRAVNIH NORMI ZA RAD JAVNIH BELEŽNIKA

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Pravni okvir za rad javnih beležnika obezbeđuje adekvatne uslove solemnizacije isprava	0,5/1	0,5/1
2. Zakon propisuje jedinstvenu javno-beležničku tarifu	1/1	1/1
3. Zakon propisuje da javnobeležnička tarifa mora biti adekvatna u odnosu na pruženu uslugu	0,5/1	0,5/1
4. Zakon propisuje da radno vreme javnih beležnika bude takvo da je strankama omogućen pristup usluzi i izvan uobičajenog radnog vremena	0,5/1	0,5/1
5. Zakon dozvoljava pravo pripadnicima nacionalnih manjina da javnobeležnička isprava bude ispisana i na jeziku koji razumeju na mestima gde je u službenoj upotrebi jezik nacionalne manjine	1/1	1/1
6. Zakon propisuje odgovarajuću naknadu štete i način ostvarivanja prava na naknadu u slučaju propusta od strane javnog beležnika (u slučaju zastarelosti potraživanja)	1/1	1/1
UKUPNO BODOVA	4,5/6	4,5/6

S1: PRAVNI OKVIR ZA RAD JAVNIH BELEŽNIKA OBEZBEĐUJE ADEKVATNE USLOVE SOLEMNIZACIJE ISPRAVA [1 POEN]

Solemnizacija predstavlja radnju potvrđivanja nejavne isprave od strane javnog beležnika, čime ona dobija svojstvo javnobeležnički potvrđene (solemnizovane) isprave. Zakon o javnom beležništvu (u daljem tekstu: ZJB) propisuje da se solemnizacija vrši kada je to zakonom određeno, a naročito se sprovodi kod zaključenja ugovora o prometu nepokretnosti, ugovor o hipoteci i davanja založnih izjava, kao i ugovora kojim se zasnivaju stvarne i lične službenosti⁴⁴⁷. Upravo je formulacija citirane odredbe da se potvrđivanje vrši „kada je to zakonom određeno“, uticala na formiranje restriktivne prakse javnih beležnika, koja ne dozvoljava solemnizaciju privatnih isprava za koje nije izričito zakonom propisana takva forma, na koji način se isključuje dispozicija stranke. Kako nema promena u zakonodavnom okviru u odnosu na prethodni izveštaj, ocenjuje se da je standard delimično ispunjen, sobzirom na navedenu rezervu. [0,5/1 poena]

S2: ZAKON PROPISUJE JEDINSTVENU JAVNO-BELEŽNIČKU TARIFU [1 POEN]

Javnobeležnička tarifa je jedinstvena i jednako se primenjuje na sve javne beležnike, kao i na sve njihove radnje. Akt kojim se određuje javnobeležnička tarifa, kao i njene izmene i dopune, donosi ministar pravde, po pribavljenom mišljenju Javnobeležničke komore. Javnobeležničkom tarifom se utvrđuje nagrada za rad javnog beležnika i naknada troškova nastalih u vezi sa obavljenim poslom javnog beležnika, način utvrđivanja vrednosti obavljenog posla i način obračunavanja iznosa nagrade i naknade troškova. Imajući u vidu jedinstvenost i jednako dejstvo tarife na sve javne beležnike, standard je ispunjen. [1/1 poen]

447 Zakon o javnom beležništvu („Sl. glasnik RS“, br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 - dr. zakon, 93/2014 - dr. zakon, 121/2014, 6/2015 i 106/2015), član 93

S3: ZAKON PROPISUJE DA JAVNOBELEŽNIČKA TARIFA MORA BITI ADEKVATNA U ODNOSU NA PRUŽENU USLUGU [1 POEN]

ZJB ne sadrži odredbu niti predviđa načelo da javnobeležnička tarifa mora biti adekvatna u odnosu na pruženu uslugu. Naknada za rad javnog beležnika, kao i naknada troškova nastalih u vezi sa obavljenim poslom, određuju se na način određen tarifom propisanom od strane ministra.⁴⁴⁸ Visina nagrade se obračunava prema kriterijumima vrednosti predmeta pravnog posla ili radnje, u fiksnom iznosu i prema utrošenom vremenu za pripremu i obavljanje određene radnje, a prilikom obračunavanja nagrade za obavljeni pravni posao, uzimaju se u obzir sve radnje povezane sa konkretnim pravnim poslom, uključujući i pripremne poslove⁴⁴⁹. U periodu nakon prethodnog izveštaja, sprovedene su određene izmene Javnobeležničke tarife, kojima se fiksira naknada (u visini od 20 poena, odnosno 3.000 RSD) za sastavljanje javnobeležničkog zapisa ugovora o poklonu u prvom naslednom redu, između roditelja kao poklonodavca i deteta kao poklonoprimca, za sačinjavanje javnobeležničkog zapisa o ustanovljavanju prava službenosti, kao i za sastavljanje jednostrane izjave volje u pogledu stvarnih prava na nepokretnosti, bez obzira na vrednost nepokretnosti. Pored toga, isti fiksni iznos naknade je propisan za sastavljanje izjave o priznanju očinstva, izjave o saglasnosti sa priznatim očinstvom, i drugih izjava vezanih za lične statuse i ostavinski postupak.⁴⁵⁰ Navedenim izmenama je efektivno umanjena naknada, ali prema vrsti akata i kategorijama lica i njihovih statusa na koje se ti akti odnose, a ne u pogledu prilagođavanja naknade sadržini i kompleksnosti obavljenog posla. Prema tome, standard i dalje nije zakonski uređen, niti je takav kriterijum predviđen izmenama podzakonskog akta koje su donete u izveštajnom periodu, pa se daje ocena delimične ispunjenosti standarda. [0,5/1 poena]

S4: ZAKON PROPISUJE DA RADNO VREME JAVNIH BELEŽNIKA BUDE TAKVO DA JE STRANKAMA OMOGUĆEN PRISTUP USLUZI I IZVAN UOBIČAJENOG RADNOG VREMENA [1 POEN]

Zakonom je propisano da resorni ministar svojim aktom uređuje radno vreme javnobeležničkih kancelarija.⁴⁵¹ Pravilnik kojim se uređuje radno vreme javnih beležnika određuje da javnobeležničke kancelarije rade od 9 do 17h radnim danom. Radno vreme je ovim aktom imperativno propisano i nije predviđena mogućnost da javni beležnici predvide duže radno vreme, ili drugačiji raspored. Pored toga, predviđena je mogućnost da se sprovede službena radnja izvan radnog vremena, kao i u neradne dane, na osnovu posebno obrazloženog zahteva stranke. Prema tome, može se uočiti da se radno vreme kancelarija preklapa sa uobičajenim radnim vremenom većine zaposlenih građana, pa njihovo obavljanje potrebnih poslova kod javnog beležnika po pravilu zahteva izostanak sa radnog mesta tokom radnog vremena, i otežava pristup ovim pravosudnim uslugama. U izveštajnom periodu nisu sprovedene izmene merodavnog pravilnika, pa imajući u vidu da nisu predviđene zakonske garancije usklađenosti radnog vremena sa potrebama stranaka, kao i u prethodnom izveštaju, standard se smatra delimično ispunjenim. [0,5/1 poena]

S5: ZAKON DOZVOLJAVA PRAVO PRIPADNICIMA NACIONALNIH MANJINA DA JAVNOBELEŽNIČKA ISPRAVA BUDE ISPISANA I NA JEZIKU KOJI RAZUMEJU NA MESTIMA GDE JE U SLUŽBENOJ UPOTREBI JEZIK NACIONALNE MANJINE [1 POEN]

Kao što je ocenjeno i u prethodnom izveštaju, Zakon dozvoljava pravo pripadnicima nacionalnih manjina da javnobeležnička isprava bude ispisana i na jeziku koji razumeju na mestima gde je u službenoj upotrebi jezik nacionalne manjine, propisana je obaveza za javne beležnike na područjima jedinica lokalne samouprave gde je u službenoj upotrebi i jezik i pismo nacionalne manjine, da sastavljaju javnobeležničke isprave na srpskom jeziku ćirilničnim pismom ili na jeziku i pismu nacionalne manjine ili

448 ZJB, čl. 134

449 Javnobeležnička tarifa ("Sl. glasnik RS", br. 91/2014, 103/2014, 138/2014, 12/2016, 17/2017, 67/2017, 98/2017, 14/2019, 49/2019, 17/2020, 91/2020 i 36/2021)

450 Izmene i dopune javnobeležničke tarife ("Sl. glasnik RS", br. 36/2021)

451 Pravilnik o javnobeležničkoj kancelariji i radnom vremenu javnog beležnika („Sl. glasnik RS”, br. 31/2012, 87/2014 i 15/2017)

na oba jezika i pisma, u skladu sa zahtevom stranke, pa se standard smatra ispunjenim u celini.⁴⁵² [1/1 poena]

S6: ZAKON PROPISUJE ODGOVARAJUĆU NAKNADU ŠTETE I NAČIN OSTVARIVANJA PRAVA NA NAKNADU U SLUČAJU PROPUSTA OD STRANE JAVNOG BELEŽNIKA (U SLUČAJU ZASTARELOSTI POTRAŽIVANJA)

[1 POEN]

Obaveza naknade štete zbog propusta javnog beležnika je izričito propisana zakonom, a proširena je i na štetu koju su prouzrokovali

javnobeležnički pripravnik, saradnik i pomoćnik, kao i administrativno osoblje koje radi u javnobeležničkoj kancelariji, nezavisno od toga da li oni samostalno odgovaraju i prema opštim pravilima obligacionog prava.⁴⁵³ Beležnik je dužan da se pre otpočinjanja sa radom osigura od odgovornosti za štetu na minimum 80.000 evra i odgovara za sve radnje svih zaposlenih u svojoj kancelariji. U slučaju da ta suma nije dovoljna za naknadu štete, javni beležnik odgovara i svojom ličnom imovinom. Imajući u vidu sve prethodno navedeno, standard se smatra ispunjenim. [1/1 poen]

POD-INDIKATOR 2.2:

RAD JAVNIH BELEŽNIKA U PRAKSI

STANDARDI POD-INDIKATORA	BODOVI	2020
1. Javni beležnici nepristrasno savetuju stranke	1/1 ▲	0,5/1
2. Javni beležnici savesno postupaju u vršenju svojih usluga	1/1	1/1
3. Saradnici i pomoćnici javnog beležnika su stručno osposobljeni za vršenje usluga	1/1	1/1
4. Cena usluge je adekvatna	0/0,5 ▼	0,5/0,5
5. Teritorijalna rasprostranjenost javnobeležničkih kancelarija obezbeđuje jednak pristup građanima cele zemlje	0,5/1	0,5/1
6. Usluga javnog beležnika je lako fizički dostupna	0,5/0,5	0,5/0,5
UKUPNO BODOVA	4/5	4/5

S1: JAVNI BELEŽNICI NEPRISTRASNO SAVETUJU STRANKE

[1 POEN]

Na osnovu sprovedenog terenskog istraživanja korisničkog iskustva⁴⁵⁴, korisnici usluga su u 82% slučajeva potvrdili da su bili adekvatno upoznati od strane javnog beležnika ili njegovog pomoćnika o pravima i obavezama koji proističu prilikom obavljanja radnje overe. Sa ocenom da su javni beležnik ili njegov pomoćnik jasno i precizno odgovorili na svako postavljeno pitanje i razrešili svaku nedoumicu u vezi sa predmetnom uslugom, složilo se 84% korisnika (primetan je značajan pomak u odnosu na rezultate iz prethodnog izveštaja, prema kojima je 46% adekvatno prethodno obavesteno, a 69% su povoljno ocenili dobijene odgovore na postavljena pitanja). Na

osnovu navedenog, može se utvrditi da je prosečna vrednost ostvarivanja ovog standarda 83%, pa se konstatuje da je standard u celini ispunjen. [1/1 poena]

S2: JAVNI BELEŽNICI SAVESNO POSTUPAJU U VRŠENJU SVOJIH USLUGA

[1 POEN]

Na osnovu rezultata sprovedene ankete, 89% korisnika je ocenilo da je zahtev za sprovođenje radnje kod javnog beležnika podnet bez teškoća, dok je rokom u kojem je zakazana tražena radnja bilo zadovoljno 84% ispitanika. Sa ocenom da su prilikom prijema u javnobeležničkoj kancelariji, saradnici javnog beležnika bili ljubazni i predusretljivi, saglasilo se

452 ZJB, član 18

453 ZJB, član 58

454 Terensko istraživanje putem anketiranja korisnika usluga u 13 gradova, sprovedeno u periodu IX-X 2021. godine

89% anketiranih korisnika. Ocena adekvatnosti prostora za čekanje, u pogledu mesta za sedenje i preglednosti sistema prozivanja stranaka, nešto je slabija u odnosu na prethodne kriterijume, ali iznosi zadovoljavajućih 67%. U celini, zadovoljstvo pruženom uslugom javnog beležnika, izrazilo je 84% korisnika (u potpunosti 35%, a donekle je zadovoljno 49%). Na osnovu srednje vrednosti izraženih vrednosti pozitivne ocene navedenih pojedinačnih segmenata kojima se ocenjuje savesnost u postupanju javnih beležnika, dobija se srednja pozitivna ocena 82,6% slučajeva (ukupna srednja ocena savesnosti prema prošlogodišnjem izveštaju je iznosila 90,4%). U svakom slučaju, standard se smatra ispunjenim. [1/1 poen]

S3: SARADNICI I POMOĆNICI JAVNOG BELEŽNIKA SU STRUČNO OSPOSOBLJENI ZA VRŠENJE USLUGA [1 POEN]

Na pitanje da li ocenjuju da su saradnici i pomoćnici javnog izvršitelja u potpunosti stručno osposobljeni za vršenje usluge, 46% korisnika je u potpunosti saglasno, a 44% se donekle slaže. Kako pozitivna ocena čini ukupno 90%, konstatuje se da je ovaj standard ispunjen. [1/1 poen]

S4: CENA USLUGE JE ADEKVATNA [0,5 POENA]

Povodom pitanja troškova rada javnih beležnika, svega 42% korisnika se tokom istraživanja pozitivno izjasnilo na ocenu da iznos nagrade koji je plaćen za obavljeni javnobeležnički posao odgovara pruženoj usluzi, s obzirom na složenost posla, vreme i trud potreban da se radnja završi. Istovetna je ocena korisnika i kada se postavi pitanje da li iznos nagrade koji je plaćen za obavljeni javnobeležnički posao ne predstavlja preterano finansijsko opterećenje za domaćinstvo, s obzirom na vrstu overe. Stoga, standard se ne može smatrati ispunjenim. [0/0,5 poena]

S5: TERITORIJALNA RASPROSTRANJENOST JAVNOBELEŽNIČKIH KANCELARIJA OBEZBEĐUJE JEDNAK PRISTUP GRAĐANIMA CELE ZEMLJE [1 POEN]

ZJB propisana su pravila o teritorijalnoj rasprostranjenosti javnobeležničkih kancelarija, prema kojima broj javnobeležničkih mesta određuje ministar, po pribavljenom mišljenju Komore, tako da se za područje jedne lokalne samouprave, po pravilu, određuje najmanje jedno javnobeležničko mesto, a na područjima sa većom koncentracijom stanovništva i intenzivnijim privrednim poslovanjem broj javnobeležničkih mesta određuje se tako da se na svakih 25.000 stanovnika odredi po jedno javnobeležničko mesto.⁴⁵⁵

Analizom podataka o broju i sedištu javnih beležnika koji su imenovani i rade u vreme izrade ovog izveštaja u vreme sastavljanja ovog izveštaja⁴⁵⁶, polazeći od navedenih zakonskih kriterijuma teritorijalne rasprostranjenosti, utvrđeno je da su kancelarije javnih beležnika prisutne u 98 od 145 gradova i opština, odnosno pokriveno je 68% svih jedinica lokalne samouprave. Od navedenog broja jedinica lokalne samouprave u kojima je prisutna javnobeležnička kancelarija, a gde je prema navedenim kriterijumima potrebno imenovati više javnih beležnika, kriterijum broja javnih beležnika u odnosu na broj stanovnika nije ispunjen u 20 slučajeva. U izveštajnom periodu, javnobeležničke kancelarije su osnovane u novih 11 jedinica lokalne samouprave, a u jednoj je ukinuta jedina postojeća, dok su u šest gradova i opština imenovani dodatni javni beležnici, pored postojećih, od kojih je u tri slučaja ispunjen i zakonski maksimum broja. Prema tome, kriterijum prisustva u svim jedinicama lokalne samouprave je ispunjen sa 68%, a kriterijum adekvatnog broja javnih beležnika tamo gde je to potrebno po broju stanovnika je ispunjen sa 76%, pa se stoga konstatuje da je standard delimično ispunjen. [0,5/1 poena]

455 ZJB, član 15

456 Spisak javnobeležničkih kancelarija, dostupan na internet stranici Javnobeležničke komore Srbije, <http://beleznik.org/index.php/sr/pronadi-svog-javnog-beleznika/spisak-javnih-beleznika-i-kontakti>

**S6: USLUGA JAVNOG BELEŽNIKA JE LAKO FIZIČKI
DOSTUPNA
[0,5 POENA]**

Na osnovu podataka iz istraživanja, 95% korisnika je dalo ocenu da se kancelarija javnog beležnika nalazi na lako dostupnoj lokaciji u mestu. Ocenu da je kancelarija javnog beležnika jasno i precizno

obeležena u javnom prostoru (da su lako uočljivi i razumljivi putokazi do prostorije kancelarije), dalo je 91% korisnika. Prosečna vrednost navedenih pozitivnih ocena je 93%, čime se izvodi zaključak da je standard lake fizičke dostupnosti javnog beležnika korisnicima sistema ispunjen. [0,5/0,5 poena]

OCENA INDIKATORA

Maksimalni zbir svih pod-indikatora	11 <i>(Zbir maksimalnih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Zbir svih dodeljenih vrednosti pod-indikatora	8.5 <i>(Zbir dodeljenih vrednosti svih pojedinačnih pod-indikatora u ovom indikatoru)</i>				
Tabela za konverziju	0-2,5	3-4,5	5-6,5	7-8,5	9-11
	1	2	3	4	5
FINALNA OCENA INDIKATORA	3				

Javnobeležnički sistem je, nakon svoje prve decenije od uvođenja u pravni poredak Srbije, u potpunosti zaživeo u kontekstu pravosudnih usluga vezanih za overu isprava, solemnizaciju i obavljanje drugih javnobeležničkih radnji, čiji je cilj unapređenje pravne sigurnosti u pravnom prometu. U novije vreme, javni beležnici preuzimaju i pojedine tipično sudske poslove,

kao što je rasprava zaostavštine. Zakonodavstvo koje uređuje rad javnih beležnika se ocenjuje kao adekvatno. U praksi, određeni nedostaci se mogu uočiti u pogledu ocene srazmernosti cene ove pravosudne usluge u odnosu na složenost posla i uloženo vreme, kao i mreže kancelarija koja još uvek ne pokriva u potpunosti i adekvatno celu državnu teritoriju.

PREPORUKE

- Potrebno je unapređenje pravnog okvira u delu garancije sprovođenja principa srazmernosti nagrade u odnosu na pruženu uslugu, kao i u pogledu radnog vremena koje bi bilo bolje prilagođeno potrebama građana.
- Potrebno je unaprediti teritorijalnu rasprostranjenost javnobeležničkih kancelarija, kako bi se građanima omogućio jednak pristup uslugama overe na teritoriji cele zemlje.

ZAKLJUČAK

Izveštaj o praćenju stanja u pravosuđu za 2021. godinu sadrži nalaze i ocene koje su rezultat drugog ciklusa mehanizma praćenja napretka u pravosudnim reformama u Srbiji, posmatrano i analizirano iz ugla nezavisnih nevladinih organizacija. Metodologija izveštavanja obezbeđuje pouzdanost i uporedivost podataka, nalaza i ocena sa prethodnim izveštajem, koji je bio polazni u tekućem ciklusu, i na taj način pruža objektivnu sliku stanja i uočenih promena, zasnovano na činjenicama i nezavisnim stručnim ocenama. Sistematika izveštaja, kao i u prethodnom izveštaju, predviđa izlaganje nalaza i preporuka prema sedam ključnih oblasti: pravna pomoć, pristup podacima i transparentnost sudova i tužilaštava, pristup sudovima, sudska efikasnost, etika u sudstvu, pristup pravdi u krivicima i pristup pravosudnim uslugama.

U oblasti pravne pomoći, opšta ocena na nivou indikatora je istovetna kao i u prethodnom izveštaju, s tim da se javljaju manje promene po pojedinim standardima. Opšta ocena je i dalje relativno nezadovoljavajuća, a naročito su problematična pitanja kvaliteta uređenja uslova za ostvarivanje besplatne pravne pomoći, određivanje kategorija korisnika i procedura ostvarivanja ovog prava. U izveštajnom periodu nije bilo relevantnih normativnih izmena, ali poboljšanje u pogledu zakonske mogućnosti za dodelu besplatnog punomoćnika i ocene pravičnosti postupka odlučivanja o njegovoj dodeli u praksi. Uočeno je i poboljšanje u pogledu percepcije korisnika o kvalitetu pružanja pravne pomoći. Preporuke su usmerene prevashodno na unapređenje zakonskog okvira, kao i povezivanje ovih pravila sa pravilima parničnog postupka, propisima o advokaturi i o krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica.

Pravni okvir pristupa podacima i transparentnost rada sudova i tužilaštava, ocenjen je kao u značajnoj meri usaglašen predviđenim standardima.

Problemi su prisutni i dalje u vezi odrednice pojma službenog dokumenta, kao i povodom izostanka objavljivanja sažetaka presuda. Primećeno je pogoršanje vrednosti standarda u odnosu na prošlogodišnji izveštaj, na planu proaktivne i reaktivne transparentnosti sudova i tužilaštava u praksi u pojedinim segmentima, kao i u pogledu prakse određivanja lica koja su zadužena za odgovaranje na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja, odgovarajućim internim aktima. Napredak je uočen kod standarda koji tretiraju dostupnost ključnih informacija i redovnog objavljivanja godišnjih informatora o radu i izveštaja na internet stranicama sudova, zatim blagovremenih odgovora na zahteve za pristup informacijama od javnog značaja, kao i kod ocene tačnosti i preciznosti dostavljenih informacija. Preporuke su, kao i u prethodnom izveštaju, vezane za potrebu unapređenja i proaktivne i reaktivne transparentnosti, dostupnosti podataka na internet stranicama sudova i tužilaštava, naročito na jezicima nacionalnih manjina tamo gde je to propisano, ali i pružanja podataka o stručnim biografijama sudija i tužilaca.

U pogledu pristupa sudu, kao i prošle godine, pravni okvir fizičkog i jezičkog pristupa je ocenjen zadovoljavajućim, a nešto je lošija ocena na planu uređenja finansijskog pristupa. Pored toga, kao i u prethodnom ciklusu, stav građana o troškovima sudske postupke i njihovoj (ne)primerenosti njihovim primanjima ostaje nepromenjen, a takođe i stav da sprečavaju pristup pravdi. Osim toga, građani nisu adekvatno upoznati sa mogućnošću da se oslobode tih troškova. Fizička pristupačnost suda, u praksi, je na zadovoljavajućem nivou, ali je potrebno unapređenje jezičke pristupačnosti. Preporuke, pored ostalog, uključuju potrebu rešavanja problema fizičkog pristupa sudu osobama sa invaliditetom i starim osobama, kako na pravnom, tako i na planu samih objekata sudova, dok se u

pogledu finansijskog pristupa traži unapređenje stepena obaveštenosti građana o mogućnosti za oslobađanje od troškova postupka, postupku i uslovima za oslobađanje, ali i boljoj usklađenosti samih troškova sa primanjima građana.

U oblasti sudske efikasnosti, u delu koji se odnosi na efikasnost sudskog postupka, kao i u prethodnom izveštaju, uočavaju se potrebe za unapređenjem mehanizama koji obezbeđuju suđenje u razumnom roku, garantuju ostvarivanje procesnih prava stranaka. Praksa sudova i sudija je relativno pozitivno ocenjena, s tim da je zabeležen i blagi napredak u pogledu udela usvojenih vanrednih pravnih lekova zbog povrede procesnih zakona u odnosu na ukupan broj izrečenih pravnih lekova. Preporuke u vezi ovog indikatora su vezane za potrebu unapređenja načina i strukture evidencija, kako o usvojenim ustavnim žalbama zbog povrede procesnih prava stranaka, tako i o broju osnovanih pritužbi stranaka u postupku, kao i potrebi podizanja nivoa informisanosti građana o mehanizmima zaštite prava na suđenje u razumnom roku.

Drugi indikator u istoj oblasti se odnosi na pravnu predvidljivost, nije došlo do značajnih promena. Kao i u prethodnom ciklusu, uočava se potreba za određenim normativnim unapređenjima, pre svega u vezi sa sprovođenjem i praćenjem planova aktivnosti sudova u oblasti ujednačavanja sudske prakse. Takođe, opšta ocena dostupnosti podataka o sudskoj praksi je u značajnoj meri pozitivna. U praksi sudova i tužilaštava, kao i u prethodnom izveštajnom periodu, uočavaju se nedostaci u delu koji se tiče utvrđivanja i primene pravnih stavova i shvatanja nadležnih sudova, kao i kod pitanja jednoobraznog postupanja tužilaštava u sličnim situacijama. Dat je set preporuka vezanih za unapređenje i ujednačavanje sudske prakse i prakse tužilaštva, kao i razvoj sudske statistike.

Ni u oblasti etike u sudstvu nisu uočeni značajni pomaci u izveštajnom periodu. Postojeći normativni okvir i garancije ocenjeni su kao adekvatni i celoviti, dok se uočava izvesno pogoršanje rezultata u odnosu na prethodni period, u pogledu uslova slučajne raspodele predmeta. Negativna percepcija javnosti o nedozvoljenim uticajima na sudstvu je i dalje prisutna, a uočavaju se i manjkavosti uređenja rada disciplinskih organa i pitanja nespojivosti sudijske funkcije. Sa druge strane, na osnovu anketa korisnika sistema, ali i

podataka o udelu osnovanih pritužbi na rad sudija u odnosu na ukupan broj podnet predsednicima sudova, opstaje povoljan utisak o profesionalnosti sudija, njihovom držanju tokom postupka i odnosu prema strankama. Uočava se izvesno poboljšanje u pogledu rada Etičkog odbora VSS u odnosu na prethodni izveštajni ciklus, s obzirom da je došlo do određenih koraka u organizaciji i delovanju ovog tela. Preporuke se odnose na potrebu daljeg jačanja mehanizama zaštite integriteta sudija i tužilaca, naročito u kontekstu aktuelnih ustavnih amandmana i predstojećih izmena pravosudnog zakonodavstva u vezi sa ovim ustavnim izmenama. Pored toga, preporučuje se da Visoki savet sudstva intenzivnije prati i javno ukazuje na slučajeve nedozvoljenog uticaja na rad sudija, kao i da učini javnosti dostupnim relevantne podatke o njima.

Kompleksna oblast pristupa pravdi u krivici sadrži indikatore zaštite prava stranke u postupku, integriteta i kvaliteta rada javnih tužilaca i kvaliteta kaznene politike. U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, nije došlo do promene u pogledu opšte ocene adekvatnosti pravnog okvira koji uređuje zaštitu prava okrivljenih i prava oštećenih u krivičnom postupku, ona se i dalje ocenjuje kao polovično adekvatna. Uočen je napredak u pogledu ocene zaštite okrivljenog u praksi, kao i u pogledu standarda koji tretiraju obezbeđenost dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu, uključujući mogućnost razgledanja spisa i dokaza. U pogledu zaštite oštećenog u praksi, takođe je uočen napredak u standardima koji tretiraju obaveštavanje oštećenog o radnjama tužilaštva u skladu sa Zakonom, dobijanje pismene potvrde o podnetoj krivičnoj prijavi kao i obaveštavanje okrivljenog o vremenu i mestu ispitivanje svedoka ili veštaka. Preporučeno je unapređenje načina saslušanja učesnika u postupku, kao i informisanja oštećenih o toku predmeta, kao i većih ovlašćenja oštećenog kod primene oportuniteta. Važno je napomenuti da je u ovom ciklusu došlo do šireg obuhvata anketa javnih tužilaca i advokata koji su davali svoj sud o poštovanju pojedinih principa u praksi. Ovaj indikator ocenjen je boljom ocenom nego u prethodnom ciklusu, te sada ima ocenu 4, u odnosu na prošlogodišnju ocenu 3.

U pogledu integriteta i kvaliteta rada javnih tužilaca, i dalje se uočavaju određeni nedostaci u pogledu pravnog okvira koji uređuje integritet rada javnih tužilaca, konkretno u vezi sa samostalnošću u postupanju javnih tužilaca, odnosno zamenika i

donošenju odluka javnog tužilaštva, obaveznošću tužioca da se u svom radu pridržava Etičkog kodeksa javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca DVT, ili u pogledu zakonski propisane obaveze postupanja povodom krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti. Takođe, kao i u prethodnom ciklusu, nije konstatovana promena po pitanju mehanizama za zaštitu javnih tužilaca od nedozvoljenih političkih i drugih uticaja. Pored toga, zabeležen je pozitivan pomak kod standarda koji tretiraju adekvatnost mehanizma koji garantuje nepristrasnost i uređuju izuzeće tužioca, kao i u slučaju zakonskog propisivanja mehanizma kontrole i sankcionisanja kršenja obaveze postupanja javnog tužilaštva povodom krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti. Ipak, u odnosu na prethodni izveštaj, uočen je lošiji rezultat u pogledu upoznatosti javnosti sa radom i reagovanjima Poverenika za samostalnost tužilaca u slučajevima javnog komentarisanja krivičnih postupaka od strane vršilaca javnih funkcija. Date preporuke su naročito fokusirane na unapređenje pravnog okvira i sprovođenja disciplinskog postupka.

U odnosu na prethodni izveštajni ciklus, nije došlo do promena u pogledu ocena standarda koji prate pravni okvir i kvalitet kaznene politike. Konstatuje se da je krivično zakonodavstvo u delu uređenja krivičnih sankcija, u velikoj meri usaglašeno sa definisanim uporednim i međunarodnim standardima. Određeni nedostatak je uočen u pogledu propisanih pravila o vrsti i trajanju sankcija. Međutim, kaznena politika sudova je izrazito loše ocenjena. Ipak, u odnosu na prethodni izveštajni ciklus, došlo je do pomaka na planu stava učesnika u postupku o jednakosti politike za sve okrivljene bez obzira na njihov lični i društveni status, te je zabeležen bolji rezultat u odnosu na prethodni ciklus. U pogledu ostalih standarda vezanih za percepciju kaznene politike, nije došlo do promene u datim ocenama. Poboljšanje na nivou jednog od elemenata percepcije učesnika u postupku, dovelo je do povećanja sveukupne ocene na nivou indikatora, te je sada ovaj indikator, u odnosu na prethodnu ocenu, zabeležio ocenu 3. Preporuke se odnose na potrebu daljeg ujednačavanja pravnog okvira opšteg i posebnog zakonodavstva, usklađivanja kazne doživotnog zatvora sa međunarodnim standardima, kao i afirmacije sistema alternativnih sankcija.

Oblast pristupa pravosudnim uslugama obuhvata ocenu rada javnih izvršitelja i javnih beležnika. Pravni okvir koji uređuje rad javnih izvršitelja se ocenjuje kao adekvatan. U javnosti se uočava i dalje nedovoljan nivo informisanosti građana o pravilima izvršenja i načinu rada, dok su troškovi postupka, u praksi, i dalje nepoznanica za stranke. Preporuke su usmerene na potrebu daljeg unapređenja zakonodavstva, naročito u pogledu ostvarivanja i zaštite prava trećih lica i podnosilaca pritužbe na rad javnog izvršitelja. Pored toga, potrebno je dalje raditi na podizanju svesti javnosti o pravilima izvršenja i načinu rada javnih izvršitelja, kao i preispitivanje postojećeg modela obračuna troškova postupka.

Javnobeležnički sistem se ocenjuje adekvatno pravno uređen. U praksi, određeni nedostaci se mogu uočiti u pogledu ocene srazmernosti cene ove pravosudne usluge u odnosu na složenost posla i uloženo vreme, iz perspektive korisnika tih usluga, kao i potrebe daljeg razvoja mreže javnobeležničkih kancelarija radi potpunog pristupa građana ovim uslugama. Od preporuka, izdvaja se potreba unapređenja pravnog okvira u pogledu garancije sprovođenja principa srazmernosti nagrade u odnosu na pruženu uslugu, kao i u pogledu radnog vremena koje bi bilo bolje prilagođeno potrebama građana.

Pored samih nalaza iznetih u ovom izveštaju, potrebno je posebno istaći veći stepen angažovanja predstavnika pravosudnih organa kod davanja potrebnih podataka u izveštajnom periodu, kao i zabeležen viši nivo učešća pojedinih kategorija subjekata u sprovođenju pojedinih aktivnosti istraživanja, naročito među javnih tužiocima. Podjednako je značajna činjenica da je ciklus istraživanja sproveden u celini i na isti metodološki način, što obezbeđuje održivost ovog mehanizma praćenja stanja u pravosuđu. Konačno, pored drugih aktuelnih izveštaja koje pripremaju i objavljuju državni organi, ovaj izveštaj ne predstavlja konkurentski, nego komplementarni analitički instrument, koji treba da upotpuni adekvatnost i pouzdanost ocena stanja u oblasti pravosuđa, i šire, ostvarivanja vladavine prava u postojećem institucionalnom okruženju, s tim što pruža pogled iz diskursa građana, pojedinaca, artikulisanog kroz nalaze i ocene stručnjaka iz organizacija civilnog sektora.

TABELA SKRAĆENICA

– po redosledu pojavljivanja u tekstu –

USTAV	Ustav Republike Srbije („Sl. glasnik RS“, br. 98/2006, 115/2021)
ZBPP	Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći („Službeni glasnik RS“, br. 87/2018)
ZPP	Zakon o parničnom postupku („Sl. glasnik RS“, br. 18/2020)
ZSNP	Zakon o sprečavanju nasilja u porodici ("Sl. glasnik RS", br. 94/2016)
ZUP	Zakon o opštem upravnom postupku („Službeni glasnik RS“, br. 95/2018 - autentično tumačenje)
ZOA	Zakon o advokaturi („Službeni glasnik RS“, br. 24/2012 - odluka US)
AKS	Advokatska komora Srbije
AK	Advokatska komora
STATUT AKS	Statut Advokatske komore Srbije („Sl. glasnik RS“, br. 86/2013)
KODEKS ADVOKATA	Kodeks profesionalne etike advokata („Sl. glasnik RS“, br. 27/2012 i 159/2020 - odluka US)
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku („Sl. glasnik RS“, br. 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US)
ZOMUKD	Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica („Sl. glasnik RS“, br. 85/2005)
ZUS	Zakon o uređenju sudova („Sl. glasnik RS“, br. 87/2018 i 88/2018 - odluka US)
ZSPIJZ	Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja („Sl. glasnik RS“, br. 36/2010 i 105/2021)
SUDSKI POSLOVNIK	Sudski poslovnik („Sl. glasnik RS“, br. 93/2019)
ZTP	Zakon o tajnosti podataka („Sl. glasnik RS“, br. 104/2009)
ZZD	Zakon o zabrani diskriminacije („Sl. glasnik RS“, br. 22/2009 i 52/2021)
ZST	Zakon o sudskim taksama („Sl. glasnik RS“, br. 95/2018)
ZP	Zakon o prekršajima („Sl. glasnik RS“, br. 91/2019 - dr. zakon)
ZSDOI	Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom („Sl. glasnik RS“, br. 13/2016)
ZPI	Zakon o planiranju i izgradnji („Sl. glasnik RS“, br. 9/2020 i 52/2021)
ZSUJP	Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisama ("Sl. glasnik RS", br. 47/2018 i 48/2018 - ispr.)
ZZPSRR	Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku („Sl. glasnik RS“, br. 40/2015)
ZS	Zakon o sudijama („Sl. glasnik RS“, br. 47/2017 i 76/2021)
ZVSS	Zakon o Visokom savetu sudstva ("Sl. glasnik RS", br. 76/2021)
ZSK	Zakon o sprečavanju korupcije ("Sl. glasnik RS", br. 35/2019, 88/2019, 11/2021 - autentično tumačenje i 94/2021)
ZJT	Zakon o javnim tužilaštvima, („Službeni glasnik RS“, br. 63/2016–odluka US)
KZ	Krivični Zakonik ("Sl. glasnik RS", br. 94/2016 i 35/2019)
ZJB	Zakon o javnom beležništvu („Sl. glasnik RS“, br. 106/2015)
ZIO	Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS“, br. 9/2020 - autentično tumačenje)
VKS	Vrhovni kasacioni sud
VSS	Visoki savet sudstva
RJT	Republičko javno tužilaštvo
DVT	Državno veće tužilaca

OTVORENA VRATA PRAVOSUĐA

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

34.038(497.11)"2020"(0.034.2)
347.9(497.11)(0.034.2)
347.921.8(497.11)(0.034.2)

ПРОТИЋ, Душан, 1970-

Izveštaj o praćenju stanja u pravosuđu za 2021. godinu [Elektronski izvor] : polazni izveštaj u ciklusu praćenja za 2021. godinu / Dušan Protić, Katarina Grga. - Beograd : Centar za evropske politike - CEP, 2022 (Beograd : Centar za evropske politike - CEP). - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) : tekst, slika ; 12 cm

Sistemski zahtevi: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovnog ekrana. - Tiraž 10. - Sadrži bibliografiju

ISBN 978-86-89217-27-8

1. Грга, Катарина, 1990- [аутор]

а) Правосуђе -- Србија -- 2021 б) Бесплатна правна помоћ -- Србија в) Судство -- Транспарентност -- Србија

COBISS.SR-ID 62197257

Ovaj izveštaj omogućen je velikodušnom podrškom američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj je odgovornost Komiteta pravnika za ljudska prava (YUCOM), Centra za evropske politike i partnerskih organizacija na projektu, i ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država

